

# **ЕМИЛ МАНОВ**

# **ГАЛАКТИЧЕСКА БАЛАДА**

[chitanka.info](http://chitanka.info)

*Понеже стана напълно очевидно, че Земята действително се върти около Слънцето, във Ватикана е образувана комисия за преразглеждане на случая с Галилео Галилей. Разбира се, аз не мога да обеща нищо... но не е изключено престъпникът да бъде оправдан.*

Изявление на  
виенския архиепископ  
Кьониг — в „Паезе сера“  
от 23 август 1970 година

*Разбрах, че в подобно общество мозъкът изобщо не е нужен — напротив, той щеше да пречи и да смущава обществото, да нарушава симетрията и може би щеше да направи невъзможно цялото му съществуване.*

Марк Твен

*И тази зловна сила... аз я ненавиждам повече от всичко на света; и ми е безразлично кой е той този Бял Кит, дали е оръдие на нечий неизвестен промисъл или сам той е изворът на злото, но аз ще стоваря върху него цялата си ненавист.*

Херман Мелвил

## ПРОЛОГ

Това, което се случи този ден, можеше да се случи само този ден, а именно на 23 юли 3033 година. Нито секунда по-рано или по-късно. Защо точно тогава, ще се изясни по-долу. Засега е достатъчно да знаем, че човечеството, привикнало да управлява безусловно историческите събития и да предвижда всичко — включително гражданското поведение на бебетата, които ще се родят след десет години, — беше донякъде изненадано. Но нека не го виним за това. В края на краищата събитието, за което ще стане дума, зависеше от сили, неподчинени все още на неговата всеобхватна воля. Макар само по себе си да нямаше голямо значение, това събитие предизвика известен интерес сред академичните кръгове и временно любопитство сред неакадемичните. Повече от това човечеството не можеше да си позволи. То държеше на своето достойнство. То не изпитваше никакво желание да се връща към своето далечно минало, дори чрез беглия коментар на радио и телерепортерите...

Не подозираха предстоящата изненада и професор Карпантие Жоли от европейската Академия Магна и неговите петима студенти, които излетяха следобед към пет часа от покрива на Института за програмиране на бъдещата история. Те излетяха по един твърде старомоден начин. Вместо да използват някой от стандартните левитолети, оригинални машини, създадени на принципа на левитацията, те се вдигнаха във въздуха с балона на полузабравените братя Монголфие, които някога, в дълбоката древност, първи бяха успели да се откъснат от майката Земя на повече от сто метра.

Балонът бе построен специално за случая по една стара полуизтрита рисунка от музея „Хомо антиквус“. Когато се намериха в неговата примитивна гондола, един обикновен кош от бамбукови пръти, студентите се спогледаха и се поусмихнаха: явно те пак бяха жертва на манията на своя професор да онагледява историческото минало, което, при всичката му изобретателност, трудно можеше да онагледя. Единствен чернокосият Марсел се отнасяше сериозно към

тоя метод. Като използва обстоятелството, че професорът бе зает да оправя въжетата и да следи за налягането на хелия в балона, той прошушна:

— Напразно се усмихвате. Ние отиваме на Жълтата планина. За да разбереш историята, не стига само да я назубриш. Нужно е да вникнеш в атмосферата на съответната епоха.

Двамата му колеги и една от колежките се разсмяха: между епохата на балоните и тази, която изучаваха в момента, лежаха близо два века, тъй че изборът на това летящо нагледно пособие можеше да се обясни изключително с чудовищната разсеяност на професора. Само Наташа кимна, като хвърли един поглед към Марсел. На той не забеляза това. Той наблюдаваше с обожание уверените движения на стария учен. Най-сетне Карпантие Жоли оправи въжетата и натисна едно копче на белия пулт до себе си. (Братя Монголфие бяха все пак малко автоматизирани — не забравяйте, че всичко това ставаше в тридесет и първото столетие.) Балонът се размърда и бавно се вдигна във въздуха.

— Кълна се в брадата си — възкликна рижият голобрад Хекли. — Това чудо наистина полетя. Не се ли чувствувате малко особено? Ако тая голяма кухня топка се пукне...

— Ще я замести главата ти — забеляза кротко Наташа.

Хекли я погледна страдалчески. Останалите не реагираха. Наташа сви рамене и се залови да оправя прическата си.

Балонът се бе издигнал високо и всички гледаха надолу. Стоетажната сграда на Института остана под тях и се загуби между двеста, триста и петстотинетажните гиганти на необозримия Евровил. Юлският ден бе горещ и петимата студенти с удоволствие подлагаха голите си нозе в къси панталонки на въздушното течение. Само Карпантие Жоли беше в черен костюм — той не би се разделил със своя праисторически редингот и с черната си папийонка даже ако трябваше да се яви на лекция в Сахара.

Малката Стела, русокоса и бледа като старинна икона, въздъхна:

— Не разбирам, професор Карпантие, как търпите още това положение. Погледнете нашия институт. Та той е пигмей в сравнение с Третия институт на техниката... А теоретичната кибернетика? Ако не вземем още височина, ще се ударим в приземните й етажи.

Но те взеха височина и не се удариха. Професорът се задоволи да промърмори:

— Кибернетиката? Е, тя е само спомагателна дисциплина.

И пренебрежително сви рамене. В програмирането на бъдещата история, една сравнително млада наука, влизаха като компоненти социологията, психологията, математиката, кибернетиката и пр., но като историк на миналото професор Карпантие Жоли гледаше на тези дисциплини отвисоко. Понякога той демонстративно се отказваше от помощта на мислещите машини. Вместо тяхната изобилна и бърза информация той предпочиташе ровенето в стари ръкописи. Твърдеше, че някое лирическо отстъпление или някоя правописна грешка, в чиято психология човек би могъл да вникне, ако притежава малко фантазия, струват много повече от всички точни данни на Мозъка на Академията, лишени от чувство и инвенция. Неговите студенти даже подозираха, че той се отнася скептично към самото програмиране на бъдещата история — доколкото в тази работа се намесваха машините. Наистина професорът се въздържаше от обобщения на тази тема, но всички си спомняха как тържествуващо се смя той, когато веднъж в самия център на Евровил и съвсем извън програмата се появи една котка, която подгони една също тъй непрограмирана мишка. Огромна тълпа се струпва тогава да гледа невиджаните зверчета, изникнали от небитието. Искаха да ги хванат и запазят, но мишката бе изядена от котката. Самата котка почина от непонятно стомашно разстройство. Тя бе препарирана и поставена в Археозоологическия музей, а човечеството бе смаяно от натрупването на толкова много непредвидени случайности.

Студентите наблюдаваха с любов своя Евровил. Под тях бавно се носеха в обратна посока цъфтящи градини, спортни игрища, малки изкуствени езера, левитолетни площадки — всичко това бе настанено върху покривите на гигантските сгради, пред които древните небостъргачи биха изглеждали джуджета. Покривите бяха съединени с мостове и пътища. На места те бяха превърнати в овощни градини и пшеничени ниви: човечеството почти бе запълнило с жилища повърхността на своята планета и поради това бе принудено да пренесе голяма част от производството на естествени храни над земята, а цялата индустрия — под нея.

В проломите между сградите личаха улиците. Те бяха на такава дълбочина, че не биха видели никога слънце, ако не бе сложната система от грамадни огледала, които препращаха светлината надолу. Наземните улици бяха предназначени за пешеходци, но почти не се използваха. Пък и пешеходци в собствения смисъл на думата не съществуваха, понеже самите улици представляваха една система от вечно движещи се тротоари и ескалатори и хората просто се носеха по тях без никакво усилие, като сменяха само от време на време платната, а с това и скоростта и посоката на движение. Погледнати отгоре, те сякаш се надбягваха с летни кърки.

Евровил заемаше почти половината от територията на някогашна Франция. Той се простираше от бреговете на Атлантика до планините Юра и Алпите. От Мадрид го отделяха само Пиренеите, а от Нибелунбург на север — една широка ивица гори, запазени като мостра на старинен естествен парк. За основа на Евровил отначало бе послужила древната столица на Франция. Тя обаче скоро бе останала в центъра му и се бе превърнала в един малък, добре съхраняван и поддържан музееен обект, ограден със специална прозрачна стена. Впрочем в музейния Париж и досега живееха около два милиона хора от всички краища на планетата — учени, художници, писатели, музиканти и просто чудаци, които все още предпочитаха неудобните старинни жилища с малки прозорци и ажурни балкони от черно желязо пред остъклените и напълно автоматизирани здания на новия Евровил.

В музейния Париж живееше и професор Карпантие Жоли. Той си бе избрал жилище в една от някогашните административни сгради на Ситето, между Ла Шапел и Нотр Дам. Тук той си вареше сам сутрешното кафе на старинен електрически котлон, използваше баня с бойлер и ходеше да се бръсне в една бръснарница в Латинския квартал, запазена като експонат на древния французки бит. Работният кабинет на професора гледаше към Сена и Пон Ньов наистина, но бе толкова тъмен, че вътре почти винаги светеше настолна лампа в зелен абажур. Неговите студенти го съжаляваха донякъде, но не се учудваха, тъй като професорът и тук оставаше верен на своя метод — той живееше в атмосфера, която както сам обичаше да казва, го пренасяше по-лесно там, където трябваше да броди мисълта му: по кривите,

преплетени, здрачни пътища на миналото, които в края на краищата бяха извели човечеството към комунизма.

Евровил блестеше под силното лятно слънце докдето поглед стига и още по-нататък. И все пак той се смяташе за един от средните градове на Земята. В сравнение с Москва, която по това време вече започваше от Урал и се простираше до изворите на Днепър, или — с Ню Йорк, опрян в Скалистите планини, Евровил бе просто едно скромно и уютно населено място.

Съобщаваме тези подробности, за да не става никакво смесване на времена и мащаби, както и за по-голяма достоверност на целия ни разказ.

\* \* \*

Балонът се носеше доста бързо над града. Докато естественият вятър имаше общо взето западна посока, въздушният поток, поръчан от професора специално за този излет, тласкаше балона на изток. В синята далечина, някъде зад пределите на града, се очертаваха контурите на висока планина, белезникавожълта на фона на небето. Може би затова я наричаха Жълтата планина. Застанал прав в предната част на гондолата, в своя чер костюм, с развяващи се бели коси, професор Карпантие замислено се взираше в планината.

Но петимата студенти бяха заети с друго. Те си подхвърляха закачки с пътниците от левитолетите, които се стрелкаха край тях във всички посоки. Видът на балона предизвикваше весел смях, макар че от известно гледище не по-малко смешни бяха самите левитолети. Едни от тях имаха формата на дебели игли, други приличаха на магнолиев цвят, трети — на лястовици. Имаше и такива, които наподобяваха ютии и копчета за ръкавели — това показваше, от една страна, че безвкусицата не бе изчезнала напълно даже в тоя естетичен век, а, от друга — до какви висоти бе стигнала човешката индивидуалност. Студентите се забавляваха да определят характера на човека според неговия левитолет. За одного, който правеше безшумни лупинги със своята машина, изменяща всеки миг и формата и посоката си, Стела забеляза:

— В Епохата на Абсурда от него би излязъл как беше... да, дипломат. Или пък... да, литератор.

Тя мъчно запомняше старинните думи, излезли от употреба.

— Или акробат — вметна Наташа.

— Авиатор — предложи Хекли, който виждаше винаги само това, което виждаше.

— Защо не журналист? — сви рамене Марсел и всички намериха, че както винаги неговото определение бе най-близо до истината.

Само Оцеола, скръстил ръце на гърдите си по навик, завещан му от прадедите, мълчеше и нито един мускул не трепваше на бронзовото му лице. Той не обичаше да се занимава с празни работи. Когато го запитаха за мнението му, той се усмихна едва-едва:

— Не знам. Моите праотци не са познавали нито една от тези професии.

Минаха над последните сгради на Евровил. Студентите се смълчаха. Левитолетите се срещаха все по-рядко — балонът летеше сега над широка гориста ивица, отделяща града от Жълтата планина. Когато ивицата свърши, небето бе съвсем пусто. Планината издигаше пред тях своите напечени от слънцето скали и сипеи. Балонът прелетя още няколко километра над една пясъчно-камениста пустиня и кацна в подножието на планината.

Професорът и студентите изскочиха от гондолата. Студентите се оглеждаха с плахо любопитство, което скриваха зад усмивките си. Под нозете им скърцаше пясък и дребен камънак. Наоколо им бе пуста, безжизнена, сякаш опожарена земя. Жълтата планина ги ослепяваше с блясъка на своите кварцити и слюдени пластове. Върхът ѝ, заоблен от ерозията, изпращаше надолу потоци от раздробени скали и сипеи, които постепенно затрупваха подножието. Те затрупваха и останките от някогашни сгради, пръснати долу в широк полукръг. Едно грамадно черно петно с кръгла форма личеше сред тези развалини — то блестеше на слънцето като черно езеро. Нито птица във въздуха, нито зелен стрък трева, нито звук не нарушаваха мъртвото еднообразие на тази местност.

Студентите за пръв път стъпваха тук и може би затова се поддадоха на мрачното настроение, което навяваше пустинята.



— Каква тишина — прошепна Марсел. — Каква нечовешка тишина.

Той изтри потта от челото си и погледна към небето: даже то бе сиво-жълто, сякаш опърлено от тая нажежена земя.

— Където е минала смъртта, там е тихо — кимна професорът. — Жълта планина е едно безлично название, което обаче отговаря на същината й... Помните ли старинното име на този връх пред нас?

— Не беше ли... Албини? — избърза Стела.

Професорът се усмихна:

— *Алпи* е било името на цялата планина и вие знаете, че тя се простира далеч зад този връх... А самият връх?

— Мон Блан — рече неуверено Хекли.

— Да, Мон Блан — кимна професорът. — Мон Блан, защото е бил винаги бял от снеговете. Тогава той е бил с цял километър по-висок... Е, да вървим ли?

Въпросът бе зададен формално, защото професорът тръгна към планината и студентите го последваха. Всички свои нареждания професорът даваше във вид на въпроси.

Вървяха бавно. Краката им затъваха до глезените в пясъка. От него извираше горещина, която ги обливаше и скоро дишането им се затрудни. Даже орловият нос на Оцеола се покри с капчици пот. Бодър и сух изглеждаше само професорът. Наклонът постепенно се увеличаваше и ставаше съвсем стръмен към границата на свличанията. Стела се задъхваше.

— Професоре — каза тя, като отмяташе русите си коси от врата, — Защо не кацнахме направо до Черното езеро?

— Наистина — каза Наташа.

— Дотук ни стигна вятърът — усмихна се професорът. — Грешка на метеоролозите... Между това, в дълбоката древност пешеходството е било главният начин за преодоляване на разстоянията.

Те бяха навлезли в зоната на развалините и внимателно заобикаляха останките от стени, каменни тераси, полузасипани с пясък, купища червеникава втвърдена пръст. Нещо хрусна под крака на Марсел. Той се спря, погледна в нозете си и се стъписа.

— Какво има, Марсел? — Професорът се наведе и вдигна някакъв продълговат бял предмет. Показа го на студентите. — Част от

бедрена кост... Ето там, до вас, Хекли, лежи пиццалът. Останалото... — той се озърна. — Останалото го няма.

Костта беше бяла и суха като тебеширен къс. Студентите мълчаха. Професорът пусна костта и отново тръгна напред. Сега студентите гледаха внимателно в нозете си и избягваха да настъпват всичко, което се белееше. Групата крачеше съвсем бавно, защото местността стана още по-стръмна. И нито студентите, нито професорът подозираха, че техните наведени глави и бавна походка, ще изиграят твърде скоро една печална роля...

След още половин час стигнаха брега на Черното езеро. Всъщност „езерото“ бе един гигантски сух кратер, полукръгъл, с „брегове“, назибени от скали, и с диаметър повече от миля. Дъното се спущаше стръмно към центъра му и там дълбочината достигаше навярно над двеста метра. То бе покрито на много места с късове желязна руда, която блестеше на слънцето и отдалеч създаваше илюзията за черно оцветена вода. „Езерото“ напомняше кратер на угаснал вулкан, но студентите знаеха добре, че тук никога не бе имало вулкан. Те стояха потиснати от мрачната гледка — сякаш оттук бе изпълзяла самата смърт и бе облъхнала всичко наоколо, за да създаде една пустиня.

— Ето — каза тихо професор Карпантие, като разпери ръце. — Така би изглеждала сега нашата прекрасна планета, ако автоматите на войната не са били блокирани в последния момент по един необясним, тоест необяснен и досега начин... Единствената свръхбомба, която избухнала тогава, е създала това Черно езеро. Всъщност тя е била предназначена за древния Париж, но се е отклонила от целта си — също по някакво чудо... Случайна повреда в системите за атомно нападение? Едва ли. Защото системите са излезли от строя едновременно по цялото земно кълбо. Опитите да се обясни това явление с психологически фактори, тоест с неочаквано разумна намеса на хората, от които е зависел първоначалният тласък, са явно несъстоятелни. След първия тласък системите са действували автоматически и са били насочени към също такова автоматично реагиране на всеки взрив, по-могъщ от един мегатон, в която и точка на планетата да произлезе той. Веднъж активизирана, нито една система не е могла да бъде обуздана от човешка намеса...

— И все пак, войната е била преустановена след първия взрив — каза Хекли. — Необясними явления не съществуват, професоре.

— Естествено — усмихна се професорът. — Необясними явления не съществуват. Но *необяснени* все още има. И аз се страхувам, че ще ги има винаги, приятели мои... По отношение на знанието пътят на човечеството е едно непрекъснато приближаване към истината. Но и едно *безкрайно* приближаване, не забравяйте това.

— Към абсолютната истина, искате да кажете, професоре? — обади се насмешливо Наташа.

— Разбира се, Наташа — каза меко професорът. — Но ние говорим за научното обяснение на конкретни факти... В нашия случай, въвн от „психологическата“ хипотеза съществува и така наречената „фантастическа“ — тоест автоматите в оня трагичен миг са се оказали по-разумни от хората и са се самоубили чрез самоблокиране. Една глупост, която са поддържали само песимистите на оня век. Третата хипотеза...

— Позволете, професоре — обади се почтително Марсел. — Според третата хипотеза — спасяването на нашата планета от гибел се дължи на извънземна намеса. И защо не? Нима разумът е наш, човешки монопол? Чудесно е да знаеш, че някъде във Вселената живеят наши братя по разум, по-могъщи и по-добри от нас, които в един трагичен миг са се притекли на помощ на човечеството... Според мене, това е единствената сериозна хипотеза.

— Уви, мой мили Марсел. — Професорът прегърна своя студент през рамото и погледна в очите му. — Вие забравяте, че изследванията на нашата Галактика в това отношение са завършени. Ние сме сами в Галактиката, приятели, сами, както е бил сам гражданинът Адам, преди да се сети да направи от своето ребро една Ева... — Той се усмихна. — Аз мисля, Марсел, че Ева е била създадена не от реброто адамово, а от самотата адамова. Но човечеството вече е твърде възрастно, за да изгражда нови митове, нали?

— Това обаче са изследвания от разстояние, професор Карпантие. Никой не е проникнал още в дълбините на Галактиката.

— Да, разбира се. Персонално никой не е проникнал. И никой не ще проникне, мойто момче. Диаметърът на Галактиката е над сто хиляди *светлинни* години, а нейната „дебелина“ — само хиляда и петстотин... По тези причини никой не може и да стигне до нас, даже

ако допуснем, че някъде съществуват цивилизации, подобни на нашата. Но ефектът на Дринкуатър, а по-късно и ефектът на Дринкром, са доказали по безспорен начин липсата на разумен живот в Галактиката. Вън от земния, естествено. Затова и човечеството е ограничило своите космически амбиции с овладяване на слънчевата система.

Марсел замлъкна, но в мълчанието му се чувствуваше упорито несъгласие. Той бе малко нещо поет и имаше способността да поддържа най-невероятни тези, стига те да говореха нещо на сърцето му. При всичкото си уважение към професора и към науката, той все пак промърмори под носа си:

— Не вярвам, че Вселената е пуста. Това е невъзможно, това би било ужасно...

Но професор Карпантие го чу. Той познаваше това чувство на протест срещу фактите, срещу жестокостта на известни истини. Той самият бе повярвал в теорията на Дринкром едва на деветдесетата си година и то в деня, когато бе починал най-близкият му приятел. Марсел бе твърде млад, за да се примири с галактичната самота на човечеството.

— Нека се върнем, прочее, на Земята — рече с усмивка професорът. — И тъй, приятели, ние виждаме пред себе си една пустиня, един печален паметник, оставен ни от Епохата на Абсурда. Такова название на цяла една епоха звучи малко нелепо, но то не е много далеч от истината. В старото общество, разкъсвано от духа на антагонизма, линията на абсурда е била не само литературно понятие. Тя е съществувала реално, в самия живот. Помислете само: общественото богатство е било достояние на хора, които не са създавали нищо; в името на свободата са се изграждали затвори за онези, които се борели за свобода; в името на националното благополучие са се водели разрушителни войни, а религията, проповядваща любов и братство, ги е благославяла; човешкото достойнство се е измервало с пари и с власт над човека — и сякаш някаква невидима зла сила е превръщала всяко добро дело в неговата противоположност... Що се отнася до свръхбомбата, която е превърнала в пустиня тази местност, тя е долетяла тук от Изток, но както било установено по-късно, била е изстреляна от една ракетна база в Калифорния. Целта е била да се създаде впечатление, че е

изстреляна от Съюза на съветските републики, за да се предизвика война между Западна Европа и Изтока. „Бесните“ в САЩ са разчитали да запазят сили за един решаващ удар. В действителност, както знаете вече, тази свръхбомба е отбелязала края на Епохата на Абсурда. Това е станало в 2033 година, когато...

Професорът не довърши фразата си. Той забеляза, че Оцеола бе извил глава встрани и се ослушва — потомъкът на делаварите никога не бе правил това по време на лекция.

— Какво има, Оцеола?

— Извинете, професоре — каза Оцеола — Някой говори тук...

— Освен мене?

— Освен вас.

Студентите вече гледаха нататък, накъдето — гледаше Оцеола. Професорът също погледна, но не чу нищо. И не видя нищо — освен купчина развалини от някаква древна постройка.

— Ето пак — каза Оцеола.

Този път всички чуха. Беше човешки глас. Думите звучаха глухо, сякаш идваха изпод земята и отначало професорът не разбра нищо.

— Странно — каза той. — Тук никой не може да дойде без разрешение и без предварителна имунизация срещу меланхолия. От Управлението на историческите паметници ми казаха, че за днес не се предвиждат други посещения.

Гласът продължаваше да говори — бавно, с големи паузи. Беше мъжки глас, нисък и малко пресипнал. Професорът очакваше да чуе поне още един глас, тъй като човекът не можеше да говори сам със себе си, но това не стана. Невидимият продължаваше своя монолог.

— Той говори нещо за нашия балон, професоре — каза тихо Марсел. — Чудно, разбирам някои думи, а други са ми съвсем непознати...

— Почакайте!

Професорът се вслушваше подпрял ухо с шепата си. Изумлението в очите му растеше.

— Невероятно — пошепна той... Това е френски, разбира се, но сега никой не говори такъв френски.

Забравихме да споменем, че в тази епоха националните езици все още бяха запазени, но хората предпочитаха да говорят и пишат на един

общочовешки език, възникнал естествено от старинните, общи за много народи слова от рода на „мама“, „брат“, „вино“ и пр.

— Ало! — извика професорът. — Ало! Има ли някой тук?

Отговор не последва. Вместо това всички чуха няколко вече отчетливи думи, които ги накараха да се спогледат.

„... Тези забавени стъпки, тия наведени глави... Господи!“...

В думите на невидимия имаше толкова тъга и ужас, че професорът и студентите настръхнаха. После настъпи пауза. Професор Карпантие не бе далеч от мисълта, че слуша гласа на някой безумец, но имаше достатъчно жизнен опит, за да си позволи прибързани заключения.

„... моето пътешествие... — обади се още веднъж гласът. — Каква ужасна шега! Уморен съм, така съм уморен... Е, Луи Гиле...“

Професорът почака минута-две, но повече нищо не се чу. Тогава той махна с ръка на студентите си да вървят след него и се запъти с бързи крачки към развалините.

\* \* \*

Когато студентите го настигнаха, той се бе навел над останките от една стена, с каквито бе осеяна тази местност. Той им направи знак да пазят тишина и продължи да разглежда нещо — сякаш се опитваше да прочете някакъв надпис.

После професорът се изправи, отмести се и студентите видяха, че на земята пред тях стоеше човек. Това беше едър мъж, облечен в някакво люспесто трико, което издаваше синкав металически блясък. Дългите му нозе, плътно обхванати от трикото, но без обувки, бяха изпънати. Беше се облегал на стената и едната му ръка лежеше отпусната на земята. Другата бе в скута му. В нея той държеше голям светлозелен кристал. Главата му бе отметната назад, тъмните му прави коси падаха свободно на раменете. Лицето му, с голяма уста и грозничък малко крив нос, бе изрязано от няколко бръчки, които издаваха солидна възраст. Но големите му сини очи изглеждаха млади — те се взираха неподвижно пред себе си и в израза им можеше да се долови една тъжна полуусмивка. Наблизо се търкаляше нещо като шлем, направен от същата материя, от каквата бе и облеклото на

непознатия, а до шлема лежеше малка металическа кутия с бяла скала, осеяна с черни точки и чертички.

Студентите с боязливо учудване обърнаха очи към професора. Професорът кимна:

— Той е мъртъв, приятели.

— Но нали... току-що говореше? — заекна Наташа.

— Да, но той е мъртъв.

Студентите се поотдръпнаха и по стар обичай наведоха глави в мълчание. Те разглеждаха непознатия изпод вежди — странно бе, че го намериха тук, странни бяха последните му думи, странна бе тази бърза смърт. Но най-странно им се струваше облеклото му.

— Кой би могъл да бъде той, професоре? — попита Марсел.

Карпантие Жоли сви безпомощно рамене. Той си спомни архаичния френски език, който бе слушал преди малко, без съмнение от устата на този човек, но това не му подсказа никаква хипотеза. Някой чудак, който бе решил да се самоубие тъкмо тук, в единствената пустиня на Земното кълбо? Но чудаци отдавна вече не съществуваха на света, а самоубийци — още по-малко... Някакъв психопат, измамил бдителността на медицината? Това бе невъзможно. Душевните разстройства бяха толкова редки, че предизвикваха веднага интерес сред учените и загриженост у Световния съвет. Те се откриваха лесно и още по-лесно се лекуваха. През последните пет века бяха известни само два случая, единият от които бе шизофрения на полова основа, докато другият представляваше любопитно явление на атавистична параноя: болният бе изявил желание да възседне Слънцето, за да може да насочи движението му към Магелановите облаци и да ги завладее. Той бе излекуван само с няколко плесници — едно класически просто средство, което, за съжаление, не е било познато в параноичната древност... И все пак, кой беше този нещастник? И кой беше Луи Гиле, когото той бе споменал в последните си минути?

Професорът внимателно измъкна зеления кристал от ръката на мъртвеца. Той го разгледа срещу слънцето: кристалът беше полупрозрачен, осмостенен, с гладки повърхности, на които не личеше нито една драскотина.

— Марсел, вземете го и го запазете. Навярно е нещо чупливо — каза професорът и в същия момент изтърва находката.

Той ахна. Кристалът се чукна в камъните, но си остана здрав и цял. Марсел побърза да го вдигне.

— Хм — рече професорът. — Не всичко, което изглежда чупливо, е такова в действителност... — Той се почеса по врата, погледна мъртвия, погледна слънцето. — Струва ми се, че ще трябва да отложим лекцията и да се приберем, нали? Нужно е да съобщим за тази история. Големият Мозък на Академията ще ни разкрие тайната за някакви секунди.

Но до помощта на Големия Мозък не се стигна. Марсел, който на свой ред разглеждаше кристала срещу светлината, трепна:

— Професор Карпантие, вътре има безброй дребни кристалчета. Какви са чудесни!

Той предпазливо изтри кристала с ръкава на туниката си, но върху една от плоскостите остана мъгливо петънце. Тогава той го поднесе до устата си, духна няколко пъти върху петънцето, за да го изчисти по-лесно, и... И усети как целият кристал се затопля и сякаш омекна. В следния миг кристалът светна с ярка зелена светлина и започна бавно да пулсира в ръката му.

— Професоре, той тупти — викна Марсел. — Той тупти като сърце.

Студентите гледаха изумени. Професорът посегна към кристала, но ръката му остана във въздуха, защото един малко глух, но вече познат глас произнесе:

„Хора, братя, човечество!...“

Всички се обърнаха неволно към мъртвеца: сините му очи гледаха все така неподвижно, устните му бяха слепени завинаги.

„Аз се върнах при вас. Аз се завърнах от Космоса и от миналото, за да ви донеса една истина. Една проста смешна, и тъжна истина... Изслушайте ме...“

Нямаше съмнение, гласът идваше от зеления светец кристал. Професорът вдигна пръст към устата си и все пак Хекли, чието хоби бяха звукозаписващите уреди, успя да каже:

— Интересен фонограф, професоре. Съвсем непознато устройство.

— Тихо — прекъсна го професорът. — Седнете и слушайте.

Студентите насядаха, кой дете си беше. Професорът седна недалеч от мъртвия и опря гръб о стената. Марсел остана прав, като



крепеше нежно в шепите си зеления кристал. Докато се настани, групата пропусна няколко думи.

„... наоколо ми е пустиня — продължаваше гласът. — Ако не бях сигурен, че те са ме оставили там, където поисках, никога не бих повярвал, че тази жълта безобразна грамада пред мен е планината, която някога толкова обичах — с нейните синкави гори и зелен покой, с потоците, които изливаше от своите вечни ледници, с птиците и ябълковите градини в нейното подножие — нито че това е мястото, дето бе прекъснато първото ми земно битие. Не бих повярвал, ако не знаех, че те винаги държат на думата си и ако не си спомнях така добре онази свежа юлска утрин на 2033 година, когато воят на сирените възвести началото на края!“

Настъпи пауза, която даде възможност на професора и неговите студенти да се посъвземат.

— Фантастично! — извика професорът. — Та той е съвършено прав. Бомбата е избухнала през юли, на двадесет и трети юли. Точно преди едно хилядолетие.

— Професоре, това може да се прочете във всеки учебник по история — напомни иронично червенокосият Хекли. — Той е, тоест бил е или луд, или отчаян шегаджия.

— Не, той говори искрено — възрази Марсел, като гледаше втренчено зеления кристал в шепите си. — Той го каза с истинско вълнение.

Неговата забележка бе последна, защото гласът продължи:

Но аз виждам, че началото е било и край, братя земляни, че животът на планетата не е угаснал. Те знаеха това... Аз виждам долу в равнината, зад зеления пояс, който отделя смъртта от живота, един голям и прекрасен град, един бял град, чиито сгради опират в облаците, един град, създаден от вашия разум — и това ми вдъхва надежда, че думите ми ще стигнат до вас. Може би още нищо не е загубено... Но аз видях такива градове и там, на Ергон...

Впрочем чуйте моя разказ. Може би много от фактите, които се каня да ви съобщя, ще ви се сторят невероятни. Други ще ви прозвучат смешно, мъдро, глупаво, трагично, безумно, наивно, възвишено. Или принижено до нивото на вестникарска шега. Нека това не ви тревожи. Наистина всички ние, живите, придаваме на фактите оня вкус, който

сами притежаваме и оня мирис, който сами издаваме. Но нима самият живот не е и мъдър, и смешен, и трагичен и... невероятен?

Позволете ми най-напред да ви представя няколко

## БИОГРАФИЧНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ГЛАВНИЯ ГЕРОЙ НА ТОЯ РАЗКАЗ.

Имам чест: Луи Гиле, парижанин, бивш учител по история. Като казвам *бивш*, имам предвид онези десетина века, които ме делят от първото ми земно битие и от моята преподавателска работа в колежа „Абе Сийес“ — ул. „Абе Сийес“ № 13, 38 арондисман. Този колеж бе под покровителството на свети Франциск Асизски и на неговия орден и това обясняваше донякъде либералните порядки в него, както и моето присъствие сред преподавателския персонал. Учителите по вероучение, литература и социология бяха, францисканци, а също и директорът, прелюбезният отец Ивронъ, изпълнен винаги с добри чувства към бедните и към бургундското. Но останалите преподаватели бяха все граждански лица: учителят по математика беше таен ляв социалист, този по ботаника — таен десен маоист, учителката по физика — тайна последователка на Щирнер и Ницше, химичката — тайна голистка, а учителят по философска пропедевтика — таен мазохист-центрист, тоест човек, комуто бе достатъчно да покажете плесница, за да изпита неземно блаженство. (Едно обяснение на думата „таен“, която сме принудени да употребяваме толкова често: по онова време французите се радваха на изключителната свобода да изповядват идеите на Президента и всеки опит да се проповядват други идеи се третираше основателно като посегателство срещу самата свобода.) Имахме в пансиона дори един таен комунист, комуто всички завиждахме, понеже подозирахме, че той единствен участва в някаква организация и върши нещо срещу режима. Той се казваше Морис дьо Сен Сансез и преподаваше рисуване.

Що се отнася до мен самия, аз бях таен безпартиен гражданин — нещо толкова опасно за свободата, колкото и всичко останало. Наяве обаче членувах в Патриотичната лига на Президента. Това ми създаваше известно чувство на сигурност. Вън от задължението да нося образа на Президента върху една значка на ревера и да присъствувам на литургиите за неговото здраве и дълголетие, аз

разполагах с времето си. То ми стигаше, за да възпитавам моя палавник Пиер в дух на благочестие и лоялност към държавата, в резултат на което той, който знае защо, систематично изписваше стените с неприлични думи, засягащи честта, както на Президента, така и на самата Осма република. Това беше повече от странно, понеже сам аз не си позволявах в негово присъствие никакви възклицания, освен „мон дийо“ и „мерд“ — и то когато бивах в особено добро разположение на духа. В такива случаи Пиер ми подмигваше не дотам почтително, а моята чудесна Ан Мари Селестин слагаше пръст на устата си, след което аз замлъквах.

Ан Мари Селестин имаше право да ми прави забележки. Тя всяка сутрин ми поднасяше кафето заедно с вестник „Виктоар“, личен орган на Президента. След прочитането на вестника, тя ми напомняше да си измия ръцете. Това впрочем правеха всички горе-долу чистоплътни граждани на Франция, какъвто и вестник да четяха, тъй като и останалите три, които излизаха в тая епоха, а именно „Орор“, „Люмиер“ и „Глоар“ се различаваха от „Виктоар“ само по шрифтовете си. Ан Мари ми напомняше освен това да не се оглеждам из улиците, да не плюя на обществени места, да не вървя твърде бързо, нито твърде бавно, да не пия нищо, освен светена вода от бутилки, на чийто етикет бе изобразена резиденцията на Шан-з-Елизе и пр., понеже всяко необмислено действие придобиваше съмнителен политически смисъл; така например твърде бързият вървеж се тълкуваше като злонамерен опит да се избягнат отговорностите пред Отечеството, а твърде бавния — като също толкова злонамерено нежелание да се поемат същите отговорности и тъй нататък. По този повод дьо Сан Сансез бе нарисувал веднъж една смешна марионетка, един нещастен Пинокио, оплетен от конци, чиито краища, противно на естествените закони стърчаха все нагоре, и бе предложил на неколцина колеги в учителската стая да измислят текст на рисунката — за най-сполучливия текст бе обещал бутилка мартел. И представете си, премията получи директорът отец Ивронь. Той влезе случайно в тоя момент, видя рисунката и възкликна: „А, ето един истински французин.“ Добрият францисканец изгълта бутилката, а ние разбрахме тогава, че Сен Сансез е таен комунист.

Изслушвах съветите на жена си и се качвах на моя сив пежо. По пътя към колежа аз преповтарях на ум предстоящата си лекция за

царуването на Ашурбанипал или на нашия Крал-Слънце, като търсех най-сдържани и неутрални изрази, както и мястото, където с достатъчно красноречие бих могъл да възвелича съвременна Франция. Това беше крайно необходимо, тъй като веднъж, в началото на моята преподавателска дейност, ми се случи нещо неприятно. Както се разхождах пред чиновите и обяснявах държавноправните основи на Асири-Вавилон, аз споменах между другото, че вавилонците имали обичай да си къдрят брадите, но това *не било задължително*. Тогава класът изведнъж скочи на крака и въодушевено изрева: „Слава на Навуходоносор! Да живее теокрацията!“ Моля ви се! Представете си такъв вид ентусиазъм в първата четвъртина на 21-я век, по време на процъфтяващата Осма република, и вие ще разберете моя ужас. Защото в тази именно епоха мнозина френски граждани, любещи свободата, си мечтаеха нощем за една абсолютна монархия... Когато докладвах този фрапантен случай на отец Ивронь, той въздъхна и отправи поглед към Саваот.

— Мосю Гиле — каза той. — Ще се почувствувам много неудобно, ако в министерството възникне идеята да изключим вашия предмет от програмата на колежа... Имате ли още от вашите хапчета против хрема?

Дадох му хапче и от този ден нататък престанах да му докладвам каквото и да било. Отец Ивронь намери случай да похвали моята интелигентност. Сан Сансез също почна да гледа на мен по-благосклонно и да твърди, че не съм от най-загубените членове на Патриотичната лига.

Но това са само детайли от общата картина на Франция в онази забележителна епоха. Ето ви още няколко щрихи, засягащи политическия и социален живот: Националното събрание като институция излишна и предизвикваща смях, бе закрито в самия край на 20-ия век, тоест, две години преди моето раждане; министрите се назначаваха от Президента и имаха право да присъствуват на неговото сутрешно обличане, с изключение на министъра на просветата, който, поради самата си функция, почти винаги беше в превантивна немилост; Президентът се самоназначаваше — наистина след необходимото конституционно съгласие на Трите фирми, които управляваха икономиката на страната; интелигенцията се усмихваше учтиво наляво и надясно, подкрепяше всичко, което можеше да бъде

подкрепено и разчиташе (тайно, разбира се) на революционния дух на пролетариата; пролетариатът имаше какво да яде, получаваше 0,000,000,001% от дивидентите на Трите фирми и нямаше намерение да спасява интелигенцията; селяните спяха по 24 часа в денонощието; в страната имаше два университета, които произвеждаха епископи и кадри за Управленческия корпус и двеста лудници, обзаведени най-модерно — за политическите противници на режима; полицията, извънредно хуманна и просветена, съставляваше половината от населението; с цел да се внуши по-голямо уважение към славното минало на Франция, на Плас дьо ла Конкорд бе монтирана една музейна гилотина, която работеше така добре, както и преди два века. И тъй нататък и прочее.

Не по-малки успехи имавме и в международния живот. Най-големият от тях бяха Деветте стоманени завеси между нас и комунистическия Изток, съставени от стратегически ракетни бази и пропагандни трикове така солидно, че никой не знаеше вече какво става там. Друго постижение бе съюзът ни с Нибелунгия, с която ни свърза надеждата за Трета световна война. Този съюз бе постигнат едва когато се съгласихме да окачим портретите на незабравимия Фюрер наред с тези на нашия Президент. С англичаните, радващи се на могъщата подкрепа на Салазар (все още жив по това време!), ни разделяха Ламанша и някои различия в модата — това бе неизбежно, макар и печално; те със своята британска упоритост не пожелаха навреме да приемат общия език франангле, като държаха той да се нарича английфренч — нещо, с което нито един разумен френски Президент не би се съгласил. Но истински затруднения ни създаваше само Испания; тя застрашаваше с лошия си пример нашите държавни устои, тъй като Франко на своята сто и петдесетгодишнина я бе обявил за парламентарна демокрация...

Мисля, че тези щрихи са достатъчни, братя земляни, за да разберете колко напред бе отишла Франция в сравнение например със Съединените щати, които бяха отишли още по-напред.

Чудно ли е, че от време на време аз се заключвах в стаята си и по цели дни се разхождах там като луд, а Ан Мари Селестин трябваше да тича в колежа, за да ме извинява пред отец Ивронь? Аз се разхождах наистина тихичко, за да не разберат съседите — и страдах. Душеше ме непонятно чувство на вина, тъга забулваше мислите ми. Спомнях си в

тия минути за моя баща, все още вярващ в Робеспьер и Делеклюз, все още надяващ се на онези, които отдавна почиваха в гробищата Пер ла Шез. В края на живота му гробищата бяха изравнени със земята, но той вярваше... Ан Мари Селестин в такива дни почукваше тихо на вратата и ми казваше отвън: „Луи, съвземи се най-последно. Тебе пак те гори огънят на Комуната.“

Тогава аз се стряхах. Оглеждах се уплашено. Изстивах. Огънят на Комуната бе нещо опасно — в неговите пламъци бе изгорял живота на хиляди добри французи... Та и кой ли порядъчен парижанин, освен ако бе брат на Ротшилд или последният кретен от Патриотичната лига, не би се опарил на този огън?

Опарих се и аз...

\* \* \*

Знам, че очаквахте този обрат, мои братя земляни. Боя се обаче, че въображението не ще ви стигне, за да откриете по какъв начин стана това. Е, добре, ще ви кажа: настъпи ден, когато реших, че най-умното, което мога да сторя на този свят с надеждата да му бъда полезен, е да напиша една добре обоснована „История на следващия век“.

Това бе, направо казано, една нещастна идея, която ми струваше много труд и нерви. Тя ми струваше и репутацията на нормален френски гражданин и това бе най-лошото. Намери се един журналист от „Орор“, който се интересуваше от криминални произшествия и който една пролетна привечер цъфна в моя домашен кабинет в Сен Дени (забравих да ви кажа, че там съм роден).

Навън грееше слънчице и пееха птици. Аз седях зад бюрото си. Писалката дремеше в ръката ми. Аз гледах покривите зад прозореца, опитвах се да си представя какво правят под тях бръснарите и металурзите, за да измеря духовните мащаби на следващия век, за който се канех да пиша, когато една блага миша физиономия надзърна от вратата ми. Кой знае отде, този приятел бе научил заглавието на моя бъдещ труд. Той ми се усмихна сладко и ми зададе няколко въпроса. Докато разбере какво става, той скри бележника в джоба си, благодари ми учтиво и си излезе.

На другия ден в „Орор“, на двеста осемдесет и третата страница, дето попаднаха всякакви пошли съобщения на любовни истории, убийства, случаи на содомия, скандални преливания, самоотравяния и пр., намерих кратка бележка, напечатана с петит, която гласеше: „Учителят по история Луи Гиле, жив. на Рю дьо ла Гер (бивша Рю дьо ла Пе) 22, Сен Дени, търси подходящ кретен, по-безнадежден от него самия, който да прочете неговата бъдеща «История на следващия век». Читатели на «Орор», очаквайте продължението. То няма да закъснее“. Бележката бе озаглавена „Гений, чудак или...?“

Първата ми мисъл беше да намеря журналиста и да му отрежа ушите. Но Ан Мари Селестин ме разубеди: тъкмо тогава, каза тя, цял Париж ще потърси бележката, за да я прочете. За съжаление, тъкмо тези, които не трябваше да я четат, вече я бяха прочели. Съседите почнаха да ме поздравяват прекалено учтиво, като ме заобикаляха отдалеч. Ан Мари Селестин ми подлагаше под главата топли възглавнички, за да предизвика прилив на кръв и активизиране на мозъчната ми дейност. Отец Ивронь, добросърдечният францисканец, не можеше да скрие съчувствието си. Той влизаше в клас внезапно, нещо, което никога не бе правил по-рано и седнаше тихо на последния чин, а след урока любезно ме поздравяваше: „О, всичко беше много мило, много благородно... Радвам се за вас, мосьо Гиле...“ Даже синът ми Пиер, вече минал конфирмацията, се задържаше около мене и се опитваше да ми бъде полезен: „Папа, казваше той, не искаш ли да ти купя бутилка шартрьоз? Мама няма да забележи“...

Аз се отказвах от шартрьоза. Това бе дамско питие. Предпочитах саке, водка, гръцка мастика. Или, в краен случай, калвадос. Почнах да пия вечер сам, заключен добре в кабинета си, за да не давам лош пример на Пиер. Алкохолът завладяваше главата ми: стените на кабинета се отдалечаваха и светът ставаше лек като сапунено мехурче. В такива минути идеята ми за моя труд, без който човечеството положително би загинало, добиваше по-определена форма. Всъщност тази идея бе колкото проста, толкова и трудно доказуема и поради това аз много често улавях логиката си да витае в ирационални сфери. Аз се опитвах да напиша моята „История на следващия век“, като изхождах от въпроса: какво би станало с нашата планета, ако държавническите идеи на нашия Президент овладеят света. Този въпрос пораждаше в съзнанието ми такива светли картини на бъдещето, че аз едва се



удържах да не направя от антената на телевизора един елегантен клуп, чийто свободен край да вържа на полилея...

С една дума, като се опитвах да си представя следващия век, изхождайки от величавата панорама на настоящия, пред очите ми израстваше един весел апокалипсис: след още няколко перипетии в световната политика, и точно две минути след като една световна конференция вземаше окончателно решение за разоръжаване с цел да се спаси мирът, от всички краища на Земяното кълбо към всички краища на същото Кълбо политаха обикновени, мощни, свръхмощни и суперсвръхмощни А-бомби и нашата планета пламваше като кибритена клечка — това, което оставаше от клечката, бе почернялата ѝ фосфорна главичка. Така, преди да достигне пълнолетие, човечеството изчезваше заедно с мира и цивилизацията, с цялата си история и с цялото си блестящо бъдеще... Да, но тази идея ми се струваше твърде примитивна. Вестниците и радиото отдавна я бяха открили. Освен това, едно вътрешно чувство, подхранвано от изучаването на историята и на съвременността, ми говореше, че атомната война далеч не е единствената и даже не най-голямата опасност. Това ми ставаше особено ясно след няколко чапки саке. „Не, казвах си аз, истинската опасност витае във въздуха. Крясъците за атомна война само я прикриват. Опасността е невидима, но тя трябва да стане видима — най-напред за мен самия, после за французите, после за цялото човечество. Естествено, ако то има намерение да се спасява.“

Чувствувах се като човек, който е сигурен, че зад гърба му стои някой и го гледа със страшни очи, но когато се обръщах, колкото и бързо да го правех, не намирах никого. Мисълта ми се търкаляше като яйце по наклонена дъска. Къде трябваше да спра? Как да закрепя яйцето?

Ролята на Колумб най-неочаквано изигра моята стара приятелка мадам Женевиев.

\* \* \*

Между мен и мадам Женевиев съществуваше взаимна симпатия от момента, когато тя постъпи на работа като портиерка на нашия

съпритежателски дом. Мадам Женевиер явно ме предпочиташе пред другите обитатели на шестетажната сграда — може би защото бях един от малцината глави на семейства, които се прибираха винаги преди десет часа вечер, не си губеха ключовете и не я будеха да им отваря вратата. А когато научи, че баща ми бил на времето машинист в метрото, какъвто бил и нейният покоен съпруг, тя почна да гледа на мене като на свой човек.

— Ах, мосю Луи, ние с вас знаем какво мръсно лайно е животът — обичаше да ми казва тя, което без друго бе израз на особено доверие.

На своите шестдесет години мадам Женевиер беше още здрава жена — хлапците, които обичаха да играят по стълбището и да украсяват стените му с непристойни рисунки се бояха от тежичката ѝ ръка. Тя беше човек с твърд характер, имаше си непоклатими възгледи по всеки въпрос. С нея бе мъчно да се разговаря, тъй като винаги можеше да ви хване в непоследователност, в „шикалкавене“ или просто в мекушавост — пороци, които не можеше да търпи. В такива случаи едрото ѝ месесто лице, на което би завидял навярно всеки древен римски легионер, ставаше непристъпно, сивите ѝ очи презрително се свиваха:

— Какви мъже имаше във Франция едно време, мосю Луи. Какви мъже! Моят Етиен направи веднъж двама ажани на салата... И защо, мислите? Защото го погледнали накриво... Хората си имаха достойнство, мосю Луи. А сега? Усмивхате се мазно на всеки простак от Патриотичната лига... А, мосю Луи, не разбирам, честна дума, как ви обичат още жените ви.

Когато научи, че съм се записал в Лигата, мадам Женевиер бе потресена. Две седмици тя не ми проговори, пък и аз избягвах да се отбивам в нейната стаичка под стълбището, въпреки че това ми бе станало навик. После се пристраших. Една вечер почуках на вратата ѝ. Тя ми отвори, изгледа ме продължително, поклати глава. Посочи ми стол. Известно време мълчеше и разглеждаше значката на ревера ми с явно отвращение. Сетне заприказва за новото поскъпване на рокфора, който бе основната ѝ храна и за други неща, нямащи отношение към значката — само че твърде често изричаше своето любимо „мерд“ (аз май от нея го бях усвоил). Не се стърпях и ѝ изясних съображенията си: в Патриотичната лига не всички са простаци, мнозина влизат, за да

запазят хляба си, такъв е животът в края на краищата... Тя махна с ръка и се усмихна тъй, че се почувствувах последният мухльо на Земята. Малко по-късно тя ми разказа как покойният ѝ мъж участвувал в последната стачка във Франция. Това било преди четиридесет години, тогава, когато аз съм се родил...

— ОКТ беше разтурена и всички други профсъюзи бяха вън от законите. Даже на социалистите не им помогна тяхното политиканство... Нашите от метрото напуснаха работа. Два месеца Париж ходеше пешком, понеже и шофьорите напуснаха работа. Президентът, първият французки фюрер, изпрати войска и полиция да заемат метрото. Капралите се научиха да натискат копчетата на електровозите, а в разпределителните станции седяха лейтенанти и полковници. Не се мина без катастрофи, казваха, че десетина хиляди парижани загинали под земята... Ах, мосю Луи, вие сте още дете, не знаете какво е да седиш вкъщи без хляб и без един сантим в джоба. Съседите ни носеха по малко храна, това бе все пак Сен Дени, но и те скоро се затвориха вкъщи, понеже в отговор на стачката Петте фирми (тогава бяха все още пет) обявиха локаут. И забележете, обявиха го тъкмо в края на месеца, когато се получаваха заплатите... Какво трябваше да правим?

Мадам Женевиер отново преживяваше онези далечни събития. Аз мълчах. Чувствувах се зле. Чувствувах се предател, отрепка, убиец... Мадам Женевиер вдигна към мен добрите си сиви очи и като разтриваше ревматичните си колене, изпъшка:

— А, мерд! Не се измъчвайте, мосю Луи, изглежда, че инак не е могло и да бъде... Даже комунистите, и те не можеха да направят нищо. Два пъти те излизаха на Плас дьо ла Бастий, на Плас дьо ла Републик и на Плас дьо ла Конкорд, и ние излизахме заедно с тях, и Шан-з-Елизе на проклетите буржоа и аристократи бе изпълнен с народ. Тълпата се вълнуваше и по „Сен Мишел“, отсам и оттатък моста, Латинският квартал трещеше от вик и рев. Целият Париж беше излязъл на улиците... И какво? Онези камили вдигнаха във въздуха площадите заедно с народа. Техниката надделя. Ние нямахме нито лъчеви пистолети, нито... как ги казваха... атомни топове... такически...

— Тактически — казах аз.

— Да, такива... Ние имяхме само нашите души и нашите голи ръце... — Мадам Женевиер сви рамене. Сега тя изглеждаше една развалина. — Ние се надявахме на войниците и капралите от президентската гвардия, те бяха наши братя, те бяха наши синове. Но те натискаха спусъците и се смееха при това. А? Какво ще кажете? Тези лайна бяха обучени, мундщровани, превърнати в машини. И нашите горяха като факли. Стотици, хиляди наведнъж...

Мадам Женевиер си пое дъх. Тя опипа лицето си, сякаш да провери жива ли е. Тя вече не се интересувахе с кого говори и даже има ли някой в стаята.

— Така завърши последната стачка на парижаните, мосю Луи. Моят Етиен и аз останахме живи по едно чудо...

— После?

— После Етиен умря.

— Беше ранен?

Сивите очи на мадам Женевиер ме погледнаха със снизхождение.

— Да, беше ранен. В сърцето.

— Рани в сърцето няма, мадам Женевиер. В такива случаи се умира мигновено.

— Неговата рана беше друга. Той лежеше в леглото си и повтаряше: „Това е невъзможно... Това е немислимо... Другари, къде сте? Вие сте нужни на свободата, приятели... Къде сте?“ И така дни наред. После замлъкна...

Ние седяхме с мадам Женевиер, забравили в коя Франция седим. В тъмния ъгъл на стаичката, навярно под желязното легло нещо дращеше и скърцаше. Това ме върна към реалността.

— Мишка — каза мадам Женевиер. — Отде се навъдиха проклетите, не знам.

— По-тихо — казах аз.

Спомних си, че Президентът много би се разгневил, ако чуеше някой да говори за мишки. Вестниците, радиото и телевизията в един глас и с необикновен възторг поддържаха, че макар и по света все още да има мишки, главно зад Стоманените завеси, в Осмата република те не съществуват.

— Да — рече замислена мадам Женевиер. — Хората някога знаеха да умират за свободата, мосю. Може би, защото още знаеха какво е свобода... И да ви кажа ли, най-добре умираха комунистите.

Ето нещо, което и до сега не разбирам. Те не крещяха, те се сражаваха. А когато тъпаците от гвардията дадоха първия лъчев залп и се разбра, че няма да устоим, те започнаха да пеят, И всички забравихме страха и също запяхме... Как може да се забрави страха за живота? А, мосю Луи?

Мадам Женевиер помнеше всичко. Тя не каза нищо за моята значка с lika на Президента, но ми разказа за последния бунт на парижаните.

Такъв човек беше мадам Женевиер. Спомените ѝ помагаха да живее. В бъдещето нямаше никакво доверие. Ех, казваше понякога тя за младото поколение, тези ли сополанковци ще направят нещо? Те работят с ръкавици, тези бедни глупци, през седмицата те имат три свободни дни за плюскане и пиянство, те са се снабдили с жени и телевизори — какво може да се очаква от тях, освен да пълнят нужниците?... Тя беше единствената портиерка в нашия квартал, която полицията не бе успяла да завербува и може би единственият човек във Франция, който си позволяваше да ругае на висок глас правителството: това ѝ минаваше гратис, понеже бе успяла да си създаде славата на „перната“. Пък и кварталният ажан, един интелгент, син на професор от Сорбоната, обичаше да кокетира със своя демократизъм. Той се правеше на глух даже когато мадам Женевиер го наричаше в лицето „смърдяща камила“ и „малко мръсно плъхче“ — дори му правеше удоволствие да слуша нейните ругатни: така той затвърдяваше убеждението, че във Франция само лудите не тачат властта. Да, но останалите жители на квартала не бяха на това мнение и мнозина от тези, които не смееха даже да се намръщят, когато кварталният им плюеше в лицето, впрочем именно те, гледаха на мадам Женевиер като на светица и помежду си я наричаха (шепнешком, разбира се) „нашата стара Жана д'Арк“.

Та ето какъв човек бе мадам Женевиер. А после дойде събитието, което ми подсказа главната, обединителната идея на моята „История на следващия век“. То дойде в един лъчезарен пролетен ден, две години преди прекъсването на моето първо земно битие и беше толкова значително, че по-късно неговото описание влезе в книгата ми като отделна глава, онадсловена „Сърцето на мадам Женевиер и пламъкът на Комуната“.

На пръв поглед този ден бе като всички други. Слънцето залязваше флегматично зад бялото захарно видение на Сакре Кьор. По нашата улица бръмчаха както винаги авто- и мотоколони — прибираха се работниците от предприятията на Втората фирма, в чиито владения влизаше и Сен Дени. Боксът на бистрото отгатък улицата изстрелваше песни, джаз и хуморески, проверени и подпечатани от цензурата, а група сополанковци, според терминологията на мадам Женевиер, вече подпяваха и потропваха на тротоара. Две проститутки от патриотичната организация „Всичко за отечеството“ се разхождаха в своите триколюрни рокли с касички в ръцете: те събираха волни пожертвувания за нова резиденция на Президента, която трябваше да бъде построена на брега на Атлантика, недалеч от Кале, и да бъде толкова висока, че да се вижда чак от Ню Йорк. Тези жени бяха най-често съпруги на висши сановници; по тоя начин те даваха своя принос за величието на Франция. Скоро сополанковците, като пуснаха предварително таксата в касичките, ги помъкнаха към близкия хотел.

Затворих прозореца с намерение да си наля кафе от термоса и да се върна към моите размишления, когато в кабинета се втурна запъхтяно десетгодишното момченце на Сен Сансез.

— Чичко Луи — викна то. — Чичко Луи, Нерон е паднал!...

— Как така Нерон? Кой Нерон?

— Ами че Нерон, нашият... Ей сега съобщиха по радиото.

— Как така по радиото?!

Следващия миг обаче аз се ударих по челото. Но да, разбира се, нашият Нерон... Ето какво става, когато човек се занимава прекалено с история на миналото. Съвсем бях забравил, че Нерон, по-точно Нерон II, е всъщност името на нашия любим Президент... За ваше сведение, братя земляни, тъкмо в тази неповторима епоха процъфтяването на демокрацията бе накарало французите отново да се обърнат с лице към античната древност, а техните президенти — към звучните имена на римските цезари. До момента, за който говорим, в двореца на Шан-з-Елизе бяха починали вече един Калигула, двама Тибериевци и един Нерон. Този, както показва цифрата след името му, беше вторият. Още едно пояснение: нашите президенти отстъпваха трона си обикновено само в случай на смърт — ето защо глаголът „паднал“, употребен по отношение на един Президент, винаги бе синоним на „умрял“.

Мон дийо, Нерон Втори умрял! Та той горкият не бе успял да попрезидентствува и двадесет години — щеше да ги навърши другия месец. Побързах да включа радиото. Всички станции на републиката вече съобщаваха за скоропостижната кончина на Президента, но кой знае защо не прибавяха към титлата му епитетите „любим“, „всеславен“ и „непрежалим“. Този факт бе многозначителен. Продължих да слушам. И ето че началникът на преторианската гвардия оповести истината: президентът си бил подал оставката, тоест погълнал необходимата доза калиев цианид, след като гвардията обкръжила резиденцията и му дала три минути за размисъл; това станало, понеже тъкмо преди един час се разкрило, че горепосоченият президент бил негодник и предател, поради което почти двадесет години страдали интересите на Отечеството; и така Трите фирми решили да го сменят, този мерзавец, водени от патриотични съображения и за благо на народа; народът от своя страна бил одобрил мълчаливо решението на Трите фирми две минути преди то да бъде взето, тъй че всичко било наред и — о кей — французите можели да си гледат работата както и досега и да бъдат спокойни за своето бъдеще, което, след кучешката смърт на подлеца Нерон II, се намирало вече в здравите и честни ръце на Тиберий III. Льо роа е мор, вив льо роа!...

Жена ми отсъствуваше. Пиер не бе се върнал от училище. Нямах с кого да споделя вълнението си. Тръгнах към дома на Сен Сансез, който макар и да не членуваше в Патриотичната лига, винаги биваше добре осведомен за смисъла на събитията. Но на стълбището ме спря мадам Женевиер. Тя бе в новата си рокля с волани и лъхаше на тоалетен сапун.

— Мосю Луи, чухте ли?

— Чух... — казах аз и се готвех да отмина, тъй като се страхувах, че тя ще даде воля на езика си, нещо, което бе особено опасно в първите мигове на всяко ново президентство.

Но мадам Женевиер ме хвана за ръкава:

— О, мосю Луи, най-сетне! Най-сетне една надежда!

— Какво се е случило, мадам Женевиер?

— Как, вие не знаете? — тя ме придърпа към себе си и зашепна. — Казват, че новият Президент подписал първия си указ. Възстановява се правото на клошарите да спят под мостовете на Сена. Под който

мост си искат, разбирате ли? Свобода, мосю Луи, най-сетне свобода! Поне едно начало... И освен това, заплатите на докерите и на портиерите, забележете, и на портиерите, се увеличават с един франк месечно... Какво ще кажете, мосю Луи?

Не можах да кажа нищо. Лицето на мадам Женевиер лъщеше от пот и добри чувства. Наистина указът на новия Президент бе интересен и аз също бях развълнуван, тъй като подобни чудеса не бяха се случвали във Франция от половин век насам. Но вълнението на мадам Женевиер ми се стори прекалено.

— Та помислете сам — продължаваше тя. — По един франк месечно — това са дванайсет франка годишно, мосю Луи. Това е половин кило кафе арабика... Ще видите, че тоя Тиберий ще направи нещо.

Продължих пътя си, пообъркан от оптимизма на мадам Женевиер. Сен Сансез обаче ми върна равновесието. Заварих го да изрязва от картон фигури на животни за тригодишната си дъщеричка. Радиоприемникът му бе изключен.

— А, колегата Гиле — кимна той и остави ножицата. — Тъкмо навреме. Ще прием ли по един коняк?

Когато заприказвах за промяната, той апатично сви рамене. Нерон Втори бил отстранен, понеже напоследък заплашил публично Истока с атомна война, тоест проявявал явни признаци на дегенерация; даже Нибелунгия била по-сдържана по въпроса. Що се отнася до Тиберий III, Сансез просто махна с ръка. Много повече го развълнува неочакваният оптимизъм на мадам Женевиер.

— Значи така каза вашата портиерка? — Той прекара пръсти из прошарения си алаброс. — Това е лошо, много лошо... Ходих към завод 207 на Втората фирма. Там също ликуват...

Той се разхождаше из стаята, сложил ръце на гърба си. Тъмните му очи бяха тъжни, челото набръчкано. Изпи коняка си на един дъх.

— Колега Гиле — каза той тихо, загледан в празната чаша, — твърде дълго продължава всичко това и аз не виждам края му. Тази задуха, това прогресивно затъпяване... Понякога не ми се живее, колега Гиле. Понякога ми се струва, че пламъкът на Комуната е угаснал в нашата Франция... Че свободата е една химера, която, преди да умре, ще погълне и последните мечтатели на тази Земя.



Не бях виждал Сен Сансез толкова мрачен. Той въртеше чашката между пръстите си и тънките черти на лицето му излъчваха безкрайна мъка. Незабелязано прикрих с длан значката на ревера си.

— Сен Сансез, вие изглеждате уморен.

— Аз съм уморен, Гиле. Цялото наше общество е уморено, в това е бедата. Ние не можахме да прекъснем повторението на циклите, не успяхме да излезем от омагьосания кръг... А когато това се случи, хората започват да живеят с часа, с минутата. Духовната умора и пълният стомах раждат примирение... Нашето общество спи, колега Гиле, и този сън може да бъде гибелен, защото...

Той прекъсна фразата си. Погледна ме някак виновно и започна да се облича.

— Ще ме извините, трябва да вървя. Трябва да съобщя на другарите вашата новина.

— Коя новина?

— За оптимизма на мадам Женевиер...

Излязохме. Той взе метрото за към центъра, а аз се запътих пешком към дома.

Улиците имаха празничен вид. От балконите висяха огромни знамена. Тълпата весело се замеряше с конфети и книжни цветя. Дами в триколовни рокли и с касички в ръцете раздаваха вече картички с лика на Тибериус III и в очите им светеше девствена вяра във величието на Франция. Уличните репродуктори предаваха клетвата на Президента пред Всевишния и Историята. Ажаните се взираха в лицата на гражданите, като преценяваха силата на възторга им и подрънкваха в ръцете си разтворени белезници. В небето на Париж разцъфваха изумителни фойерверки. Те бяха толкова красиви, че аз забравих тъжното лице на Сен Сансез.

Припомних си го късно вечерта. Париж бе заспал с пълен търбух зад спуснатите завеси на прозорците, а аз седях и преглеждах бележките си за моята „История на следващия век“. Припомних си, кой знае защо, лицето на мадам Женевиер, такова, каквото бе в момента, когато тя пресмяташе какво може да купи с допълнителните дванадесет франка годишно... Господи, ето я ръководната нишка! Лицето на мадам Женевиер — лъснало от добри чувства, обнадеждено, почти щастливо!...

Не, разбира се, не атомната война бе най-голямата опасност за човечеството. Същата нощ, аз с трескаво нетърпение нахвърлих първите десет страници.

\* \* \*

Така, братя земляни, аз турих началото на моя труд, който изигра съдбоносна роля в живота ми. Естествено тогава не подозирах, че всеки написан ред ме приближава към края на земното ми битие, нито — че този край ще дойде оттам, отдето дойде.

Впрочем, нека не избързваме.

## ЕТО КАК СЕ РАЗВИХА СЪБИТИЯТА СЛЕД НАМИРАНЕТО НА РЪКОВОДНАТА НИШКА

Не бих казал, че тази нишка беше много здрава. Но аз се бях хванал за нея и се надявах, че тя ще ме изведе от лабиринта на противоречивите факти, за да създам една цялостна и логична картина. Като се връщах непрекъснато към историята на миналото и в същото време наблюдавах живота във Франция, аз постепенно конструирах най-значителните събития на следващия век, разкривах смисъла им и даже откривах подробности, дати и имена, които придаваха живи цветове и достоверност на картината.

Аз се увлякох до такава степен от своите представи за следващия век, че в края на краищата те добиха маниакален характер. Започнах да се страхувам от мира повече, отколкото от войната. Войната ненавиждах, както я ненавиждаше всеки нормален французин. Но мира — тоя мир, настръхнал от страх и подозрителност, който непрекъснато изискваше от френския народ мълчание и дисциплина, като му предлагаше в замяна хляб и зрелища — тоя мир ме плашеше. Сънят можеше да доведе до гибел, както се бе изразил Сен Сансез. При това самият Сен Сансез, скоро след нашия разговор изчезна и аз никога повече не го видях. Това само затвърди моята обща идея.

Докато пишех книгата си, аз често изпадах в смешни положения. Така например, по време на моите лекции в колежа аз непрекъснато обърквах годините и даже вековете, и само невежеството на моите ученици ме спасяваше от освиркване. Случваше се да започна лекцията си с царуването на Людовик XI в 15-ия век и да я завърша, без сам да разбера как, с Президентството на Нерон XI, който, според моите пресмятания, трябваше да се появи към средата на 22-я. Учениците почтително ми обръщаха внимание, че бъркам имената, и аз се извинявах с неизбежните за историка „лапсуси лингве“... Случваше се да покания след работа някой колега:

— Хайде да се отбием за малко в таверната.

— В таверната? — вдигаше вежди той.

— Пардон, в бистрото...

Веднъж, на 14 юли, когато минавахме край трибуната на Президента в стройни войнишки редици, аз, вместо хоровия възглас „Да живее Тиберий III“, изревах „Аве Цезар, моритури те салутант“, с което предизвиках продължителна анкета относно моето духовно здраве и гражданска благонадеждност. Спаси ме само бележката в „Орор“. Тя даде на медицинската комисия достатъчно основание да ме потупа снизходително по гърба и да ме пусне да си вървя, като ме посъветва да слушам жена си.

Ан Мари Селестин бе загрижена за здравето ми. Тя често и то посред нощ навеждаше русата си глава над моята и се вглеждаше в очите ми:

— Защо не спиш, мили?

— Спя — отвърщах троснато и тя с въздишка се оттегляше.

Повярвайте ми, много е досадно да те заприказват тъкмо в момента, когато си представяш съвсем релефно една стационарна електрическа скара, монтирана на кръстопътя пред някогашната Ротонда — доколкото в края на 22 век едва ли ще си спомнят от какво са се правели кладите в 15-ия. Аз вече си представях дори кой точно се пече върху скарата и как тълпата възторжено реве, вдъхвайки мириса на печено месо — но, ах тази моя загрижена съпруга! Любовта понякога е едно жестоко бреме, мои братя земляни. От цялата сцена в паметта ми остана само академичното бомбе на жертвата, което се търкаляше в подножието на скарата. Това ме принуди да включа в моята уникална „История“ само бомбето.

\* \* \*

С други думи, написването на „История на следващия век“ бе съпроводено с известни трудности, които аз упорито надвивах. Неслучайно мадам Женевиер ме предпочиташе пред останалите обитатели на „Рю дьо ла Гер“ 22. Ако баща ми бе могъл да води толкова години електровоза из тъмните тунели на парижкото метро, защо аз да не мога да се разходя по добре осветената повърхност на историята? А, мерд!

Но, както разбрах по-късно, тъкмо тези разходки ме ввлякоха в неприятни и непонятни за мен приключения. И ако се измъкнах от тях здрав и читав, вината, уверявам ви, не е моя.

Една късна вечер, когато се канех да погълна третата чашка саке, аз забелязах, че някой се бе ровил в чекмеджетата на моето старо бюро. Всичко бе обърнато наопаки. Чекмеджетата бяха извадени и захвърлени по пода. Папките ми със статистически данни почиваха под кушетката. Вариантите на моите представи за следващия век бяха полепнали на полилея и по стените на кабинета. Но това, което ме удиви във висша степен, бе състоянието на моя почти завършен ръкопис: той лежеше на бюрото ми, грижливо закътан в пластмасовата си папка — само че последната страница беше най-отгоре, а първата най-отдолу. Сякаш някой го бе прочел отзад напред.

Мон дийо, казах си аз в първия миг, колко невнимателна е нашата полиция! Но като размислих по-трезво, аз се поправих и даже мислено се извиних. Полицията никога не пипаше така грубо. Тя съблюдаваше правилата на приличието — освен когато й идваше до гуша от някой прекалено тъп изменник на Отечеството. Тя обичаше филигранната работа.

В резултат на това заключение аз отидох да се оплача в най-близкия комисариат. Там изслушаха моите съображения и ми се усмихнаха:

— Да, мосю, вие сте прав. Благодарим ви за доброто мнение. Ще се опитаме да намерим престъпника.

Но не го намериха. Няколко месеца у дома преспиваха по десетина цивилни ажани. Всеки ден те монтираха до прозорците една теле-видео-аудио-апаратура, тежка няколко тона — и нищо... Не помогна и тяхната съвършена дактилоскопия, снимаща отпечатыци от пръсти даже ако пръстите са били на два километра от предмета на тяхното възжеление. Нищо не дадоха и звукограмите, произведени от апаратури, които можеха да доловят звуци отпреди пет века. Тези апаратури (в тяхната цивилна употреба) доставяха на французите рядкото удоволствие да чуят гласа на самия Людовик XIV, но в случая те бяха безсилни. Те бяха просто парчета тъпо желязо.

— Това е необяснимо, това е свръхестествено — заключи най-сетне комисарят Мегре (той беше още жив). — Мосю Гиле, по книгата

ви намерихме само ваши отпечатыци... Какво значи това? Не ни ли разигравате?

Протестирах енергично. Слава богу, че Мегре си бе останал все същият добряк. Той прие протеста ми с едно съчувствено „Е, стига“ и нареди да направят фотокопие на ръкописа ми и да го дадат на полицейските психиатри. Те от своя страна намериха, че идеята на моя труд е наистина малко странна, но че всичко останало отговаря на една нормална логика и го препратиха в музея за неразкрити криминални случаи. С това работата приключи.

Но не и странните произшествия. Няколко дни по-късно трябваше да констатирам, че някой непрекъснато върви след мен. Връщах се позакъснял от една приятелска среща в италианския ресторант на „Рю де пижон“, когато чух зад гърба си стъпки. Не бих им обърнал внимание, ако всяка стъпка не бе съпроводена от тих сребърен звън. Сякаш човекът, който идваше подире ми, бе вързал на обувките си мънички коледни звънчета, от тези, които децата окачват по елхите си. Обърнах се — улицата беше пуста. Спрях да се огледам по-добре — стъпките също спряха. Тръгнах — те се възобновиха. Повторих операцията, но резултатът бе същият. След мен вървеше някой, когото не можех да открия.

Побързах да се прибера вкъщи. Не казах нищо на Ан Мари и на Пиер, за да не ги плаща. Вечеряхме както винаги в нашата малка трапезария, чийто прозорец гледаше към вътрешния двор. Аз седях с лице към прозореца. Пиер ни разказваше весели новини от училището си — между другото как днес му намалили поведението, понеже го хванали да се целува с неговата Мариана пред вратата на дирекцията. Аз го смъмрих и забелязах, че би могъл да избира по-малко респектабилни места за тази цел и тъкмо се канех да му предам нещо от личния си опит, когато... Когато прозорецът на трапезарията бавно се отвори и също така бавно се затвори.

Между това никой от нас тримата не бе мръднал от мястото си.

Разтърках очи. Скочих и изтичах до прозореца. Отворих го, погледнах надолу в двора, огледах съседните прозорци, стените. Нищо.

— Какво има, Луи? — попита Ан Мари Селестин.

— Стори ми се, че прозорецът мърда...

— Възможно е, днес има вятър.

Не възразих на Ан Мари, но когато се връщах към стола си, чух няколко бързи стъпки, придружени от оня тих звън, който ми бе вече познат. Застинах на мястото си.

— Луи, ти си малко бледен. Да не ти е зле?

— Чухте ли някакъв... звън? — попитах с всичкото си хладнокръвие, което можах да събера в момента.

— Чух — засмя се Ан Мари. — Пиер си разбъркваше чая с лъжичката... Луи, ти май си прехвърлил нормата.

— Възможно е — рекох.

В действителност не бях пил нищо на приятелската среща, тъй като от известно време се обаждаше гастритът ми.

След вечеря аз се прибрах в кабинета си, убеден, че главата ми не е в ред тъкмо когато е трезва. Опитах се да работя, но нещо ми пречеше. Имах чувството, че в кабинета не съм сам. Дори по едно време, както се бях навел над ръкописа си, усетих нечия въздишка зад гърба си и по врата ме лъхна топъл въздух. Обърнах се светкавично — нищо; само една бебешка снимка на моя Пиер ме гледаше от стената... Това бе вече прекалено. Взех силна доза приспивателно и се прибрах под крилото на Ан Мари Селестин.

\* \* \*

Не, този път не се отнесох до полицията. В най-добрия случай биха ме пратили в затвора за подигравка с властта, която, уверявам ви, разполагаше с достатъчно средства, за да съхрани авторитета си. Или биха ме тикнали в една от двестате лудници, което би било още по-неприятно, въпреки че тези заведения се славеха със своя комфорт и с изключителна свобода на мисълта и словото. От друга страна обаче бях почти сигурен, че някой обитава дома ми без моето съгласие и ме придружава на всяка стъпка. Чувах тихия сребърен звън даже когато влизах в тоалетната на колежа. Да, но защо не го чуваха другите?

Беше настъпила лятната ваканция. Изпитите в колежа бяха приключили и аз реших да се спася от странните произшествия в моята малка вила в подножието на Алпите. Вилата бях наследил от един чичо, който бе имал благоразумието да умре ергенин. Там прекарвахме обикновено лятната почивка с Ан Мари и Пиер.

Но този път аз заминах сам по причини, независещи от мен и зависещи от Президента. Работата беше там, че Тиберий III, загрижен за безопасността на Франция, бе форсирал подготовката за противоатомна защита. Пробните тревоги бяха зачестили, търговията с подвижни скривалища (ПС) процъфтяваше, по небето се стрелкаха атомни бомбардировачи, изстребители, пресрещачи, разузнавачи и, най-важното, никой нямаше право да се отдалечава на повече от триста метра от най-близкото противоатомно скривалище, тоест никой не можеше да излиза въвн от градовете. Изключение се правеше само за онези, които можеха да си купят ПС и да го влачат прикачено за колата си вместо спален фургон. Тези щастливци бяха сигурни, че ако евентуалната А-бомба не падне точно върху тяхното ПС, а на два метра встрани, то половин час по-късно, ще могат да излязат на открит въздух, да си отупат дрехите и да отидат на опера. Но ПС бяха твърде скъпи за мен. За да се измъкна от Париж, трябваше да подкупя началника на един от пунктовете за контрол, с които бе опасан градът; ценоразписът на подкупите обаче бе претърпял някои изменения и аз можех да платя само за един човек.

По такъв начин аз се озовах самичък в подножието на Алпите заедно с моя ръкопис. Имах намерението да го завърша, преди да се появят за втори път моите тайнствени посетители — без да ми мине през ума, че тъкмо със своето бягство от Париж, аз улесних тяхното второ и в известен смисъл окончателно посещение...

Ето как се случи това.

Една свежа планинска утрин, беше 23 юли 2033 година, аз седях в старото плетено кресло на терасата. Пред мен имаше малка масичка, старинна, с мозаечна табла и тънки извити крачета, носещи следи от позлата — истински сецесион, както ме бе уверил един антиктвар — а върху масичката лежеше ръкописът ми. Той бе почти завършен. Оставаха ми изводите, но аз не бързах да ги фиксирам. Аз се наслаждавах на кристалния въздух, на синьо-зелената светлина, която струеше от планината и обливаше градината ми, на чистата тишина, нарушавана само от птичи песни. Наслаждавах се на моя ясен ум, който търсеше няколко остри и изящни фрази, за да закове последните ми и най-важни мисли. Бях щастлив. Бях почти убеден, че една добра книга може да спаси човечеството. Да, да, представете си!



Щеше ми се да споделя с някого радостта си, но в съседните вили пребиваха само притежатели на ПС. Не обичах тези самодоволни, уверени в своето безсмъртие господа. Пък и освен това, те не четяха нищо друго, освен борсовите новини в „Глоар“. Оставих молива си на масичката (аз все още си служех с това примитивно средство за отбелязване на мисли) и си запалих една гръцка цигара. Смукнах, притворих блажено очи срещу слънцето. И в същия миг почувствувах някаква смътна тревога.

Не разбрах какво я породя. Огледах се. Пред очите ми играеха сини и червени петна, планината бе потъмняла застрашително, сякаш се готвеше да рухне върху мен. Съзнавах, че това е илюзия, светът винаги става по-тъмен, след като си погледнал в слънцето, но напрежението ми растеше и аз неволно се надигнах от креслото. Тогава слухът ми долови далечен вой на сирени.

А, мерд, казах си, Тиберий отново тренира нервите на своите поданици! Сега по улиците на градовете светват огромни червени стрелки, сочещи най-близките скривалища, и французите тичат към тях като побъркани... Погледнах часовника си — беше девет и шестнадесет минути. Воят на сирените нарастваше и се умножаваше, обхващайки околните градове и градчета, но аз знаех, че той ще продължи само една минута — като при всички пробни тревоги. Тръгнах да се разтърча, докато проклетият вой замлъкне.

Обиколих терасата един-два пъти, като се опитвах да се върна към мислите си, но от това не излезе нищо. Воят пронизваше мозъка ми. Откъснах си една роза и я тикнах под носа си, но и това не помогна. Слязох от терасата и застанах под моята пиния — казвам моята, защото бях страшно привързан към това дърво. Разперило тъмнозеления си чадър, малко изкривено от постоянните ветрове в тази местност, то стоеше настрани от плодните дръвчета. То приличаше на човек, страдащ от болест в гръбнака, самотен в своето нещастие, и това някак ме сближаваше с нея, макар сам да не бях боледувал от нищо друго, освен от моя смешен гастрит. Облегнах се на пинията, като посмуквах цигарата си. Помня също, че един едър златист бръмбар, както си летеше, се удари в рамото ми и падна до нозете ми. Хвърлих цигарата и се наведох да го разгледам. Когато се изправих, погледнах часовника си.

Господи! Виещият рев на сирените продължаваше вече осем минути... Атомна тревога! Действителна!

Това беше невероятно. Никой във Франция и в света вече не вярваше във възможността от една атомна война. И все пак тревогата беше истинска...

Първата ми мисъл бе да побягна. Да, но накъде? Страхът ме бе сковал и аз само можах да вдигна глава към небето, като очаквах оттам да дойде гибелта. Небето бе ясносиньо като алпийско езеро, спокойно и девствено, и аз си помислих, че навярно и след атомния смерч, който щеше да унищожи живота на Земята, то ще си остане все така спокойно. Тази мисъл ме утеши донякъде, защото добре е, когато все нещо остава, нали?

Сирените замлъкнаха. Тишината, която настъпи, беше по-ужасна и от най-ужасния вой. След това от съседните вили се чува викове, плач, един мъжки глас подканваше близките си да побързат към ПС... Боже мой, Ан Мари и Пиер бяха в Париж. А навярно там щеше да се стовари първият удар!

Хукнах към пътната врата, дето бях оставил моя пежо, но се сетих за ръкописа си и побягнах към терасата. Отново се спрях. Глупости! Идиотизъм! Моята идея загиваше заедно със света, а аз се опитвах да спася книгата си. Ракетите с атомен заряд вече летяха към своите цели и след няколко секунди огненият хаос щеше да погълне всичко — заедно с тоя жалък ръкопис и с неговия автор. Също както акулите поглъщат човека с часовника и лулата му.

Обхвана ме апатия. Не можеше да се направи нищо. Седнах на тревата, недалеч от моята пиния, и даже успях да си помисля с известна ирония, че тривиалната идея за опасността от атомна война се бе оказала все пак по-вярна от моята оригинална „ръководна нишка“... Откъснах една тревичка и я сдъвках. Беше горчиво-кисела — и това беше последното ми вкусово усещане на Земята.

В следващия момент аз ги видях. Те изникнаха внезапно, сякаш от въздуха, както изникват образите върху телевизионен екран. Те стояха под пинията и гледаха към мен. Бяха двама — високи, едри, красиви като антични статуи, облечени в някакво блестящосинкаво люспесто трико, което плътно обхващаше телата им. На главите си имаха нещо като старинни рицарски шлемове, но лицата им бяха открити — това бяха богоподобни лица, но неподвижни и печални,

поразени сякаш от вечна, неизлечима тъга. Единият от тях бе светъл, другият — мургав...

Нямах време да забележа нищо друго, нито да съобразя каквото и да било, защото двамата се спогледаха и с един скок прелетяха разстоянието, което ни разделяше. Опитах се да стана, но мургавият се наведе над мен. Почувствувах студено металическо докосване по челото си. Почнах да губя съзнание.

Последното ми усещане бе, че летя към планината. Последното нещо, което видях, беше един голям сребрист облак върху гористия склон — един облак с необикновена геометрична форма, напомняща огромна китайска шапка.

\* \* \*

Събудих се, както и трябваше да се очаква, при твърде необичайни обстоятелства.

Бях сам. Лежах по гръб. Владееше ме чувство на душевна лекота и безтегловност. Като че някой ме бе лишил от кости и вътрешности и ми бе оставил само кожата, а след това ме бе напомпал с водород. Погледът ми опираше в един бял таван, от който струеше мека бяла светлина. Като обърнах глава наляво и надясно, видях голи стени, също бели и светещи. Лежах в средата на помещението. Самото помещение бе абсолютно празно — нито един предмет, нито една пращинка, нищо, на което да спра поглед. Само под гърба си усещах топлия пух на леглото.

Станах. По-скоро помислих, че трябва да стана, и в същия момент бавно и внимателно бях поставен на краката си. Озърнах се, за да открия тази автоматика, но бях изумен: зад мен нямаше никакъв пухен дюшек и никакво легло. Дяволска история! Ощипах се по бедрото, дръпнах силно двете си уши, тъй че даже изохках. Не, не беше сън.

А какво беше тогава? Къде се намирах? Мисълта ми работеше бавно и аз не можех да си спомня кога съм заспал и дори кой съм, но това много не ме тревожеше... Залових се да изследвам чудноватото помещение — ако „изследвам“ може да се употреби за нещо, в което няма нищо, вън от самия изследвач. Помещението бе малко, около

петнадесетина квадратни метра, макар че бялата матова светлина, която струеше отвсякъде, създаваше една неопределеност на разстоянията, една илюзия за простор, която действуваше успокоително. Едната стена бе дъгообразна и по-дълга от останалите, срещуположната ѝ бе твърде къса и плоска, плоски бяха и останалите две, които ги съединяваха, така че помещението имаше вид на малък сектор от някакъв цилиндър. Опипах стените, пода, подскочих и докоснах тавана — всичко бе направено от еластична, пружинираща материя; при силен натиск ръката потъваше в нея и след това отскачаше меко, отблъсната от добре измерено съпротивление. Никъде нито една грапавина, нито един издаден твърд ъгъл, нито една кукичка или пиронче... Ама че оригинална дупка, рекох си, истински чувал от дунапрен! И какво търся аз в него?

Едно тихо свистене, което се вмъкна в тишината като приближаващ се комар и след това заглъхна, ме събуди окончателно и ми върна паметта. Ах, да, — зеленото юлско утро, атомната тревога, двамата чудаци в синкавото люспесто облекло. И онова студено докосване до челото ми, което ме приспа...

Мон дийо! Аз бях приспан, отвлечен, напъхан в тази бяла дупка. И то няколко мига може би преди избухването на А-бомбата. Само няколко мига!... Какво бе станало с Париж, с близките ми, с Франция, със света? Къде се намирах и защо се намирах тъкмо тук?

Тези въпроси така ми натежаха, че аз понечих да седна на пода по липса на стол, но нещо меко и пружиниращо обхвана задните ми части и аз се намерих седнал на половин метър над пода. Погледнах под себе си — там нямаше нищо. Просто седях във въздуха, на невидимо седалище, удобно облегат на невидимо облегало. Моят стол не се отличаваше от моето легло... Що за дяволщина? Припомних си нещо за магнетизъм и силови полета, но нищо повече от това, тъй като бях абсолютен невежа в техниката. Вкъщи даже изгорелите бушони ги поправяха Пиер и Ан Мари.

Можех да размишлявам в удобно положение и това ми стигаше. Първото ми предположение бе, че съм отвлечен от враговете на Франция. Да, но за какво съм им потрябвал на тези врагове аз, скромният учител по история, когато много по-добра работа биха им свършили няколко генерали или самият Президент? Наистина във Франция на Нероновци и Тибериевци всичко беше военна тайна:

министърът на нападението ми бе обяснил веднъж, че такава тайна представлява дори вместимостта на нашите клозети, тъй като по нея можело да се съди за благосъстоянието на нацията. Но по този въпрос аз знаех толкова, колкото и за броя на ракетните оръдия... Какво можеха да очакват от мен враговете?

Или просто онези двама чудаци ме бяха спасили? Много се говореше у нас за спасителни команди, които в последния момент щели да приберат нехайниците в противоатомните скривалища. Само че скривалищата бяха едни гробници от бетон, дето човек предварително се чувствуваше покойник, а това тук бе съвсем комфортна, макар и странна стаичка. Това бе по-скоро някакво болнично помещение, отколкото бойно съоръжение...

А, дявол да го вземе! Тази мека бяла светлина, това спокойствие, тези пружиниращи стени! Та тук човек не би могъл нито да си счупи главата, нито да се обеси — даже при най-добро желание... Косите ми настръхнаха. Никога не бях влизал в нито една от двестата отечествени лудници, но тази килийка напълно отговаряше на всички изисквания... Взели са ме за луд? Разбира се. Какво може да се очаква от човек, заел се да спаси света с една книга?

Тази мисъл едва не ме подлуди. Скочих и почнах да блъскам с юмруци по стените — естествено без какъвто и да е резултат. Тези стени не бяха създадени за блъскане по тях. Извиках няколко пъти, но гласът ми потъваше в меката белота. Поисках да се тръшна на пода от отчаяние, но, както вече знаете, това бе невъзможно — друснах се в един невидим силов стол.

А бях здрав като пън, както се изразяваше баща ми едно време. Бях изгладнял. Не знаех колко ще продължи моята изолация. Не знаех къде се намирам, нито — кои са моите похитители. Когато човек не знае толкова много неща, все някой трябва да се появи и да му ги обясни.

И те се появиха. Вдигнах глава и хлъцнах от изненада. Бяха същите двама полубогове, русият и мургавият. Зелените очи на единия и тъмните на другия ме гледаха спокойно и печално. Те стояха в своите синкави люспести облекла, но този път без шлемове и косите им свободно падаха на раменете. Стояха до извитата стена, а зад тях бе отворен голям кръгъл люк. Мургавият държеше в ръцете си две блюда... Впрочем аз едва сега направих откритието, че „мургавият“

беше всъщност „мургавата“ И честно да си призная позахласнах се: леко удължено лице с почти канелен цвят, великолепен гръцки нос под високото нежно чело, пълни устни, големи кафяви очи с дълги тъмни (естествени надявам хе) клепки... ах, нима женската красота подлежи на описание! И това тяло, високо и женствено, обхванато плътно от люспестата материя — една сирена, излязла от морските дълбини, за да докаже сякаш, че няма опашка, а прекрасни стройни нозе. Една Нефертити с тяло на митична сирена. Винаги така си бях представял женската хубост (нека ми простят моята руса Ан Мари Селестин и моята черноока колежка Роз Дюбоа от „Л’абе Сиейес“, която намираше, че съм интересен като мъж, въпреки дължкия ми крив нос).

Жената направи едно движение и в него имаше неповторима грация. Тя остави двете блюда пред мене, във въздуха, на височината на една маса и се отдръпна, като продължаваше да ме фиксира печално и студено. Мъжът също не откъсваше поглед от мен. Усетих се неудобно, станах.

— Извинете, кои сте вие? — чух гласа си, малко дрезгав от възмущение. — Къде се намирам аз?

Двамата се спогледаха. Жената протегна ръка, посочи ми блюдата и тутакси изчезна в отворения люк. Мъжът я последва. Люкът се затвори с безшумно плъзгане — на стената не остана нито следа от него.

Бях отново сам. Всичко стана така бързо, че не бях сигурен дали е станало изобщо. Но двете блюда бяха пред мене. В едното имаше някаква кафява кашлица, полупрозрачна, напомняща желе от телешко, в другото — купчина зеленикави топчета, големи колкото кестени, с твърде съмнителен вид. Кое беше първото и кое десертът? За един французин този въпрос е много важен, ако не иска да загуби чувството си за хармония. Излапах най-напред топчетата — те имаха вкус на банан и счукани орехи. После минах към кафявата кашлица: излезе, че все пак съм сбъркал, защото тя беше солена и миришеше на керевиз... Нищо, следващия път ще се поправа.

Какво ми оставаше друго, освен да се изтегна върху моето силово или дявол знае какво легло и да чакам по-нататъшното развитие на събитията?

Така и направих.

Сънувах, че лежа в една ливада във Версай и се опитвам да заспя, а до мен седи Ан Мари в светла рокля, такава, каквато я помнех преди да се оженим. Ан Мари ме гъделичкаше по лицето с една дълга тънка тревичка. Отначало това ми беше приятно, но сетне почнах да се ядосвам: нито можех да издам глас, нито да вдигна ръка, за да махна тревичката от лицето си. Мина ми през ума, че съм парализиран и съм осъден вечно да лежа така неподвижен, като виждам само белите облачета по небето, а тревичката вечно да пълзи по кожата ми, без да мога да се почеша.

Събудих се. Над мене се бе навела мургавата Нефертити — един кичур от дългите ѝ тъмни коси докосваше лицето ми. Като видя, че отворих очи, тя се отдръпна и притисна ръце към гърдите си, сякаш се извиняваше. Сега тя беше облечена в къса бяла туника, затворена на шията, и аз съжалих за онзи рибешки костюм, който не скриваше почти нищо. Затова пък канелените ѝ нозе, голи, обути в сребристи сандалетки, бяха очарователни.

Поисках да стана, но тя ми направи знак да лежа и измъкна отнякъде една малка бяла кутийка с няколко циферблата по нея. Към кутийката бе прикачен тъничък кабел, на чийто край висеше нещо като прозрачна вентуза. Нефертити се наведе отново над мен и притисна вентузата върху лявата страна на гърдите ми: стрелките на циферблатите се раздвижиха. Тя премести вентузата на стомаха ми. По същия начин опипа с нея главата ми и крайниците, като не пропусна и босите ми пети. Нямахше съмнение — това бе медицински преглед. Догадката ми, че се намирам в болница, се потвърди. Целият въпрос беше — в каква болница.

Станах. Очаквах дамата да заговори първа, но тя ме гледаше мълчаливо и под тоя поглед аз се почувствувах по-скоро опитно зайче, отколкото френски гражданин.

— Госпожо — казах. — Бъдете така любезна да ми кажете къде се намирам. Впрочем, да ви се представя...

Представих ѝ се. Тя не се помръдна. Лицето ѝ оставаше все така печално и неподвижно. Може би не разбираше езика ми и това бе

естествено. Но защо не направи едно движение, защо не се усмихне, не издаде един звук поне?

От малък проявявах способности на полиглот. Зададох въпроса си и се представих на английски, немски, испански, италиански, руски, полски, турски, арабски, китайски, на пет от индуските езици, на три африкански — резултатът бе все същият. Върнах се към родния си език, както ставаше винаги, когато излизах от кожата си.

— Мадам, ако сте жив човек, ще знаете да говорите навярно... Най-сетне аз съм гражданин на цивилизована страна и имам правото да зная...

Изглежда, че видът ми не е бил много любезен, защото тя вдигна ръце пред гърдите си с дланите навън и в очите ѝ се появи кротка молба. После взе апаратчето си и излезе.

Тези посещения се повториха няколко пъти, заедно с прегледите, а след това настъпи дълъг период, когато не виждах нито Нефертити, нито нейния богоподобен кавалер. Когато се събуждах, намирах ядене върху невидимата масичка до невидимото ми легло. Изяждах го. След това подхващах безкрайни разходки из моята бяла килия, като я обикалях във все по-бърз темп. Когато ми се завиеше свят, тръгвах в обратна посока. Или сядах и се люлеех на удивителните столчета, които бяха винаги под мен. Тогава добих навика да размишлявам на глас.

Еднообразието едва не ме подлуди, въпреки че ние, французите, бяхме привикнали към него — в нероновско-тибериевска Франция то бе закон, на който се подчиняваше всичко: забавленията, облеклото, песните, градската украса, литературата, дори цирковото изкуство. Така например единственото съдържание на клоунадите бе имитирането на животни, предимно на диви, понеже не се знаеше дали включването и на домашни животни няма по косвен път да засегне достойнството на нацията. Не е за учудване, че през последните години французите бяха усвоили много добре маймунския крясък по площадите, змийското съскане из тъмните ъгли, глупашкото подсвиркване на щиглеците, вълчия вой и тъй нататък, — нещо, което нашите социолози разглеждаха като явно обогатяване на френския дух. Наистина тук аз се ползувах от относителна свобода и бих могъл да кукуригам, да муча, да рева и да лая, колкото си искам. Но и това едва



ли би ме спасило от жестоката равна белота на килията ми, от идиотския цикъл „спане — ядене — разходки“.

Моята тренировка на французин от съответната епоха вее пак ми помогна да дочакам известни промени. Един ден (де да знам всъщност ден ли бе или нощ) люкът на дългата стена се отвори и в рамката му, като в старинен медальон се появиха Нефертити и светлокосият ѝ кавалер. Сега и кавалерът беше в туника и това донякъде ме озадачи — не познавах страна, в която мъжете ходят в роклички. Напротив в цял свят жените все по-успешно овладяваха панталона, като допускаха, че това им дава някакви преимущества, ако не в любовта, то поне в бягането на къси разстояния.

Впрочем и двамата бяха прекрасни както винаги. Печалните им очи ме гледаха в безкрайна доброта, но аз бях в лошо настроение. Станах, поклоних се учтиво и казах:

— Дами и господа. Позволете ми накрая, защото краят е твърде близо, да ви поздравя за вашата издръжливост. Моята е на привършване. Ако вие в разстояние на една минута не ми обясните къде съм и какво ме очаква, ще бъда принуден да скърша първия врат, който ми се мерне пред очите.

Тази заплаха от моя страна бе най-малкото лекомислена, ако се имат предвид размерите и бицепсите на русия Аполон, но аз няхах друг избор. Нещо повече, като се страхувах, че не ще ме разберат, аз направих няколко маймунски жестове, усвоени от клоуните във френските циркове, после изръмжах и тръгнах към тях със свити юмруци. Постъпвах по принципа: по-добре ужасен край, отколкото безкраен ужас.

За моя изненада не настъпи никакъв край — още по-малко ужасен. Моите двама похитители вдигнаха ръце пред гърдите си с дланите навън, като да ме предпазваха от някаква детска глупост и макар лицата им да останаха студени и неподвижни, аз усетих в техния жест доброжелателство, което ме обезоръжи.

— Добре де — казах, — какво искате от мене?

В отговор Нефертити ми направи знак да прекрача прага на люка. Кимнах и го сторих. Бях свикнал да изпълнявам женските желания от каквото и естество да са. Русият Аполон от своя страна ме докосна приятелски по рамото и ме насочи да тръгна пред него.

Вървахме по един тесен коридор, който завиваше все в една посока. Разперих ръце и пипнах стените на коридора (няма французин, който не би го сторил — сигурен съм, че Сен Жюст е пипнал ножа на гилотината, преди той да падне на врата му) — те бяха направени от материята, от която бяха и стените на моята килия. Коридорът завиваше рязко все в същата посока и аз си помислих, че ако повървим още малко, ще се намерим отново пред килията.

Скоро се намерихме пред един отворен люк. Но това не бе люкът на моята килия. Зърнах една доста голяма кръгла зала, а вътре — трима мъже в къси разноцветни туники. Те стояха прави и гледаха нещо, което се намираше над главите им... Обърнах се назад — Нефертити ми направи знак да вляза в залата.

Престъпих прага с разтуптяно сърце, защото очевидно тук щях да намеря отговор на въпросите, които ме измъчваха. Погледнах нагоре, накъдето гледаха тримата непознати. Там се издигаше един черен купол, обсипан със светещи точки и кръгчета от различна величина и цвят — зеленикави, сини, червени, жълти. Точките и кръгчетата бяха групирани неравномерно — някои от тях образуваха купчинки, други бяха пръснати наредко по цялата площ. Дявол го взел, какво толкова интересно намираха в тоя купол, та го зяпаха така прехласнато? Той напомняше най-обикновен таван на бар, изобразяващ звездно небе, каквито се срещат из евтините заведения в Париж. При това бе направен твърде бездарно.

Свих рамене и огледах залата. Тя беше лишена от всякакви предмети, както и моята килия и само вдясно забелязах нещо като сбъркан роял с три реда цветни клавиши, поставени един над друг. На стената зад „рояла“ личеше голям матовосив екран, или нещо подобно... Между това тримата мъже в туниките ме забелязаха и вдигнаха ръце пред гърдите си с дланите навън: това ме учуди, понеже не мислех да ги нападам, но сетне реших, че така те поздравяват ближните си и отвърнах със същия жест. Никой от тях не ми подаде ръка, нито се усмихна. Лицата им бяха неподвижни и тъжни като тези на моите придружвачи.

Тъй като знаех, че е безполезно да говоря, погледнах въпросително към Нефертити. Тя посочи с ръка купола над главата ми, но аз свих рамене. Тогава тя направи знак на един от мъжете, едър юначага в синя туника, и той отиде, та седна пред триетажния „роял“.

Той натисна няколко клавиша. Не се чу никакъв звук, както очаквах, затова пък купола изчезна, заменен от бял светец таван, а екранът на стената почерня: върху него се появиха същите разноцветни точки и кръгчета, каквито имаше преди малко и на купола.

Не разбрах нищо. Трябва да съм изглеждал твърде глупаво, понеже долових ново споглеждане между Нефертити и русия Аполон. Те двамата едновременно ми кимнаха и протегнаха ръце към екрана. Мъжът пред „рояла“ продължаваше да натиска клавишите. Светещите точки нараснаха, сякаш се приближиха към нас. После тънки светли линии съединиха няколко от тях: получи се неправилен ромбоид с една опашка от две или три блестящи точки...

Нещо светна в паметта ми. Светна, угасна и пак светна: колкото и да бях невежа в астрономията, неправилният ромбоид с опашката ми напомни съзвездие Голямата мечка. Още в детската ми възраст моят чичо-ергенин, който се увличаше от звездобройство поради липса на други грижи, ми бе показвал това съзвездие. Но защо ми го показваха и тези сериозни хора тук? Доколкото ми бе известно в лудниците не даваха уроци по астрономия... Мъжът в синята туника натисна още един клавиш и в долната част на екрана се появи един малък светец диск.

Нефертити и Аполон ме гледаха с очакване, но сега аз съвсем нищо не разбирах. Нефертити въздъхна. И тогава дойде катастрофата — психическа, искам да кажа. Нефертити опря пръст в гърдите си, сетне посочи към мен, и тръгна из залата като сочеше всеки един от присъстващите. После направи едно кръгово движение с ръцете си, с което обгръщаше всички нас и залата включително и като ме погледна втренчено, отиде до екрана и посочи малкия светец диск. Погледнах към русия с широко отворени очи — той кимна. Нефертити повтори своите мимики — тя още веднъж събра нас и цялата зала в малкия диск на екрана.

Залата затанцува пред очите ми — заедно с екрана си и с тези полубогове, които ме гледаха с нескривано любопитство. Догадката бе твърде страшна за моите изтънели нерви. Залитнах и потънах в спасителен мрак.

\* \* \*

И тъй, братя мои земляни, както сте се досетили вече, аз се намирах ни повече, ни по-малко в пространствата на Космоса. Аз бях някъде в глъбините на нашата Галактика, в утробата на някакъв диск, който ме отнасяше към неизвестна цел.

Когато тази мисъл, след като дойдох на себе си в моята килия, доби ясна форма, аз дори не се ужасих; толкова невероятна ми се стори тя. Не знам с какво ме бяха напмпали моите похитители, но бях толкова спокоен, че ако в този миг би се появил един тигър с разтворена паст над главата ми, нямаше и да се помръдна: само бих полюбопитствал как се чувства човек, когато го изяждат в сурово състояние.

Лежах си по гръб и се опитвах да мисля логично. Не бях в лудницата, не бях пленник на враговете на Франция, не бях в затвор. Аз летях между звездите като пчела между светулки някъде твърде далеч от родната слънчева система, ако се съдеше по близостта ми до Голямата мечка. Но кои бяха тези, които си бяха дали труд да ме извозят чак дотука?...

За щастие, припомних си един факт, който изведнъж ми отвори очите: човечеството, въпреки големия напредък на космонавтиката, не бе стигнало по-далеч от Марс. То бе констатираше, че на тая загадъчна планета няма нищо загадъчно и нищо, което би си струвало труда да се стигне до нея. Изобщо човечеството не притежаваше още апарати за галактически пътешествия: то много разумно бе съсредоточило усилията си в близкия околоземен космос, като го бе наситило с разузнавателни спътници и ракетни бази за обстрелване на Земята... Следователно? Следователно тези, които ме бяха похитили, колкото и да приличаха на хора, не бяха хора. Фактът, че не говореха нито един земен език и изобщо не говореха, потвърждаваше моето заключение.

Мон дийо, рекох си, ама че интересно! Колко ли биха се учудили писателите фантасти, ако узнаеха, че в нашата Галактика наистина има и друго население, освен Земното и че при това, споменатото население не прилича нито на влечугите, нито на търкалящ се телешки търбух, нито на мъх, нито на морски вълни? И как ли биха се разочаровали астрономите-песимисти, които твърдяха, че човечеството е самичко в Галактиката?

И тъй аз бях в плен на чуждопланетни разумни същества. Целият въпрос бе за какъв дявол съм им нужен. От друга страна, като

размислих трезво, стигнах до извода, че моето отвличане бе дошло тъкмо навреме. Бях почти завършил своя труд върху следващия век, но не знаех какво да правя с него — цензурата едва ли щеше да го пропусне през своето ситно решето; имах дългове, чиито падежи застрашително приближаваха; родната полиция, благодарение на случая с ръкописа ми, се бе заинтересувала от мен, а в такива случаи тя имаше обичай да се връща към обектите на своето любопитство, за да ги разгледа по-отблизо... При това положение

## ЕДНО ПЪТЕШЕСТВИЕ ИЗ ГАЛАКТИКАТА БЕ НАЙ-ДОБРОТО, КОЕТО МОЖЕШЕ ДА МИ СЕ СЛУЧИ.

Ето защо в първия момент, когато осъзнах всичко това, вместо да се разсърдя на моите похитители и да ги напусна демонстративно, аз изпитах към тях чувства на симпатия и благодарност.

След глухонямото обяснение в „обсерваторията“ режимът ми бе облекчен. Люкът на килията ми оставаше винаги отворен и аз можех да се разхождам; колкото си ща из тесния коридор. Наистина из този коридор никога не срещях никого. Но можех да тичам по него, да се премятам презглава, да викам колкото ми глас държи. А това не бе малко за един французин в моето положение.

Нефертити поднови своите посещения. Тя идваше да ми донесе храна и да ме изследва със своите апаратчета, които сега сменяше всеки път. Няма съмнение, това бяха приятни визити. Нефертити бе толкова красива и мила, че понякога затварях очи, за да не се вълнувам прекалено. Но ми липсваше разговорът, човешкият контакт. Струваше ми се, че езикът ми постепенно се вцепенява от мълчание. Тогава, като използвах присъствието на моята чуждопланетна лекарка, аз започнах да приказвам какво ли не: разказвах ѝ за моя Пиер и неговата Мариана, описвах ѝ моя Париж със затворени очи и така чувствавах под нозете си каменните кейове на Сена, критикувах колегите си от колежа и рисувах смешния отец Ивронъ, ругаех на воля правителството и Патриотичната лига, като използвах цветистия речник на докерите, спомнях си с умиление за мадам Женевиер, чиято пенсия бе увеличена с един франк месечно. Понякога не се сдържах и се обръщах към самата Нефертити, като превъзнасях прелестите ѝ много подробно: беше ми странно, че тя и в тоя случай не ме разбираше. Една земна жена, даже ако е глухоняма от рождение, веднага би доловила за какво става дума.

Лицето на Нефертити обаче си оставаше тъжно и непроницаемо. Само веднъж, когато запях, в тъмните ѝ очи забелязах по-жив блясък. А пеех една лекомислена песничка: в нея се разказваше за една хубава Нанет, която раздавала усмивките си като цветя и когато се явила пред небесния съдия, той ѝ простил греховете заради нейната щедрост. В погледа на Нефертити имаше и учудване, и недоумение — сякаш разбираше думите, но не и смисъла на песничката.

При следващото ѝ посещение, аз изпях Марсилезата, но тя не реагира.

Това мълчание, както и неизвестността пред бъдещето, почваха да ми действуват на нервите. Един ден, като изчаках търпеливо, докато Нефертити привърши своите изследвания, аз скочих и изревах:

— Мадам, колкото и да сте красива, повече не ще позволя да се докоснете до кожата ми с вашите мръсни уреди! Край! Ще убия някого! Ще го разкъсам и ще го изям!

И запях кръвожадната песничка „Са ира“, с която някога санкюлотите са изпрацали аристокрацията на гилотината. Във Франция тя, разбира се, не се пееше отдавна вече, но предавана от уста на уста, бе стигнала до мадам Женевиер и аз я бях научил от нея — преди увеличаването на портиерските пенсии.

Този път Нефертити реагира. Тя отстъпи две крачки назад, като ме гледаше уплашено, но изслуша песента докрай. Сетне лицето ѝ прие своя невъзмутим печален израз и тя почна да прибира своите апаратчета.

Аз демонстративно легнах по гръб, без да престана да ръмжа. И тук се случи нещо странно. Както си ръмжах, до мен стигна един нежен мелодичен глас, който казваше: пръоне пасианс, мон ами! Търпение, приятелю! Подскочих тъй, че едва не си чукнах главата в тавана. Но в килията ми нямаше вече никой.

Кой бе произнесъл тия думи, и то на перфектен френски? Или може би под влияние на самотата бях почнал да чувам гласове? Спомних си един побъркан бивш философ от нашия квартал. Той във всичко си беше съвсем нормален, само дето твърдеше, че след единадесет часа всяка вечер чувал гласа на Пиррон, който му казвал: „Приятелю, защо да се вълнуваме? Животът не е нищо повече от една глупава шега на природата. Иди да изпиеш едно перно при татко

Мишел.“ Поради което бившият философ след дванадесет часа отново се явяваше в бистрото на татко Мишел... Дотам ли бях стигнал и аз?

Във всеки случай съветът да имам търпение ми подействува благотворно. От друга страна, Нефертити почна да идва при мен, придружена винаги от русокосия Аполон и аз, съобразявайки се с обстановката, ги посрещах с любезно „добър ден“, цитирах им епиграми от Хораций и Ювенал и ги изпращах с още по-любезно „довиждане“. В края на краищата, казах си, когато човек не може да направи нищо, той не прави нищо. И се успокоих. Помогна ми и споменът за вещите думи на Пиррон.

Реших повече да не обръщам внимание на моите похитители, и така да им покажа колко съм сърдит. Но и в това не успях. На следващия ден (или нощ) те пристигнаха някак забързани и като че ли разтревожени. Русият дойде до леглото ми, хвана ме за ръка и ме накара да стана. Сетне, като стискаше ръката ми така, че аз не охках само от мъжка суета, той ме помъкна към отворения люк и ме изведе в коридора. Нефертити застана от другата ми страна. Двамата ме взеха под ръка и ме поведоха със себе си.

Скоро се намерихме в обсерваторията, както аз, в своето невежество, наричах командния пункт на дисколета. Тримата останали членове на екипажа бяха тук. Онзи в синята туника седеше пред триетажния „роял“ с пръсти върху долния ред клавиши, а другите бяха застанали зад него и се взираха напрегнато в екрана.

Застанах там и аз с моите придружвачи. Екранът изобразяваше отново черната пустота на Космоса. В левия горен ъгъл личаха куп звезди, в десния долен — някаква светла мъглявина във формата на костенурка (по-късно разбрах, че това била мъглявината X.Y.Z — 200,000,000, 037-A.C, която представлявала от себе си сбор от 70,000 галактики, всяка от които била от три до пет пъти по-голяма от нашата, — и по този начин добих известна представа за величината на Метагалактиката). В центъра на екрана сребристо светеше малък диск, съвсем подобен на нашия — както ми го бяха показали при първия сеанс. Защо бе нужно да ми го показват втори път?

Погледнах към Нефертити и Аполон. За да им обясня недоумението си, тикнах пръст в гърдите си и посочих сребристия диск на екрана — това ние ли сме? Нефертити завъртя глава — не, не сме ние... Ах, ето каква била работата! На пътя на моето космическо



пътешествие се бе появил нов дисколет. Моите похитители очевидно очакваха среща със себеподобни — инак едва ли биха се вълнували толкова.

Между това сребристият диск на екрана растеше с всяка измината секунда. От време на време той се накланяше ту наляво, ту надясно и аз отдавах това на звездните ветрове, които бяха особено променливи в тая част на Галактиката. Даже по едно време се опасявах, че ще го катурнат, но това не стана. Новият дисколет постепенно изпълни целия екран. В него се появи една голяма квадратна дупка и... И аз чух около себе си възбудени гласове.

Петимата членове на екипажа, тези богоподобни мълчаливци, бяха проговорили. Да, да, те говореха на някакъв непознат език, съставен от гласни и от чести поцъквания с език и аз бях изумен от това до такава степен, че не забелязах, как нашият дисколет се вмъкна в квадратната дупка на другия...

\* \* \*

Позволявам си, братя земляни, да съкратя много нещо от описанията, свързани с техническите подробности на нашето кацване на дискодрома на Големия дисколет. Сведения за подобни неща можете да намерите в изобилие още у древните автори от дваисети век, които навреме предугадиха всички варианти на космолетите и космическите пътешествия, всички начини и средства за съприкосновение с чуждопланетни цивилизации, всички видове кацвания, излитания и пр. Тъй че аз няма какво да добавя, освен да ви уверя, че нашето кацване мина благополучно.

На дискодрома на Големия дисколет, дето бяха наредени петдесетина машини като нашата, ни очакваха група посрещачи и посрещачки. Те явно бяха от едно племе с моите похитители. Едри и красиви в своите разноцветни туники, те спокойно дочакаха нашето стъпване на дискодрома. Аз неволно подръпнах полите на моето старо избеляло поло и огледах смачкания си платнен панталон — в това облекло ме бяха отвели от моята вила под Алпите, а на малкия дисколет, уви нямаше моден шивач. Това ме извиняваше донякъде.

От групата посрещачи се отдели един белокоп мъж с голямо чело и римски профил и пристъпи насреща ми. Той вдигна две ръце пред гърдите си с дланите навън. Аз отвърнах със същото.

— Добре дошли, Луи Гиле — каза той със звучен младежки глас. — Радваме се да ви видим в нашата среда.

Останах в отворени уста. Боже мой, как тъй разбирах езика на тоя почтен мъж? Кога го бях изучил? Изглежда, че съм имал доста глупав вид, защото беловласият се поизкашля.

— Надявам се, че се чувствувате добре — продължи той. — Наистина на нашия разузнавателен дисколет липсват някои удобства, но тук вие можете да си починете и да се възстановите...

Той мигна с печалните си очи и ми подаде ръка. Аз бях готов да се плесна по челото. Едва сега осъзнах, че той бе произнесъл приветствието си на моя роден език... Как? Французин тук, на не знам колко си милиарда километри от Земята, в самото сърце на Галактиката?! Бях готов да извикам ура, да се разплача, да се хвърля на шията на моя съотечественик. Но той види се отгатна мисълта ми и някак странно блъбукна с гърлото си — сякаш се опитваше да се разсмее, но не можеше. Лицето му си остана все така неподвижно и тъжно.

— Не, не съм французин, Луи Гиле — рече той снизходително. — Нима вашият език се говори само от французите?

На това нямаше какво да възразя, а и въпросите в момента бяха неуместни. Запазих хладнокръвие. Поздравих се с останалите посрещачи. Членовете на нашия екипаж и сред тях Нефертити и русият Аполон вече разговаряха с приятелите си на своя странен цъкащ език. Белокопият с грациозен жест ме покани да тръгна редом с него. Вървах почтително половин крачка назад и вляво, по правилата на военната субординация, но той ме хвана под ръка и ме притегли до себе си.

— Не се учудвайте, че се обърнах към вас с името ви. Аз ви познавам отдавна... Познават ви и още някои от жителите на нашия дисколет. — Той така каза — жителите, а не екипажа. — Аз съм Бан Имаян, секл, или на вашия език, ректор на този дисколет.

— Моите уважения, господин ректоре — казах аз. — Но нали ректор е университетска титла?

— О, ще разберете всичко, не бързайте... Време е да ви запозная с вашите похитители.

И той ми представи Нефертити и русия Аполон по всички правила на французкия етикет. Излезе, че Нефертити се нарича всъщност Йер Коли, а нейният неразделен спътник — Бен Коли. Бан Имаян ми поясни, че са брат и сестра.

— А засега ще се разделим — рече той, преди да успее да кажа нещо.

Страшно делови същества бяха тия другопланетници.

Бяхме на изхода на дискодрома. Бан Имаян и останалите посрещачи вдигнаха ръце пред гърдите си и се изгубиха някъде вляво. Ние с Йер и Бен Коли стъпихме на една открита платформа, която тутакси ни възнесе нагоре.

Намерихме се под открито небе, в края на огромен площад. Като казвам открито небе, имам предвид един жълто-розов купол, по който плуваха леки бели облачета — но хоризонтът бе твърде близък, а куполът — оброчен от по-тъмен контур. Разбира се, това бе изкуствено небе, но илюзията бе толкова пълна, че аз трябваше да си помисля, за да се досетя. В центъра на площада, чийто радиус бе повече от триста метра, се издигаше висока цилиндрична сграда от лек зелено-сив метал, опасана от десетина реда прозорци. Сградата имаше великолепен фронтон от червени колони, пресечени чудновато с цветни геометрични фигури, а над фронтонa личеше огромна черна скулптура на мъж — полугол, наметнат с парцали, през които се виждаше тялото му, с наведена глава и отпуснати мускулести ръце. Подробности не можах да видя, но тази фигура ми напомняше с нещо „Гражданите на Кале“ от Роден. Само че беше безкрайно по-унила, тъжна, почти страшна.

— Това е нашият Дом на Разума — чух гласа на Бен Коли. — Ще имате случай да го разгледате.

— Да вървим — допълни Йер Коли.

Дявол да го вземе. И тези двамата заприказваха на френски. Вече нищо не можеше да ме учуди. Само се поизчервих, като си спомних какви глупости бях говорил в присъствието на Йер Коли, убеден, че тя не ме разбира. Погледнах я под око, но тя с нищо не измени безстрастния си, тъжен израз.

Тръгнахме край една редица цилиндрични постройки, не високи от етаж и половина, които обграждаха площада. Те всички имаха по един прозорец, опасващ горната им част, тъй че напомняха командни помещения на боен кораб. Сградите бяха съвършено еднакви по форма и само оцветяването им, както и общият тон на храстите около всяка от тях им придаваха известна индивидуалност. След всеки десетина сгради започваха улички, които лъчеобразно излизаха от площада. При пресичането на тези улички забелязах, че зад първия кръг сгради, следваха още няколко кръга, все по-широки, колкото по-далеч се намираха от центъра. Това бе естествено за градоустройството на един дисколет, който както показва името му, имаше кръгла форма. За да изчерпя тази тема, ще добавя, че освен „етажа“, по който вървахме в момента, Големият дисколет имаше още два — със също такива сгради и със също такова жълто-розово небе. Над третия етаж бе „таванът“, зает от стадиони, зали за концерти и забави, видеокамери и пр. и опасан от един парк със сребристосинкави дървеса и свежа тъмнозелена трева. Дисколетът имаше и „сутерен“, дето се помещаваха дискодромът, „кухнята“ и „машинното“ отделение. Диаметърът на този космически кораб бе повече от шест километра (за сантиметрите няма да спорим).

Както сами разбирате, братя земляни, аз съм принуден да приспособявам езика си към нашите земни представи и понятия, тъй че неточностите са неизбежни. Също така постъпвах и жителите на дисколета, когато трябваше да ми обяснят нещо. Така например секл у тях значеше едновременно и управител, и академик, и командир, и мъдрец, но те не можах да намерят за това по-сполучлив термин от „ректор“, което в нашите представи извиква само образа на стар попрегърбен мъж, с черна униформена мантия и смешна шапчица на главата...

Но да продължим нашия разказ.

След като изминахме петдесетина крачки, моите спътници се спряха пред една от малките цилиндрични сгради. Йер Коли каза:

— Ето нашия дом, Луи Гиле. И вашия...

На мен веднага ми хареса моят бъдещ дом. Той имаше розов цвят и следователно щеше да ми осигурява добро настроение. Розови бяха и храстите в градинката отпред. Йер Коли, като домакиня, тръгна пред мен, а Бен Коли — след мен. С учудване видях, че пътната врата, а

след това и вратата на сградата се отварят сами пред нас. Това бе една особеност на тукашните жилища — всички врати се отваряха сами, щом човек ги наближеше на две-три стъпки. Тези същества не познаваха ключове и ключалки, и всеки можеше да посети всекиго по всяко време на деня и нощта — те нямаха нито страх, нито тайни едни от други. Странно, нали?

Влязохме в сградата. Няколко стъпала ни изведоха на една малка кръгла площадка. Три врати се отвориха едновременно в кръглите стени. Успях да зърна, че две от стаите бяха абсолютно празни: мебелите бяха или скрити в стените, или бяха невидими, както на малкия дисколет, с който бяхме прилетели тук. Бен Коли блъбукна с гърлото си, като забеляза моето колебание (блъбукането със затворени уста и неподвижно лице наистина заменяше смеха на тия същества и това бе единственото неприятно нещо в тяхното поведение), и ми посочи третата врата.

Прекрачих прага и останах вцепенен. Не само защото тази стая беше обзаведена с напълно материални и видими предмети: легло, столове, писмена маса стил Нерон II — тоест с дебели крака, масивна, снабдена с огромен касапски нож за разрязване на книги и с едни боксови ръкавици до ножа — но и защото... Господи помилуй! Тук беше и моята масичка стил сецесион с пишещата ми машинка и с два изгризани молива до нея. Тук беше и моето старо кресло, изплетено от слама и камъш — същото, в което ме бе заварило утрото на моето отвлечане. Тук беше и моята стара кушетка и даже фикусът от парижката ми квартира. Този фикус аз го търпях само за да не предизвиквам гнева на Ан Мари Селестин, но като го гледах сега, бях готов да се разрева. Какво ли правеше сега горката Ан Мари без него?

Озърнах се просълзен към Йер и Бен Коли. Йер учудено изви вежди:

— Не ви ли харесва тук? Но това са вашите любими предмети, напълно автентични... Само леглото и писмената маса са направени в нашата музейна лаборатория. По ваши земни модели обаче.

В този миг аз забелязах... — какво мислите?! Моята папка. Сивата ми папка с твърди корици, набъбнала от ръкописа на „История на следващия век“... Това вече бе много. Не издържах и паднах в креслото. То изскърца развълнувано.

— Йер Коли, Бен Коли, това е толкова мило от ваша страна!

— Мило? — Бен Коли размени един поглед със сестра си. — Какво значи то?

— Вие ми доставихте такава радост...

— А — сви рамене Бен Коли. — Всеки жител на Големия дисколет употребява свободното си време, за да достави удоволствие някому. У нас това е естествен закон.

— Чудесен закон — казах аз. — Не разбирам само защо мълчахте през цялото това мъчително пътуване малкия дисколет.

— Такава беше инструкцията — отвърна сухо Бен Коли.

— Инструкцията?!

Йер и Бен се спогледаха, сякаш се посъветваха дали да ми отговорят.

— Добре — каза Йер Коли. — Вие сте нетърпелив Луи Гиле. Това е ваш органичен недостатък. Това ни караше да се съмняваме в избора си...

— Но за какво сте ме избрали?

— Не ме прекъсвайте. Ще ви кажа само, което желая да ви кажа... Вие искате да узнаете всичко наведнъж, това личи даже от вашата „История на следващия век“, която, въпреки интересните общи насоки, е пълна с логически грешки.

— Вие сте я прочели?

— Да. Но сега говорим за вашата психика. Тя трябваше да бъде проучена допълнително, при специални условия...

— Йер, това е излишно — пресече я Бен Коли. И се обърна към мен. — Накъсо, ние трябваше да узнаем можете ли да издържите самотата. Според нас разумно същество, което не може да остане само със себе си продължително време, е непълноценно. Или поне — непригодно за нашата цел.

— Каква е тази цел?

— Ще узнаете.

— Но аз можех да полудея. Тогава?

— Тогава щяхме да потърсим друг землянин — отвърна студено Бен Коли.

Аз отново се почувствувах опитно зайче и това ме ядоса. Йер Коли вдигна ръка, за да предвари въпросите, които бяха на устата ми.

— По-добре да ви запознаем с вашия нов бит — каза тя, като посочи едно малко табло на стената до писмената маса. На таблото

имаше няколко реда разноцветни клавиши. — Когато ви потрябва нещо, ще натиснете един от тези клавиши. Този тук ще ви доставя храна. Този — сън. Този ви осигурява масаж, когато сте уморен. Този отваря тоалетната. Този повиква лекар. Този пуска в действие лъчевата баня...

Йер Коли явно надценяваше моята памет, като изреждаше така бързо предназначението на клавишите, и първите няколко дни аз често изпадах в смешни положения. Натисках например клавиша, който трябваше да ми отвори тоалетната, а вместо това едни механични ръце, изскочили от стената, ми поднасяха храна; пожелавах да заспя, а едно приспособление, подобно на паяк с гумени крайници, започваше да масажира врата и ръцете ми, с което много добре ме освежаваше; поисквах си видеозабава, а пък пристигаше Йер Коли със своите медицински апаратчета. Изобщо приличах на човек, който има всичко, но не знае как да си го вземе.

Но в момента аз просто кимах и Йер Коли беше доволна. Тя ми посочи накрая един бял клавиш, поставен малко настрана от другите.

— А този, надявам се, няма да ви потрябва — рече тя и бълбукна с гърлото си. (Господи, защо тези прекрасни същества не можеха да се смеят като хората!) — Достатъчно е да го натиснете и вие преставате да съществувате.

— Как? Клавиш за самоубийство?

Побиха ме тръпки. Йер Коли спокойно кимна.

— Клавиш за небитие. Когато някой от нас реши, че е живял достатъчно или че няма причини да живее повече, той използва белия клавиш. Впрочем това се случва твърде рядко.

— Но защо е нужно да се улеснява самоубийството? — рекох аз потресен.

— А защо е нужно да се натрапва на разумни същества живот, който те не желаят?

— Но клавишът може да бъде натиснат случайно!

И си представих как един ден, увлечен в някое интересно четиво, аз пожелавам да изпуша една цигара, протягам ръка към таблото... и изчезвам. Бъррр!

— Няма такава опасност — каза Йер Коли. — За да се постигне желаният ефект, необходимо е клавишът да се натисне два пъти, с промеждутък от един час. При първото натискане Домът на Разума ви

отпуска снопче АГХ-лъчи и едва при второто вие можете да се възползвате...

— А ако Домът не отпусне лъчи?

— Това не може да се случи — сви рамене Йер Коли. — Всичко става автоматично. Двойното натискане има само предпазен характер.

Гледах тия същества, така прекрасни, тя — в бяла туника, той — в зелената си, и се чудех. За смъртта те приказвах като за обикновено меню, което можеш да си поръчаш всеки миг...

— Голямо удобство наистина — промърморих аз.

Те вдигнаха ръце пред гърдите си и ме оставиха сам.

\* \* \*

Този малко необичаен диалог беше първият ми истински контакт с галактиите — така наричах в себе си жителите на Големия дисколет, доколкото се бяха появили от Галактиката. Освен това бях срещал вече това название в един стар фантастичен роман и то ми се бе харесало. Но когато веднъж го употребих пред Йер Коли, тя се понамръщи, дори ми се стори, че се обиди и ми препоръча да ги наричам *превениани*. Добре, превениани! Нямах нищо против, понеже тази дума бе само френски превод на тяхната трудно произносима „атцрутцрлихи“. Вярно е, че „превениани“ ми звучеше малко претенциозно, но аз си замълчах.

През следващите дни аз постепенно се запознавах с живота на Големия дисколет. Не, няма да ви разказвам за автомати, роботи, фотонна тяга, неевклидови пространства, интерпланетни дешифратори и пр., нито за всички онези загадъчни явления, без които Космосът просто не е Космос. Тези неща навярно ги имаше, но мен те малко ме интересуваха, пък и на вас, братя земляни, мисля, отдавна са ви омръзнали. И защо трябва да повиваме фактите в пъстрата пелена на въображението, когато сами по себе и те са достатъчно фантастични?

Първото фантастично явление, с което се сблъсках на Големия дисколет, бе демографията и общественото устройство на превенианите. На дисколета живееха точно пет хиляди превениани, по равен брой мъже и жени, които нито се увеличаваха, нито намаляваха. Численото съотношение на половете се регулираше чрез въздействие



върху хромозомните апарати на родилките, а устойчивата бройка на населението — посредством доброволното изчезване на най-старите при всяко раждане на нови същества. Наистина този способ да се избегне пренаселяването на дисколета изглеждаше малко варварски, но се оправдаваше от ограничената жилищна площ и от нежеланието да се строят нови дисколети, за да не се претовари движението в Галактиката. Много предвидливи бяха тия превениани!

— И никога не стават грешки? — учудих се аз. — И нито един излишен превенианин на този кораб?

— Нито един — отвърна Йер Коли, — освен мене.

— Как? Вие сте пет хиляди и първата, така ли?

— Да — отвърна студено Йер Коли.

— Значи все пак стават грешки?

— Това не е грешка, Луи Гиле. Това е предвидено.

Каза го така, че не попитах нищо повече на тази тема.

Впоследствие разбрах, че наистина всичко беше предвидено и че това предвиждане ме засягаше по най-пряк начин.

Тъй като всички битови въпроси на дисколета се разрешаваха автоматично, като се почне от ремонта на жилищата и се свърши с ражданията, аз се заинтересувах с какво се занимават превенианите.

— С размишления и спорт — отвърна Йер Коли. — Ние вършим това, което не могат да извършат автоматите. Всеки си има някоя специалност в изкуството или науката, а също и свое хоби. Всички открития и духовни ценности се събират там — тя посочи Дома на Разума, — пресяват се и се използват с оглед на нашата Мисия.

— Мисия? Каква мисия, Йер Коли?

— Имайте търпение, ще разберете... Между другото, всички дежурим в управлението на дисколета, което никак не е трудно, и сме длъжни да участвуваме в работата на солариума — едукатор, където се възпитават децата.

— Но защо взимате деца на един космически кораб? — попитах, забравяйки за миг предишните обяснения.

— Казах ви, че децата не се вземат... Те се раждат тук. Секл Бан Имаян, най-старият между нас, също е роден тук, както и поколенията преди него. Вие забравяте галактическите разстояния, Луи.

— Да, разбирам — казах. — И вие никога не сте виждали вашата планета? И не знаете нищо за нея?

Съжалих, че зададох този въпрос, защото Йер Коли дълго мълча и тъмните й печални очи съвсем потъмняха. Отдадох това на тъгата по родната планета.

— Извинете, Йер Коли.

— Нищо... Ние не сме виждали нашата планета, Луи Гиле, с изключение на Бан Имаян и още един превенианин.

— Но в такъв случай Бан Имаян трябва да е много стар.

— Не твърде — каза Йер Коли. — Някакви си шестстотин години по ваше земно леточисление. Средната продължителност на живота у нас е около хиляда и двеста години.

Божичко! И целия си безконечен живот тия същества прекарваха на дисколета, сами в пространствата на Галактиката! Защо? Каква бе тяхната тайнствена Мисия? Как не си умираха от скука?

Огледах Йер Коли доста безцеремонно. Намирахме се на „навана“ на Големия дисколет, дето бяха паркът, стадионите и другите съоръжения за удоволствие и забава. Бяхме спрели пред един малък открит амфитеатър, предназначен за балетни спектакли, в които участваха всички желаещи. Докато долу, върху кръглия подиум в центъра на амфитеатъра, млади превениани и превенианки изпълняваха фантастични „па“, като създаваха една феерия от цветове и движения, Йер Коли се бе облегла на една мраморна колона до входа и наблюдаваше зрелището замислена. Стройните й нозе, златистоканелени, изваяните рамене и голите й ръце в късата, без ръкави, бяла туника, гръдта й, прелестна по своята форма и сила, блестящите й печални очи, над които като крила на птица се бяха разперили тъмни вежди — всичко това бе толкова младо и толкова прекрасно, че аз зажумях. Когато я погледнах отново, опитах се да отгатна възрастта й, съобразно превенианската продължителност на живота. Йер Коли срещна погледа ми и отговори:

— Скоро ще навърша сто петдесет и три години.

Дявол да го вземе, тия превениани много често отгатваха мислите ми. Посмутих се. Аз бях само на четиридесет и пет и въпреки че младеех, както казваха земните ми приятели и чернооката Роз Дюбоа от колежа, имах вече бели косми на главата си, а на челото и около устата — неизгладими бръчки. Как ли бих изглеждал на сто и петдесет години?

— Вие също ще живеете дълго, Луи — каза Йер Коли. — Може би по-дълго от всички нас.

— Защо по-дълго?

— Ако е необходимо — рече тя уклончиво и се отлепи от колоната.

Настигнах я. Струваше ми се, че разбирам защо тия превениани изглеждат винаги тъжни и не познаваха смеха — ако не се смята онова неприятно бълбукане с гърлото. Тези прекрасни, умни и, както чувствувах, добри същества нямаха своя планета, а трябваше да живеят твърде дълго... За какво им бе толкова много живот и как не им омръзваше? Та моят дядо на осемдесет години молеше бога да го прибере, но бог все не го прибираше, и той на деветдесет и третата се отказа от католическата църква, като изпрати ругателно писмо до самия папа в Рим. Тогава над него се смили дяволът и го прибра. Така поне твърдяха кюретата.

Най-фантастичното обаче у тези превениани беше техният обществен ред. Уж бяха цивилизовани същества, а представете си, те си нямаха нито полиция, нито съдилища, нито йерархия, нито даже един приличен затвор. Как уреждаха в такъв случай недоразуменията си? Недоразумения нямало между тях, обясни ми Йер Коли; всички си имали, каквото им трябва, и всеки си гледал работата. Страстите им били обуздани по биохимически път, тъй че не предизвиквали никакви избухвания. Що се отнася до Съвета на Разума, който се състоеше от трима души и бе техният ръководен институт, той се избирал по жребий измежду всички превениани, по-възрастни от сто години: просто те се събирали в техния Дом на Разума, хвърляли ези-тура и така определяли кои трима ще обединяват мисловната дейност на дисколета.

— Толкова ли сте изравнени интелектуално, че да няма значение кому ще се падне тая чест?

— Не — отвърна Йер Коли. — Ние сме изравнени само морално. Това ни стига, за да не правим разлики помежду си.

— Ами как и кога си сменяте Съвета?

— Както и когато ни хрумне — отвърна тя, като бълбукна. — Е, шегувам се. Обикновено членовете на Съвета гледат сами да се отърват от функциите си, защото предпочитат своята специалност. Но случва се, макар и много рядко, някой да бъде сменен не по негово

желание. Затова е необходимо най-малко трима от жителите на космолета да му изкажат недоверие.

Трима?! Света богородице! На всеки от нашите Калигули, Нерони и Тибериевци им изказваха недоверие най-малко тридесет милиона и пак окото им не мигваше. Впрочем нямаше и защо да им мигва, понеже у нас, в Осмата република, всички мнения се изказваха само вечер под юргана, и то чрез покашлюване... Не, тия превениани тук си живееха съвсем идеално и аз много подозирах, че преди да ме отвлекат, те бяха надникнали на изток от Стоманената завеса.

Научих между другото, че само Бан Имаян бил избран без хвърляне на жребий, поради големите му заслуги към Мисията. Той пръв бил изказал предположението, че в тоя загубен апендикс на Галактиката, дето се намирало нашето Слънце с неговите девет планети, бил възможен разумен живот. Нещо повече — той доказал това предварително, преди да предприемат, експедицията си към Земята, като построил една оригинална теория на невероятностите, според която, колкото по-абсурдно изглеждало едно явление в слънчевата система, толкова по-сигурна била неговата реалност.

— Че това не е никаква теория, а обикновено правило — казах аз.

— Да, но за нас бе трудно да го разберем — отвърна Йер Коли.  
— Нашето мислене е диалектично, но не и парадоксално.

\* \* \*

По мое мнение обаче парадокси не липсваха и в живота на превенианите. Ще изброя само няколко факта. Така например те имаха предостатъчно време за всичко, като се вземе предвид тяхното дълголетие, а се страхуваха да загубят и една минута без работа; те се бяха лишили от страсти, а бяха страстно отдадени на една своя обща мисъл, обща цел, или мисия, както бе намекнала Йер Коли; те възпитаваха у децата си не прилежност и послушание, а „хмъхмъкър“ — тоест — самостоятелност и непослушание; два часа на ден те играеха на стадионите спортни игри, свършено голи, мъже и жени заедно, и въпреки това успяваха да регулират броя на населението си и т.н.

Превенианите бяха страшно заети същества. (С изключение на Йер Коли, която ме придружаваше в моите познавателни екскурзии — но това не бе чудно, като се знае, че превенианите кажи-речи не боледуваха. В целия този дискоград имаше само двама лекари — Йер Коли и брат ѝ Бен.) Техните цилиндрични домчета напомняха по-скоро работни кабинети и лаборатории, отколкото жилища. Освен това всеки от тях си имаше и работно място в Дома на Разума.

Ние с Йер Коли свободно влизахме навсякъде, тъй като, както казах, вратите сами се отваряха пред посетителя и скоро аз се запознах с голяма част от жителите на дисколета: с помощта на дешифратор аз разговарях с тях толкова лесно, както и с Йер Коли на френски. Ние гостувахме на мнозина превениани и превенианки, но аз ще спомена само за някои срещи, които ми направиха по-особено впечатление.

Един ден Йер ми предложи да навестим група математици. Те бяха всичко петима. Намерихме ги в едно жилище на втория етаж на дисколета. Жилището бе цилиндрично, като всички други, но бе заградено отвън с прозрачна четириъгълна стена. Попитах Йер Коли какво означава тази стена. Тя ми обясни, че стената наистина е съвсем излишна, но заедно с цилиндричната постройка вътре тя напомня за квадратурата на кръга — единствената задача, която математиците не са решили още — и така ги предпазва от възгордяване.

Петимата математици седяха на кръглата площадка, от която се влизаше в техните стаи. Те бяха мъже с квадратни глави и високи чела (жена-математик и в Космоса не се среща), но на различни възрасти. В момента те се забавляваха. Бяха наобиколили един металически кибер, голям колкото превениански малчуган, с вирнат нос и святкащи зелени лещи на квадратната глава, и се състезаваха с него да решават на ум уравнения с по десет неизвестни. Когато някой от превенианите изпревареше кибера, последният примигваше изненадан и срамежливо си криеше лицето в своите металически длани. Но щом успееше пръв да реши задачата, той се изпъчваше, вирваше глава, а носът му почваше да расте, като стигаше до един метър дължина. Тогава математиците неудържимо бълбукаха с гърлата си.

— Те обичат да се веселят — пошушна ми Йер Коли. — Такива примитивни кибери те отдавна не използват за нищо друго, освен за игра.

В това време най-младият от математиците, един двуметров юноша, който нямаше и осемдесет години и със своите дебели устни и розова туника приличаше на гигантско бебе, започна да задава на кибера глупави въпроси: колко е дълга окръжността на математическата точка, къде се намира четвъртата страна на триъгълника и пр. Известно време киберът щракаше с мисловните си чаркове толкова усилено, че искри излизаха от главата му. После утихна и почна да се озърта, сякаш диреше помощ.

— Е, сега ти остава да определиш своя мозъчен потенциал — рече математикът-юноша. — Това ще бъде отговорът.

Киберът отново се замисли. Шумът от неговото мислене се чуваше навярно през три улици — докато най-сетне устреми лещите си в своя мъчител и произнесе стакато:

— Ви-е сте кре-те-н! Ва-ши-ят собствен по-тен-ци-ал е 0.000000000000...% от въз-мож-ни-я мо-зъ-чен по-тен-ци-ал на ки-бе-ри-те.

Отговорът бе толкова точен, че петимата математици дълго не можаха да дойдат на себе си от бълбукане, а киберчето обидено закуцука надолу по стълбите и изчезна. То не искаше да играе с несериозни партньори.

Едва сега математиците ни забелязаха. При нас дойде юношата в розовата туника и като бълбукна свенливо още веднъж, се представи:

— Кил Нери... Зная, зная, вие сте землянинът. С какво можем да ви услужим? Йер Коли, трябваше да ни предупредите...

Такава любезност ме постави в затруднено положение. Казах, че се интересувам с какво се занимават всъщност математиците на Големия дисколет. Кил Нери се обърна към своите колеги и като получи мълчаливото им съгласие, обясни:

— Не съдете за нашата дейност по това, което видяхте. Вие ни заварихте по време на почивка. Ако трябва да говорим сериозно, сега се занимаваме с една твърде трудна задача: как да отделим пространството от времето.

— О! Мон дийо! — възкликнах аз.

— Ние сме на прага на нашето откритие и тъкмо затова ни е нужен този механически малчуган. За отмора... — Той бълбукна тричетири пъти. — Как да ви обясня?... Досега ние летим със скорости, надминаващи скоростта на светлината от десет до двадесет пъти, и

въпреки това не се превръщаме в чиста енергия... Това е велико постижение на нашия Съвет на Разума, като се имат предвид пространствата, които трябва да преодоляваме. Но на нас ни е нужна още по-голяма скорост. Животът на Разума във Вселената е ограничен по време. Затова ни е нужно да се справим с времето... Как? Нашият математически отговор е: като приспособим пространството към нашите потребности. Като го принудим да се движи то, вместо да се движим ние. Но как? Можете ли да отговорите?

Има си хас! Ако можех да отговоря на такъв въпрос, сигурно нямаше да пиша моята „История на следващия век“, а щях да спра въртенето на земното кълбо и да получа най-големия орден на Франция от ръцете на самия Тиберий III.

— Много просто — произнесе със смешна тържественост математикът-бебе. — Какво по-лесно от това — ние да си стоим на едно място, а Галактиката да се движи около нас. Защо трябва да бъде обратното?

— Наистина, защо? — възкликнах аз, увлечен от тази чисто превенианска идея.

Тук обаче той погледна към Йер Коли, която стоеше зад гърба ми, и блъбукна смутено:

— Изобщо, Съветът на Разума възприе нашата идея по принцип. Остава да я приложим час по-скоро с оглед на достигането...

Почувствувах, че Йер Коли направи един предпазващ жест. Престорих се, че не съм го видял, и се сбогувах с математиците. Когато се прибрах в стаята си, аз дълго си блъсках главата над тяхното откритие и още повече над въпроса — какво желаят да достигнат чрез него превенианите, но така и не стигнах до никакво заключение.

На другия ден се опитах да изтръгна нещо от Йер Коли. Вместо да ми отговори, тя ми предложи да посетим нейната приятелка Сел Акл, като добави, че там ме очаквала приятна изненада.

\* \* \*

Сел Акл беше една млада и енергична особа, която била напълно солидарна с петте математици и даже се опитвала, както ми съобщи поверително Йер, да премества пространството преди формалното

одобрение на Съвета. Но много по-голям интерес представлявало нейното хоби и тъкмо него Йер искаше да ми покаже.

С помощта на услужливите клавиши аз лъснах обувките си, почистих моето старо поло и платнения панталон и ние се запътихме към дома на Сел Акл. Излезе, че тя живее сама в цяло едно цилиндрично жилище, специално приспособено за нейното хоби. Стаята ѝ заемаше цялата площ на жилището. Вместо прозорец тя имаше прозрачен таван, който при това можеше да се накланя под различни ъгли.

Заварихме Сел Акл да седи по средата на помещението и да се взира замислено в един масивен куб от червеникава материя, поставен до отсрещната стена. Тя бе подпряла с юмрук брадичката си и дори не забеляза нашето пристигане. Спряхме се на прага. Йер Коли ми направи знак да мълча.

Мълчахме доста дълго и аз вече почнах да се убеждавам, че това не ми доставя никакво удоволствие, когато Сел Акл протегна ръка и без да изпуска от очи червеникавия куб, залови се да натиска клавишите на един малък пулт, закрепен от дясната ѝ страна. В същия миг червеникавият куб почна да изменя формата и цвета си. Най-напред долната част на куба се раздвои; двете части се удължиха и добиха формата на патешки нозе (или нещо подобно). Средната част се разтегна нашир и аз очаквах да видя едно патешко тяло, но това не стана — получи се нещо като голяма паница, която се багреше във виолетово, жълто и оранжево, като постоянно смесваше и сменяше цветовете си. Над паницата се появиха множество удължени късове, наподобяващи огнени езици, понеже бяха оцветени в червено и ярко жълто.

Ръката на Сел Акл се дръпна от пулта и тя отново потъна в съзерцание. Погледнах Йер Коли: това ли бе всичко или щеше да има продължение? Йер ми кимна — това е — и също се отдаде на съзерцание.

Изпотих се, понеже разбрах в какво се състои хобито на Сел Акл. Аз винаги съм се страхувал от подобен вид хобита, тъй като във Франция те се намираха под наблюдението на едно специално полицейско отделение при Академията на изкуствата и се ползуваха с лоша слава. Още повече се изплаших, когато Сел Акл ни забеляза, направи ни знак да влезем и аз, след церемонията на представянето,



трябваше да ѝ направя комплимент за нейния талант... Мон дийо, никога не съм лъгал така безсрамно! Сел Акл ме попита правят ли на Земята такива работи и аз ѝ казах, че правят, но още не сме се научили да ги ценим, което се обяснява с нашата недозряла култура.

Сел Акл сложи малкото си пръстче на устните и отново впери сините си очи в своята творба.

— Има нещо несполучено в лявата страна — рече тя недоволна. — Мисълта там не е доизяснена.

Беше ми на устата да кажа, че отдясно пък мисълта е съвсем неясна, когато Йер Коли забеляза:

— На мен ми харесва. Великолепно е изразена елиптичната метаморфоза на превенианския дух при сблъскването му с една метафизическа същност. Може би само езиците се нуждаят от по-голямо деформиране и може би... по-голяма наситеност на мисълта в долната част, за да се открие по-добре виталната мощ на Космоса.

— Вярно е, Йер — каза Сел Акл. — Но и централната част не е постигната. Липсва ѝ интелектуална експресивност, не мога да намеря пропорциите на моралния взрив...

Гледах ги смаян в устата. Сел Акл сви рамене, отиде до пулта и чукна небрежно един клавиш. Творението ѝ прие първоначалната си форма на куб. И слава богу, защото усещах вече, че ме тресе.

Щом излязохме навън, попитах предпазливо Йер Коли:

— И как постъпвате на дисколета с такива скулпторки?

— Сел Акл е астронавигаторка. Това е само любимата ѝ забава — отвърна Йер Коли.

— Да де, но нали и други виждат плодовете на нейните забави?

— Разбира се. Тя често урежда изложби.

— О! — не се удържах аз от възклицание.

— Луи, не ви разбирам — каза Йер Коли. — Какво ви учудва толкова?

Аз се почувствувах горд — най-сетне и една превенианка да не разбере нещо от нашата земна психология. Обясних ѝ с удоволствие:

— Виждате ли, Йер, у нас, във Франция, след въвеждане на Президентството, вкусовете станаха много изискани. Такива работи не се търпят. Първият ни истински Президент Калигула II...

— Чакайте, Луи. Какво значи „не се търпят“?

— Тъкмо това ви обяснявам. Калигула дотам се възмущаваше от такива неща, че бе включил в устава на изкуствата един специален член. Според този член граждани, занимаващи се с подобни работи, подлежаха на декапитация.

— Какво значи декапитация, Луи?

Тази Йер Коли ме потресе с нейното невежество. Що за странни същества бяха тия превениани? Да можеш да преместваш пространствата и да не знаеш какво е то декапитация!... Трябваше и това да ѝ обясня, като подбирах най-деликатни изрази — гилотината нарекох ножче, а нейната употреба — операцияка.

— О! — възкликна все пак Йер Коли.

— Но по-късно Нерон II, който имаше много добро сърце, смекчи това положение, като го замени с изпращане в Кайена — успокоих я аз.

— Кайена?

— Да. Едно много приятно място, дето човек може да живее, колкото си ще, ако не умре от жълта треска или не го ухапе едно от десетте хиляди вида отровни влечуги и насекоми, обитаващи острова. Най-напред Нерон II изпрати там петнадесет хиляди професионални художници и скулптори, а след това и около девет хиляди любители — тоест обикновени работници и служители, които през свободното време си лепели фигурки от глина или рисували пейзажи с водни боички.

— Но защо, защо, Луи?

— Ами защото се оказа, че и професионалите, и любителите не могат да докарат както трябва ръцете на своите фигурки. Особено бицепсите. А бицепсите на един французин от Осмата република не бива да бъдат по-малко изразителни от бицепсите на един древен римски гладиатор. Разбирате ли?

— Абсолютно нищо. Освен това, че рисуването на бицепси е свързано по някакъв начин със съдбата на вашата Осма република... Така ли?

— Съвършено вярно.

Йер Коли вървя дълго време замислена — очевидно не можеше да смели тези толкова прости неща. Бяхме се запътили към квартала на биолозите, но тя забрави това и го отминахме. Не я подсетих, понеже

от биология не разбирам нищо и ако се бяхме спрели там, пак трябваше да лъжа.

— Странно — рече тя най-последно. — Когато прелитахме нощем над вашето северно полукукло, ние винаги забавяхме ход над онази статуя със светец факел в ръката, която се издига близо до Ню Керк...

— Ню Йорк — поправих я аз.

— Ах, да... Прекрасна статуя. Нима народът, който я е построил, не се интересува от съдбата на нещастниците в Кай... Кай...

— Кайена, искате да кажете?

— Да.

— Разбира се, интересува се. Президентът на този народ сключи с нашия Нерон II съглашение, според което част от територията на Кайена се отстъпваше на Белия дом. Половин седмица след това Белият дом изпрати на отстъпената територия разноцветна публика, нещо около седем милиона души, състояща се от професори, пастори, писатели, студенти, негри и тъй нататък. Даже окото на Нерон II се уплаши и той отиде във Вашингтон да моли за ограничаване броя на техните колонисти, понеже в противен случай нямало да остане място за нашите.

— Мон дийо! — рече Йер Коли на френски.

Повече нямаше какво да ѝ обяснявам. Но от нейното възклицание аз заключих, че тия превениани са първо, твърде лекомислени, и второ, че в свободното си време правят, каквото си щат — нещо, недопустимо за един добре уреден дисколет.

\* \* \*

Запознах се и с единствения космоисторик на Големия дисколет. Той се казваше Ртъслри — едно име, трудно за произнасяне почти толкова, колкото самият Ртъслри бе труден за понасяне. Това беше един необикновен мрачен превенианин. Живееше съвсем уединено в парка на „тавана“ на дисколета, до самата му външна „стена“. Тази стена, както и целият покрив на дисколета можеха да стават прозрачни по желание — в отделни сектори или изцяло. Това бе голямо удобство за един космоисторик: Ртъслри имаше възможност да черпи данни от преки наблюдения на Галактиката.

Тъкмо с това се занимаваше той, когато го посетихме за първи път. Седеше си пред прозрачната броня на един „прозорец“ и гледаше навън: там, в чернотата на пространството, се виждаха само две малки далечни съзвездия, подобни на две купчинки блестящ прах. Ртълри гледаше и от време на време покашлюваше. Беше по-млад от Бан Имаян.

Ние с Йер Коли поздравихме по превениански. Той ни погледна, мръдна рунтавите си вежди и като отвърна на поздрава, отново се загледа в пустотата.

— Какво виждате там, уважаеми Ртълри? — осмелих се да го запитам.

— Нищо — отвърна той.

— Но тогава защо сте открили този прозорец към Космоса?

Той ме погледна бегло:

— Наблюдаването на нищото е вече нещо, земянино.

— Но там виждам две съзвездия, Ртълри. Те не са нищо.

— Те са си едни и същи от милиарди години. А когато нещо е винаги едно и също, то е по-лошо от нищото.

Поизкашлях се. Това ми приличаше повече на философстване, отколкото на разговор между историци.

— А какво пишете сега? — попитах.

— Не пиша, а диктувам. Имам си фонограф.

— Добре, какво диктувате?

— Нищо. От двеста години насам не съм продиктувал нито дума.

— Как?!

Ртълри стана, бутна с крак нещо до себе си и прозорецът към Космоса се закри.

— Всичко е продиктувано вече, Луи Гиле. В Галактиката имаше пет цивилизации. Три от тях починаха, двете са още живи... Като не смятаме, разбира се, Земята, която не е стигнала нивото на една цивилизация.

— Но тогава...

— Какво работя ли? Опитвам се да напиша историята на самата Галактика. То е работа на астрономите наистина, но аз се преквалифицирах. Макар че и това няма смисъл.

— Но сам казахте, че има още живи цивилизации. Нима тяхната история...

Ртъслри благоволи да ме погледне.

— Известна ни е, земянино. Както са ни известни петте ми пръста. И бъдещето им също ни е известно — за него съдим по миналото на покойните цивилизации... На мен обаче ужасно ми се спи.

Той се прозина, кимна ни и ни остави сами. Йер Коли тихичко бълбукна.

— Не се обиждайте, такъв си е.

— Не разбрах много нещо, но това, което разбрах, ми се струва доста песимистично — казах аз. — А моето впечатление е, че вие, превенианите, сте оптимисти.

— Така е — рече Йер Коли. — Той е особен... Но ни е много полезен.

— С какво?

— Коригира от време на време нашия оптимизъм.

Интересна функция наистина! Не казах нищо, само настроението ми до вечерта бе под нулата. Зарекох се по-рядко да се срещам с Ртъслри.

През нощта се събудих и си припомних разговора с космоисторика. Господи, че ако е така, както казва, ако тези превениани знаят предварително историята на живите цивилизации, те навярно знаят и нашата, земната! А аз с моя беден ум се опитвах да проникна само с един век напред... Впрочем, по-късно разбрах, че всичко това не е съвсем тъй. Пък и нямах много време за размишления, понеже скоро след срещата ми с Ртъслри бях подложен неочаквано на едно

## ИЗПИТАНИЕ,

което ангажира цялата ми духовна енергия.

Бихте ли се досетили какво беше това изпитание, братя земляни? Уверен съм, че не. Вие вече си представяте едно кацване на непозната планета, населена с чудовища или с живи механизми, или някое сблъскване със заблуден астероид, при което аз спасявам дисколета, като запущам с гръб дупката, образувана от удара, или моето изхвъркване в безвъздушното пространство при някой остър завой на кораба, когото все пак настигам след известни приключения... Нищо подобно!

Нека обаче, преди да ви разкажа за изпитанието, да кажа няколко думи за Йер Коли и за нашите отношения. Признайте си, че отдавна вече искате да узнаете нещо по въпроса, пък и аз ще ви го кажа, за да не се изненадате от онова, което ще се случи накрая.

За всеки що-годе темпераментен землянин, който не вярва твърде в платоничното приятелство между мъж и жена, нашите отношения с Йер биха изглеждали най-малкото странни. И те наистина бяха такива. Ние бяхме заедно вече цели два земни месеца, ако не се смята пленничеството ми на малкия дисколет. При това живеехме в един дом, нещо, което рядко минава без последствия. Но при нас минаваше. И причината не беше в моята титаническа вяроност към Ан Мари Селестин. (Извинете за шеговития тон, но това, което научих по-късно, ми дава право да се усмихна. През време на моя двумесечен бесен летеж из Космоса, на Земята бяха изминали точно двадесет години, три седмици, два дни и осем часа — време, достатъчно за Ан Мари Селестин да ме прежали и да получи развод на основание на моето безследно изчезване. Вторият й брак бил извънредно сполучлив, тъй като не траял дълго, а третият й съпруг бил десет години по-млад от нея и далеч по-богат от втория, и особено от първия, който имах щастието да бъда аз. Да й се не надяваш на тази Ан Мари Селестин! Що се отнася до моя Пиер, по времето, за което става дума, той бил направил вече три деца и страдал от лумбаго.).

Имаше някои неща, които ми пречеха да се обвиня в грешни помисли спрямо Йер Коли. Първо, ние бяхме от различни планети и аз не знаех дали превенианите, при всичката им прилика с хората, не се размножават посредством деление или чрез пъпкуване. Второ, аз бях доста грозен с моя крив френски нос и олисяло теме, а Йер Коли беше красива и ми се струваше непостижима. Най-сетне, чувствавах, че когато разговаряше с мене, тя се приспособяваше с известно усилие към моето интелектуално ниво, а това не е много приятно чувство за един мъж... Всичко това ме държеше на разстояние от нея, както в земния ми живот ме държаха на разстояние алпийските глетчери: гледах ги отдалеч, много бяха красиви, но никога не се съблазних да ги посетя. Предпочитах някоя слънчева поляна или в краен случай топлината на газовата печка. Ан Мари обичаше да казва пред познати: „Той, бедничкият, се е родил на екватора в спален чувал от мечи кожи. Затова е такъв“.

Разбира се, Йер Коли не беше глетчер. С тези тъмни очи, с тая канелена кожа тя не можеше да бъде глетчер... Убедих се в това една късна вечер, когато се отказах да натисна клавиша за сън и поради това трябваше да изляза да се разходя навън. Розовото небе на дисколета бе угаснало. Улиците се осветяваха само от редките минувачи. (Нощем превенианите светят сами по себе си, като фосфоресциращи циферблати на часовници.) Бях се размислил. Няколко чувствителни нишки се бяха протегнали между мен и далечната Земя — и аз усещах как те се опъват и как ме боли от това опъване. Какво правеха сега там Пиер, Ан Мари, приятелите от Сен Дени и от колежа, неповторимата мадам Женевиер? Спомняше ли си някой за мен?...

За пръв път се почувствувах толкова самотен. Улицата беше пуста и тъмна и аз си я представих цялата — един кръг, потънал в мрак, а зад него втори кръг, и третия, и четвъртия, и по-нататък една стена, една тънка металическа стена, която ме отделяше от безкрайната, незатворена от нищо пустота на Вселената... Върнах се към дома и почти изтичах към отсека на Йер Коли.

Вратата се отвори сама, като се плъзна и изчезна в стената. Аз се спрях на прага поразен. Полулегнала на своето силово легло, тоест във въздуха, Йер Коли бе отметнала назад смуглата си прекрасна глава и със затворени очи говореше нещо на своя мелодичен и цъкащ превениански език. Едната си ръка бе подложила под главата, а в

другата държеше пред устата си един зеленикав многостенен кристал. Кристалът светеше и светлината му пулсираше в такта на думите. Йер Коли беше в тънка като воал черна туника, в каквата никога не бях я виждал. Лицето ѝ беше бледо и екстатично.

Вслушах се в нейната реч — тя беше размерена и напевна, чувствуваше се строг ритъм. Можех да се закълна, че Йер Коли произнасяше стихове, че това бе някаква елегична, скръбна поезия, защото сам аз се почувствувах завладян от скръб.

Отстъпих тихо назад, за да се прибера в стаята си. Вратата вече се затваряше, когато чух гласа на Йер Коли:

— Луи, вие ли сте?

— Простете, Йер — казах аз. — Беше ми самотно.

— Луи, влезте. Елате тук. Седнете тук.

Седнах до леглото на Йер. Не можех да откъсна очи от лицето ѝ. За първи път то бе толкова човешко. И толкова женствено.

— Това бяха стихове, нали Йер? Ваши ли са?

— Мои.

— Какво значат те?

Тъмните ѝ очи ме стрелнаха и тя поклати глава:

— Трудно ми е да ви ги превода. Пък и вие едва ли ще разберете нещо, Луи... Просто, когато нас, превенианите, ни обхване цурацал, ние се уединяваме и произнасяме думи, които понякога сами не разбираме.

— Какво е цурацал, Йер?

— О! Това е нещо многозначно. Неудовлетвореност, жажда за непознати светове, умора, самота, непонятна мъка... Главното чувство на самота. Ние превенианите сме самотни, Луи. Ние сме сами в нашата Галактика. А може би и във Вселената...

Тя млъкна, загледана в бялата пустота на своята стаичка. Помолих я да чуя отново стиховете ѝ. Вместо да ги повтори, тя поднесе към устата си зеленикавия кристал и дъхна върху него, сякаш искаше да го стопли. В кристала се появи пулсираща светлина. Зазвуча гласът на Йер Коли. Болката, извираща от меките интонации на тоя глас, прониза сърцето ми.

Когато кристалът замлъкна, аз се върнах към моите въпроси:

— Йер Коли, казвате, че сте самотни. Но вие имате своя планета, защо не се върнете там?



— Да се върнем? Очите на Йер Коли станаха още по-тъжни. — Уви, това е невъзможно. И безсмислено...

— Защо, Йер?

Тя само затвори очи. Тласнат от един порив, погалих косите ѝ. Тя дори не трепна. Но когато отново погледна, в израза ѝ имаше само недоумение.

— Луи, защо докоснахте косите ми? Какво значи това?

Колкото и да бях смутен, опитах се да ѝ обясня какво значи да погалиш нечий коси — понякога съчувствие, друг път снизхождение, или приятелство, или любов, или...

— Любов? — тя се опита да намери нещо в съзнанието си. — Ах, да, Бан Имаян ни е разказвал... Любов е, когато мъж и жена се съединяват, за да се роди дете, нали?

Въпросът ѝ, зададен с цялата превенианска наивност и прямота, ме смути. Но трябваше да ѝ отговоря.

— Да, Йер. Но то е нещо, което съществува и само за себе си — даже ако не се родят деца. То е нещо като цурацал, само че примесено с чувство на блаженство. Ето, че и аз не мога да ви превода една дума. Във всеки случай любовта е нещо твърде силно, Йер, една страст, която...

— Страст? В такъв случай тя е нещо вредно — вдигна учудено очи Йер Коли. — И опасно... У нас даже цурацалът се смята за атавизъм, за проява на примитивните натури.

— И вие сте една от тези натури?

— Боя се, че да. Веднъж, като спорехме с моя брат, върху хипотезата на Гил Ки... простете, за вас това е ненужно... аз изведнъж усетих горещина тука. — Тя попипа слепоочието си. — И хвърлих на пода моя церебрален потенциомер. И той се разби на късчета. Нашият Висш съвет беше много обезпокоен. Трябваше да се подложи на продължително лечение в Г-камера, за да ме приемат отново в обществото.

Бедната Йер Коли! Бедните превениани! Как живееха те, лишени от цялата гама и главно от цялата сила на чувствата — радостта, гнева, любовта, омразата, ликуването, веселието, разкаянието, очарованието, страха... Нима тъгата, добротата и разумът им стигаха, за да се усетят живи?

— Луи — каза внезапно Йер Коли. — Можете да докосвате косите ми, ако това ви е приятно.

Но аз вече нямах желание да я докосна. Какъв смисъл има да погалиш една жена, която остава равнодушна към ласката ти? При това Йер ме гледаше с такива печални и наивни очи, че гърлото ми се сви.

На другия ден тя беше същата, каквато бях свикнал да я виждам, и аз се успокоих. Само по едно време ми хрумна да я попитам дали се чувства по-добре.

Йер Коли блъбукна два-три пъти:

— Имате предвид цурацала? О, забравете го. Всъщност ние имаме достатъчно средства, за да го избегнем, но знаете ли... Понякога ни омръзва нашата постоянна целеустременост... Елате, ще ви покажа нещо красиво.

Тя ме заведе към края на парка, с неговите сребристосини дървета и геометрично подредени храсти, напомнящи ми градините на Версай, отвори един „прозорец“ към Космоса и ми показва великолепната синя звезда Аделипт. Ние минавахме близо до нея и блясъкът ѝ беше нетърпим. Тя бе няколко пъти по-голяма от Слънцето — едно огромно космат кълбо, изригващо ослепителни протуберанси, раздвижено от някаква страшна вътрешна сила. Кой знае защо Аделипт предизвикваше мисли за смъртта и аз неволно се дръпнах назад. Йер Коли хвана ръката ми.

— Красива, жестока, безплодна — пошепна тя. — Когато минахме първия път край нея, целият ни дисколет изпадна в цурацал... Не се страхувайте, Луи. Наистина тя няма свои планети, тя изгаря всичко на едно огромно разстояние от себе си, но за нас е безопасна. Нашият разум е по-силен от сляпата стихия.

Ръката на Йер Коли беше топла, но тя ме бе забравила. Тя гледаше омагьосана синята звезда Аделипт.

\* \* \*

Привършвах една последна редакция на „История на следващия век“. Може би това нямаше смисъл, защото не знаех даже дали някога ще се върна на Земята. Но моят труд беше последната ми връзка със загубената родина и когато го докосвах, чувствавах, че докосвам топъл

къс от моята планета. Като го препрочитях аз се връщах при вас, братя мои земляни. Виждах ви — неспокойни, търсещи радостта на един разумен живот от самото начало на вековете, обладани от чистия порив към свобода и щастие и попадащи от едно робство в друго, разрушаващи веригите си и създаващи нови, бунтуващи се срещу съдбата си, неспокойни и непокорени... Обичах ви в такива мигове също тъй, както ви бях проклинал в други — за вашето покорство и слаба памет, за вашето равнодушие, за епохите на гнусна тишина и безвремие... И аз продължавах, въпреки неизвестността на собствената ми съдба, да търся думи за мисълта си. Моят самотен труд ме съединяваше с вас през пространството и времето. Чувствувах се един Кандид, тръгнал да странствува между звездите, но обърнат винаги с лице към Земята.

Как щеше да завърши това странствуване? Що за същества бяха тези превениани? Къде отиваха и накъде ме водеха? Къде ги водеше тях самите тайнствената им Мисия?

В деня, в който приключих всички поправки на моя труд, на стената срещу бюрото ми светна видеофона и там се появи лицето на Бен Коли. Не бях го виждал отдавна. Кимнах му зарадван.

— Луи — каза той, — можете ли да ми отделите малко от времето си?

Естествено, че можех. Времето ми вече не струваше нищо.

— Елате тогава пред Дома на Разума. Ще ви чакам. Екранът угасна. Скочих развълнуван. През цялото време на моето пребиваване на Големия дисколет не бях посетил Дома нито веднъж. Даже не бях минавал близо до него — струваше ми се, че Йер Коли нарочно избягва това... Скочих и забързах нататък.

Бен Коли ме чакаше. Той бе застанал пред фронтонa, под голямата статуя от чер мрамор и докато се приближавах, в очите ме блъсна контрастът: Бен Коли — висок, плещест, със своята руса красота и зелен поглед, в който светеше ум и сила — и мраморната фигура над него: тежко, прегърбено тяло, което прозираше през парцаливата дреха, малка глава с ниско чело, под което очите се губеха, отпуснати безволни ръце, негодни да стиснат, да се разперят, да замахнат. Имаше нещо ужасно в тази фигура, нещо животински тъжно...

Забелязах със закъснение приветливо вдигнатите длани на Бен Коли.

— Вие нещо не сте добре, Луи?

А, по дяволите! Тия превениани не познавах истинския смях, но добре владееха иронията. Съвзех се и попитах в същия тон дали не са поставили тук тая скулптура, за да плашат с нея децата.

Бен Коли поклати глава:

— Тя е предназначена да плаши възрастните, приятелю. Децата ние не водим тук. Те не я разбират.

— Аз също не я разбирам. По право не разбирам вас... Защо сте поставили точно тук това нещастно чудовище?

— За да ни напомня за смисъла на нашето съществуване — отвърна Бен Коли. — А сега да вървим, вече ни чакат.

— Кой?

— Нашият Висш съвет.

Прекарах пръсти по косите си, поотупах се. Влязохме в грамадната кръгла сграда. Сърцето ми, естествено, биеше до пукване — защо бях нужен на Висшия съвет?

Вървахме по един извит коридор, построен и украсен с непонятни стенописи — геометрични фигури, знаци и формули. От двете му страни имаше врати, които не се отваряха, понеже вървахме точно по средата. Но при едно мое спъване, щом залитнах крачка встрани, близката врата се отвори. Двама превениани се бяха навели вътре над едно голямо прозрачно кълбо, пълно на три четвърти с жълтеникава течност. Стори ми се, че в течността мърдат две малки голи бебета. Но вратата се затвори, понеже бях стъпил отново на пътеката по средата на коридора. Погледнах въпросително към Бен Коли.

— Не е тайна — бълбукна той. — Това са двама гениални биохимици. Опитват се да създадат миниатюрен органичен модел на жителите на Ергон, третата жива цивилизация в Галактиката, освен Гриз и вашата.

Ергон, Гриз... за първи път чувах имената на планетите, за които бе споменал Ртъслри. Тези имена ми звучаха твърде познато, но Бен Коли побърза да ме спаси от недоумението, като ми каза, че това са само приблизително точни преводи на мъчнопроизносими думи.

— И защо ви са тези органични модели?

— За да си обясним някои явления на Ергон. Шифърът на мозъчното устройство на ергонците обаче е малко неясен. Досега всички модели умират в момента, в който размножаването на мозъчните им клетки мине известна граница.

Свих рамене. Явлението не бе толкова необяснимо. У нас, във Франция, прекомерното размножаване на мозъчните клетки също водеше... не, не до смърт, но до големи аномалии в живота на дадения индивид. Най-неочаквано такъв индивид започваше да си задава безброй въпроси и завършваше жизнения си път твърде рано.

Нямах време да съобщя това на Бен Коли, тъй като той мръдна крачка вдясно и една врата се отвори. Влязохме в грамадна зала, която, както ми се стори, можеше да побере цялото население на дисколета. Залата беше полукръгла и заемаше навярно половината от площта на Дома на Разума. Стените ѝ излъчваха мека матова светлина. Таванът ѝ, направен от черна блестяща материя, беше осеян дискообразно със светлинки, разсеяни или на групи, и аз не се излъгах, като си помислих, че представлява карта на Галактиката.

— Отделните звезди не са взети под внимание — обясни ми Бен Коли. — С по една точка са отбелязани само съзвездията.

На плоската стена на залата личеше огромен синкав екран с познатия ми вече триетажен „роял“ под него. До „рояла“ имаше малък мраморен подиум и там бяха насядали членовете на Висшия съвет.

Още отдалеч разпознах секл Бан Имаян по бялата коса и Ртъслри — по веждите и мрачния му вид. Странно бе, че и той е член на Съвета. Третият член беше жена — доста млада, със сребристи коси, коафирани като корона, с енергично сивооко лице. Бен Коли ми пошепна, че се казвала Лала Ки и по специалност била галакто-изкуствоведка. Когато ѝ се паднало да стане член на Съвета, тя получила припадък, дължащ се на нейната скромност, но сетне се окопитила и била много полезна. Нейното хоби било физиката на двойните звезди.

Като ни забелязаха, тримата членове на Съвета станаха на крака, дочакаха ни така и ми подадоха ръце по земянски. После Бан Имаян покани с жест мен и Бен Коли да седнем. (По-късно разбрах, че Бен Коли присъствуваше тук в качеството си на лекар — да не би да получа шок от умствено пренапрежение.)

— Луи Гиле — произнесе на френски Бан Имаян. — Повикахме ви тук, за да ви съобщим някои неща, които е време да узнаете.

Наклоних глава в знак, че слушам почтително.

— Трябва да знаете най-напред, че няколко мига след като ви взехме от вашето земно жилище, над онази местност избухна заряд от разпадащи се вещества...

— Господи! Значи е истина! Значи със Земята е свършено!

Бен Коли се наведе към мен и ми тикна някакво хапче в устата. Като изчака да го преглътна, заедно с новината, Бан Имаян продължи:

— Не, Луи Гиле, не е свършено. Човечеството е живо. Жива е и прекрасната столица на вашата страна. Ние блокирахме навреме автоматите на войната.

— Вие?

— Да. Ние използвахме цялата мощност на нашия Голям дисколет, за да постигнем това.

— Но кой по дяволите бе започнал войната? — попитах все още разтреперан.

— Тези, които вие, земляните, наричате янки. Техните генерали.

— А, мерд!

Изтървах се, без да ща, но Бан Имаян не обърна внимание на моята ругатня. Само мрачният Ртъслри бълбукна с гърлото си... Аз се взех в ръце. Тези дяволски янки, разбира се, кой друг! Почти цял век, след Втората световна война, те не бяха оставили на мира човечеството. Ту не им харесваше управлението в Корея и Индокитай, ту демокрацията в Гватемала не била достатъчно истинска, ту в Близкия изток откриваха червени бацили, опасни за здравето на американските бебета, ту изтърваха атомни бомби над Испания и в океана, ту въдворяха военни хунти в южноамериканските държавици — в името на бога, мира и милосърдието...

— Секл Имаян — казах, — защо не останахте там? Те ще повторят номера си, секл Имаян, вие не познавате „бесните“...

— Нека се надяваме, че човечеството само ще се справи по-нататък. То знае вече отде е излетяла бомбата... — отвърна хладнокръвно Бан Имаян. — Освен това, една нова намеса би била безполезна, ако човешкият разум не е стигнал сам до известни заключения.

— А нима отвличането на Луи Гиле не е намеса? — бълбукна мрачно Ртъслри.

— Не, това е опит на нашия разум да влезе в контакт с разума на човечеството — отвърна спокойно Бан Имаян. — Ние знаем вашето гледище, уважаеми Ртъслри, но и вие знаете, че няхахме друг избор.

— Това поне е казано искрено — промърмори Ртъслри.

— И тъй, Луи Гиле — продължи Бан Имаян, — ние разчитаме на вас, както чухте сами. Ние дълго изучавахме живота на вашата цивилизация, близо цял век, и стигнахме до заключението, че вашият разум е още млад, че контактът ни с човечеството има смисъл.

— Вероятно — казах аз. — Но каква роля ми отреждате на мен в цялата тази работа?

— Ще узнаете... Занапред вашата единствена задача е да гледате и да запомняте, нищо друго.

— Но защо тъкмо мен сте избрали, секл Имаян?

— Защото вие се оказахте твърде пригоден за нашия Експеримент.

— Това е още въпрос — подхвърли невъзмутимо Ртъслри.

— Ние дълго живяхме заедно с вас, искам да кажа, аз и Лала Ки — продължи Бан Имаян, като се престори, че не е чул репликата на Ртъслри. — Ние проникнахме във вашата мисъл, запознахме се с вашата „История на следващия век“ и това ни даде основание да мислим, че бихме могли да ви използваме...

Ах, ето кой бе обитавал парижката ми квартира без разрешение. Ето кой се бе ровил в бюрото ми и бе захвърлил статистическите ми данни под кушетката, дето всъщност им бе мястото... Погледнах към Лала Ки и ме изби пот: има си хас да ме е виждала по бельо или когато спях с Ан Мари. Но веднага си казах, че на превенианите, с техните обуздани страсти, тия работи едва ли биха им направили впечатление.

— Позволете ми един въпрос, Бан Имаян. В какво се състои вашият Експеримент?

— Ще разберете сам, когато натрупате достатъчно наблюдения... Лала Ки, Ртъслри, имате ли да добавите нещо?

— Аз не — каза Лала Ки. — Съгласна съм, че няхахме друг избор, освен Луи Гиле.

Това не звучеше много ласкаво за мен, и още по-малко — за човечеството, но аз го преглътнах.

— Искам да попитам — обади се Ртъслри. — Каква е вероятността за успех на нашия Експеримент?

— Петдесет процента, според отговора на Големия мозък — отвърна Бан Имаян.

— Хм! Големият мозък може да изчисли само потенциала на органичните мозъци — сви рамене Ртъслри. — Само потенциала, но не и естеството им, качествените особености... Позволете ми да задам един въпрос на уважаемия Луи Гиле.

Той се обърна към мен и аз срещнах погледа му — мрачен, изпитателен и, както ми се стори, насмешлив. Не се почувствувах добре. Ртъслри пригладя рунтавите си вежди и неговият въпрос ме изуми:

— Луи Гиле, кажете ни, моля, кое е най-голямото удоволствие, което сте изпитвали във вашия живот.

Стори ми се, че не съм чул добре. Какво общо имаше моето най-голямо удоволствие с това, за което говореше Бан Имаян и с техния Експеримент? Ртъслри повтори въпроса си. Лала Ки се намеси:

— Ртъслри, въпросът ви няма връзка със...

— Потърпете, Лала Ки — прекъсна я Бан Имаян. — Ртъслри никога не е говорил напразно... Приятелю Гиле, желаете ли да отговорите на Ртъслри?

Дали желаех? Естествено. Но въпросът ми се струваше твърде несериозен, дори смешен — такива въпроси се задаваха във Франция само при вестникарски анкети. Или изправяха пред обектива на телевизията някой мустакат татко Мишел, продавач на ситро или печени кестени и го караха да се поти дотогава, докато един ловък журналист успяваше да изтръгне признанието, че най-голямото му удоволствие било веднъж в годината, на 14 юли, да види с очите си своя любим Президент, когато минава по Шан-з-Елизе, в открита лимузина; особена наслада пък му доставяла гледката на трикилометровия въоръжен ескорт и на лазерните оръжия, насочени за всеки случай към очарованата тълпа...

Да, но аз не бях татко Мишел и в момента Тиберий III бе достатъчно далеч — значи нямаше защо да лъжа. Замислих се. Кое наистина е било най-голямото ми удоволствие досега? Излезе, че отговорът не е лесен. Животът във Франция, въпреки старанието на



Патриотичната лига да го лиши от вкус и мирис, бе предлагал достатъчно удоволствия все пак.

Кое от тях бе най-доброто? Една разходка край Сена привечер, дето можете да побъбрите с някой стар букинист и да прелистите няколко книжки от началото на 18 век с разкошни цветни винетки на корицата? Един разговор с приятели на чашка мартел — когато главите олекват, а езикът натежава, но това не му пречи да пуска солени думички и солени вицове напук на всички живи и автоматични подслушвачи? Или удоволствието от един футболен мач — два часа кипез на страсти, чужди на политиката, два часа свободен рев, които ви превръщат в едно щастливо прегракнало магаре? Или може би една парична награда — написали сте брошура, с която, доказвате, че цялата предишна история на човечеството е само жалка прелюдия към величествената поява на нинеживущия Президент — и вие се връщате вкъщи, натоварен с подаръци и обяснявате шепнешком на жена си колко е полезен един дребен компромис с науката и съвестта, и се радвате на дечурлигата, които пицят от щастие, докато навиват самодвижещата се кукла, която така прилича на вас самия в поведението ви на лоялен гражданин?... Или, или, или... Иди, че избири нещо пред такова изобилие от удоволствия, без да изложиш земянската си чест пред тези превениани!

Ах, забравих най-важното. Любовта! Любовта, дявол да го вземе! Не онази, разбира се, домашната, задължителната, неизбежната като вестника и сутрешното кафе, — а другата, забранената, отричаната от всички (на висок глас) и от всички възхваляваната (шепнешком), хедоничната, вдъхновителната, тази, която въвн от останалото ви доставя насладата да се чувствувате герой, крадец, престъпник — само не примерен гражданин на порядъчна Франция. Да, тази любов съдържа почти всичко: и тръпките на пиянството, и чувството на щастливо магаре, и един подарък, който скришом си поднасяте сам, и най-вече — нарушението на една от божите заповеди... Готов бях кажи-речи да съобщя на Ртълри отговора, но Бан Имаян, кой знае защо, вдигна ръка:

— Помислете още, Луи, имате време. Става дума за най-голямото, най-трайното ви удоволствие. За нещо, което не се похабява от времето...

Ртъслри погледна към Бан Имаян и въздъхна. Стори ми се, че Бан Имаян беше малко смутен.

Отхвърлих и любовта — тя съвсем не принадлежеше към удоволствията, които не се похабяват от времето... Тогава? Погледът ми случайно падна на пръстите на дясната ми ръка — там личаха няколко петънца от лилаво мастило, с каквото обичах да отбелязвам на ръкописа най-важните мисли... Господи, как можах да забравя моята работа! Удоволствието да захапеш унесен писалката или да драскаш глупави фигури върху лист хартия, докато мисълта ти комбинира фактите, въображението ти вижда лица, картини, събития, а сърцето ти прелива топлината си в хладната блажена треска на мозъка. Как можах да забравя миговете, когато, отхвърлил грижите, забавленията, болките, радостите, амбициите, съм се усещал дух-създател, дух-творец на един свят, който не съществува иначе, освен в моята мисъл и затова е по-реален от всичко друго? Тази велика наслада — да се луташ, да намираш, да отхвърляш, да се радваш на малките открития, защото са твои, да вярваш в съзидателната сила на разума си!...

— Мисля, че намерих отговора, уважаеми Ртъслри — казах. — Най-голямото ми удоволствие е било, струва ми се, моята работа на историк.

— Аха — каза Ртъслри — разбирам. Тя ви носеше, или поне обещавахе да ви донесе онези листчета хартия, как се казваха... Онези, чрез които на Земята можете да придобиете много неща...

— Пари?

— Да, пари. И освен това — признание, слава... Аз кимнах, но нещо в неговия тон ме накара да бъда нащрек. Наистина ли само в това се заключаваше удоволствието ми от работата?

— Да, всичко това ме съблазняваше, Ртъслри — признах аз. — Но то далеч не е главното...

— Да? — възкликна Бан Имаян. — А какво, Луи? Кое беше главното?

— Моята мисъл — казах аз тихо. — Самият процес на мисленето.

Реакцията на Висшия съвет ме изненада. Ртъслри ме изгледа и бълбукна с израз на съмнение. Затова пък Бан Имаян и Лала Ки бълбукаха с все сила. Бен Коли ги придружаваше. Беше дори страшно да гледа човек този израз на веселие при техните неподвижни и

печални превениански лица. Смееха се на мен, разбира се, друга причина нямаше, и аз вече се готвех да се разсърдя (ние, французите, не търпим думи на заем, когато ни обидят), но бълбукането поутихна.

— Луи Гиле — чух гласа на Бан Имаян. — Вие не подозирате колко ни е приятен вашият отговор... Ртъслри, имате ли още въпроси?

Ртъслри мълчаливо сви рамене. Поисках да използвам доброто настроение на Бан Имаян.

— Уважаеми Секл, както разбрах аз съм тук, защото мога да бъда полезен на вашата тайнствена Мисия. Но когато някой участва в едно предприятие, той има правото да знае в какво се състои то...

— Разбира се, Луи Гиле — каза меко Бан Имаян. — Всъщност в нашата Мисия няма нищо тайнствено и ние бихме могли да ви открием веднага нашата цел. Но не сте ли се запитали някога какво представляват думите? Те са само бледи сенки на реалността. Те лесно се забравят. А ние бихме желали да запомните това, което ще видите и сам да стигнете до известни заключения... Засега можем да ви открием само това.

Той отиде и натисна един от клавишите на „рояла“. На големия екран се появи едно малко далечно съзвездие. После то почна да се приближава — докато изпълни екрана, а звездите почнаха да се разлитат и изчезват зад рамките му. Накрая там остана и заблестя едно-единствено светило.

— Голямата Жълта звезда — чух гласа на Бан Имаян. — Тя огрява планетата Гриз, Луи Гиле. Нататък лети сега нашият дисколет.

\* \* \*

Тайната си оставаше тайна. За това, което ме очакваше, знаех почти толкова, колкото и преди срещата ми с Висшия съвет. В едно бях сигурен — не бях отвлечен в Космоса, за да бъда опечен и изяден на закуска, нито за да се запознаят с анатомията ми чрез една майсторска вивисекция. Щях да свърша някаква работа — това все пак бе утешително.

Побързах да отида при Йер Коли, за да ѝ разправа за моята среща. Искях да споделя с нея и радостта си, че Земята е целичка все

още и че моите близки са живи — без да подозирам, естествено, че ще последва разговор, който ще тури началото на

## ЕДНА ЛЮБОВ В ГАЛАКТИКАТА.

Йер Коли беше в своята всекидневна бяла туника и изглеждаше по-печална от всякога.

— Бедният Луи — пошепна тя, след като ме изслуша.

— Защо, Йер?

— Вие не можете да се освободите от вашите чувства. Ако някога се върнете на Земята, вие ще бъдете съвършено сам, Луи. Вие даже няма да разбирате езика на своите съпланетници. А вашите близки...

— Да, Йер?

— Те ще бъдат отдавна прах и тлен.

Притъмня ми пред очите. Колко жестоки можеха да бъдат тези превениани! Даже тази мила Йер Коли... Аз все още се надявах, че като се върна долу, ще имам за цял живот запас от космически впечатления, които ще разказвам на Ан Мари, на Пиер, на моите внуци вечер край камината. А ето че и тази надежда ми бе отнета... Ами да, разбира се, Айнщайн! Времето е в обратна зависимост от скоростта на движението или нещо подобно. Но защо трябваше да доказвам тъкмо аз неговите формули, и то на собствен гръб?

Почувствувах се като човек, който отстрани наблюдава бесилката, на която сам е увиснал. Бях загубил безвъзвратно близките си, моята Франция, та макар и с Тиберий III отгоре й, моя свят. Бях същество без планета, както тези превениани — една прашинка, залутана в голямото Нищо на Космоса... Ръката на Йер Коли легна на рамото ми.

— Луи, трябва да разберете, да се примирите...

Така утешавах у нас, във Франция, вдовиците на заслужилите покойници. (Понеже тези на незаслужилите не се убиваха от скръб.) Ах, ако знаех как се отваря този проклет дисколет, веднага бих скочил в студеното черно пространство. Щях да се превърна в една ледена шушулка и да придружавам в тоя си вид кораба на превенианите веќе векове — като укор и наказание за тяхната съвест...

Спомних си за белия клавиш в моята стая и хукнах нататък. Клавишът поне ми беше под ръка. Но Йер Коли ме настигна и ме хвана за дрехата. Йер ме застави да легна на моята стара кушетка и сама седна до мен. После натисна един зелен клавиш.

Зазвуча музика — тиха, като полъх на вятър, като нежен звън на пролетни капчуци. Наострих уши — това беше земна музика. Завладя ме тиха скръб, след това — умора, разнеженост, блажено безразличие.

— Това е Шуберт, Йер Коли. Отде го имате?

— Ние имаме записи на мнозина ваши музиканти, Луи. Лала Ки ги е взела за своите изследвания. А пък аз ги взех за вас.

— Благодаря ви, Йер.

— Луи, искате ли да пипнете косите ми? Онзи път, когато ги пипнахте, аз почувствувах нещо... нещо като тази музика. Струва ми се, че разбирам вашата музика, Луи.

Погледнах смуглото ѝ лице, гръдта ѝ, която повдигаше туниката, дългите ѝ нозе, открити твърде високо даже от гледище на една парижанка... Сkochих и отидох при прозореца. Какво да правя с жена, у която пипането на косите ѝ буди само музикални чувства?

— Йер — рекох аз малко нервиран. — Не ми е ясно в края на краищата... как се раждат у вас децата.

Тя ме гледаше с чистите си тъмни очи, без да трепне.

— Много просто. Когато е нужно да родим дете, нас ни облъчват с Е-лъчи, и мъжа, и жената, и за един кратък миг ние ставаме способни да се съединим.

Отдъхнах си. Слава Тиберию, те не се размножаваха чрез пъпкуване, нито посредством деление! А що се отнася до истинската любов...

Погалих все пак косите на Йер Коли и побягнах на улицата, за да не изпадна в безполезно изкушение.

\* \* \*

Но може ли неизбежното да бъде избягнато, както би казал Козма Прудков?

В случая неизбежното ми се яви в образа на секл Бан Имаян, и то по един твърде интересен начин. Но нека започна по-отдалеч.

Следващите две-три седмици аз рядко виждах Йер Коли. Тя бе непрекъснато заета със своите лекарски работи, тъй като дисколетът бе прекосил някаква галактична мъглявинка от космически прах, от който малко по-късно, както се изрази Бен Коли, само след някакви си седем-осем милиарда години щели да се родят нови звезди, а може би и планети, а може би и живот върху планетите, а може би дори и разумен живот — всичко това много ме зарадва; но засега тази мъглявинка бе повлияла зле върху здравето на превенианите, свикнали от деца с яснотата. И те страдаха масово от нещо като космически грип, както ние, европейците, страдаме понякога от азиатски или африкански грип, когато паднат мъгли. Йер и Бен Коли бяха заети денонощно. За един само нищо и никакъв парсек, докато прелетим мъглявинката, те успяха да обиколят и да имунизират целия петхиляден дисколет.

Странно беше, че само аз не заболях. Йер Коли бе доста учудена от това, но в края на краищата си обясни моята устойчивост с моята естествена имунизация: вие, земляните, каза тя, навярно сте привикнали към всички видове мъгли — природни, религиозни, политически, идеологически, философски, морални и пр. — и затова никакъв грип не ви лови... Допуснах, че е права донякъде. Засега обаче моите размишления се въртяха в по-безопасната зона на космическите проблеми, които толкова отдавна безпокояха човечеството. Аз си казвах, че каквото и да се случи занапред, щом като ме върнат на Земята, стига да ме върнат, аз ще мога поне да потвърдя оптимистичната теза за наличието на разумни същества в Галактиката. За доказателство щях да посоча моето отвлечение от превенианите, което прекъсна задълго връзките ми със земното кълбо.

Но да се върнем към предмета на тая глава. Аз бях приключил със своята „История на следващия век“. Бях безработен, Йер Коли отсъствуваше. Хранех се доста питателно и спях като бебе и като нямаше къде да разходвам силите си, обикалях Големия дисколет — понякога в тръс, друг път в галоп. И ето, че веднъж, когато вече бях готов да мина към пълен кариер, срещнах секл Имаян. Той тъкмо излизаше от един басейн на „тавана“ на дисколета — баните му бяха препоръчани за укрепване на здравето след грипа. Беше гол-голеничък и се готвеше да изтича към спортната площадка, дето няколко салтоморталета трябваше да закръглят лечебните процедури, но аз го спрях.

— Бан Имаян, искам да ви помоля за един съвет. Ще ми го дадете ли?

— Това ми е работата — рече Бан Имаян.

— Кажете ми с какво да се заловя, нали все нещо трябва да върша?

Бан Имаян подскочи два-три пъти, за да отръска водата от тялото си, и се почеса по врата.

— Нали сте историк? Вземете един фонограф и продиктувайте историята на земните цивилизации. За нас това ще бъде много полезно. А може би и за вас.

Идеята беше отлична. Историята на цивилизациите, само факти и нищо повече... Аз хранех в паметта си (винаги съм бил паметлив) невероятно количество имена, събития и дати и вярвах, че ще се справя със задачата. Боях се, само че, както винаги, мога да объркам някъде периодизацията. Така например, колкото и да си блъсках главата, не можех да си спомня дали „летр де каше“ са се появили преди проскрипциите или след списъците на неблагонадеждни граждани и дали са били измислени от остготите или от печенегите; не помнех също така в кои векове по-точно са били изгаряни живи хора, в единадесетия или в двадесетия, от какъв произход бяха дзаофаните, по какво се различаваха Ку-Клукс-Клан от СС и др. такива... Но това са подробности, заради които превенианите едва ли щяха да ми се разсърдят. Трябваше да внимавам само за датите, озаменували някои изобретения, като например атомната бомба, кибернетиката, космическите кораби и пр. Тук всеки би забелязал грешката и би се възмутил.

— Приемам, секл Имаян. — поклоних се аз.

— Великолепно... И още един съвет от мене. Живейте до завръщането си на Земята, така, сякаш тук сте се родили и тук ще завършите живота си. Всичко ще трае много дълго, Луи, и когато се върнете там...

— Зная вече това, Бан Имаян.

— Е, в такъв случай навярно се досещате, че ще трябва да създадете две деца. Имам предвид простото възпроизводство... За ваша жена е определена Йер Коли.

Онемях. Колкото и да бях свикнал с чудачествата на превенианците, това съобщение превишаваше всичко. То накърняваше



и моите чувства на почтен французин, който винаги тачи своята върност към паметта на съпругата си повече, отколкото към живата съпруга. На земята даже Нерон II не си позволяваше да ни снабдява с жени.

— Но това... така не става, Бан Имаян, — заекнах аз. — За това е нужна симпатия, любов... (Или добра зестра, помислих си, но не го казах.)

— Извинете, аз съвсем забравих — каза спокойно Бан Имаян. — Говорите за онази сублимация на инстинкта, която в края на краищата води пак до инстинкта?... Ние нямаме време за такива неща, Луи.

— Нужно е, освен това, съгласието на двете страни...

— Йер Коли знае за това от момента, в който взехме решение да ви приемем на дисколета — отряза накъсо Бан Имаян.

\* \* \*

Сами можете да си представите моето положение след този разговор с Бан Имаян. Моето фалшиво положение спрямо Йер Коли. Приличах на дете, получило скъпа играчка, с която не знае какво да прави, пък и играчката му е била по-интересна, когато си е стояла във витрината. Работата се усложняваше и от това, че Йер не беше играчка... От друга страна, аз бях все още мъж, дявол да го вземе, и след такъв продължителен пост, почнал бях да сънувам вече превениански сънища — в смисъл, че насън почнаха да ми се явяват превенианки. Как трябваше да постъпя?

Не казах нищо на Йер Коли за това, което бях узнал от Бан Имаян. И вече не я питах как се раждат децата на дисколета. Предпочитах космологическите теми, без да ми мине и през ума, че тъкмо чрез тях ще дойде решението на задачата.

Една вечер, когато диалогът ни с Йер Коли стигна, кой знае как, пак до проблема за облъчването с Е-лъчи, аз побързах да я попитам какво ново има във Вселената. Тя ми съобщи, малко разочарована от изместването на въпроса, че в дадения момент Вселената се била разширявала.

— И таз добра! — възкликнах аз. — Какво значи това?

Това означавало, обясни ми тя, че галактиките, включително и нашата, бягали една от друга презглава — във всички посоки и с голяма скорост. Това било научно доказано.

— Ами че тогава небето скоро ще остане без галактики — извиках аз.

Йер Коли бълбукна, а аз си представих напълно ясно как Вселената се раздува като сапунен мехур, в който някое неразумно дете духа през тъничка цев и чака да види какво ще се случи. За мен беше ясно какво ще се случи и аз се ужасих, но не казах нищо, за да не ме сметне Йер за страхливец. Само забелязах, че това бягство на галактиките е може би твърде разумно и целесъобразно, особено ако нашата Галактика е център на Вселената, а Йер отвърна, че французите са хора, с които не може да се разговаря сериозно.

Мисълта обаче за разширяващата се Вселена заседна в мозъка ми и не ми даваше мира. Наистина ли в края на краищата тя ще се пукне? Какво ще правим тогава ние? Къде ще се спасяваме?

Тези мрачни мисли ме заведоха естествено при Ртъслри космоисторикът, който знаеше предварително всичко. Ртъслри не само отговори на въпросите ми, но и изигра в известен смисъл ролята на второ провидение в отношенията ми с Йер Коли.

Намерих го в дома му в края на парка, зает със странна дейност. Той седеше в стаята си и като натискаше някакви клавиши непрекъснато, изменяше нейния цвят. Стените се багреха ту в червено, ту в лимоненожълто, ту в ангелскисиньо, ту в оранжево и т.н. Попитах го защо прави това и дали не може да си избере цвят за квартирата.

— А, не — отвърна ми той сериозно. — По този начин аз поддържам чувството си, че все нещо става във Вселената.

— Аз точно затова идвам, да поприказваме за Вселената, уважаеми Ртъслри — казах. — Научих неотдавна, че тя се била разширявала. Дали сте го забелязали?

— То се знае. Но вас какво ви засяга тази работа.

— Бих искал да знам какво ще стане най-накрая.

— Нищо особено — рече той равнодушно. — После тя ще почне да се свива.

— Как така!

— Всяко нещо, което може да се разширява, може и да се свива, Луи Гиле. Представете си меха на един акордеон...

— Но това никак не е лошо — рекох зарадван. — Когато почне да се свива Вселената, всичко ще се събере на куп и ще стане поинтимно. Ние ще можем да прескачаме от звезда на звезда, както прескачаме от едно камъче на друго, когато минаваме някоя рекичка.

Ртъслри забълбука с все сила. Едва се успокои.

— Мили ми, Луи Гиле, това ще изглежда малко по-иначе. Когато настъпи свиването, небесните тела ще почнат да се чукат едно в друго като великденски яйца и от това чукане ще се развие температура от няколко милиарда градуса. Ние едва ли ще можем да прескачаме където и да било.

— Да, ще бъде топличко — казах умислено. — А с нас какво ще стане?

— Искате да кажете с живота? С разумните същества? Бъдете спокоен, ние ще възникнем отново при следващото разширяване на Вселената.

— И после?

— Ами че пак същото. Ще се боричкаме със себе си и с природата, ще постигаме съвършенство и ще го унищожаваме с един замах, ще съчиняваме стихове и неправдоподобни истории, ще се убиваме взаимнообразно, ще търсим истината и ще лъжем, ще измисляме Цели и Мисии, ще строим вавилонски и айфелови кули, ще завладяваме Космоса и пр. Единствената разлика ще е, че ние няма да сме ние, а ще бъдат други.

— Ясно. Всичко е прах и в прах ще се превърне... Ртъслри, така проповядват кюретата във Франция.

— Аз не проповядвам, а констатирам фактите — рече студено Ртъслри.

Да, но за какво ми бяха тези факти? Побързах да се отдалеча от мрачния прорицател, като благославях небето, дето съм се родил тъкмо в период на разширяване на Вселената.

Във всеки случай настроението ми ужасно потъмня. Такива дни имах и на Земята — всичко започваше да ми се струва една кръгла безсмислица и аз неочаквано се залавях да върша всякакви глупости: напивах се, или захвърлях значката на Патриотичната лига, или се качвах на покрива и тръгвах да се разхождам по самия му край за ужас на минувачите, или отивах в зоологическата градина и си пъхах ръката

в клетката на лъвовете — но нищо лошо не ми се случваше, както не се случва на лудите.

Сред превенианите обаче глупостите не вървяха. Беше ми толкова тъжно, че даже нямах желание да диктувам историята на земните цивилизации. И една нощ, когато свиването на Вселената ми се стори твърде близко и даже почувствувах как почва да ми става горещо, аз дочаках завръщането на Йер Коли (тя още се занимаваше с последиците от космическия грип) и отидох при нея. Благодарих на превенианските врати, които се отваряха сами.

Йер Коли спеше на половин метър от пода в своята черна нощна туника, подложила ръка под лицето си. Събудих я с една целувка по устните. Тя разтвори широко очи:

— Луи, ти ли си?

— Аз съм, Йер — пошепнах, като търсех копчетата на туниката ѝ. — Аз съм, Луи Гиле, землянинът, твойт наречен мъж. Време е да се подчиним на решението на Съвета.

Тя само въздъхна и се отмести върху невидимото силово легло. И чудна работа! Или тя бе твърде примитивна превенианка, както бе казала веднъж, или аз бях твърде много землянин, но тъй или инак, от облъчване не стана нужда.

И това ли бе предвидил мъдрият Бан Имаян?

\* \* \*

Между това Големият космолет продължаваше своя стремителен път през Галактиката. Идеята за преместване на пространството бе намерила вече приложение и сега ние вземахме по няколко парсека на час. Спряхме се само веднъж на един гигантски астероид, съвършено пуст и безатмосферен, за да се снабдим с вещество за превенианската „кухня“. В тази кухня пясъкът, скалите, металите и пр. се превръщаха по химически път в салати, гозби и десерти, толкова изискани, колкото и една вечеря в парижкия „Максим“.

Моето диктуване на историята на земните цивилизации напредваше. Бях стигнал вече до епохата на Рамзес II. Зеленият кристален фонограф просто пращеше в ръката ми. Напредваше и бременността на Йер Коли. Всеки ден тя издаваше бюлетин за своето

самочувствие — точно тъй, както би правила на младини нашата портиерка от Сен Дени или мадам Жорж Санд малко по-рано. Жените са си жени, от които и край на Галактиката да произхождат. Даже традиционната превенианска печал като че бе изчезнала от погледа на Йер Коли — очите ѝ блестяха, гърлото ѝ често и нежно бълбукаше.

— Луи — казваше тя понякога, — много ли съм примитивна?

— Слава богу, че си, Йер. Инак бих предпочел да се върна на Земята и да се ожена за първия срещнат айсберг.

— Луи, на мен ми е приятно, когато ме пипаш. Това лошо ли е?

— Йер, не приказвай глупости.

Йер сякаш си бе променила природата. Бан Имаян, до когото се отнесохме, за да ни обясни явлението, след като мисли два дни и две нощи, се произнесе:

— Вашите биотокове са се размесили и оттам произтича всичко. Биотоковете са много силно нещо.

Ние с Йер продължихме да си размесваме биотоковете. Превенианите, които общо взето не обичат да си пъхат носа в чуждите работи, се учудваха, когато ни срещнеха прегърнати по улицата. Някои от тях ни питаха дали не сме прекалили с облъчването.

— Възможно е — отвърщах аз, а Йер бълбукаше звънливо.

Не по-малко учудени бяхме ние с нея, когато веднъж срещнахме математикът-бебе Кил Нери и скулпторката Сел Акл, също така прегърнати. Те се спогледаха и ни казаха поверително, че били взели пример от нас с Йер; не било толкова лошо и даже им минавало през ума, че по-продължителното практикуване на такъв вид разходки би могло да им замени облъчването. Аз се надух от гордост — Париж тъй или инак винаги е диктувал модата.

Примерът ни изглежда бе много заразителен, защото скоро узнахме, че Лала Ки, членката на Висшия съвет, също е пострадала от биотокове. Веднъж тя пристигна вкъщи и почна да се оплаква, че ѝ се виело свят, че имала от време на време схващания на десния крак, повдигало ѝ се и други такива, на което Йер отговори:

— Бъдете спокойна, приятелко, ще бъде момченце.

— Но ние с мъжа ми вече сме възпроизведени. — ужаси се Лала Ки.

Йер безпомощно разтвори ръце. Лала Ки не можеше да се успокои. Тя бе нарушила твърде грубо, при съучастничеството на

мъжа си, строгия устав на дисколета. Отиде си, като се опипваше и оглеждаше и не преставаше да върти изумено глава.

Мисля, че разбирах превенианите. Какво би станало наистина с техния дисколет, ако тук биха се разбушували любовни страсти? Колко време би се губело за ухажване, за сръдни и помирявания, колко умствена енергия, така нужна за по-висши цели, би отишла на вятъра — в безсънни нощи, съперничества, ревности, търсене на самотни места, разводи, извънбрачни приключения, съчиняване на писма, въздишки, празни приказки! Ами ако би се появил някой Отело? Та той, вместо да убива жена си само защото видял кърпичката ѝ в ръцете на друг, просто би използвал някое дежурство и би блъснал дисколета в първия изпречил се на пътя му астероид. За една кърпичка всичко да отиде по дяволите? Ужасно наистина...

На другия ден след посещението на Лала Ки, у дома дойде самият Бан Имаян. Той ме завари вгълбен в работа. Той издърпа от ръцете ми кристалния фонограф и ми рече:

— Приятелю Луи, ако вашият пример действа все така успешно, скоро ще трябва да строим нов дисколет само за новородени... Моля ви, стойте си с Йер Коли у дома и по-малко се показвайте по улиците. И не ми се мяркайте пред очите, защото сам аз не знам дали няма да наруша устава.

Бан Имаян бе много развълнуван. Той поглаждаше белите си коси и се бе изчервил като момченце. И изобщо не знам как би завършила цялата тази история, ако дисколетът не бе се приближил вече до

## ЦЕЛТА НА НАШЕТО СТРАНСТВУВАНЕ — ПЛАНЕТАТА ГРИЗ.

Спокойствие, братя земляни! Най-сетне и аз се приближавам към своята цел и към същината на моя разказ. Няма да ви занимавам повече с детайлите на превенианския бит, в който имах щастието да внесе известно разнообразие. Не ви ли се струва, че дотук всичко бе достатъчно ясно и тривиално от гледище на нашия земен разум?

Но сега вече, пригответе се да чуете неща, на които може би не ще повярвате. И все пак, вярвайте ми. От това зависи вашето спасение, вашето бъдеще. Надявам се, че вашата склонност, култивирана от поколения Нероновци и Калигули, да вярвате по-лесно на измислицата, отколкото на голата правда, на абсурдното, отколкото на очевидното, ще ви помогне да преглътнете фантастичните картини, които ще ви поднеса. Защо да не използваме веднъж нашето лековерие не за корист и зло, а за доброто и истината?

И тъй, вярвайте в онова, което ви се стори най-невероятно и се пазете от всяка очевидност — тя най-лесно прикрива лъжата.

\* \* \*

Една сутрин се събудих със странното и неприятно чувство, че съм останал сам в Големия дисколет. Не знам отде ми дойде това чувство. Йер Коли наистина я нямаше до мен, но не това бе причината — Йер обичаше да става рано. Може би ме уплаши необичайната тишина.

Скочих и изтичах до прозореца. Улиците бяха съвършено пуссти. Сградата на Дома на Разума изглеждаше мъртва — никой не влизаше и не излизаше от нея — и само черната фигура на фронтонa ѝ, приведена и тъжна, вървеше сякаш по своя вечен път. Нейното замръзнало движение ми се стори зловещо.

Облякох се набързо, по това време и аз носех вече туника, и надникнах в стаите на Йер и на Бен — там нямаше никого. Излязох навън. Пустотата и тишината на улицата ме уплашиха още повече.

Какво се бе случило с превенианите, с дисколета, с мен самия?

Опитах се да мисля по-спокойно. Над главата ми имаше още два „етажа“, после идваше „тавана“ на дисколета. Може би са там някъде? Скочих на най-близката платформа и тя ме изнесе на втория етаж: картината бе същата. На третия дори не слязох от платформата, достатъчно бе да се послушам. Полетях към четвъртия, напуснах платформата и... Намерих се „под открито небе“.

Бях в парка между тъмните синкави стволоче на дърветата, а над мен беше бездънната чернота на Космоса, осеяна със светли точки. Целият „покрив“ на дисколета сега представляваше един прозорец към пространството. Беше тъмно, но една мъждива жълта светлина докосваше върховете на дърветата. Потърсих източника на светлината — той се оказа зад мене. Ниско над онова, което бихме нарекли хоризонт на дисколета, бе застанало едно голямо кръгло жълто петно, яркожълто като излъскана златна монета. Лъчите му падаха косо, то бе неподвижно и студено! Тишината тук, под черното „небе“ с това жълто светило ми се стори още по-зловеща. Струваше ми се, че ако направя крачка встрани, ще полетя в пустотата.

Някой докосна рамото ми и аз едва не изкресях. В жълтата здрачевина можах да различа лицето на Ртълри. Това само засили ужаса ми, защото вече бях сигурен, че се е случило нещо непоправимо — толкова мрачно бе това лице. Но Ртълри каза тихо:

— Голямата Жълта звезда, Луи. Гледайте.

Аз и без това я гледах. Не можех да откъсна очи от нея — тя ме приковаваше, хипнотизирваше ме. Целият бях обхванат от студени тръпки, нещо, което не бе ми се случило даже при вида на адската звезда Аделипт... Миг по-късно аз едва не се изсмях на нервите си: не бях сам и нищо зловещо нямаше в тишината, защото забелязах едно множество от глави и рамене, което се губеше между дърветата на парка. Цялата превенианска колония се бе събрала тук.

А, мерд, казах си и моята любима ругатня ми върна самообладанието. Ти присъствуващ на сеанс в най-голямата обсерватория на Галактиката, Луи Гиле, и това е всичко... Да, но защо бе тази тишина, това мълчание?



Огледах се. Лицата на множеството бяха обърнати към звездата, устните — плътно стиснати. В същия миг над множеството прозвуча един тих, бавен глас:

— Ние приближаваме Голямата Жълта, превениани. Гледайте и запомнете.

Беше гласът на Бан Имаян, но сега аз с мъка го познах — беше някак изтънял и леко потреперваше. Този глас предизвика у мен непонятно вълнение.

— Звездата, която дава живот на Гриз — чу се пак гласът на Бан Имаян. — А ето и самата Гриз...

Голямата Жълта звезда почна бавно да се издига към зенита, очевидно поради маневра на дисколета, и когато го достигна, на същото място, дето бе преди малко, се появи друго светло кръгче. Постепенно Жълтата звезда залезе, а малкото блестящо кръгче се спря на зенита и затрептя. То заблестя изведнъж с всички цветове на дъгата и светлината му бе много по-силна от тази на звездата.

Гриз! Планетата, към която се стремеше нашият кораб!...

Каква красота излъчваше тя, братя мои земляни! Каква дяволска, божествена, невиджана красота! И сега дори, седнал в подножието на тази мъртва планина, аз виждам онова малко кръгче, облицовано сякаш с разноцветни скъпоценни камъни, трептящо като светеща пеперуда върху черното кадифе на пустотата. Гледах прехласнат, дъхът ми бе спрял...

Внезапно някой запя тихо. След миг хиляди гласове подхванаха песента. Пееха превенианите. Пееше даже Ртълри. Потънах в някакъв фантастичен сън от нежни и тъжни звуци, които ме люлееха и люлееха сякаш целия дисколет. А Гриз блестеше тържествуващо на черното небе — един блясък, който опиваше като близко щастие, който мамеше и зовеше: още малко усилия, мили същества, още малко търпение и вие ще намерите своя обетован свят... Но защо бе толкова тъжна песента на превенианите?

Тя затихна така неочаквано, както бе започнала. Ртълри се наведе над ухото ми:

— Вие виждате най-щастливата планета в Галактиката, Луи... Искате ли да ви изтълкувам значението на нейните цветове? Гризианите открай време са обичали символиката и всяко нещо у тях е имало двоен смисъл. Ето, белият цвят е цветът на справедливостта.

Жълтият — цветът на любовта към живота. Зеленият означава спокойствие и тишина, едно от най-великите завоевания на Гриз... Виолетовият, който така силно се налага на погледа ни, е цвят на мъдростта и духовната сила. Синият, както и у вас на Земята, означава вечен мир и надежда за още по-сигурен мир.

— Не разбирам — пошепнах аз, за да не смутя съзерцанието на превенианите. — Какво по-сигурно от един вечен мир?

— Вечният мир — отвърна ми Ртълри — бива сигурен, по-сигурен и най-сигурен. Последният вид мир ще настъпи след няколкостотин хиляди години, когато Голямата Жълта звезда изгасне окончателно.

— Но тогава и Гриз ще угасне!

— Именно — отзова се Ртълри и замлъкна.

Замълчах и аз. Знаех вече, че превенианите не обичат излишните въпроси. Между впрочем покривът на дисколета се закри. Светна изкуственото дисколетно небе. Всички почнаха да се разотиват.

Аз намерих Йер Коли и тя побърза да се притисне в мене.

— Йер, защо не ме събуди да дойда тук с тебе?

— Сънят ти беше дълбок, не биваше — отвърна ми Йер.

Въпреки че беше моя жена, тя си оставаше загадъчна превенианка.

\* \* \*

Два дни по-късно на видеофона ми се появи едрото лъвско лице на Бан Имаян:

— Луи, можете ли да ми отделите малко от времето си?

— Разбира се, Секл.

Има си хас да не можех. На Земята, когато големият началник се обърнеше така към вас, това значеше, че трябва да включите всичките си конски сили.

Отидох в дома на Разума. Бан Имаян беше този път не в Голямата зала, а в кабинета си и излагаше научни идеи пред един кибер, който ожесточено спореше с него. Киберът имаше форма на обикновена кутия за дамски шапки.

Бан Имаян му запуши устата, като щракна някакво копче, и ме погледна приятелски:

— Луи, пригответе се за слизване на Гриз.

Тази новина не ме изненада много, понеже космолетът явно щеше да кацне на Гриз — инак защо ни бе това дълго пътуване към планетата.

— Няма да кацне — рече Бан Имаян, като разчете мисълта ми. — Ще кацнете само вие с Ртълри, Бен Коли и Кил Нери. Ртълри е единственият превенианин, който освен мене, е стъпвал вече на планетата. Бен Коли ще дойде в качеството си на лекар и на пилот на малкия дисколет, с който ще отлетите. А Кил Нери — като превенианин на математическите идеи.

— Но защо не слезете там всички?

— Няма техническа възможност — отвърна уклончиво Бан Имаян.

— И каква ще бъде моята задача?

— Да гледате и да слушате. За останалото ще се грижат вашите придружители... Да, искам да ви предупредя. Ако от време на време престанете да виждате вашите приятели, не се тревожете. Те също не ще ви виждат.

— Не разбирам...

— Просто уважаемият Ртълри ще носи със себе си нещо, с което ще създава при нужда около цялата група изкривено пространство. Вие ще ставате невидими, за другите и даже за себе си, но ще чувате и ще се докосвате.

— Божичко — рекох аз. — Такива неща стават на Земята само във фантастичните романи.

— У нас това е въпрос на техника. И тъй, пригответе се.

Благодарих и излязох заднешком. Разбира се, хукнах към дома си, за да обадя приятната новина на Йер Коли. Една екскурзия по Гриз, по тази мила планета! Това съвсем не беше лошо! Нямах нищо против да се разтъпча малко, тъй като Големият дисколет бе почнал да ми омръзва.

— Зная — рече Йер без особен ентусиазъм. — А какво ще правя толкова време без тебе?

Аз погалих нежно издутия й корем и целунах многозначителните петна по лицето й.

— Мили — каза тя на френски, понеже на превениански, поизсушен малко от велики мисли и цели, такава дума не съществуваше. — Мили, ако то се роди в твоё отсъствие, ще го кръстя на твоё име.

Нямах нищо против. Бях изцяло зает с мисълта за предстоящото пътуване и се чувствавах почти герой. Щях да кацна за пръв път на чужда планета (при това каква!), населена, цивилизована чужда планета, докато нашите земляни бяха стигали само до скучния пустинен Марс.

Трябваше да се подготвя за екскурзията. Очаквах, че Йер, както правеше на Земята Ан Мари Селестин, ще ми напълни един куфар с ризи, долни и горни, чорапи, носни кърпи и заешко рагу на прах, но нищо подобно не стана. Просто ние с Бен Коли и Кил Нери нахлузахме по едно синкаво люспесто одеяние, същото, в което бяха Йер и брат й в момента на отвличането ми от моята градина, но без шлемове, и се спуснахме на дискодрома, придружени от близки и приятели. Ртъслри обаче се появи в една много смешна униформа, изградена, както ми се стори, върху идеята за съмнението като главен катализатор на разума. Върху люспестото трико той бе нахлузил една металическа спирала, изобразяваща навярно еволюцията, но спиралата бе пресечена от черни ленти — миговете на застой и скепсис, докато на горния й край имаше едно острие, леко изкривено настрана — символ на безуспешния стремеж към съвършенство... И кой знае какво още би ми хрумнало, като имах предвид мрачните възгледи на Ртъслри, ако самият Ртъслри не бе ми обяснил, че това е апарат за изкривяване на пространството, а не на мисълта. В спиралата, която го опасваше до пояса (от нея се подаваха само ръцете и главата му) и с люспестото металическо трико под нея той приличаше на костенурка с нарязана коруба.

Прегърнах Йер Коли прощално и се качих на дисколета след моите превениански приятели. Това беше всъщност едно малко елегантно дисколетче с пет места и се състоеше само от командната кабина с неизбежния екран и с клавиатурата на автоматиката. Бен Коли седна пред клавиатурата, а ние с Ртъслри и Кил Нери се настанехме зад него. В момента на екрана се виждаше дискодрома с изпрашачите и с Йер и Сел Акл на преден план. Те се бяха прегърнали като най-обикновени земни жени, изпрашачи на път своите повелители.

После една черна металическа стена се спусна между дисколета ни и дискодрома. Чу се тихо свистене. Нашата машина трепна и се плъзна напред. След няколко секунди на екрана се появи блестящата многоцветна Гриз.

Бяхме вече в Космоса. Бен Коли енергично натискаше клавишите, после се отпусна в своето пилотско силово кресло. Екранът пред него бавно се отмести встрани и откри широк (бронирован, разбира се) прозорец към пространството. Сега ние можехме да наблюдаваме непосредствено странната планета. Тя се бе увеличила до размерите на голям балон и тоя балон излъчваше фантастично многоцветно сияние, като растеше непрекъснато пред очите ни. Ние падахме към Гриз с голяма бързина.

Не можех да седя на мястото си от възмущение. След няколко часа или след няколко минути ние щяхме да стъпим на тая планета-чудо и може би Кандид щеше да намери най-сетне отговор на своите търсения... Погледнах към моите спътници. Бен Коли, облегнат назад, сложил ръце върху клавиатурата, сякаш дремеше. Във всеки случай печалните му сини очи гледаха някъде отвъд сияйния балон. В тях се отразяваше само чернотата на Космоса. Ртъслри спокойно и с мрачна ирония наблюдаваше нашето приближаване към Гриз. И само математикът-бебе, Кил Нери, бе развълнуван. Той стоеше прав зад всички ни и пресмяташе нещо, като свиваше един след друг пръстите на дясната си ръка.

— Реших задачата — рече той удовлетворено. — Нашият дисколет вече няколко пъти смени с по един градус наклона на орбитата си спрямо идеалната ос на Гриз, А светлинните ефекти не претърпяха никаква промяна. Следователно сиянието на Гриз не е временен оптически ефект, предизвикан от излъчването на Голямата Жълта. То е константна величина. То се произвежда от самата Гриз, това е интересно.

— Отличен, седни си — промърмори Ртъслри и за мое учудване Кил Нери смирено седна и даже сложи ръце на коленете си.

Нямаше време да прокоментирам даже на ум невероятното безразличие на Ртъслри към едно такова истинско откритие, защото Бен Коли съобщи, че вече сме в горните слоеве на гризианската стратосфера. След още три обиколки около планетата щели сме да влезем в нейната атмосфера.

Правехме вече втората обиколка, но не виждахме нищо друго, освен нейното сияние. Сега ние бяхме твърде близо до това сияние и то вече не наподобяваше цветен балон, а беше един хаос от играещи, въртящи се, преливащи се една в друга светлини, който след малко щеше да ни погълне.

— Затворете очи — каза Ртъслри. — Непосредственото пребиваване сред тези светлини действа зле на зрението. Може да доведе до временно ослепяване и да не видим след това самата планета.

Затворихме очи. Стана съвсем тихо. Чувах само дишането на моите спътници и собствените си въздишки — съжалявах, че не ще видя потопяването ни в красотата на Гриз. После чух гласа на Ртъслри: — Можете да погледнете.

Погледнахме — аз и Бен Коли. Кил Нери трябваше да бъде бутнат, защото бе успял да задреме... Но какво е това, мон дийо! В първия момент ми се стори, че ослепявам: една сива пелена бе закрила очите ми и аз едва съзирах през нея фигурите на превенианите. „Прозорецът“ на дисколета, отдето преди малко струеше нетърпим многоцветен блясък, бе също посивял. Къде бе изчезнал онзи изумителен фойерверк от светлини? Всичко бе станало мътносиво и равно, всичко бе загубило контурите си.

Очите ми посвикнаха на новото осветление и аз погледнах през „прозореца“. Долу се разстиляше повърхността на Гриз. Една безкрайна сива равнина и върху нея малки групи скали. Хоризонтът едва се набелязваше, като се сливаше с цвета на равнината. Погледнах нагоре, там, отдето бяхме дошли: нито следа от многоцветното сияние — само едно сиво равно небе без облаци, без синева, без светлина... Какво бе станало, пресвета дево? Кво вадимус, Исусе!

Обърнах очи към Ртъслри.

— Не се вълнувайте, Луи. Сиянието се вижда само отгоре, само извън атмосферата на Гриз.

— Ясно — обади се Кил Нери. — Това е напълно възможно. Гризианите са създали един сфероиден екран от светещи частици 2 около планетата.

— Но за какъв дявол им е това? — възкликнах по обичая си.

Ртъслри само ме изгледа учудено, сякаш за пръв път виждаше същество, което не е чувало нищо за пропагандата като природно

явление.

Повърхността на планетата се виждаше все по-ясно. Освен купищата скали долу се появиха и големи черни кратери, отстоящи на равни разстояния един от друг. Кратерите бяха кръгли, имаха идеална геометрична форма и аз изказах предположението, че вулканите на тая планета са действували твърде обмислено.

— Не са вулкани, Луи — рече Ртъслри. — Най-обикновени шахти.

— Но цялата планета е надупчена от тях...

— Ще разберете, имайте търпение.

Обикновено тоя призив за търпение ме изкарваше от кожата ми, но сега аз бях погълнат от гледката долу. Сушата там свърши и ние летяхме над океан — един сив океан, който раздипляше тежко сивите си вълни. После отново се показва суша. Тя по нищо не се отличаваше от първата. Сиво, сиво, сиво... като в чувал със сива вълна! Най-послед се досетих защо тази планета се наричаше Гриз. Названието ѝ прилягаше напълно.

— Защо не се вижда Голямата Жълта звезда, Ртъслри? — попитах. — Нима е нощ над цялата планета?

— Тук няма нито ден, нито нощ. Светлината на Голямата Жълта никога не се вижда.

— Но защо, боже мой?

— Пречи ѝ сияйният цветен екран, който видяхме отгоре.

Прелетяхме над девет материка, разделени от вода. Те всички си приличаха един на друг, като девет сиви чинии от един сервиз. Никъде не забелязах нито следа от живот и затова бях много учуден, когато Ртъслри поръча на Бен Коли:

— Бен, поправете наклона на орбитата. Трябва да слезем в Града на Гризианската слава.

Тези думи ме накараха да се вгледам по-внимателно в Гриз. Наистина тук-там, между купищата скали, се забелязваха някакви площи, покрити с чудновати постройки, твърде свободно деформирани... Да, разбира се, това бяха навярно населени места. По-скоро следи от населени места, понеже веднага разбрах, че представляват само купища руини от някакви кръгли сгради. Между руините се виждаха тесни пътеки, проправени сред висока сива трева.

— Но това са изоставени градове, Ртъслри.

- Не са изоставени.
- Не виждам нито едно живо същество.
- Ще видите... Ето че кацваме.

Прелетяхме едно голямо пространство, преди да кацнем. Очите ми се умориха от сивотата. След това под нас се появи една огромна площ от разрушени и полуразрушени постройки. Някои от тях бяха запазили своите металически конструкции и приличаха на гигантски ръждясали арки от изкривено желязо. От други бяха останали част от стените им, почернели, наъбени, сякаш разрушени от някакъв бесен вихър.

Какво бе произлязло на тая планета? Опустошителна война? Или бе засегната от избухването на някоя свръхнова звезда — такива работи стават в Космоса.

- Нито едното, нито другото — отвърна кратко Ртъслри.

Кацнахме при група скали, близо до „града“, и с това започнаха



## МОИТЕ ГРИЗИАНСКИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ.

Първото нещо, което чух, когато стъпих на Гриз, беше тишината — дълбока, сива, абсолютна тишина. Даже стъпките ни се поглъщаха от почвата, като че стъпвахме във въздуха или в памук, макар че под нозете си усещахме твърдина. Сивите скали бяха издупчени от сиви пещери, под краката ни имаше сива пръст и камънак, над главите ни — ниско сиво гризианско небе. В низината пред нас лежеше Градът на Гризианската слава, столицата на Гриз, както ни обясни Ртълри.

Това беше град-развалина. Никъде не се виждаше нито една постройка, която да бе запазила покрива си или една цяла стена поне. В сивия въздух, неподвижен и хладен, се издигаха тук-там само железните аркообразни конструкции — голи скелети, съхранили се сякаш по чудо сред общата разруха. Нито по обраслите с трева пътеки на града, нито около нас се виждаше някакво живо същество.

— Ртълри, вие бяхте казали, че това е най-щастливата планета. Къде са вашите щастливци?

Ртълри не успя да отговори, защото почвата под нозете ни се размърда. Ние, и четиримата, едновременно отскочихме назад.

Най-напред се показва един гръб, покрит с влажна пръст, после две ръце, дълги и мускулести, които опипваха твърдата почва край себе си, и най-сетне — една глава, едра и без коси, и едно лице без вежди, леко сбръчкано от влагата... След малко пред нас стоеше първият жител на Гриз.

Гризианинът бавно се поклати, за да изтърси пръстта от тялото си, и известно време постоя на едно място, като си поемаше въздух. Главата му остана наведена, сякаш се бе загледал в нозете си, ръцете му висяха отпуснато край бедрата. Кожата му — той беше съвършено гол — беше сива, със следи от влага и кал по нея. Той даже не вдигна ръце да се почисти. Само продължаваше да се клатушка равномерно; като по инерция. След това бавно пристъпи на превитите си нозе и се запуска надолу по посока на развалините.

Ртъслри ни направи знак и ние тръгнахме, също така бавно, след гризианина. В същото време недалеч от нас от една дупка в почвата изпълзя още един. Минута по-късно отляво, отдясно и пред нас заизвираха гризиани. Някои излизаха от пещерите в скалите, други се измъкваха изпод камъните и скоро ние се видяхме обградени от цяла тълпа.

Аз се спрях и се стъписах, но Ртъслри ме потупа по рамото:

— Не се безпокойте, Луи. Те не ни виждат.

— Но те се движат твърде уверено...

— Те просто знаят своите пътеки. Но те не ни виждат, нито нас, нито нещо от това, което ги окръжава. Те виждат и чуват съвсем други неща.

— Нищо не разбирам, Ртъслри.

— Погледнете по-внимателно главите им.

Вгледах се. Върху голите черепи на гризианите стърчаха някакви малки металически пластинки, които отначало не бях забелязал, поради общата сивота на въздуха. Въпреки бавната им походка, пластинките леко се поклащаха.

— Антени — каза Ртъслри. — Те са монтирани в самия мозък на тези същества.

— Нима? И за какво им служат?

— За да бъдат щастливи... Впрочем, има време, ще се убедите сам.

Бен Коли и Кил Нери не изказаха никакво учудване. Очевидно те бяха осведомени предварително за тези неща. Те вървяха с наведени глави, сякаш се срамуваха от гледката или искаха да я избягнат. Очите им бяха безкрайно тъжни... Реших да бъда търпелив, за да не получа още един съвет в това отношение.

\* \* \*

Те вървяха край нас — десетки, стотици, хиляди мъже и жени, хиляди сиви фигури на тъмния фон на Сивата гризианска почва. Вървяха, навели ниско глави и отпуснали ръце, в някакъв общ бавен ритъм на своите подвити нозе, съсредоточени и мълчаливи. Те се насочваха от всички страни към Града на Гризианската слава.

Ние следвахме своя гризианин отблизо. По-далечните изглеждаха призраци в сивия здрач на планетата, но този аз можах да разгледам. Беше мъж на средна възраст, доколкото можех да съдя: въпреки сбръчканото му лице, тялото му бе мускулесто, ръцете дълги и силни. Имаше развити челюсти и ниско изпъкнало чело, под което се криеха очите му. Нима наистина не виждаше и не чуваше нищо?

Направих двете крачки, които ме отделяха от него, и докоснах с пръсти голото му нечисто рамо. Той не реагира... Впрочем реагира, но това стана едва след няколко безкрайно бавни стъпки. Бяха минали може би две минути, когато гризианинът, без да се спре, обърна глава към рамото, което бях докоснал. За миг срещнах погледа му. Побиха ме тръпки. Това беше поглед сив, мътен, безизразен, поглед на луд или на животно, без нито една светлинка на разум в зениците... Все така бавно гризианинът отново наведе глава и продължи пътя си. Той не беше ме видял.

Погледнах към Ртъслри ужасен. Той сви рамене:

— Не, не е луд, Луи.

Като следвахме нашия гризианин, ние влязохме заедно с него в града. Нашата пътека ни водеше между развалините. Там, където се бе запазило нещо от някогашните сгради, ние видяхме основите на кръгъл градеж от грамадни каменни блокове, високи десет-дванадесет метра, от което можеше да се заключи, че самите сгради са се издигали на голяма височина. Това се виждаше и от запазените на места металически конструкции, които надминаваха сто и петдесет метра... Да, но къде бяха тези, които бяха построили някога гигантския град? Това не можеха да бъдат жалките, голи, прегърбени същества, които ни заобикаляха отвсякъде.

Вгледах се още веднъж в нашия гризианин и в паметта ми изплува фигурата от чер мрамор, която стоеше на фронтона на Дома на Разума в Големия дисколет. Пред нас вървеше сякаш живия модел на онази скулптура. Това откритие ме изуми и аз се готвех да запитам Ртъслри, но Бен Коли, който вървеше пред нас, неочаквано се спря и кимна към развалините.

Под една от аркообразните конструкции личеше някакъв кръгъл отвор в почвата. Част от гризианите се бяха отклонили от общата пътека и сега изчезваха един след друг в кръглата дупка. Когато

изчезна и последният, от дупката почнаха да излизат други гризиани — поемаха обратния път, към изходите на града.

Понечих да отида да надникна в дупката, но Ртъслри ме спря.

Продължихме пътя си след нашия гризианин. Често трябваше да се спираме, понеже трудно се приспособявахме към бавната му походка. Кил Нери ни съобщи, че той правел точно тридесет крачки в минута. Сега гризианите се движеха в двете посоки — в града и към неговите изходи — и ние трябваше да внимаваме, за да не се блъснем в някой от тях. Странно бе, че те не се сблъскваха помежду си, макар че понякога минаваха на сантиметри един от друг. След половин час движението се разреди и пътеката почти опустя. Нашият гризианин продължаваше пътя си заедно с още неколцина свои съпланетници.

По едно време, може би поради бавната походка, към която все пак се приспособихме, може би поради тишината и равната безнадеждна сивота на всичко, което ни заобикаляше, стори ми се, че вървя насън. И нещо още по-странно: като гледах продължително превития гръб и вдървените движения на гризианина, почувствувах лека болка в гърба си и открих, че аз самият също съм се попривел и стъпвам с подгънати нозе. Това така ме удиви, че аз вдигнах ръка и се попипах по главата: слава богу, косите ми си бяха на мястото, на темето ми нямаше и следа от антена. Изправих се, почнах да стъпвам по-твърдо. И си спомних един случай от земния ми живот, който ми обясни отчасти явлението.

На младини отбивах военната си повинност в Руан, в една ракетна част за тактически действия. Наш взводен командир беше един лейтенант, Боаси льо Метр, млад, човек, познаващ отлично техниката и военните устава, но страдащ от полипи в носа. Та този именно лейтенант си изпати веднъж, а заедно с него — и целият ни взвод и целият полк. Неговите полипи, кой знае защо, почваха да го измъчват тъкмо в онези два часа от нашия служебен ден, когато строени на плаца, трябваше благоговейно да слушаме всекидневната реч на Нерон II. В тези часове именно, още щом прозвучаваха първите думи на Президента. Боаси льо Метр пъхваше, без сам да забележи, своя едър палец в носа си и започваше да го чопли. И макар да не изчопляше нищо, той през цялото време на положението „свободно“ (отначало Нерон II бе много либерален и позволяваше речите му да се слушат в това положение) не изваждаше пръста си от носа. Той така се

увличаше в своето занятие, че напълно е възможно да изтърваваше по някое и друго изречение от споменатата реч, което много го разстройваше след това, защото не можеше да си състави словесното за следващия ден... Както и да е, всичко би минало тихо и мирно, ако не бе един член от полевия устав, който ни задължаваше да следваме началниците си даже и на бойното поле, пък и самият лейтенант при всяко учение се провикваше най-малко десет пъти: „Гледай какво правя аз и прави същото“... А какво ли не правеше той! Между другото, случваше се, че тъкмо когато трябваше да ни покаже как се отразява ракетно една вражеска атака от Изток, той внезапно се хващаше за корема и изтичваше към най-близките храсти. След което ние правехме същото, каквото правеше той... Чудно ли е, че не бе минал месец от постъпването на новия набор, към който се числях и аз, и целият ни взвод, щом чуеше началото на всекидневната реч, тутакси пъхваше пръсти в носовете си. Това много ни облекчаваше, понеже все пак си намирахме едно приятно забавление. Мина още един месец и вече целият полк, заразен от примера на нашия взвод, почна да прави същото.

Това бе незабравимо зрелище, братя земляни! Хиляда млади ракетчици, надеждни защитници на Отечеството, човъркаха в носовете си така усърдно, че пъхтенето им се чуваше вероятно на километри от плаца... Да, но веднъж дойде на инспекция един стар полковник от отдела за психомундщровка при Министерството на Победата и като ни гледаше колко внимателно слушаме речта, неволно пъхна и той пръст в носа си. Разликата между нас и него обаче беше, че ние правехме това с удоволствие, а той веднага се съзна и се удари по ръката. Едно гръмовито „мирно“ стресна целия полк и той бе наказан с три дни домашен арест — едно много приятно наказание, понеже три дни си седяхме в казармените помещения и блъскахме картите. От домашния арест всички излязохме специалисти по белот и покер, но не изоставихме своите носове, като се надявахме на още три дни арест. Обаче началниците се оказаха по-съобразителни: заповядаха ни по време на речите да си слагаме алпинистки ръкавици без пръсти. Когато и това не помогна, пристигна заповед от Министерството на Победата: речите да се слушат в положение „мирно“ и с оръжие, взето „за почест“. Как ще си бъркаш в носа, когато трябва с две ръце да държиш лъчевия пистолет, и то точно пред същия нос?

Така дълбокото ни уважение към Нерон II бе възстановено. Ние положихме клетва да не чоплим нищо по време на речите, а лейтенант Боаси льо Метр, неволен герой на цялата тази история, мина в запаса. Пък беше толкова млад...

Този спомен възстанови донякъде равновесието на духа ми, нарушено от моето собствено подражание на гризианина. Бяхме стигнали една от дупките сред развалините в самия център на града. Нашият гризианин, без да ускори, но и без да забави темпа си, пропадна в дупката, последван от десетина свои съпланетници. Ртъслри ни даде знак да направим същото.

Слязохме по няколко разрушени стъпала, като се подхлъзвахме и се поддържахме един друг. Скоро се намерихме в дъното на един кръгъл кладенец с металически под и стени. Тук бяха стъпили и гризианите. Странно бе, че металическият кладенец изглеждаше излъскан и съвсем новичък. Никой не би подозрял, че той съществува сред тия руини... Почти в същия миг кръглата платформа под нозете ни трепна и ние почнахме да се проваляме надолу.

Изплаших се не на шега. Бен Коли и Кил Нери, въпреки превенианското си безстрашие, също изглеждаха смутени. Само Ртъслри оставаше невъзмутим. Опрям рамо до рамото на нашия гризианин (мястото беше тясно), той изучаваше формата на черепа му.

След няколко минути нашият своеобразен асансьор забави ход и спря. В лъскавата стена на кладенеца се появи един отвор. Гризианите един след друг се скриха в отвора. Ние ги последвахме. Озовахме се в една грамадна зала, стотина метра дълга и петдесетина широка, облицована със същия метал, както и кладенеца. Цялата дължина на залата бе заета от нещо металическо, изкорубено като огромна половина от пъпеш — някаква машина навярно, защото във вътрешността му се усещаше движение: съскане, потракване, свистене. Това бронирано чудо от време на време се нагъваше леко, сякаш по корпуса му минаваха вълни, които изчезваха в далечния му край. Също така периодически и на няколко места едновременно от корпуса изхвъркваха дълги назъбени лостове, изпълняваха по едно въртеливо движение и отново се скриваха.

Гризианите заобиколиха металическата коруба — по петима от двете ѝ страни. Единадесетият, нашият „познат“, застана до тесния ѝ край. Той вдигна ръце над главата си, без да вдигне глава, и направи

движение, като че сваляше надолу някакъв лост. Веднага останалите десет гризиани протегнаха ръце напред, разтвориха длани, свиха ги и пак ги прибраха до тялото си. Те повтаряха тези упражнения на разни промеждутъци, след всяко изхвъркване на лостовете от корпуса.

— Ртъслри — пошепнах аз смутен, — те вършат нещо, което навярно има смисъл, но аз...

— Няма смисъл — отвърна Ртъслри, като поглаждаше спокойно своята спирална броня. — Вие присъствувате на нещо, което няма смисъл, Луи.

— И все пак?

— Преди пет-шестстотин завъртвания на Гриз около Голямата Жълта техните движения са били смислени. Сега, както виждате, тази машина е пълен автомат... Но те продължават да идват тук, както са идвали техните прадеди и както ще идват техните внуци.

— Но защо им е нужно това?

— Шшшт!

Ртъслри бързо пошари с пръсти по своята спирала... и изчезна. Изчезнаха и Бен Коли и Кил Нери. Понечих да извикам, но една невидима ръка запуши устата ми. Замахнах, за да се освободя, но не видях и собствената си ръка... Ах, да, апаратът на Ртъслри, изкривеното пространство!

Преди да дойда още на себе си, от далечния край на залата се чува тежки стъпки — бум, бум, бум — и там се появи някакво странно същество. Квадратна черна глава с големи очи, светещи зелено, черен квадратен корпус, членести нозе... Мина време, преди да съобразя, че виждам пред себе си един робот, при това робот с най-тривиална конструкция.

Роботът крачеше бавно и тежко, както гризианите, и носеше в ръце една голяма съдина, от която излизаше пара. Той остави съда по средата на залата, отляво на машината, изправи се и произнесе един-единствен звук: Аааааам!

Гризианите тутакси прекъснаха своите ритмични движения. Те се запътиха към робота. Няколко минути по-късно те стояха около съдината, навеждаха се, гребваха с шепи от съдържанието ѝ и го натикваха в устата си. Машината продължаваше да работи без никакви изменения. Роботът стоеше неподвижен, скръстил членестите си ръце на гърдите.

Гризианите се нахраниха и тръгнаха към местата си. Роботът ги следеше със своите зелени лещи. Когато подновиха „работа“, той взе съдината и изчезна там, отдето се бе появил.

Но ето че се случи нещо ужасно. Преди да изчезне, роботът бе минал твърде близо до крайния гризианин вляво и го бе засегнал с металическото си рамо. Гризианинът залитна и се опита да се върне на мястото си. Преди да успее обаче, назъбените лостове изхвъркнаха от корпуса на машината и най-близкият от тях го блъсна. Гризианинът се завъртя около себе си. От гръдта му рухна кръв. Той нямаше сили да се върне на мястото си. Закрепи се на крака и без да се смущава от раната, продължи да извършва своите безсмислени движения, като се олюляваше.

— С него е свършено — пошепна ми невидимият Ртълри.

Назъбеният лост отново изхвъркна навън. Този път зъбците му се впиха в тялото на нещастния гризианин и лостът, изпълнявайки своето въртеливо движение, го преметна няколко пъти във въздуха. Сетне изчезна в металическата коруба заедно с гризианина...

Усетих, че ми прилошава. Хванах Ртълри за ръката (бяхме станали отново видими) и го потеглих към отвора на кладенеца. На излизане зърнах останалите гризиани. Те все така стояха около металическото чудовище и навели глави, безстрастни и равнодушни, вършеха своята „работа“.

\* \* \*

— Стъпете на краката си, Луи Гиле — рече Ртълри, когато се намерихме под откритото небе сред развалините на града. — Гледайте по-спокойно на Гриз. Тя не си заслужава вашите вълнения.

— Но той умря пред очите ни, Ртълри!

— Има нещастия в Галактиката, на които никой не може да помогне.

— Аз изчислих вече вероятностите на този вид смърт — каза Кил Нери. — Всеки час на всеки сто души един гризианин умира от подобна смърт. Причината е, че у тези същества възприятието не е свързано с мисленето, нито мисленето с действието. Всяко случайно нарушение на тяхната биологична програма ги води до гибел.



— Антените — рече само Ртълри.

Бях се посъвзел и бях отново способен да задавам въпроси.

— Кои антени, Ртълри?

— Тези, които видяхте на главите им... Виждате ли, Луи, някога деветте материка на планетата са били населени и са враждували помежду си. Тогава мисълта и действието са били необходими. Но по-късно един от континентите, този, на който се намираме ние с вас, унищожил останалите осем и станал пълен господар на планетата...

— Ртълри, не ви разбирам. Нима само опасността и войната могат да будят мисълта?

— Не, естествено. Знаете, че ние, превенианите, умеем да мислим и без войни и вражди. Но ние имаме една цел, за която се борим. И макар самият аз да не вярвам в нейната осъществимост, аз я поддържам, защото тя поддържа живота и духа на Големия дисколет.

— А нима гризианите не са имали някаква цел?

— Навярно да — отвърна уклончиво Ртълри. — Но тъкмо когато гризианите са почнали да я осъзнават, били са въведени антените и настъпил пълен покой.

— И все пак, обяснете ми, кому е било нужно всичко това? Тоя покой, тези антени?

— След малко ще видите. Качвайте се.

Ние се намирахме вече пред нашия дисколет. Бен Коли и Кил Нери бяха заели местата си. Бен Коли ни кимна и закри люка след нас, а Кил, както винаги, пресмяташе нещо на ум. Той вдигна глава и блъбукна:

— Сел Акл ще роди моята дъщеря точно в момента, в който ние се върнем на Големия диск. Можете да ме поздравите.

Поздравихме го и полетяхме отново над планетата, сега вече на малка височина, тъй че можехме да наблюдаваме отблизо нейната повърхност. Всъщност гледката не се измени. Все същата гола сива равнина, осеяна със скали и с остатъци от селища, все същите сиви превити фигури, които бавно пъплеха в две посоки — към развалините и навън от тях. Известно разнообразие внасяха кръглите черни шахти, зейнали в почвата на континента. Когато запитях за тяхното предназначение, Ртълри обясни, че това са бойни съоръжения, генератори за космически лъчи, които и сега, по една команда от

Великия център, могат да превърнат в прах както всяка планета на едно разстояние от петдесет милиона километра, така и самата Гриз.

— Но нали в тази част на Галактиката няма други планети, Ртълри?

— Това няма значение — каза Ртълри.

— А къде се намира Великият център?

— Там отиваме.

За да убия времето, аз се залових да наблюдавам картини от домашния живот на гризианите. Благодарение на едно устройство, което действуваше като рентгенов апарат, ние можехме да виждаме не само повърхността на планетата, но и това, което ставаше на няколко метра под нея. Така, в една от дупките-жилища ние видяхме сцена от брачното всекидневие на гризианите. Тя беше твърде елементарна. Просто гризианинът и гризианката се прибраха в дупката си и като поправиха с бавните си движения антените на главите си, легнаха един до друг на влажната пръст. Те бяха затворили очи (пък и защо ли им бяха очите!) и нещо като усмивка бе застинала на лицата им. После гризианинът внезапно се нахвърли на гризианката (този път рефлексите му работеха по-бързо) и почти веднага се оттегли от нея... В друга от дупките един робот се бе навел над две мръснички, но прелестни бебета и монтираше на главичките им антени, докато родителите им седяха настрана, без да виждат нещо. Аз си помислих, че ние, земляните, често постъпваме като тях и после се чудим, че децата ни оглупяват, преди да пораснат... В една пещера, която изглеждаше комфортна в сравнение с дупките в пръстта, трима гризиани седяха гърбом един към друг и дъвчеха нещо, без да продумат — навярно си правеха компания. Но какво дъвчеха те, дявол да го вземе? На тази планета не видях никакво растение, освен сивата трева, и абсолютно никакво животно: нито пълзящо, нито четвероного, нито летящо. Ртълри ми каза, че те дъвчели собственото си въображение.

Бен Коли ускори полета ни. Черните шахти под нас се редуваха все по-често и скоро заеха почти цялата повърхност. Сред тях се появи един огромен кратер, няколко пъти по-голям от този на Везувий, но Ртълри тутакси разсея заблужденията ми, като съобщи, че и този кратер имал изкуствен произход. Дисколетът ни се завъртя над кратера и почна да се спуска надолу.

Кацнахме върху една площадка на хълбока на кратера. Излязохме на площадката и сега видях, че стените на пропастта са гладки и оформени по всички правила на изкуството. Те бяха осеяни с рисунки на гризиани: едни бяха изобразени по време на жътва, в старинни многоцветни носии, подобни на носиите на нашите френски селяни от Шампань; други работеха в светли помещения и от очите им струеше дивна светлина; трети се разхождаха из прекрасни градове; четвърти се съвкупяваха в прекрасни цветни легла, в зелени горички, в сини езера, чиито води се вълнуваха меко и страстно. И цялата тази красота бе устремена, чрез боите и линиите си към... сивото гризианско небе.

— Така е изглеждала Гриз преди две-три хилядолетия — каза Ртъслри шепнешком. — А сега внимание. Ще се спуснем към геометрическия център на Гриз. Там се помещава Великият център. Нужна е дисциплина и мълчание. Ще говорим само при крайна необходимост, и то само с движение на устните. Няма да се докосваме до нищо, най-малко — до обитателите на Центъра. У тях още съществува връзката между възприятието и действието...

— Но как ще проникнем вътре? — попита Бен Коли. — Доколкото знам, Великият център е изолиран херметически от повърхността на планетата.

— Аз познавам тази техника, Бен Коли... И тъй — продължи Ртъслри — дисколетът остава тук. Ще летим надолу по принципа на антигравитацията. Ще се намираме непрекъснато в изкривено пространство! Има ли въпроси?

Въпроси нямаше. Ртъслри пошари по своята металическа спирала и ние се превърнахме в невидими. Миг след това усетих, че се отделям от площадката и отначало плавно, а след това с все по-голяма скорост политам в сивия мрак надолу. Не се страхувах, защото усещах на рамото си ръката на Ртъслри и чувах дишането на моите спътници. Ние стремително падахме към

## ЦЕНТЪРА НА ГРИЗ.

Падането ни беше твърде продължително. Не бих казал, че беше приятно. След това то се позабави, навярно по естествени причини, тъй като все по-голяма част от масата на планетата оставаше над нас. (Не ми се сърдете за това научно обяснение. То ми хрумна в момента и не претендира за изчерпателност.) После в мрака, който ни заобикаляше, можах да различа една гигантска кръгла плоча, която преграждаше пътя ни надолу. Помислих, че сме пристигнали, но това не беше тъй. Плочата се разцепи на две равни половини, които се отдръпнаха встрани, и ние минахме безпрепятствено през широката цепнатина. Можах да забележа, че плочата бе дебела повече от километър. Сетне тя се затвори над главите ни.

Не настъпи мрак, какъвто очаквах да настъпи. Напротив, по стените на гигантската шахта бяха разположени кръгли отвори, от които струеше мека бяла светлина. През отворите се виждаха някакви дълги галерии, напълно осветени, но съвършено пусти... Пред нас се разтвори втора бронирана плоча. Летяхме твърде дълго, гледката не се измени. След седмата плоча чух шепота на Ртъслри:

— Внимание, приятели! Последните два кръга са населени.

Най-сетне! Осмата плоча ни пропусна и нашето падане стана побавно. В осветените галерии тук се мяркаха някакви фигури, облечени в дълги бели дрехи. Те се движеха назад и напред съвършено безшумно и с голямо достойнство.

— Тук обитават полувисшите сановници на Великия център — пошушна ми Ртъслри.

Но и тук не спряхме. След дълго падане, по-дълго, отколкото във всеки от предишните осем кръга, пред нас се откри деветият. Бялата светлина тук беше по-силна и въздухът по-топъл. Лъхна ме някакъв аромат — не помня вече какъв точно, — но твърде приятен за обонянието. Впрочем всеки няколко минути ароматът променяше вида и интензивността си и това беше напълно разумно, понеже носът, както е известно, лесно свиква с една определена миризма и престава

да я усеща. Също тъй, както мозъкът свиква с глупостите, които слуша, и ако не бъдат нарушени от някоя свястна дума, бързо се атрофира...

В деветия кръг имаше един-единствен отвор и ние спряхме пред него. От двете страни на входа в галерията стояха двама гризиани в тежки металически доспехи. Върху блестящите им шлемове бе изобразена звезда с безброй лъчи — Голямата Жълта звезда на Гриз. В ръцете си те държаха неподвижно лъскави металически тръбички, навярно някакво оръжие, защото позата и лицата им имаха твърде застрашителен вид. При това стойката им бе изправена, главите — вирнати и те почти по нищо не приличаха на своите събратя от повърхността на планетата. Освен по тъпия израз на очите... За какво бяха тия стражи тук, след деветкилометровите бронирани плочи над главите им, един господ знае. По-късно научих от Ртъслри, че просто такава била традицията в тоя подземен свят.

И тъй, ние се намирахме в сърцето на планетата.

Стъпихме в осветената галерия и се промъкнахме между двамата гризиани в доспехите. Те дори не трепнаха. Наистина ние бяхме невидими, но когато четирима души минават край тебе, трябва да си кретен, за да не го почувствуващ. За щастие предположението ми се оказа вярно и ние си минахме без никакво произшествие.

Галерията беше доста висока и просторна, облицована с някакъв светещ минерал и приличаше повече на един коридор в двореца Версай, отколкото на подземен ход. След известно време тя се раздели на две и ние, побутвани от Ртъслри, завихме в дясното отклонение.

Тук за първи път видяхме отблизо висшите сановници на Гриз. Това бяха гризиани, високи почти колкото нас, в дълги бели дрехи, които стигаха до петите им, и с бели папки в ръцете. Те вървяха из коридора, чийто край не се виждаше, понеже завиваше непрекъснато вдясно, разминаваха се с леки поклони и имаха загрижения делови израз на нормални същества. На главите си носеха нещо като бели тиари с изображението на Голямата Жълта отпред. Изпод тиарите им се спускаха по две плитки коси, също дълги до петите. Според тълкуването на Ртъслри, гризианските плитки били символ на благочестие и верноподаничество, понеже предоставяли възможност на по-горните санове да ги дърпат, когато си пожелаят, и по този начин да поддържат необходимата йерархия.

Усетих докосването на Ртъслри. Тръгнахме след един от сановниците. Сановникът пристъпваше бавно, почти толкова бавно, колкото и нещастните гризиани от повърхността на планетата, но държеше изправени главата и гърба си — макар в последния да се чувствуваше една постоянна готовност да се превие. От време на време той поздравяваше колегите си също като превенианите, тоест вдигаше ръка с дланта навън пред гърдите си, но само едната ръка, тъй като другата бе заета с папката. В същото време очите му се устремяваха благочестиво към тавана.

Но ето че сановникът бутна една врата и влезе в едно кръгло помещение. Вмъкнахме се и ние. В помещението имаше няколко предмета с необичайна форма, но аз веднага определих кое е леглото, кое — масата и кое — работният кът с бюрото и мекия стол зад него. Очевидно сановникът тук живееше и тук работеше. Стените на помещението бяха съвършено голи, ако не се смята един голям барелеф на стената зад бюрото. Барелефът изобразяваше някакво същество или божество, в седящо положение, дебело, едроглаво, с едно-единствено дясно око и с четири чифта ръце. Ръцете му бяха ненормално дълги, главата му — буцеста, сякаш деформирана от мисловна енергия, тялото му късо и като че напompано — изобщо то напомняше с нещо индуския бог Шива, само че бе много по-безобразно.

Докато се заплесвах по барелефа, сановникът бе седнал зад бюрото си и бе разтворил папката. Приблжих го тихо. Надникнах над рамото му, за да видя какво има в папката и едва не изтървах едно гръмко „мерд“: в папката нямаше нищо. Очаквах, че сановникът ще сложи нещо в нея, но и това не стана. Просто той седеше подпрял глава и внимателно се вглеждаше в нея, сякаш я изучаваше. Той потъркваше чело, въздишаше през носа си, поклащаше дълбокомислено глава.

Това продължи близо половин час. После сановникът стана, затвори папката, взе я под мишница и излезе в коридора. Ние го последвахме. Той стигна до една врата, в съседство с неговата, плесна я леко с края на дългите си плитки и вратата сама се отвори... Новото помещение, в което влязохме, не се отличаваше по нищо от предишното, освен с това, че беше малко по-широко; барелефът над съответното бюро имаше също по-големи размери. Зад бюрото седеше

друг сановник в същите одеяния и със същия израз на лицето, като нашия и аз за миг се попитах как ли тези същества се разпознават един другото. Нашият гризианин отиде до бюрото и разтвори бялата папка върху него, като остана почтително приведен, а седналият се вдълбочи в разглеждането ѝ.

Той дълго се взираше в папката. Внимателно очисти една пращинка от корицата ѝ и с недоволен вид я бутна настрана. После кимна към вратата. Нашият сановник прибра папката си и заднешком се оттегли в коридора. Там той отново се запъти отново към собствената си врата.

Вече ме хващаха дяволите, защото помислих, че отново ще го последваме, но види се това не бе нужно. Усетих едно побутване в гърба и ние продължихме пътя си из завиващия вдясно коридор. Сега движението бе много по-интензивно. Трябваше да правим невероятни усилия, да проявим чудеса от ловкост, за да избегнем някое сблъскване със загрижената тълпа сановници, понеже те всички вървяха с очи, отправени към тавана. Тук именно аз сторих една груба грешка. Измъчван от любопитството да узная от какво са направени тези странни същества и като се надявах на своята невидимост, аз протегнах малкия си пръст и докоснах широкия бял ръкав на един от минаващите. Докосването бе толкова леко, че нито едно живо същество не би го усетило. Какво бе обаче изумлението ми, когато сановникът се спря, свали поглед от тавана и лицето му се изкриви от ужас. Той издаде кратък вик.

Тутакси подът под нас се разтърси от оглушителен рев. Сановниците хукнаха из коридора, въпреки забавените си рефлексии. Аз бях съборен на пода от ръката на Ртъслри. Същата ръка притисна главата ми към пода, тъй че едва не ми сплеска носа.

И тъкмо навреме. От двете срещуположни стени на коридора изхвъркнаха по един сноп дълги тънки игли, които промушиха цялото пространство над главата ми, от пода до тавана и се срещнаха по средата. Неколцина сановници, заедно с този, когото бях докоснал, бяха пронизани от иглите и мигновено умъртвени. Иглите се скриха.

— Станете! Бързо! — чух злия шепот на Ртъслри.

Той и Бен Коли от другата ми страна, а може да беше и Кил Нери, ме хванаха за ръцете и ме помъкнаха бегом, докато стигнахме до

една извивка на галерията, отдето можеше без опасност за живота да се наблюдава местопроизшествието.

Движението в галерията бе спряло. Сановниците гризиани вече не гледаха в тавана, а там, дето гледахме и ние. Отнякъде се появиха няколко бързи работи. На главите си те имаха фуражки, а в ръцете си — къси палки. Те се спряха над мъртвите сановници, дълго ги оглеждаха от всички страни, като ги обръщаха ту по гръб, ту по корем и претърсваха дрехите им. Но не намериха нищо. Отвориха дори черепите им — но и там нямаше нищо. Тогава те събраха квадратните си глави на куп и известно време се съвещаваха.

Изглежда обаче, че така и не стигнаха до никакво заключение. Огледаха още веднъж коридора, при което сановниците, застанали на почтително разстояние, свиха глави в раменете си, метнаха покойните гризиани на гръб и изчезнаха така бързо, както се бяха появили.

— Слава на Гриз — просъска в ухото ми Ртълри. — Имате късмет, Луи Гиле... Тия кибернетични простаци решиха, види се, че тревогата се дължи на непредвидено размърдване в мозъка на онзи идиот. Ако биха заподозрели истинската — причина...

— Да?

— ... цялата галерия би хвъркнала във въздуха. А може би и цялата планета. Така че никакви докосвания повече до никого! Разбрахте ли?

Това разбрах. Но никак не ми беше ясно как едно размърдване в мозъка на един гризианин би могло да предизвика такива печални последици... Вървахме твърде бързо все в същата посока, навътре в галерията, докато излязохме на едно широко пространство, нещо като голямо фойе, облицовано в бял мрамор.

Тук стояха в две редици петдесетина чифта стражи с техните металически доспехи и жълти слънца върху шлемовете. На отсрещната стена на фойето се очертаваха контурите на грамадна четириъгълна плоча от жълт метал, която приличаше на врата и която наистина се оказа врата. Върху нея блестеше релефно изображение на познатото ни вече божество. Не знам как действуваше Ртълри, но щом минахме между двете редици стражи и приближихме вратата, тя се разтвори и ни пропусна. Попаднахме във второ фойе, съвсем подобно на първото, след това в трето, четвърто и т.н. Когато пред нас се разтвори деветата врата, прекрачих прага ѝ и се спрях поразен.



Точно насреща ми, в дъното на една грамадна мраморна площ, заляна с ярка жълта светлина, върху висок трон, сияещ с всички цветове на дъгата, както сияеше и Гриз към Космоса, седеше — кой мислите, братя земляни? Божеството! То самото! Не, вие никога не сте виждали нещо подобно в живота си, нито в историята, защото това божество, както вече го описахме, не приличаше нито на землянин, нито на превенианин, нито даже на гризианин. И изобщо на нищо не приличаше, а беше при това нещо съвършено живо.

То седеше и дишаше — осморъко, еднооко, дебело като трима бургундски кръчмари. То не бе плод на извратена религиозна фантазия, а нещо напълно реално. Големите му космати уши бяха щръкнали нагоре. Единственото му око святкаше, вперено в един екран, който се намираше над вратата, тоест в момента над главата ми, а всичките му осем ръце, разперени като нозе на гигантски паяк, лежаха върху клавишите на един голям пулт. То нямаше плитки. То седеше неподвижно, като статуя на индуско божество (както вече споменах), но позата му излъчваше енергия и крайно напрежение — толкова силно, че даже не бе забелязало как вратата се отвори и се затвори след нас. Може би само слухът му долови нещо подозрително, защото ушите му помръднаха, а окото му за миг се откъсна от екрана и погледна някъде встрани...

Господи! Там, дето погледна окото му, имаше още две такива божества, съвършено подобни на първото. Едното от тях лежеше на широк диван и явно спеше. Другото се разхождаше, като протягаше дългите си осем ръце, сякаш се готвеше да сграбчи нещо.

— Тримата Гризъори на Великия център — пошепна ми едва чуто Ртълри. — Оттук се наблюдава и съхранява планетата и се поддържа дъгоцветната ѝ стратосфера.

— Но що за същества са това, Ртълри?

— Гризиани.

— Как тъй гризиани! Те са толкова различни...

— Резултат на управлявани мутации, Луи. Някога гризъорите са били доста многобройно съсловие и са имали нормален вид. После броят им много намалял, поради перманентно взаимоотношение... Но както виждате, пултът е твърде голям. Появила се нужда от няколко ръце на тялото на един и същи гризъор, за да могат пръстите му да

обхващат клавишите. Ръцете станали отначало четири, след това шест и накрая осем. Сега само тримата Гризьори се справят с работата.

— А защо са еднооки?

— Шшшт, по-тихо... Две очи, както знаете обхващат света по-широко и донякъде разсейват вниманието. А те не бивало да се отклоняват от целта си.

— Каква цел?

— Натискането на клавишите.

— Но онзи там, доколкото виждам, не натиска нищо.

— Това отдавна вече не е нужно. Не знам даже дали клавишите не са ръждясали. Цели векове те изобщо не са били натискани.

— Но тогава?

— Ей така, навик! Достатъчно им е приятното съзнание, че биха могли да ги натиснат, ако пожелаят.

— Мон дийо! — пошепнах аз.

Защото, честна дума, нашите французки Президенти, щом застанеха зад пулта, тутакси почваха да натискат клавишите. И щом ги натиснеха, все нещо ставаше: или някой министър изхвъркваше от креслото си, или полицията откриваше огън срещу тълпата, или войските ни правеха десант в някоя африканска страна с цел да ѝ осигурят повече независимост, или пожарната команда биваше изпратена по спешност да запали няколко библиотеки, както и беше предвидил един век по-рано американецът Бредбъри...

— Ртъслри, щом като не натискат нищо, кой тогава управлява тази планета?

— Антените. И роботите. Последните поддържат техниката, която всъщност не се е изменила от векове.

— Тогава какъв смисъл има този Велик Център?

— Същият, какъвто има и всичко останало.

Тук бях принуден да млъкна, понеже сред тримата Гризьори настъпи раздвижване. Този, който седеше зад пулта, прибра ръцете си и стана. Незабавно онзи, който се разхождаше и очевидно бе нещо като подчаси, се запъти към многоцветния трон. Тук произлезе нещо интересно. Слизайки от трона, първият препречи пътя на втория и между двамата настъпи кратко сборичкване. Те си размениха няколко звучни плесници и известно време усилено се плюеха в лицата.

Мислех, че работата ще свърши с кръвопролитие. Но внезапно двамата се разделиха като си размениха по една усмивка и по един поклон.

— Нищо сериозно — пошепна ми Ртъслри. — Обикновен ритуал.

И наистина първият от двамата Гризьори най-спокойно почна да се разхожда, а вторият зае мястото му зад пулта. Третият, спящият, само се обърна на другата страна и продължи да хърка.

Освободеният от дежурство Гризьор направи няколко движения с глава и с осемте си ръце, за да възстанови нормалната циркулация на кръвта си. При това главата му се люшна няколко пъти. Тя изглеждаше тежка за дебелината му шия.

— Той трябва да е невероятно умен, Ртъслри.

— Луи, не винаги вярвайте на очите си.

Между това, Гризьорът плесна с осемте си длани и отнякъде се появиха трима работи в бели мантии. Те се нахвърлиха върху Гризьора, сякаш се канеха да го съборят. Всъщност само смъкнаха дългата му дреха, той остана гол (това бе отвратително зрелище) и те почнаха да манипулират с него по един странен начин. Един от роботите пхна в устата му една тръбичка. Друг пхна подобна тръбичка в задния му проход. Третият през това време го гъделичкаше по тройната гуша, с което предизвикваше примижаване и приятна усмивка. После тръбичките бяха измъкнати, внимателно огледани и обмирисани. Тримата работи си кимнаха удовлетворено. Те грабнаха Гризьора и го сложиха да седне на един удобен стол с облегалo и с отворстие на седалището. Изчакаха го да си свърши работата, вдигнаха го от стола, провериха резултата от мисловните му напъни и безшумно изчезнаха.

Гризьорът доволно се усмихна. Измъкна отнякъде някакъв хап и го глътна. Действието на хапа беше поразително. Гризьорът изведнъж се разсмя с цялото си гърло и се завъртя около себе си с невероятна бързина. Но това бе само началото. После се получи такъв вихър от движения, смях и провиквания, че ми се зави свят: онзи се премяташе през глава, правеше невероятни салтоморталета, невероятни за неговата дебелина, балансираше с един стол, като го прехвърляше между осемте си ръце, ловко играеше на въже, вкарваше невидими голове на въображаем противник (с добри фалцови удари), градеше въздушни замъци, като се покланяше на овациите на въображаема

публика, а след това ги събаряше с един ритник в основата, отразяваше боксови удари, забиваше стрели в гърба, скимтеше от удоволствие, ръмжеше, пицеше, мъркаше, врякаше, пееше, клопочеше и т.н. — изобщо това бе една пантомима, един великолепен танц-гротеска, какъвто не бях виждал и в най-реномираните френски вариетета.

Наблюдавах възхитен сцената. Ртъслри ми пошушна:

— Отживяла тренировка. Едно време, когато са били повече и са зависели от избирателите, тя им е била много необходима.

Между това Гризьорът приключи своя танц, тупна се по голия корем и отиде при спящия си колега, та го разбута. Онзи почна да се разхожда в ролята на подчаси. Сдалият дежурството легна на дивана и заспа.

Очевидно тук нямаше какво повече да се гледа. Ръката на Ртъслри ме побутна към вратата, но аз го спрях.

— Ртъслри, вие казахте, че са само трима. Отде се вземат тогава? Няма ли жени, деца...

— Те са безполови, Луи. Те се страхуват, че някой контакт с гризианка може да даде поколение, лишено от техните качества.

— Но кой ги ражда тях самите?

— Никой. Те се самозараждат.

— Има си хас! Това е опровергано...

— Не е опровергано. Въздухът в това подземие съдържа параноични и шизофренични изпарения, които веднъж на сто години, колкото трае животът на Гризьорите, се синтезират и ги възпроизвеждат. Същото важи и за сановниците.

— Каква техника — рекох аз.

Да, казах си на ум, тук еволюцията явно върви по други пътища. У нас в Европа такива чудеса са просто немислими: у нас параноиците си се раждат от нормални майки... Но веднага се сетих, че един век преди моето отвлечение от превенианите в съседната ни Нибелунгия се бяха появили внезапно и наведнъж няколко милиона параноици, които, възглавявани от един Главен Параноик, едва не бяха завладели света. Отде се бяха взели те? Нима се бяха самозародили от въздуха? Дявол знае! Във всеки случай трябваше да внимавам в заключенията си.

\* \* \*

Уффф! Вдъхнах с удоволствие сивия въздух на повърхността на Гриз, дето след дълъг полет нагоре, през деветте бронирани плочи, се намерихме най-сетне. Настанихме се в нашия малък дисколет и той ни отнесе по-далеч от кратера. Слязохме да се поразтърпим и да смелим впечатленията си от Великия Център.

Всъщност нямаше какво да смисляме. Всичко ми беше ясно, освен едно: как е могла тая планета да стигне дотам, докдето бе стигнала — няколко милиона полуумни същества на повърхността ѝ и няколкостотин луди в нейния център.

Стана ми тъжно. Край нас продължаваха да влачат подгънати нозе сивите гризиани, с техните наведени глави и антени на теметата, запътили се към своите безцелни цели.

— Дявол да го вземе — казах на френски. — Как търпят това тия нещастници. Как не са се сетили досега да извъртят една революция поне?

— Там е работата, че те не са нещастни, землянино.

— Какво говорите, уважаеми Ртълри?

— Разбира се, че не са. Какво е всъщност щастието, освен една субективна оценка за пълнота на живота? Освен задоволяване на желанията и потребностите?

— Нима говорите за тези голи, треперещи, мръсни, полуумни гризиани? Ртълри!

— Искате ли да видите в какъв свят живеят те?

— Но аз вече видях.

Бен Коли и Кил Нери бълбукнаха едновременно. Ртълри, без да каже нито дума, препречи пътя на един от гризиалите и най-безцеремонно измъкна малката антена от темето му.

Ефектът бе удивителен.

Гризианинът се спря и вдигна глава. Обърна я наляво, после надясно и даже ми се стори, че този път ни видя, но не задържа поглед върху нас. Той огледа с известно учудване сивата равнина, голите скали наблизо, от чиито пещери излизаха негови съпланетници и най-сетне — себе си. В очите му проблесна нещо като разум. Но този проблесък веднага се замени с безумен ужас — същия ужас, който бях видял в очите на сановника, докоснат от малкия ми пръст. Сега обаче не последва никаква тревога. Просто гризианинът се запъти към най-

близката шахта за генератори на космически лъчи и се хвърли в нея с главата надолу.

— Ртъслри, как можахте! — извиках, като забравих всякаква предпазливост.

— Нямах друг начин да ви услужа — отвърна хладно Ртъслри.

Той се приближи и докато се усетя, спокойно почна да прикрепя антената на моето теме, като я привързваше към косите ми...

Какъв чуден син въздух, какво великолепно жълто слънце, какво светло златисто небе! Над главата ми бе разперило клони едно дивно дърво със синкавозелени перести листа, а между листата като малки слънца светеха едри оранжеви плодове.

Стоях на малък хълм. Под хълма се простираше дивен парк: сенчести алеи, оградени от едри цветя и храсти, зелени поляни, малки горички, от които се носеха птичи трели, разкошни фонтани, пред които фонтаните на Рим, на Сан Суси и на Петерхоф биха изглеждали бездарни играчки. Из алеите се разхождаха прегърнати млади хора — те напомняха превенианите по своята красота и свобода на движенията; разхождаха се усмихнати, розовобузи старци и старици, гонеха се деца. В далечината, отвъд парка, се издигаха белите кръгли сгради на един голям град и от покривите им като сребърни и златни птици излитаха блестящи дисколети, които се отправяха по своите небесни пътища...

Съзнавах, че това бе само сън или мираж и все пак не бе нито сън, нито мираж. Усещах твърде остро миризмата на цветята, чувах гласове, които, колкото и странно да е, говореха на превениански. Нещо повече — имах чувството, че аз самият съм част от тази реалност: като откъснах един лист от дървото над главата си и сдъвках крайчеца му, усетих горчив вкус.

Аз чаках някого под дървото на хълма и този някой се зададе насреща ми в същия миг, в който помислих за него. Беше Роз Дюбоа, моята колежка от „Абе Сиейес“, същата, която намираше, че бръчките на лицето много ми отиват. Тя тичаше и размахваше над главата си вестник „Виктоар“, но изглежда силите не ѝ стигнаха да дотича при мен, защото се спря и извика: „Луи, приятелю! Блестяща рецензия за «История на следващия век». Предлагат ви за член на Академията!“ Обхвана ме луда радост. Никога в живота си не съм се чувствувал пощастлив. Спуснах се към колежката да я прегърна, разбира се, само от

благодарност за хубавата вест. Но някой ме хвана твърде грубо за рамото. Почувствувах болезнено дръпване в косите си, извиках и...

И се намерих отново върху Гриз. Бях застанал на самия край на шахтата, дето се бе хвърлил преди малко гризианинът. Бен Коли и Кил Нери ме държаха за раменете. Ртъслри ми показваше антената и бълбукаше с гърлото си.

— Какво преживяхте, Луи? — попита той. — Така се юрнахте насам, че ако не бяхме ви изпреварили, щяхте да полетите в дупката.

Нямах сили да му отговоря. Контрастът между преживяното и това, което ме заобикаляше, беше толкова силен, че загубих съзнание.

\* \* \*

Да загубиш съзнание е твърде удобно нещо, когато трябва да обясниш на жена си точно с кои приятели си прекарал вечерта и какво сте си говорили. Още по-удобно е, когато ти е необходимо да прескочиш някои излишни подробности в собствения си разказ.

Така че аз дойдох на себе си вече в малкия дисколет, който летеше стремглаво към Големия. Лежах на мекото силово легло зад гърба на Бен Коли. Полуизвърнал назад русата си глава, той приказваше с Ртъслри.

— Този сън му е нужен — казваше той. — За неговите земянски нерви сътресението беше прекалено... Трябваше да го предвидим.

— Напротив — отвърна Ртъслри. — Нужен му бе тъкмо тоя шок. Той трябва да добие една по-голяма резистентност, ако искаме Експеримента да даде известни резултати. Още повече, че съвсем не се знае какво ще намери на Земята...

Като забелязаха, че съм отворил очи, двамата млъкнаха. За да ги спася от неудобното положение, аз ги уверих, че не съм чул нищо, а след това запитах каква беше онази прекрасна гледка, която видях на Гриз с антена на главата.

Ртъслри обясни, че това били просто картини от миналото на Гриз, от времето на нейния разцвет. Те се проектирали от един автоматичен видеоцентър направо в мозъците на гризианите.

— Но същевременно аз бях някъде в околностите на Париж, видях даже една моя позната...

— Една особеност на гризианската предавателна техника — сви рамене Ртъслри. — Онова, което вижда и чува всеки гризианин с антена на темето представлява винаги такава комбинация от изображения на миналото, която отговаря на неговите наклонности и желания. Въображението на всеки индивид, колкото и бедно да е, допълва и изменя уловените образи.

— И всеки вижда поради това все едни и същи картини?

— Напротив. Илюзорният свят, в който живеят гризианите, непрекъснато се мени и прогресира — появяват се нови градове, нови паркове, броят на удоволствията расте. Регресират само мозъците и реалността.

Това беше ужасно. Но аз се оправих бързо от шока и станах от леглото. Бен Коли, Кил Нери и Ртъслри стояха прави и се взираха мълчаливо в екрана на дисколета: там сияеше дъгоцветната Гриз. Един голям пъстър балон в черната пустота на пространството, една тънка шарена обвивка, която скриваше разрухата, духовния мрак, сивата смърт...

Няколко минути по-късно



## НИЕ СЕ ЗАВЪРНАХМЕ НА ГОЛЕМИЯ ДИСКОЛЕТ.

Няма да ви описвам радостта си от новата ми среща с Йер Коли и с приятелите-превениани. Посрещнаха ме техните умни, прекрасни лица, техните приветливо вдигнати ръце, мъдрите очи на Бан Имаян... Спуснах се към Йер Коли и я прегърнах пред всички.

Йер вече нямаше корем, а аз имах син. За съжаление, дълго време не можах да го видя, понеже трябваше да лежа в една специална камера в Дома на Разума, под наблюдението и грижите на Бен Коли. Трябвало, както каза Бен Коли, да се дооправя от шока, от една страна, а, от друга — да ми бъде фиксирана паметта. Аз малко се обидих и тутакси поисках обяснения. Бяха ми дадени. Фиксирането на паметта било необходимо, тъй като тя била у всички живи същества нещо слабо и неустойчиво по принцип. Когато възразих, че никога няма да забравя гледките на Гриз и дори ще ги сънувам най-малко три пъти седмично, Бен Коли се съгласи с мен:

— Важно е да се запомнят подробностите, Луи, не само общата картина. Подробностите са, които импулсират волята... Случвало ли ти се е да преживееш опасност за живота си?

Напрегнах паметта си. Май, че да. Веднъж, както си вървахме с моя приятел Марк Жалу из алеите на Монпарнаските гробища и, като се надявахме на дискретността на мъртвите, пускахме неприлични думи по адрес на председателя на френската академия, който същия ден бе награден със званието на Почетния полицейски легион заради особени заслуги — изведнъж чухме далечни полицейски свирки. Свирките пищяха някъде към Лионската гара. Но ние с Марк безпогрешно разбрахме, че се отнасят до нас, понеже си спомнихме, че напоследък в ушите на всеки покойник се монтираха микрофони, така че гробищата бяха превърнати в отлична приемателно-предавателна станция. Ослушахме се. Свирките се приближаваха, заедно с тряска на стотици мотоциклети. Нямаше съмнение, че бяхме засечени. Плюхне си на петите. Високият зид на гробищата ни се стори детска

игралка и след малко се намерихме сред тълпата на Университетския квартал, дето микрофоните не можеха да виреят, защото веднага се спукваха от виковете и ругатни на всички земни езици... Впрочем там ли се отзовахме или прескочихме Сена и се спряхме чак на Плас дьо л'Опера, не помнех добре.

— Ето, виждаш ли — кимна Бен Коли. — Не си спомняш. А какво по-силно преживяване от една заплахата за живота? И не е ли много от разказаното плод на твоите размишления върху историята на следващия век? Късатата памет не е само недостатък на разума, тя е обществено зло, Луи. За гризианите например тя е била пагубна. Всяко ново поколение е забравяло бързо нещастията от предишния цикъл, поради което циклите многократно са се повтаряли. Измененията на формата не са предизвиквали изменения на същината, еволюцията постепенно се е превърнала в една илюзия, докато най-сетне, посредством антените, била пренесена напълно в света на виденията.

Неговите твърдения бяха чиста метафизика, но аз не можах да му възразя, понеже той прикачи един апарат към ушите и устата ми. Впрочем аз сега съм благодарен на превенианите за фиксирането на паметта ми — инак едва ли бих си спомнял за преживяното в Космоса така ясно.

Между другото узнах, пак от Бен Коли, че моята неразумна постъпка във Великия Център на Гриз (докосването на Сановника) имала последици много по-сериозни от тези, на които бях свидетел. Тя била доловена с известно закъснение наистина, тоест едва след нашето излитане в космоса, от един полуръждясал робот, който пребивавал вече в склада за отпадъци; роботът успял някак да предаде своята информация на механичния Мозък на Центъра, който пък от своя страна веднага помръднал един от клавишите под неподвижните пръсти на дежурния Гризьор. (Това не било първият случай, когато клавишите управлявали Гризьорите, вместо обратното.) Гризьорът се пробудил за миг от летаргията си и посегнал да натисне клавиша на генераторите за космически лъчи, които биха превърнали в облаче космическия прах както Голямата Жълта, така и самата Гриз, а може би и нашия Голям дисколет. Само някакво незначително запушване на дясната мозъчна артерия му попречило да изпълни намеренията си. Все пак той се допитал до другите двама Гризьори. Другите двама се отнесли за съвет към сановниците, които от своя страна пъхнали

въпроса в своите бели папки за проучване и така историята заглъхнала. Това, каза Бен Коли, е единственият случай в историята на Космоса, когато бюрокрацията е услужила на живота.

\* \* \*

Не знам колко време ми фиксираха паметта. По-голямата част от сеансите ставаха по време на сън, а сънят ми беше дълбок и продължителен. Във всеки случай, когато излязох от камерата и видях за пръв път сина си, той вече говореше напълно свързано и ходеше сам в солариума-едукатор, дето растеше новото поколение превенианчета.

Очарователно хлапе беше моят син. Имаше черните коси на майка си и растеше неимоверно бързо като всеки превенианин, но в останалото се бе метнал на мене: зелени очи, дълъг любопитен френски нос, трудно се поддаваше на възпитание. Последното обстоятелство накара Висшият Съвет да го остави при нас с Йер Коли, вместо да го помести завинаги в едукатора, както останалите деца. В едукатора, разбира се, той ходеше всеки ден, но привечер се прибираще вкъщи и ние с Йер допълвахме възпитанието му с домашни средства.

Кръстихме го Кил, на нашия приятел Кил Нери, тъй че цялото му име беше Кил Луи Гиле. Кил Нери и Сел Акл пък кръстиха дъщеря си на мене с името Луизет и по този начин френските имена проникнаха в космоса. Към края на моето пътешествие на Големия космолет имаше вече неколцина Жановци, една Мари, една Жозет, трима Кола и един Пиер. Тъй че, ако някога някой французин отново попадне на дисколета, той ще се намери между свои, а Франция ще може да претендира за право на собственост върху Галактиката — една патриотична заслуга, която аз се осмелявам да припиша на себе си.

Казах, че Кил Гиле трудно се поддава на възпитание, но това не значи, че беше тъп или недоразвит. Напротив. На четвъртата си година той вече спореше с майка си по въпросите на интергалактичната релативност на времето и пространството; той доказваше, че сходството на явленията водело до аниhilация на тези две главни форми на битието и поради това бащината му професия губела всякакво значение — една мисъл, която, спомням си, достави голямо

удоволствие на Ртъслри... Всъщност трудностите около неговото възпитание се извяваха само в това, че мъчно го отучихме да кима на всяка дума, произнесена от по-възрастните. Йер ахкаше, охкаше и ми натякваше, че това било чисто земно качество. Тя беше права, но аз й възразявах, че кимането у нас, французите, е по-скоро израз на вродена учтивост или на инстинкта за самосъхранение в епохата на Президентите, отколкото знак на съгласие. И какво беше моето ликуване, можете да си представите, когато един ден майка му започна да му доказва, че не бива да прави задно салто, понеже краката му нямали още нужната устойчивост, а той, след като кимна най-смирено няколко пъти, направи тъкмо такова салто пред очите й.

Йер беше потресена:

— Но той току-що изяви съгласие с моите доводи!

— Какво да се прави — казах аз. — Той е наполовина французин, както сама настояваш... Вярно е, че в далечното минало французите по-често са оставяли главите си да падат на гилотината, отколкото да кимат, но впоследствие те са били принудени да спазват външните знаци на държавна дисциплина... Аз винаги съм вярвал обаче, че това е ден до пладне.

— Но, ако вие, земляните, наистина притежавате такава психическа устойчивост, то целият ни Експеримент става излишен... Не, аз непременно трябва да поговоря с Бан Имаян.

Тя беше много развълнувана и веднага излезе.

На другия ден бях повикан от секл Имаян в кабинета му в Дома на Разума. След церемониала на поздравите той ме покани да седна на един от невидимите силови столове до невидимото му бюро, дето кристалният му диктофон, книгите и перодръжката просто си висяха във въздуха.

— Луи Гиле — рече той като ме гледаше внимателно с черните си мъдри очи. — Вие с вашия син сте създали грижи на Йер Коли и заедно с това сте й внушили някои илюзии.

— Без да искаме — казах аз виновно.

— Нищо, не се безпокойте. Аз ще ви разясня всичко... Вашата земна способност да се приспособявате външно към определена обстановка, за да съхраните мисълта си, е накарала жена ви да допусне, че бихме могли да минем и без нашия Експеримент, тоест, че напразно ви развеждаме из Космоса. Но аз съм на друго мнение, Луи.

Знаете ли всъщност над какво би трябвало да се замислите? Над метода на физическите действия...

— Но това е театрална теория, Бан Имаян.

— Това е преди всичко вярна психологическа теория. Усмихвайте се, когато ви е тъжно, вие, земляните, за щастие, можете да се усмихвате, и ще видите, че настроението ви ще се подобри. Тоест вие ще почнете да се усмихвате искрено. Преструвайте се на оскърбен, когато ви правят комплименти и вие ще стигнете дотам, че някой път ще ударите плесник на най-добрия си приятел... Искам да кажа, че физическите действия водят до психическо приспособяване към тях и в края на краищата вие ставате онова, което е и вашето поведение. Разбирате ли?

Без да дочака отговора ми, той ме покани да отидем в Голямата зала на Дома. Докато вървахме из коридорите, аз си блъсках главата над думите му. Дявол да го вземе този превениански мъдрец, той пак ме постави в шах! Защото аз си припомних тутакси историята на един наш френски философ от началото на двадесет и първия век. За него разказвах, че започнал кариерата си с няколко гениални трудове, в които отричал целия съществуващ обществен ред и в частност римските имена на нашите президенти — нещо по-опасно и от отричането на реда. Той доказвал, че всичко тече и се мени, следователно глупаво е да се използват древни имена, както и древни форми на управление. Но ето че веднъж бил поканен на един официален прием в Ке д'Орсе. Толкова се бил прочул световно, че било неудобно да го отминат. На тоя прием присъствувал и самият Президент, който пръв бил приел римско име и като минавал край гостите, французи и чужденци, той им кимал благосклонно. Само пред философа той се спрял навярно от любопитство. Подал му ръка, попитал го за здравето. Философът се поклонил любезно (не забравяйте, че той също бил французин), но намерил начин да развие своята теза за римските имена. Президентът се усмихнал и отвърнал, че той, философът, навярно има право, но че обстоятелствата му не позволяват да се нарича иначе, освен Калигула — за благо на Осмата република, — на което философът възразил, че благо е едва ли би пострадало от името Марсел Буше, което било истинското име на Президента. Завързал се спор и тоя спор предизвикал жив интерес сред присъстващите. На следния ден световната преса била пълна с

възхвала и анекдоти за французкия президентски демократизъм, а философът бил много учуден, когато бил поканен втори път на прием, вече в президентския дворец на Шан-з-Елизе. Там Президентът отново му отделил внимание и двамата, като си кимали любезно, поспорили пак върху значението на имената. Според философа да си Буше не било толкова лошо, тъй като месото било една от основните храни на френската нация, но Президентът намирал това име за просташко... Постепенно философът попривикнал с приемите и поклоните. Във философските кръгове той продължавал да поддържа учението си. Но случаите, когато трябвало да спазва етикета толкова зачестили, че в края на краищата никой не се учудил, когато един ден той публикувал нов труд, дето аргументирано доказвал, че римските имена не са наистина много уместни, но че, от друга страна, са една щастлива находка за Франция. Само някои стари словослагатели, които помнели още конфискуваните и изгорени книги на философа, били малко смутени, но си казали помежду си, че той навярно е заболял от старческа склероза. На това обаче философът отговорил публично: като цитирал техния предпазлив шепот, той препоръчал словослагателите да бъдат поместени в най-добрата психиатрия на Калигула.

Така била приключена една полемика. А също и един философ...

Разбира се, аз не разказах тоя спомен на Бан Имаян все поради загриженост за честта на Франция, но не можах и да не се съглася с неговите съждения.

Между това ние бяхме вече в Голямата зала. Таванът-карта на Галактиката светеше както винаги. Секл Имаян отиде при триетажния „роял“ и като манипулираше с клавишите, смъкна картата по-ниско над главите ни.

— Да — рече замислено Бан Имаян. — Вие, въпреки вашата „История на следващия век“, твърде много се надявате на вашата землянска психика. Ще трябва очевидно да попътуваме още малко.

Той натисна още един клавиш. Една светеща стрела проряза цялата карта на Галактиката и се спря в най-отдалечения ѝ край. Там блещукаха няколко оранжеви искрици.

— Турцтвиц — каза секл Имаян. — Или, на вашия език, Съзвездieto на Мирния залез. Около две от тези оранжеви звезди обикаля планетата Ергон. От утре насочваме дисколета нататък.

Побиха ме тръпки. Разстоянието, което ни делеше Турцтвиц, според мащабите на картата представлява хиляда светлинни години път.

— Но какво ще правим там — промърморих аз.

— Ще допълните познанията си за галактическите цивилизации. Ергон е третата и последната. Гриз и вашата вие вече познавате.

— Секл Имаян — промълвих аз умопително. — Ако ще видя нещо подобно на Гриз, то...

— О, не, Луи. Вие ще видите нещо съвсем друго — една еволюираща цивилизация. Това ви е нужно, за да можете да преглътнете Гриз. Вярно е, че Ергон е далече, но до истината никога не се стига бързо.

\* \* \*

От този ден нататък Големият дисколет преместваше пространството с всичката си мощ, като по този начин вземаше по десетина парсека в час. По-голямата част времето си всички ние прекарвахме в анабиоза, тоест целият дисколет се превръщаше в нещо като хладилник дето бивахме дълбоко замразени, за да се съхраним от пагубното влияниена времето. Когато се размразявахме, чувствавахме се като риби, готови за попарване в прясно масло.

Между две анабиози животът на Големия дисколет започваше съвсем непринудено от онази точка, на която бе спрял и си продължаваше сякаш нищо не е било. Ние летяхме през една твърде гъсто озвездена централна част на Галактиката и често отваряхме „прозорци“ на тавана на дисколета, за да се любуваме на белите, сините, жълтите, зелените, червените,виолетовите и пр. звезди, много красиви, но уви, без всякакви планети около тях, дето бихме могли да попълним запасите си от материи за кухнята. Поради това стояхме на едно място с пределна скорост. Срецахме естествено и така наречените бели и черни джуджета, тоест угасващи или угаснали звезди, но на тях не обръцахме внимание, тъй като те бяха слезли вече от сцената. Едно от забавленията ни бе да изчисляваме на колко години са те — нещо, което почти никога не ни се удаваше.

Инак всекидневието си течеше незабелязано. Кил Луи се отучи да кима. Ние с Йер подготвихме усилено появата на второто дете, което трябваше да бъде от женски пол. Висшият Съвет на Разума се занимаваше с проблемите, които щяха да възникнат през следващото милионолетие в Галактиката и извън нея. Лала Ки и нейният съпруг и Лала, един много симпатичен инструктор по превениански спорт, се сдобиха с трето дете, без облъчване; Бан Имаян се хвана за главата, но в края на краищата реши, че едно малко, разширяване на дисколета няма да бъде фатално. Сел Акл уреди няколко изложби на своята скулптура: едно от нейните произведения се наричаше „Разумът в състояние на покой“ и приличаше удивително на парадния цилиндър на един наш френски социолог, който цял живот бе доказвал, че всичко съществуващо е първокачествено и не подлежи на съмнение. Като чу това мое съмнение, Кил Нери поиска да узнае приблизителните размери на парадния цилиндър и тутакси изчисли, че мисловните кванти, излъчвани от мозъка на социолога се равняват на — 0,00000... — едно откритие, което положително би предизвикало фурор сред френската публика. От този момент числото — 0.00000 бе наречено Килиево число и се използваше от превенианите като единица мярка за гениалност. От този момент аз обаче поохладнях към Кил Нери; страхувах се да не му хрумне да вземе размерите и на моята шапка.

Така си вървяха нашите превениански дни и нощи, докато веднъж, след продължителна анабиоза, аз чух нежния шепот на Йер Коли:

— Луи, събуди се. Време е да се подготвиш за слизане на



## ЧУДНАТА ПЛАНЕТА ЕРГОН.

Йер разтриваше моето замръзнало слепоочие доста време, доколкото ние, земляните, не сме свикнали с анабиозите и не ги използваме, освен в случай на пълен житейски крах. Този път Йер беше съвсем спокойна. От това аз заключих, че на Ергон не ме грозят никакви опасности и радостно изскочих от нашето силово легло.

Моят оптимизъм бе потвърден от Ртъслри. Той ми съобщи, че на Ергон ще слезем без спирала за изкривяване на пространството — само с по един дешифратор в лявото ухо и под езика и с по един антигравитатор в джоба. С нас щеше да дойде, не разбрах защо, само Лала Ки.

Пътническите ни костюми този път обаче бяха много оригинални. За да не се отличаваме от аборигените на планетата, ние се облякохме като тях: атлазен полупанталон, пристегнат на коленете със златни верижки, бели чорапи надолу, завършващи с леки здрави пантофки, широка бяла блуза. Отпред, на гърдите, блузата бе украсена с ергонска бродерия — един кафяв кръг, прорязан от начупена стрела, подобна на светкавица. На главите си сложихме по една широкопола шапка, подобна на сомбреро и така заприличахме на южноамерикански туристи, които се канят да разгледат чудесата на Съединените щати.

Ергон нямаше цветна светеща обвивка и с това веднага ми внуши доверие и симпатия. Ергон беше просто една населена планета, малко по-голяма от Земята и естествено по-напреднала от нея. Ергон обаче се въртеше около една двойна звезда, а по-точно около две оранжеви звезди, като описваше около тях осморки — поради това ергонците не знаеха що е нощ и се радваха на вечен и ярък ден. Планетата имаше два естествени спътника, също така добре осветени; те не се виждаха от нейната повърхност и както узнах, това имаше известно значение за постоянното добро настроение на ергонците. Но за това — по-долу.

Мисля, че тези космологически данни са ви достатъчни, братя земляни, за да се ориентирате в обстановката на първо време. Що се отнася до ергонологическите особености на планетата, ще кажа само, че тя имаше един-единствен континент, заемащ една трета от повърхността ѝ, останалото беше океан. Пак по сведения на превенианите еволюцията на ергонската цивилизация се определяла в миналото не от социални борби, а от непрекъснати мутации в мозъчната кора на ергонците, предизвиквани от твърдата радиация на двете оранжеви слънца. По времето обаче, когато ние посетихме Ергон, мутациите бяха вече овладени и прекъснати, не без помощта на науката и изкуствата, както ще видим, и на планетата бе настъпило едно благодатно равновесие.

Този път ние оставихме нашия малък дисколет на орбита около планетата и като използвахме антигравитаторите, спуснахме се направо в нейната столица Фелисите — така ми преведе Ртъслри името на столицата. (Имайте предвид, че с малки изключения, всички ергонски названия и нататък ще се използват само в преводната им форма.) Ние стъпихме на покрива на най-високата сграда на Фелисите. Тази сграда се оказа някакъв храм, единственият храм на Ергон, и носеше странното название Храм на Статуквото. (Всъщност, на ергонски, един невероятно описателен език, това звучеше приблизително така: „Голямата златна къща за тържествени церемонии, посвещавани на Вечната Незиблимост и на трите принципа на Йауиюайя, целещи запазването на правовия ред във Вселената и в частност на Ергон“. Съвсем ясно е, че ако употребявам ергонските названия без известно адаптиране, те ще ми отнемат всичкото време и аз не ще успея да ви разкажа нищо съществено.)

И тъй ние се намирахме върху покрива на Храма, по-право върху неговото единствено квадратно кубе. Под нозете ни се простираше ергонската столица с нейните квадратни прозрачни сгради, леки и въздушни, трептящи сякаш в оранжевия блясък на двете оранжеви звезди, с правоъгълните улици и квадратни площади с квадратните покриви и кубообразните превозни средства, летящи над улиците. Изобщо тук всичко беше квадратно, четвъртито или кубическо, за разлика от кръглите форми на Гриз и на Големия дисколет и аз в първия момент възприех Фелисите като материализирана идея на нашите френски кубисти. Ртъслри обаче ме извади от заблудението,

като обясни, че тази кубоквадратна симфония била само израз на чувството за ред и хармония у ергонците. Известно нарушение на хармонията допускали самите ергонци, които имали овални форми, особено ергонките.

Побързахме да се спуснем на големия площад — пред Храма. Оттук ние можехме вече да оценим неговия величествен вид. Квадратното му кубе, дето току-що бяхме, се губеше в небесата. Към главния му вход водеше стълба с двеста стъпала. Стените му бяха напълно прозрачни, тъй че се виждаше вътрешността му. В момента Храмът беше пуст. И изобщо вътре нямаше нищо, освен една грамадна пирамида от жълт блестящ метал, насечена от стъпала. Пирамидата се намираше точно под кубето. До нея, на същата височина, се издигаше една тънка ажурна металическа конструкция, подобна на кула, с площадка на върха ѝ. Площадката бе оградена от няколко стреловидни сребристи пръти, обърнати с остриетата си към кубето. Това беше всичко.

Самият площад пред Храма имаше гладък жълт металически паваж. Лала Ки се наведе и отчопли от паважа една прашинка, поднесе я към очите си.

— Злато — рече тя неодобрително. — Каква безвкусица. Човек може да ослепее от този блясък.

— Човек да — бълбукна мрачно Ртъслри. — Но ергонците са свикнали. Не забравяйте двете оранжеви слънца.

Много по-интересна бе обаче малката тълпа ергонци, събрани пред Храма. Те гледаха към него с радост и благоговение. Външно те не се отличаваха по нищо от нас, доколкото ние бяхме облечени като тях, освен със своите усмихнати синеоки лица. Те всички бяха синеоки и всички без изключение се усмихваха. Това бе възхитителна гледка; в оранжевата светлина на ергонския ден зъбите им блестяха като листенца на кокичета. Те имаха толкова жизнерадостен вид, че се почувствувах неловко за моите приятели превенианите с техните печални очи. Изглежда, че се почувствувах неловко и самите ергонци. Канехме се да напуснем площада, когато един от тях се обърна към нас с блестящата си усмивка:

— Йооооаоаоо? Уоуой ъй ааао? (Тоест — защо не се усмихвате? Да не ви болят зъбите? Или не сте оттук?)

— Еео. Яео аой. (Именно. И едното и другото) — отвърна веднага Ртълри, като ме смая със своя съвършен ергонски език.

Но още повече ме смая самият ергонски език. Той се състоеше, както виждате, само от гласни и веднага ме очарова със своята неповторима звучност — както често се случва на чужди планети. Това беше песен, чуруликане, а не говор. По-скоро, ако искаме да бъдем точни, ергонският език приличаше на сутрешно разпяване на оперен певец. Спомних си, че всъщност столицата на Ергон се наричаше Айюояйои — Градът на божествената песен, — но превенианите, като знаеха, че който пее, зло не мисли, а който не мисли зло е щастливец, бяха ми превели името му с думата Фелисите.

След отговора на Ртълри, усмивката на фелиситанина стана още по-широка.

— Отбийте се в първото кибер-доорство, което срещнете на пътя си, там ще ви оправят зъбите — посъветва ни той. — От кой край на планетата сте?

— От горния — отвърна всезнаещият Ртълри. — От Йъ Уа.

— О, разбирам. Там е малко по-хладничко. Но тук вие трябва да свикнете да се усмихвате. На първо време, докато усвоите нашите столични нрави, сложете си на дрехите по един надпис, че сте от Йъ Уа. Това ще ви спести излишни обяснения пред кибер-доорите.

— Благодаря — каза Ртълри.

Фелиситанинът ни изпрати с дълга очарователна усмивка. Побързахме да окачим на гърдите си, до кафявия кръг със светкавицата, по един надпис „Йъ Уа“.

— Ртълри — каза Лала Ки, — този абориген на два пъти спомена за някакви кибер-доори. Какво представляват те?

— А, ще ги видите. Обикновени кибери, които поддържат реда и доброто настроение на планетата. Поради един стар предразсъдък, органичното население тук избягва тази професия. Тя е поверена на машини, които умеят да мислят само в рамките на своята длъжност.

— Но при тях ни изпращаха за поправка на зъбите. Нима са и зъболекари? — попитах аз.

— По съвместителство — отвърна както винаги кратко Ртълри. — Да вървим, прочее.

Излязохме на една от улиците на Фелисите, широка и права, както всички улици тук. Тази улица нямаше тротоари, цялото ѝ платно

се използваше от пешеходците — и аз още веднъж се възхитих от разума на ергонците. Те се движеха по двете посоки чинно и мълчаливо, озарени от своите вечни усмивки. Движеха се бавно, не толкова бавно, колкото гризианите, но все пак... и аз отдадох това на тяхното вродено чувство за достойнство. Що се отнася до превозните им средства, те летяха безшумно на различни височини над улицата и над покривите, но винаги в строго прави линии. Когато трябваше да завият, те спираха във въздуха, завъртаха се около оста си колкото трябваше и поемаха нужното им направление. Те имаха формата на малки прозрачни кубове по за пет-шест души, или на големи прозрачни ковчези — за по-широка публика. Изобщо тук всичко беше прозрачно и в строги геометрични форми, освен самите ергонци.

Не, братя земляни, такъв чудесен ред и дисциплина вие не сте срещали, уверен съм, даже в градовете на Нибелунгия. Аз не видях нито един фелиситанин да настигне някого или да го блъсне, а Ртъслри каза, че това се отнасяло до всички ергонци. Когато изразих учудването си, Ртъслри добави:

— Погледнете в краката си, Луи.

Погледнах. Е, дявол да го вземе! Заплеснат по хвърчащите машини и усмивките, не бях забелязал, че цялото жълто платно на улицата бе прорязано от широки и прави кафяви ивици, по които стъпваха фелиситаните. Ние самите вървахме по една такава ивица. Открих още, че фелиситаните се движат на разстояние три метра един след друг и два метра лакът от лакът и никога не нарушават тези дистанции. Когато искаха да сменят посоката на някой кръстопът, те постъпваха като превозните средства — спираха се, обръщаха се полукръгом наляво или надясно и продължаваха пътя си. Ако пък искаха да се върнат, изчакваха незаето пространство от шест метра на съседната кафява ивица, прекриваха там и също с полукръгом поемаха обратната посока. При това те всички бяха облечени еднакво — мъже, жени, деца — което усиляваше още повече ефекта от тази чудна дисциплина.

Разбира се, ергонците бяха живи същества. Случваше се някой от тях да залитне и да изскочи от кафявата си пътека — поради завиване на свят или поради натежаване на главата от някоя случайна мисъл. Тутакси пешеходците по цялата пътека се спираха и чакаха търпеливо, докато се появяха един или неколцина кибер-доори. Тези чудесни

почти мислещи машини, не по-големи от един английски пудел, снабдени с по осем членести металически крайници и със зелени видеолещи по всички части на тялото, включително и на задника, притичваха бързо, грабваха залитналия ергонец и деликатно го въдворяваха на пътеката му. После те изчезваха, а въдвореният продължаваше пътя си в същия ритъм. Само че известно време той се кланяше наляво и надясно и повтаряше:

— Ео аиие! Ая Доор Иаео ъя иииии! (Простете ми, сбърках. Ако това се повтори, да ме прокълне самият Супердоор!).

— Какво чувство за гражданска отговорност — възкликна Лала Ки, която вървеше на три метра пред мене.

— О, какво още има да видите! — обеща Ртълри, който вървеше на три метра след мене. — Кръгом надясно, Луи.

Ние с Лала Ки изпълнихме командата и след малко заедно с Ртълри се спряхме пред една от прозрачните сгради на Фелисите.

— Къде отиваме, Ртълри — сетих се да попитам аз.

— При един приятел.

— Нима тук имате приятели?

Ртълри само ми посочи вратата на сградата.

\* \* \*

Стъпихме на едно квадратно преддверие, нещо невидимо ни издигна до осмия етаж, от което заключих, че в техническо отношение ергонците също стоят далеч над нас земляните и след малко се намерихме в жилището на двама сравнително млади ергонци, мъж и жена. Мъжът ни бе представен от Ртълри като Юй Оа, главен библиотекар в Пантеона на интелохахохите (какво ли пък значеше това?); жена му, мадам Оа, работеше като програмистка в един завод за кибер-доори. Двамата ни посрещнаха с радушни ергонски усмивки, наистина не толкова широки както у нормалните ергонци и дори малко печални, както ми се стори.

— Ртълри, не ви очаквахме — каза Юй Оа спокойно, сякаш досега ги бе разделяло не пространството на Галактиката, а само една-две улици на Фелисите. — Откъде идвате?

— От Земята.

Юй Оа явно не разбра нищо, но когато Ртълри му даде кратките координати на Слънчевата система, той си припомни:

— Ах, да, оня апендикс на Галактиката, както го нарекохте миналия път. Намерихте ли нещо там?

Ртълри ме посочи и намекна при това, че съм бил типичен тип на землянин. Аз се поклоних. Юй Оа дойде на себе си.

— О — каза той на своя пеещ език. — И какво толкова ви привлече на нашата планета, мосю Гиле?

Какво можех да му отговоря? Че просто други ме привлякоха тук и ме насадиха на планетата? Това би било неучтиво. На помощ ми дойде Ртълри:

— Мосю Гиле би желал да се запознае с живота на Ергон. Но имайте предвид, Юй Оа, че разполагаме с малко време.

— Доколкото знам, вие разполагате с хилядолетия, Ртълри — учуди се Юй Оа.

— Да, но не знаем с колко време разполага Земята.

— В такъв случай ще ви покажем само най-интересното — обърна се към мен Юй Оа с любезна усмивка. — Но най-напред да похапнем.

Докато сядяхме на трапезата в единствената стая на съпрузите Оа, успях да забележа, че това прозрачно отвън жилище е всъщност много уютно, понеже отвътре навън нищо не се виждаше. Учудих се все пак, тъй като би трябвало да бъде обратното — да се вижда отвътре и да не се вижда отвън. Домакинята забеляза моето недоумение.

— У нас, на Ергон, мосю Гиле, още не всичко се чува, но всичко се вижда. У нас се смята за неморално, ако това, което вършите, не се вижда от улицата, от съседните прозорци или поне от наблюдателната кула на най-близкото кибер-доорство.

Въздухът на Ергон ни бе действувал добре на стомашните жлези и ние побързахме да се смълчим около трапезата. Мадам Оа ни поднесе по едно ястие и по една чаша с някаква жълта течност.

— Много е полезно — каза Мадам Оа, като вдигна чашата си и се чукна с нас. — За вас, мосю Гиле. За вас, Лала Ки. С уважаемия Ртълри вече се познаваме...

Всички глътнахме по малко от питието. То имаше приятния вкус на боза, подправена с кълцани тухли. Лала Ки веднага попита къде се

намира банята. Докато я чакахме да се върне, мадам Оа ни препоръча менюто:

— Яжте спокойно и без страх, скъпи гости. Днес е петият ден от декадата и следователно ястието, което е пред вас, е нашето пентаблюдо. Вкусете го.

Вкусих го. Огледах се. Ртъслри вече поглъщаше лъжица след лъжица и кимаше удовлетворено. Тези превениани наистина имаха желязна воля. Или железни стомаси. Като забеляза моето колебание, Юй Оа също сръбна и каза възторжено:

— Чудесна каша, мосю Гиле, не намирате ли? Да благодарим на Голямото Доорство, което ни сподоби с нея. Сега ние знаем какво ядем всеки ден от декадата... А какво беше по-рано? Ужасен хаос! Всеки си готвеше каквото му скимне и както му скимне. И в резултат — всякакви стомашни разстройства, душевни аномалии, невероятна бъркотия по улиците: не можеше да се мине от клекнали и разкайващи се граждани. А сега? Всеки вече знае какво ще яде следващия ден и най-важното — как ще се яде... Между впрочем утре ни чака по цяла полска мишка, добре препечена, забележете, и гарнирана със сода бикарбонат за улесняване... О, не мислете, че това са обикновени полски мишки. Не, това са синтетични животинчета, които ние специално произвеждаме за сексаблюдото.

Потънал в тоя поток от думи, аз не усетих как изгълтах кашата. Когато запитах от какво е направена, Юй Оа разшири усмивката си:

— От костен мозък на синтетични бръмбари. Обаче утре, мосю Гиле...

Изтичах по следите на Лала Ки. Тя тъкмо излизаше от банята. Собствено, не от банята, а от клозета, но при дадените обстоятелства това беше извинително.

Така се запознах с ергонската кухня. Всеки ергонски ден ни поднасяше в това отношение нови изненади. Общо качество на всички тези ястия беше, че те си приличаха по цвят, но затова пък нямаша вкус и мирис.

— И още нещо — продължаваше неумолимо Юй Оа. — Преди епохата на Доорството ние се хранехме с месо. Но, позволете, какво значеше това? То значеше, че ние, ергонците, стихийно се стремяхме да привършим нашите стада. Моля ви се! Ако изядяхме стадата, с какво бихме могли да се похвалим пред Ни Хил? Как бихме си



прекарвали почивните дни, лишени от песента на звънците? Сега разбирате ли защо бе въведено декадно меню за охахохите?

Не разбирах това, но кимнах от учтивост. Лала Ки, която вече се бе оправила от питието, се намеси в разговора:

— Юй Оа, извинете, но не всичко ни е понятно във вашите обяснения. Какво представлява Доорството? Кои са охахохите? Кой е този Ни Хил?

Юй Оа и мадам Оа се разсмяха.

— Ни Хил е планета, уважаема Лала Ки. Една злодейска планета, която ни кара да сме постоянно нащрек. От Ергон тя не се вижда, наистина, макар да се върти около същите две оранжеви слънца, около които се въртим и ние. Но това не ни пречи да я наблюдаваме и да разкриваме козните ѝ посредством нашия видеофоноцентър, както ще се убедите сама след малко... А доорите и охахохите са двете основни съсловия на Ергон. Всичко, което изисква физически усилия, поддържащи живота на планетата, се извършва от охахохите. Те са равни помежду си и се ползват с онези задължения, които им отпуска доорството. Всичко, което засяга пък съдбата на Ергон, се решава от доорите. Последните не са равни помежду си. Те се делят на степени и подстепени, които постепенно се възкачват към ранга на Супердоора, който от своя страна никъде не се възкачва, понеже стои на самия връх.

— Вие към кое съсловие принадлежите, Юй Оа?

— Към интелохахохите. Това е едно много странно съсловие, по-скоро подсъсловие. То има задълженията на охахохите, но не прилага физически усилия. То се занимава с умствени работи, но не принадлежи към Доорството.

— Да — каза Ртъслри и блъбукна. — Има такива явления в природата. — Той внезапно се огледа. — Не говорим ли твърде високо, Юй Оа?

Юй Оа се разсмя щастливо:

— Никак, Ртъслри. И трите мембрани са повредени.

— Какви мембрани? — попитах аз.

— Юй има предвид трите бели стени.

Наистина стаята имаше три бели стени и една четвърта, боядисана в синкав цвят. Тъкмо щях да попитам за какво служи

синкавата, когато тя светна и забръмча леко. Мадам Оа кимна усмихнато:

— Точно навреме. Предстои ни ежевечерното седемчасово видеоудоволствие, скъпи гости.

\* \* \*

Синкавата стена на стаята, както се досещате, братя земляни, се оказа обикновен видеоекран. Няма да ви го описвам подробно, тъй като това вече е направил същият американец Бредбъри, за когото споменах на едно място.

Бяхме привършили вечерята. Масата, заедно с паниците и всичко останало, изчезна някъде и ние устремихме очи във видеоекрана.

Най-напред се чуха силни фанфароидни звуци. Те извираха сякаш от розовата мъгла на екрана, която се кълбеше и святкаше, докато от нея бавно и величествено изплува образът на един ергонец в цял ръст. Той беше в стандартния атлазен полупанталон, пристегнат на коленете със златна верижка, в бели чорапи и пантофки, както всички ергонци, които бях видял досега. Само кафявият кръг със златна светкавица на блузата му беше по-голям и стигаше до пъпа му. Лицето му бе добродушно и властно. Ергонецът имаше буйна златиста коса и една добре гледана брадавица на дясната буза.

— Супердоорът — пошепна Юй Оа, без да си движи устните. — Правете каквото правя аз, защото той ни вижда, както го виждаме ние с вас.

— Но нали във всеки дом има видеоекран? — запитах по същия начин.

— Разбира се.

— Тогава как може да вижда едновременно толкова милиона ергонци?

— О, това е една особеност на Доорството. Наследствено качество.

И Юй Оа се усмихна с цялото си лице към екрана. Аз направих същото. Не знам какво им беше на горките превениани, които не можеха да се усмихнат.

Между това Супердоорът също се усмихваше и усмивката му, отправена към нас лично, ставаше все по-широка, докато стигна до ушите му — нещо, което едва ли би могъл да постигне даже един американски президент. В същото време той имаше вид, сякаш се мъчеше да си припомни нещо и при това усилено почесваше корема си. Попитах нашия домакин защо се чеше там и той ми съобщи една интересна подробност: всички ергонци, с много малки изключения, отдавна вече мислели с корема си. Отначало мозъкът им се помещавал в главата, но постепенно те го преместили по-близо до стомаха, за да може да получава непосредствено от него питателни сокове. От тогава именно Ергон почнал да процъфтява.

— Изключения правят само част от интелехоахохите и някои атавистични типове сред оахохите — добави Юй Оа. — Но те с нищо не изменят общата картина.

— А вие сам с какво мислите? — попитах, преди да се сетя, че въпросът ми е нетактичен.

— За съжаление, с главата — отвърна Юй Оа.

Той явно се срамуваше от своята аномалия.

Между това Супердоорът, озарен от розовото сияние на екрана, вдигна приветствено ръка с изпъната навън длан, както у нас на Земята са правели древните римляни и немците от Третия райх и аз си помислих колко еднообразна е всъщност майката Вселена.

— Спокойствие и вяра, ергонци — произнесе благо той. — Вяра и спокойствие.

Юй Оа и жена му скочиха на крака и се поклониха. Ние ги последвахме.

— Вяра и спокойствие! — извикаха Юй Оа и жена му, а Ртълри ми пошепна, че това е девизът на Ергон и че ако искам да поздравя някого по улицата, трябва да използвам тези думи.

— Чудесен девиз — казах. Ето две неща, които на Земята винаги са липсвали. Вяра от време на време е имало, но спокойствие...

Не успях да завърша приказката си, когато Супердоорът повтори още веднъж девиза и като ни пожела приятни зрелища, бавно се стопи в розовото сияние... Тутакси един чудовищен гръм ме накара да подскоча от стола си. Екранът се изпълни със светкавици, пламъци, дим и червени отблясъци от някакъв гигантски пожар. После един

безшумен светлинен хаос ме накара да стисна очи. Когато ги отворих, хаосът продължаваше. Чу се гласът на невидимия диктор:

„Още едно престъпление на Ни Хил, ергонци! Еще една жестока космическа катастрофа разтърси вашите екрани. Вие видяхте с очите си избухването на една планета — резултат на неутринния залп на нихилианите. Нещо повече: залпът предизвика появата на свръхнова звезда.“

Светлинният хаос на екрана се усили и още един взрив, мощен от първия, разтърси сградата. Бях готов да побягна, но ръката на Ртъслри ме задържа:

— Спокойствие и вяра, Луи. Не забравяй, че сте ергонец от Йъ Уа... А това там не е повече от един смешен фойерверк.

Погледнах го с известен страх. Ама че фойерверк. Загиването на цели планети, страшното избухване на една звезда, което можеше да унищожи всякакъв зародиш на живот на милиарди километри в пространството, тоя превениански Мефистофел наричаше фойерверк! Идеше ми да заплача от страх и жалост, но се разнесе отново гласът на диктора:

„А ето ги и самите нихилиани. Гледайте! Гледайте добре, ергонци!“

Под звуците на една виеща мистична мелодия, от която можеха да те побият тръпки, на екрана се появиха три невероятни същества. Те имаха по две глави. Главите им бяха обрасли с косми така, че едва се виждаха злобните им очички и тези очички бяха втренчени право в нас. Лицата им бяха сиво-кафяви и някак смачкани, сякаш бяха направени от амбалажна хартия. Бяха в бойно защитно облекло в кървавочервен цвят, а шлемовете си държаха в ръце. Зад тях се виждаше някаква гигантска цилиндрична инсталация, която още димеше — очевидно оръдието, произвело гибелния залп. Тримата нихилиани завъртяха кръвожадно двойните си глави, спогледаха се. После измъкнаха отнякъде по един цял крак (той можеше да бъде човешки, превениански или ергонски) И го заръфаха с голям апетит.

Призля ми. Но гласът на диктора, сега вече мек и тържествен, ме върна отново към битието:

„Спокойствие, ергонци! Спокойствие и вяра!“

Какво ти спокойствие, казах си, когато мозъкът ми стана на супа от гърмежи и светкавици. Но дикторът имаше право. Сумракът на Ни

Хил със страшните глави на нихилианите изчезна. Замени го лъчезарен оранжев блясък и в тоя блясък се появиха русите глави на трима млади ергонци — също в бойно облекло и с шлемове в ръцете. Младите ергонци гледаха нагоре към небето и се усмихваха презрително. Направи ми впечатление, че бойните доспехи и шлемовете им бяха досущ като на нихилианите, само че в зелен цвят. Когато споделих това с Ртъслри, той ме тупна по рамото:

— Браво, Луи. Вие сте наблюдателен.

Лицата на ергонците бяха прекрасни като лицето на Белведерския Аполон. После те изчезнаха. На екрана заблестяха в зелените си доспехи безкрайни колони бавно маршируващи ергонци.

— Виждате охахихите в тяхното второ битие — забеляза Юй Оа.

— А кое е първото? — попитах аз.

— Работата.

Отговорът беше толкова прост, че аз се засрамах, дето сам не съм се досетил. Само че — защо тези колони маршируваха толкова бавно?

— О, това е лесно обяснимо — каза мадам Оа. — Всички ергонци, които мислят с корема си, имат забавени движения и забавени рефлексии. Това е едно неудобство, но то е неизбежно, като се има предвид, че от стомаха до очите, ушите и другите им сетива разстоянието е по-голямо, отколкото у тези, които си носят мозъка в главата.

— А доорите? — попитах аз.

— Те влизат в правилото. Пък и бързите рефлексии отдавна вече не са им нужни. Цяло хилядолетие, откак охахихите не им създават никакви грижи...

„А сега, скъпи ергонци, една малка сензация — рече дикторът, като се появи за миг на екрана. Той имаше увиснали актьорски бузи, начервени устни и се кланяше наляво и надясно, сякаш наистина беседваше с ергонците, — Ние се намираме в Залата на интелохахихите на Фелисите (Айюояйои, каза той в действителност, но я се опитайте да произнесете тая дума!). Един кардинален диспут, очакван отдавна от вас, е към своя край. Темата е: съществува ли Големият Космос и ако съществува, как той би могъл да се приспособи към неотложните нужди на доорството... Но по-добре да включим самата Зала.“

На екрана възникна едно помещение. То беше много просторно и лъскаво и бе лишено от каквото и да било, освен от неколцина усмихнати ергонци в дълги бели раса. (За пръв път виждах така облечени ергонци, но Юй Оа ми каза, че интелохахохите на Фелисите, признати за такива от закона, се обличат по този начин — това означавало добри намерения и девствен интелект.) Интелохахохите, като запретваха полите на расата си, понеже малко им пречеха, си подхвърляха една голяма кръгла топка. Топката летеше от един към друг бавно и внимателно и все пак се случваше да удари някого по носа, вместо да бъде хваната. Удареният, като се преструваше, че не го боли, се покланяше наляво, надясно, напред и назад. Тогава в Залата избухваше велик смях. Най-много и най-щастливо се смееше интелохахохът със сплескания нос.

Това наистина беше много весело и аз се разсмях с все гърло, като очаквах все пак започването на диспута. Но то не настъпи. Настъпи направо неговият край. Един от интелохахохите запретна расото си до корема и подхвърли топката малко по-силно, отколкото можеше да се очаква. Този, който трябваше да я поеме, я изтърва. Тутакси останалите отскочиха настрани и около злополучния интелохахох се образува голям празен кръг. Малко по-късно зад гърба му се отвори една тъмна дупка в пода. Интелохахохът погледна изтърваната топка, погледна празния кръг и усмивката му малко избледня. А когато се обърна назад и видя дупката в пода, тя съвсем се стопи. (Трябва да спомена, че за пръв и за последен път видях ергонец без усмивка.) Интелохахохът затвори очи, отстъпи назад и се провали в дупката. След това топката отново почна да хвърка между хилавите ръце на колегите му. Те сякаш не забелязаха неговото изчезване, понеже дупката в пода се бе закрила и нищо не напомняше за нейното латентно съществуване.

— Странен диспут — казах аз. — Много интересна топка.

Ртъслри бълбукна. Лала Ки стана още по-тъжна — тя гледаше прекалено сериозно на живота. Юй Оа и съпругата му не проявиха никакви признаци на възмущение.

„Както виждате, драги ергонци — обади се дикторът, — привържениците на абсурдната теза, че Големият Космос съществува, независимо от нашите ергонски потребности, претърпяха поражение.

Това показва, че нашите интелохахохи не са лишени от здрав смисъл. А сега...”

Нататък следваха спортни състезания с топка, които по нищо не се различаваха от философския диалог между интелохахохите. Показаха ни и няколко сцени от всекидневието на ергонците: един татко биеше своя син с пръчка по главата, за да смъкне мозъка му по-надолу, тоест там, дето беше и неговият собствен; един хирург се опитваше да настави на пациента си бял дроб от младо теленце, понеже пациентът му бе спукал своя от викане на някакво тържество; няколко усмихнати ергонки играеха на прескочикобила помежду си, тъй като още не бяха си намерили мъже да ги прескачат; един младеж правеше отчаяни опити да се покатери на висок гладък стълб, но все се хлъзгаше надолу, щом стигнеше до средата — дикторът обясни несполуките на младия ергонец с неговата неопитност и слаби лакти и т.н.

За мен това бяха все познати неща и аз попитах предпазливо домакините ни дали не бихме могли да угасим видеоекрана, за да си починем.

— Невъзможно — отвърна Юй Оа. — Както включването, така и изключването става централно.

Погледнах часовника си. Видеоудоволствието продължаваше вече три часа. Оставаха още четири. Примирих се. Прекарах една тривиална ергонска вечер, каквато прекарваха собствено и милиони мои съотечественици на Земята. Накрая почувствувах, че очите ми, впити в екрана, са кървясали, главата — изпразнена, а аз самият, погледнат от страни, навярно приличах на оня наследствен идиот от нашия Сен Дени, когото всички познаваха и който предлагаше на всеки срещнат едно ръждясало копче от панталон срещу пет милиона франка — точно толкова пари му трябвали, за да закупел Атлантическия океан и да си го отнесе вкъщи, понеже сестра му имала нужда от морски бани...

Най-сетне екранът угасна и ние легнахме да спим в единствената стая на съпрузите Оа. Превенианите бързо заспаха. Вече задремвах и аз, когато чух сподавения шепот на Юй Оа:

— Кибер-доор Прим, Кибер-доор Прим.

— Кибер-доор Прим слуша — произнесе един металически глас някъде откъм тавана.

— Кибер-доор Прим, мога ли да легна при жена си? — попита все така тихо Юй.

Последва дълга пауза.

— Закъснял си, Юй Оа — рече най-сетне металическият глас. — Квотата за новонаправени ергонци тази вечер е изпълнена. През денонощието са починали триста осемдесет и шест хиляди седемстотин двайсет и четири ергонци и точно толкова разрешения вече са дадени.

— Кибер-дооре Прим — рече умолително Юй Оа, — няма ли някой, който в момента...

— Има. Един бере душа, но той ще свърши три минути след настъпването на новото денонощие... Не мога да ти помогна Юй Оа. Запази си ред за утре.

— Добре — въздъхна Юй, а след него и жена му.

Господи, рекох си аз, ето нещо, което в моята Франция никога не може да се случи. Тия ергонци били страшни камили.

И заспах.

\* \* \*

Не се усмихвайте, братя мои земляни. Мога да потвърдя под клетва пред което и да е френско съдилище и даже пред кварталния ажан на Сен Дени, че всяка дума, произнесена от моята уста и запазена в тоя кристален фонограф, е самата истина и даже — че тази истина звучи бледо в сравнение с ярките ергонски факти. Ако нещо от моя разказ все пак ви се стори смешно, спомнете си колко смешни ни се струват понякога дори нравите на съседки народи, да не говорим за по-далечните, и тогава ще разберете защо много от онова, което у нас буди смях и недоверие, ергонците го приемаха напълно сериозно и още по-сериозно го вършеха.

Освен това не всичко, което изглежда смешно, е смешно в действителност. Например колко смешни са изглеждали в средата на двайсетия век двукраките телета със зелени фуражки на главите и с фотоапарати „Цайс Икон“ в предните копита, застанали пред Джокондата в Лувъра, пред гневния Исус в Сикстинската капела или пред бюста на собствения си Гьоте във Ваймар! Но всъщност те



съвсем не са били смешни. Те са били авторите на Орадур сюр Сен. Те са си подвързвали книгите със златиста човешка кожа. Със същите „Цайс Икон“ те са се снимали пред бесилки или когато, запретнали ръкави, са хвърляли пеленачета в рововете на Бабий яр. Тъй че между смешното и страшното понякога има само една крачка.

Ние няма да направим тази крачка. Едно, защото в това, което видяхме и чухме на Ергон, нямаше нищо страшно, и второ — ние с Ртъслри и Лала Ки бяхме пътешественици, туристи, наблюдатели, а нито една от тези роли не ни предразполагаше да приемем Ергон достатъчно сериозно. Пък и в действителност това беше една цивилизация, напълно разумна и просперираща, дето всичко протичаше по железните закони на логиката. Ртъслри ми обясни даже, че като ми превел името на тая цивилизация с думата Ергон, той имал предвид латинското „ерго“, с което започва всяка заключителна мисъл. Той даже ми даде за пример съждението на Диоген Синопски: петлите са двукраки; ние сме също двукраки; ерго, ние сме петли... Но, естествено, аз не мога да наричам тази планета направо „планетата Следователно“ или „планетата Значи“. Би звучало твърде прозаично.

Събудиха ме фанфароидните звуци, идващи от стената-екран, и първото нещо, което видях, като разтърках очи, беше широката благожелателна усмивка на Супер-доора. Моите превениани и домакините се бяха събудили преди мен. Те поглъщаха сутрешното сексаблюдо, гледаха усмихнати в лицето на Доора и разговаряха тихичко, без да движат устните си. Само взривовите на екрана ги прекъсваха от време на време. Вслушах се в разговора и той ми се видя странен: Ртъслри питаше Юй Оа кога е бил построен Храмът на Статуквото.

— Веднага след вашето първо посещение — отвърна Юй. — Ако си спомняте, идеята за Храма вече витаеше във въздуха... Оттогава нищо не се е променило, освен някои подробности, свързани с растящата опасност от страна на Ни Хил.

— И толкова време нито една девиация? — възкликна Лала Ки. — Но това са близо две ергонски столетия!

Дявол да го вземе, казах си, и ергонците са дълголетни като превенианите. Тия същества си играят с вековете, както ние с минутите. Когато отиват на среща, те навярно поглеждат часовниците си, но не изпадат в паника, ако са закъснели с някой и друг век.

— Напротив — каза Юй Оа. — След изграждането на Храма девиациите се увеличиха временно. Известно е, че колкото по-стриктно е очертана посоката на движението, толкова по-вероятни стават и девиациите. Сами знаете, Лала Ки, ако тръгнете по опънато въже, без продължителна тренировка, непременно ще паднете... Впрочем, напоследък девиациите бяха сведени до минимум. Особено след въвеждането на гастронимическата декада.

— Но защо? — попита наивно Лала Ки.

— Поради смъкването на главния мозък на ергонца към стомаха. Даже у тези, които запазиха неговото предишно местоположение, девиациите са рядко явление.

— Естествено — кимна Ртъслри. — Това личи по уличното движение.

Не разбрах нищо от тоя загадъчен диалог. Поздравих и седнах да изям своето сутрешно сексаблюдо. На екрана показваха снощната програма, само че в резюме. Юй Оа беше любезен да ни обясни, че програмата била само една за цялата декада и всички я гледали по три пъти на ден, сутрин, обед и вечер, за да могат по-добре да я усвоят.

— Но кога ви остава време за работа? — учудих се аз.

— О, нашето денонощие съдържа петдесет и три часа, осем минути и пет секунди. Има време за всичко. На видеоекрана ние посвещаваме само някакви си двадесет и седем часа... Но да вървим. Докато вие спяхте, аз измолих разрешение от Кибер-доор Прим да посетите днес Пантеона на интелохахохите и Зоопарка на Фелисите. Ще ви придружава моята съпруга, защото за мен е работен ден. Аз ще ви чакам в Пантеона. И не забравяйте, че сте мои роднини от Йъ Уа.

Юй Оа излезе бързо. Малко по-късно ние с Ртъслри и Лала Ки, придружавани от мадам Оа, се запътихме към

## ПАНТЕОНА НА ИНТЕЛОХАХОХИТЕ.

Всъщност, като ни превеждаха по тоя начин названието на мястото, дето отивахме, нашите интерпланетни дешифратори не бяха съвсем точни. Много по-живописно звучеше то на описателния език на ергонците: „Големият каменен саркофаг, населен от интелектуални охахохи, на които е разрешено да мислят и изменят материята, с цел, да се постигне нейната неизменяемост и да се редуцира нейното движение до състоянието на абсолютен покой, както на Ергон, така и по възможност в цялата Вселена“. Но аз разбих донякъде затрудненията на нашите дешифратори. Нито един кратък израз на земянски или на превениански език не би могъл да помести цялото мисловно богатство на това название. Освен това дешифраторите явно, макар и погрешно, асоциираха саркофага с пантеон, а думата интелехоахохи те използваха просто за по-голяма лаконичност.

Както и да е, към Пантеона на интелехоахохите ние тръгнахме, предварително изпълнени с чувство на страхопочитание. Ние се отказахме от летящия сандък, който ни предложи мадам Оа, за да можем по-добре да опознаем Фелисите.

Над столицата светеха едновременно двете оранжеви слънца — едното на изгрев, другото на зенита. Въздухът имаше чуден портокалов цвят. На портокаловото небе плуваха кръгли портокалови облачета, прозрачните сгради излъчваха портокалов блясък и всичко приличаше на весела детска рисунка, увеличена от гигантски обектив. Даже редките фелиситани и фелиситанки, които се движеха чинно из улиците и водеха за ръка малки фелиситанчета, като ги учеха да ходят по правите кафяви ивици, изглеждаха облечени в портокалови кори — толкова ярка бе оранжевата светлина на тази планета. От време на време някое фелиситанче, все още необучено, види се, се отскубваше от родителските ръце и с игрив смях хукваше по жълтото пространство между ивиците, но тутакси биваше настигнато от най-близкия кибердоор. Като святкаше с многобройните си зелени видеолеци и ласкаво въртеше опашка, разумното металическо куче внимателно захапваше

дрехата на малчугана и го отнасяше на родителите му — при това не забравяше да им напомни, че трябва да се грижат по-добре за наследника си. Родителите се усмихваха широко и смутено. Тази идилична гледка толкова много ме трогна, че аз не забелязах как съм прекрачил извън кафявата ивица и сам трябваше да бъда въдворен върху нея. Кибер-доорът, който ми помогна в това отношение, известно време ме придружаваше отстрани и ме оглеждаше със своите лещи. След това внезапно ги затвори и изостана.

— Земянино — каза тихо мадам Оа, без да престане да се усмихва, както го изискваше редът във Фелисите, — сложете си сомбрерото, нашите слънца ви влияят зле.

Наистина горещината беше адска и аз побързах да нахлупя сомбрерото си. Същото направиха Ртълри и Лала Ки. Само мадам Оа, която вървеше редом с нас, по съседната кафява ивица, продължаваше да размахва своето в ръка. Златните ѝ коси искряха в оранжевото утро.

— Наистина в Йъ Уа, отдето идвате, кафявите пътеки още не са въведени и това ви извинява донякъде...

— За какво, мадам Оа?

— За вашата неловка стъпка преди малко — отвърна мадам Оа, като гледаше пред себе си. — Но имайте предвид, че те ви запомниха.

— Кои те?

— Кибер-доорите.

— Но той беше един...

— О, всички кибери на Ергон представляват единен организъм. Когато ви гледа един, виждат ви всички. И всички ви запаметяват.

— И какво следва от това?

— Едно стъпване извън кафявата пътека се смята за случайност, макар и подозрителна случайност... Но две, и особено три последователни нарушения вече говорят за психическа девиация и могат да предизвикат изследване на горните слоеве на мозъка ви. А това понякога води до Зоопарка. Или още по-далеч.

— Нищо не разбирам — възкликнах аз. — Обяснете, моля ви...

— Какво приятно време, нали — отвърна неочаквано мадам Оа и аз забелязах на близкия кръстопът няколко кибер-доора.

Осмокраките металически кучета бяха застанали в кръг и бяха опрели задниците си тъй, че образуваха нещо като звезда. Те святкаха на всички страни със зелените си лещи и вдигнали глави, непрекъснато

душеха въздуха. Минахме край тях, жизнерадостно усмихнати. Даже Ртъслри и Лала Ки се опитаха да разтегнат устни. Разбира се, надписите на гърдите им, които гласяха, че сме от Йъ Уа, донякъде ги оправдаваха и кибер-доорите се задоволиха само да ги огледат от глава до пети.

Когато отминахме, попитах мадам Оа какво все пак означава терминът „ауойойой“, който моят дешифратор ми превеждаше като „девиация“. Златокосата ергонка ми обясни, че ауойойой се нарича всяко нарушение на онези правила на поведение, мислене и говор, които са записани върху вътрешните стени на Храма на Статуквото и които с радост се изпълняват от всеки истински ергонец.

— Отначало, по време на Първото Доорство, тези правила са били само двадесет и пет — продължи мадам Оа, — при Второто Доорство правилата са нараснали на осемстотин и седемдесет, а при Третото, тоест при настоящото, те са вече седем милиона деветстотин и четиридесет хиляди петстотин двадесет и шест и обхващат безусловно цялото многообразие на жизнените явления. Сега стените на Храма са изцяло изписани, тъй че ако се появят нови правила, ще трябва да се строи и нов Храм...

— Но как запомняте толкова милиона правила, мадам? — рекох аз изумен.

— О, това не е нужно. Достатъчно е да знаеш от три до пет хиляди правила, за да не сбъркаш практически нито веднъж в живота си. Всяко правило логически произтича от предишното и това много ни улеснява. Разбирате ли?

— Приблизително — поизкашлях се аз. — Но вие споменахте за три Доорства. А какво е имало преди тях?

— Осемнайсет Коорства.

— А преди Коорствата?

— Известен брой Моорства.

— А преди Моорствата?

Мадам Оа ме погледна и сви рамене:

— Навярно хаос, но това никой не би могъл да каже точно, мосю Гиле. По-нататък всичко се губи в мъглата на времето. Знае се само, че първите сериозни мутации в мозъците на ергонците, под влиянието на Твърдата радиация на двете Оранжеви, са предизвикали появата на Моорството и заедно с това — на известен ред върху планетата. За

първ път тогава именно са били определени задълженията на охахохите, както и правата на моорите, които по-късно прераснали в права на коорите и на доорите.

Обясненията на мадам Оа разпалиха моето любопитство на историк. Заинтересувах се по какво са се отличавали моорите от коорите и последните от доорите. Ртълри, който вървеше непосредствено зад мене, бълбукна:

— Не задавайте глупави въпроси, Луи.

— Защо? — учуди се мадам Оа. — Въпросът на мосю Гиле е твърде уместен... Вярно е, че между Моорството, Коорството и Доорството има нещо много общо и това общо е тяхната главна функция, тоест грижата им за благо на охахохството. Още с възникването си моорите поели тази грижа в ръцете си и вече не я изпуснали.

— Нима охахохите не са могли сами да се грижат за себе си?

— Могли са. Но моорите великодушно са поели това задължение, за да могат охахохите да произвеждат блага и за тях и за себе си, без да отвличат вниманието си със странични неща... Що се отнася до различията, те са много съществени. Така например моорите и охахохите са произхождали от едно общо племе и са се различавали само функционално, докато коорите вече са произхождали сами от себе си, а доорите — направо от Божественото Провидение. Освен това доорите имат по една наследствена брадавица на дясната буза, която ги прави непроницаеми като съсловие, тоест нито един охахох или интелохахох не би могъл да се включи незабелязано в Доорството — нещо, което по-рано се е случвало понякога и е предизвиквало безредици.

Ртълри бълбукаше неудържимо, но това не ме смути и аз продължих да задавам въпроси. Изясни се, че целият този ред на нещата е много разумен, понеже от три ергонски века насам (а ергонските векове са два пъти и нещо по-големи от земните) на планетата царувало абсолютно спокойствие.

— Но в такъв случай защо ви са всички тези кибер-доори? — попитах аз.

— Една гаранция повече никога не е излишна — рече с вечната си усмивка мадам Оа. — Все още се случват девиации, които някои ергонци се опитват да скрият.

— А нима другите ги признават?

— Разбира се. Това е първото задължение на всеки ергонец. Щом почувствува в себе си девиация, даже ако тя не се е отразила на поведението или на говора му, ергонецът се запътва към най-близкото кибер-доорство и я обявява. В зависимост от степента на девиацията, той бива лекуван или остракиран.

— По какъв начин?

— О, начините са много и разнообразни. Ще видите сам.

Поисках от мадам Оа да ми покаже един жив доор — бях видял досега само Супердоора, и то по видеоекрана, — Но тя каза, че това е невъзможно: доорите могли да бъдат лицезрени веднъж в годината, на Празника на Статуквото, а през останалото време седели в домовете си, наблюдавали за реда на планетата и мислели непрекъснато за щастието на охахохите. Попитах къде живеят доорите. Този въпрос смая мадам Оа, но като дойде на себе си, тя пошушна тихичко, че това никой не знае и никой не би могъл да каже.

— По-добре вижте къде прекарват част от времето си охахохите — рече тя, като посочи някъде под нозете си.

Погледнах и аз под себе си. Господи! Жълтото платно на улицата с неговите кафяви ивици тук беше прозрачно. Долу, в дълбочината, се виждаха някакви грамадни помещения, запълнени с чудати машини. Там се въртяха огромни сребристи колела, плавно се издигаха и спускаха сребристи цилиндри, големи сребристи кълба извършваха странни параболични движения, някакви зъбчати лостове изхвъркваха от корпуса на гигантската машина и пак се скриваха. Край машината стояха стотина охахохи. Те протягаха ръце напред, нагоре и надолу — равномерно, бавно, спокойно — и това ми напомни с нещо за Гриз. Но аз веднага разбрах, че тази картина нямаше нищо общо с гризианския подземен завод, тъй като движенията на охахохите, макар и забавени, бяха напълно осмислени: те дърпаха, натискаха, повдигаха реални лостове и ръчки и очевидно бяха много необходими на машината. При това, вместо тъпия израз на гризианите, те имаха усмихнати щастливи лица и аз бях така запленил от тази гледка, че трябваше Ртъслри да ме бутне по гърба и да ми напомни, че спирането на улицата е недопустимо от гледище на ергонския морал.

Продължихме пътя си. Аз открих, че прозрачните пространства по улиците се редуват с непрозрачни в един строг ритъм, както всичко

на тази планета. Очевидно цялата подземна част на Фелисите представляваше едно гигантско работно помещение.

— И кому принадлежи всичко това? — запитах любезната мадам Оа.

— На Доорството, естествено. Не само това, но и надземните сгради, и улиците, и повърхността на планетата, и нейните недра, и въздуха над нея, и стратосферата, и двата естествени спътника на Ергон, и двете Оранжеви звезди.

— Мон дийо — рекох аз зашеметен. — Но как е възможно това?

— Всичко е възможно — отвърна мадам Оа невъзмутимо. — На Ергон няма нищо невъзможно.

— Но за какво, по дяволите, служи цялата тази собственост на Доорството?

— Не знам. Но Доорството служи вярно на собствеността си и така поддържа живота на Ергон. Представете ли си например какво би станало с двете Оранжеви, ако го нямаше Доорството? Та те отдавна да са изгаснали. А заедно с тях и ние.

— Как тъй?

— Всяка декада — обясни ми мадам Оа — Доорството отпуска по два килограма водород, хелий и други вещества от собствените си стратосферни запаси и тези вещества биват хвърляни върху звездите — на всяка звезда по килограм. Така се поддържа тяхното горене. Освен това Супердоорът от време на време нарежда да хвърлят на звездите и по два-три грама сяра. По този начин се запазва оранжевият им цвят.

— О! — можах само да кажа аз.

И наистина, какво друго би могъл да каже човек пред картината на такова могъщество? Та в нашата Осма република все пак имаше цели три фирми и тези три фирми си бяха поделили една нищо и никаква Франция. Дори суперархитектите отвъд Атлантика биха се пукнали от завист, ако им се случеше да попаднат на Ергон... Мина ми през ума да попитам какви грижи полага Доорството за двете месечини, но не ми остана време, понеже бяхме стигнали пред Пантеона на интелектуалците.

\* \* \*



Това беше гигантска квадратна постройка, която се отличаваше от останалите сгради на Фелисите по това, че стените ѝ не бяха прозрачни и през тях не се виждаше нито от вън на вътре, нито от вътре на вън. На високата стометрова фасада се виждаше една-единствена вратичка, през която можеше да се влезе само ако човек застане на четири крака. На противоположния край на постройката се издигаше квадратна кула, два пъти по-висока от самата постройка. Около върха на кулата плуваха в кръг няколко оранжеви ергонски облачета.

Отвън Пантеонът на интелохахохите бе ограден с петнадесет редици кибер-доори. Всички те стояха с муцуни към сградата и безбройните им зелени лещи бяха вперени неотстъпно в стените ѝ. Какво гледаха там? Когато изразих учудване, мадам Оа каза, че позицията на кибер-доорите била напълно целесъобразна, тъй като те охранявали не Пантеона от външни лица, а външните лица от Пантеона. Защо така? О, това било напълно обяснимо: Пантеонът на интелохахохите бил единственото място на планетата, дето понякога се раждали идеи — научни, технически и метафизически, — а ергонските идеи имали свойството да проникват и през най-плътните стени и даже през коремните мускули на самите ергонци — нещо, което предизвиквало както затруднения за перисталтиката на червата, така и душевни разстройства. Веднъж някаква идея успяла да измами бдителността на кибер-доорите и преди да я въдворят обратно в Пантеона, направила няколко обиколки из столицата. Настъпило пълно объркване на реда, истински хаос: внезапно фелиситаните престанали да се усмихват и толкова се замислили, че охахохите забравили да отидат в подземните заводи, интелохахохите, кой знае защо, почнали да си скубят косите, а част от доорството излязло на улиците и скъсало кафявия кръг със златната светкавица на блузите си в знак на разкаяние. Но хаосът, слава богу, траял само двадесет и четири часа, без да прескочи територията на Фелисите. Тогава именно редиците на кибер-доорите, наблюдаващи Пантеона, били увеличени и сгъстени, тъй че пиле не можело да прехвъркне навън, та камо ли идея, а разкайлите се доори се самообезглавили в знак, че се разкайват за своето разкаяние. И всичко си тръгнало отново по реда.

За мое учудване (на тази планета аз не преставах да се учудвам, въпреки моите преживелици на Гриз) кибер-доорите не ни спряха,

даже не ни обърнаха внимание и ние пълзешком се промъкнахме през малката вратичка.

Пантеонът се състоеше от четири корпуса, дълги по един километър. Корпусите заграждаха голям квадратен двор. Из двора се разхождаха известен брой интелюахохи в дългите си бели раса. Те бяха мълчаливи и съсредоточени, но разбира се, усмихнати. Само от време на време някой от тях внезапно вдигаше две ръце към оранжевото ергонско небе и извикваше: „Ойайауя!“ — и изчезваше в сградата. Останалите го проследяваха с погледи и усмивките им за миг ставаха зловни и зловещи.

Направиха ми впечатление лицата на тези интелюахохи — най-мъдрите на Ергон, както твърдеше мадам Оа. За разлика от пълнокръвните жизнерадостни лица на обикновените ергонци, тези тук бяха изпити, кокалести и восъчножълти и аз донякъде си обясних названието на тяхното обиталище: те всички сякаш бяха минали или бяха готови да минат във вечността. Впоследствие узнах, че на този интелектуален елит се отпущало ядене веднъж дневно, тъй като пълните стомаси не предразполагали към мислене и открития. По същата причина стомасите на останалите ергонци не трябвало да остават никога празни.

— Да влезем — каза мадам Оа. — Моят Юй ще ви покаже всичко. Ще го намерим в библиотеката.

Влязохме в най-близкия корпус през една нормална врата и се намерихме в една зала, която заемаше, както се оказа, целия корпус. Таванът ѝ едва се виждаше, ширината ѝ бе не по-малка от петстотин метра, а по дължината ѝ можеше да се организира маратонско надбягване. Великолепна мозайка от фигури на животни и растения покриваше пода на залата. Огромни стелажи с дебели книги и ръкописи закриваха четирите ѝ стени. Интелюахохи в бели раса се бяха покатерили по златни стълбички и се ровеха в книгите.

Посегнах да докосна един том с позлатен гръб и красив надпис върху него, но пръстите ми опряха в нещо твърдо и гладко. Прекарах длан по гръбчетата на съседните книги и хлъцнах от изненада: усетих само равната повърхност на стената... Стелажите, книгите, интелюахохите, които се ровеха в тях, стълбичките — всичко това бяха само добре изпълнени фрески. Залата беше съвършено празна и нито един реален предмет не нарушаваше нейната пустота. Само

някъде далеч, по средата ѝ, се виждаше дребничката фигура на един интелюахох, който се бе изтегнал в удобен шезлонг и дремеше. Но не бе ли и той нарисуван?

Запътнихме се нататък и вървахме доста време, докато стигнем до легналия интелюахох. Не, той не бе нарисуван. Той стана да ни посрещне, като оправяше диплите на расото си. Беше Юй Оа.

— Добре дошли в най-голямата библиотека на Космоса — поздрави ни той със своята ергонска усмивка.

Ртълри блбукна с цялото си гърло. Лала Ки се бе увлякла да разглежда фреските, като се мъчеше да определи преди колко века и с какво бяха рисувани. Аз бях малко озадачен?

— Но къде са книгите, уважаеми Юй Оа?

— Ето ги.

Като се прозяваше, Юй Оа посочи едно сандъче, поставено на пода до шезлонга. Сандъчето бе от чисто злато и лъщеше като слънце. Само катинарът, който го предпазваше от лекомислено отваряне, беше малко ръждясал. Гледах сандъчето като изтърван.

— Не виждам книги, Юй Оа...

— Те са вътре. Тоест, тя е вътре. Тя е добре съхранена.

— А къде са останалите?

— Други няма. — Усмивката на Юй Оа в момента можеше да затъмни двете оранжеви слънца на Ергон, но аз, който знае защо, си припомних за обичая на японците да се смеят, когато им е тъжно. — Други няма, тази е единствената, земянино. Много ценен ръкопис.

— Ръкопис? Нима не сте открили още книгопечатането?

— Как да не сме го открили — обиди се малко Юй Оа. — Та ние вече го закрихме... При Първото Доорство тази библиотека е била напълно реална, книгите са били разпространени по целия Ергон. Но при Второто било турено начало на една възхитителна селекция. Най-напред са били премахнати вредните книги. След това — безполезните. След това полезните, но предразполагащи към девиация. След това безвредните, но отвличащи вниманието на оахохите от техните задължения. След това недостатъчно полезните. След това достатъчно полезните, но отживели времето си. След това неотживелите полезни, но непотребни, поради напредъка на образованието...

— Ей богу, това последното не го разбирам — рекох аз.

— Ще го разберете след малко... След това били отстранени книгите, които току-що излизали изпод перата на скрипторите и учените. След това — онези, които скрипторите имали намерение да наскрипят...

— Но как е възможно? Как може да се унищожат намеренията?

— Чрез унищожаване на възнамеряващите... Процесът бил продължителен и благотворен. Колкото по напредвала селекцията, толкова очите на ергонците ставали по-сини и ясни, а усмивките им по-ведри и жизнерадостни. Този резултат ние дължим главно на Третото Доорство, което още с встъпването си в Храма на Статуквото насочило енергията на ергонците към борба с Двете злини: насекомите и книгите... Забелязвате ли колко е чист сега въздухът на Ергон?

— Забелязвам — казах аз учтиво. — А в това сандъче какво има?

— Ръкописът на Йауиюайя, древен ергонски мъдрец. Той пръв открил възможността за редуциране на движението до състояние на абсолютен покой. Той предсказал и появата на Доорството още по време на Моорството... С една дума, в това сандъче се съдържа всичко, което ни е нужно.

— А какво правите тук вие, Юй Оа?

— Пазя сандъчето. Всеки ден го лъскам по три пъти.

— Но катинарът е ръждясал...

— О, до него ми е забранено да се докосвам. До катинара никой не се докосва.

Сами разбирате, драги братя земляни, че моите „но“ не биха имали край, ако Юй Оа не ни подкани да вървим, за да разгледаме останалите три корпуса на Пантеона. Все пак, докато се изкачвахме и слизахме по някакви безкрайни и ослепително позлатени стълби, за да влезем във втория корпус, аз казах нещо иронично за отношението между книгите и образованието на Ергон, но Юй Оа ми затвори устата, като отвърна студено:

— Образованието у нас е всеобщо, землянино. Сам ще се убедите.

Вторият корпус по вътрешното си устройство нямаше нищо общо с библиотеката на Пантеона. Той беше разделен на етажи, коридори, зали и кабинети, както всяка земна Академия на науките.

Най-напред влязохме в една зала, дето намерих пряк отговор на моя въпрос за образованието. Залата имаше вид на амфитеатър. По

пейките ѝ, стигащи постепенно до тавана, бяха насядали стотици беловласи и белобради интелюхахохи. Те бяха много заети и даже не ни погледнаха. Те се почесваха по вратовете, въздишаха или тихичко се секнеха в полите на белите си раса. На равни промеждутъци от време те скачаха пъргаво на крака и викаха: „Ау, ау, ау“, което означаваше: „Да, така е, съгласни сме!“ Но с какво бяха съгласни тези почтени старци?

Ах, да. В ниската част на залата се издигаше красив ораторски подиум, ограден с кафяви щитове. Върху щитовете блестяха зигзагообразни златни светкавици — емблемата на Ергон. На подиума бе застанал един великолепен едър кибер-доор, направен от чисто злато. Зрителните му лещи представляваха изумрудни, обработени с голямо изкуство — те заливаха слушателите със зелена светлина. Кибер-доорът се крепеше на задните си нозе, а останалите си три чифта размахваше енергично във въздуха:

— ... и да се пристъпи към още по-рационално съкращаване на знанията. Когато младият ергонец излезе от нисшата схола, той е длъжен да знае три пъти по-малко, отколкото преди влизането си там, а когато излезе от висшата — десет пъти по-малко... А какво виждаме сега? Все още не можем да ликвидираме напълно познанията, придобити до петгодишна възраст, нито пък извънсхоластичното въздействие върху умовете на юношите. Чудно ли е, че девиациите не са изчезнали напълно от Ергон? Не е чудно...

— Какъв чудесен кибер-доор — Прошепнах аз, като се любувах на това изумрудено-златно животно. — И какъв мелодичен глас!

— Това е Кибер-доор Прим — отвърна ми също така шепнешком Юй Оа. — За педагозите е голяма чест...

Не чух кое е голяма чест за педагозите, понеже Кибер-доор Прим повиши глас:

— А какво правите вие, свини мръсни? (На Ергон, разбира се, нямаше свини, но моят дешифратор види се не можа да преведе другояче емоционалния изблик на Кибер-доора Прим.

Тук старците скочиха на крака така енергично, че някои полетяха във въздуха и удариха главите си в тавана. Последва трикратно „ау“. Белите бради на педагозите се тресяха от възторг.

— Какво правите вие? — продължи Кибер-доорът Прим още по-вдъхновено. — Развивате ли антимнемониката? Докъде сте я развили?

Защо перцепациите и асоциациите все още съществуват? За какъв дявол са те на охахохите? Докога ще ви учим? — Кибер-доорът направи уморен трагичен жест, след което продължи по-спокойно. — И тъй, мръсни свини, запомнете: схолите на Ергон са места, дето се преподава антинихилианство и се прилага антимнемоника. Главната образователно-възпитателна задача си остава развитието на бицепсите, трицепсите, гръдните мускули и гласните струни...

Ново скачане на крака прекъсна речта на Кибера. Този път възторженото „ау“ нямаше край — старците се опитваха да докажат, че техните гласни струни отговарят на изискванията.

Кибер-доорът Прим отново зина, но Ртъслри ни подтикна към вратата.

— Обикновен педагогически инструктаж — рече той, като едва сдържаше прозявката си.

И беше прав. Единственото, с което речта на Кибера ми направи впечатление, бе нейната необикновена искреност. Юй Оа кимна и добави, че такава искреност съществува само между стените на Пантеона.

Когато излязохме в коридора, той ни поведе бързо покрай редица затворени врати. Поисках да узная какво има зад тези врати.

— Нищо — каза Юй Оа. — В миналото тук са се помещавали разни неточни науки и изкуства. Зад тази врата например са седели скриптори и звуктори, но след ликвидиране на ергонската писменост, за което вече стана дума, тяхната функция била поета от имитаторите и фокусниците, които и досега много добре забавляват населението.

По същия начин, докато минавахме край останалите затворени врати, Юй Оа ни обясни изчезването на някои науки, които били излишни за ергонците. Така историята била заместена от одаистиката и футурологията; мнемониката — от антимнемониката; психологията — от хиромантията; икономията — от гастрономията; социологията — от астрологията; статистиката, като една от най-неточните и ненадеждни науки, била изтласкана от илюзионизма и бялата магия; естетиката — от козметиката; риториката — от пасологията; логиката — от софистиката и тъй нататък. Същата участ постигнала и редица от точните науки, за които не могло да се установи доколко и в какво отношение са точни и най-вече — дали допринасят за дисциплината на Ергон и за бъдещата победа над Ни Хил.

— А изкуствата? — попита Лала Ки, като се надяваше да обогати превенианското изкуствоведство.

— О, те станаха жертва на собствените си болести — отвърна Юй Оа. — Неотдавна при опит да бъдат излекувани, те починаха.

— Кои те? — не разбра Лала Ки.

— Изкуствата.

— От какво починаха?

— От вулгарна анемия. Ето как се случи това. Една сутрин Фелисите узна, че Върховният Доор се бил събудил с много силен сърбеж на едно много неудобно място. Не можел нито да лежи, нито да седне. Тичането из покоите също не му помогнало. Медиците установили някаква непозната болест и дълго си блъскали главите как да я нарекат. Най-сетне й дали странното име хемороиди, въпреки настояването на един от тях да я кръстят маясъл. Но от това на Доора не му станало по-леко. Понасяйки героично сърбежа, той се замислил. И открил, че заразата идва от симфоничния оркестър, който го приспивал всяка вечер. Той се вгледал и в останалите изкуства — те също пъкали от бацили... На следващия ден бе констатирано на специален събор на Доорството, че всъщност изкуствата цели векове само са развращавали нашия целомъдрен Ергон и под прикритието на своята забавност са пръскали всякакви зарази.

— Какъв ужас! — възкликнах аз. — И защо са ги търпели в такъв случай?

— Поради невежество. Но Третото Доорство веднага взе необходимите мерки. За да бъдат ефикасно обезвредени, изкуствата биваха систематично поставяни в специални херметични дезинфект камери. Наистина бацилите им почнаха да намаляват, но същевременно, поради липса на кислород в камерите, почна да намалява и хемоглобинът в кръвта им. Разбирате ли, белите кръвни телца, като нямаха какво да ядат, се нахвърляха върху червените. Противоречието бе неразрешимо: лекуването водеше до скоропостижна смърт. На Доорството остана само да се погрижи за погребението.

— Жалко, наистина — казах аз...

— О, мосю Гиле — въздъхна Юй Оа. — Доорството бе страшно опечалено. По-тържествено погребение Ергон не е виждал. Самият Супердоор свали сомбрерото си пред останките на скъпите покойници.

Беше даден прощален салют от три атомни залпа по посока на Ни Хил, а Храмът на Статуквото бе покрит цяла декада с бял чаршаф в знак на траур... О, мосю Гиле, скръбта ни беше голяма.

Лала Ки унило наведе глава: по всичко личеше, че тя няма какво да прави на Ергон, освен може би да положи един венец върху братската могила на музиката, живописиста и театъра. Ртъслри бълбукаше мрачно и кимаше като превенианин, който отдавна бе прозрял тайните на Ергон. Но аз бях удовлетворен. В моята нероновскокалигуловска Франция този проблем беше решен само частично в смисъл, че терапията там се ограничаваше с потапяне в кипяща и в ледена вода и съвсем спорадично прилагаше като стимулатор публичния бой с тояги — поради което изкуствата агонизираха, без да могат да издъхнат радикално. А тук! Каква блестяща находчивост! Какво гениално остроумие! Не, тези ергонци все повече ми харесваха.

\* \* \*

Преминахме в третия корпус. Още отдалеч познах, че тук се помещават точните науки: из коридорите се носеше приятна миризма на химикали, на тоалетни и на плесен. Често се раздаваха викове: „Ойайауя!“ (Еврика!), което показваше, че големите открития валяха като градушка. Заключение врати тук бяха малко, а пред отключените бяха наклевали кибер-доори — по това можеше да се съди за изключително важното значение на този корпус.

Най-забележителното в това светилище на ергонската наука бяха не толкова нейните постижения, колкото удивителната целенасоченост на усилията, пълната хармония на желанията и целите. Всичко, което се вършеше тук, биеше в една точка и тази точка се заключаваше в доуреждането на ергонското битие. Това ни направи впечатление още в първата зала, в която влязохме.

В залата работеха две групи интелохахохи, обърнати гърбом една към друга. Групата отдясно се бе навела над една маса, покрита с колби, реторти и епруветки, от които се вдигаше пара. Групата вляво пък се трудеше над конструирането на някаква апаратура, напомняща до голяма степен гигантска центрофуга. Щом се завъртеше маховикът



на центрофугата, от нея започваха да хвърчат сини искри по всички направления. Една такава искра ме чукна по челото и аз едва се удържах на нозете си, защото усетих внезапно приятна лекота в главата и непреодолимо желание за сън. Даже се опитах да се излетна на пода и щях да го направя, ако Ртъслри не бе ме ошипал навреме по ръката.

— Не се поддавайте, Луи. Вашата нервна система е твърде лабилна.

Един от интелохахохите-конструктори забеляза сцената и обърна към нас широката си усмивка:

— Приближете се, няма нищо опасно — каза той и ни се представи като главен Теоретик на психотехническата група. — Това, което виждате тук, е само едно полезно изобретение, реализиращо един от принципите на Йауиюайя — по-точно принципа за пълна унификация и автоматизация на ергонската психика. Машината ще действа от всякаво разстояние. Всяка вечер, докато ергонците седят пред видеоекраните, тя ще изсмуква разнообразните мисли, натрупани през деня, ще ги разбърква и смिला, ще ги оцветява с един и същи цвят и после ще разпределя тази смес поравно между всички... Така всички петстотин милиона ергонци ще могат да мислят и действуват като един-единствен ергонец. Ни Хил не ще ни плаши вече.

— Но в такъв случай видеоекраните стават излишни — досетих се аз.

— Разбира се — кимна доволно интелохахохът.

— И кой ще определя вида на унифицираната мисловна смес?

— Доорството. А може би просто Кибер-доорът Прим.

Онемях от възторг. У нас водачите на Патриотичната лига всеки ден си деряха гърлата и похабяваха тонове печатарско мастило, за да постигнат нищожна част от това, което тази машина щеше да извършва в няколко мига. Колко усилия щяха да си спестят пустите му ергонски доори!

Привлечена от разговора, при нас дойде и групата, която боравеше с колби, реторти и епруветки.

— Машината е добра — рече снизходително един интелохахох от тази група, — но струва ми се, без да отричам заслугата на колегите психотехници, че нашият метод за психорегулацията ще бъде много по-ефикасен. Ние ще предложим на Доорството една ваксина, която,

впръскана в хромозомния апарат на охахохите, ще даде същия резултат. И, забележете, впръскването ще бъде еднократно, а придобитото качество ще се наследява от поколенията.

— И как получихте тази ваксина? — любопитствува Лала Ки.

— От кръвна суроватка на магаре и костенурка, към която прибавихме няколко грама мозъчен екстракт от най-обикновен ергонски кретен.

— Да — каза Ртъслри. — Великите открития винаги са се отличавали с детска простота... Луи, имате ли нужда от още обяснения?

— Не — казах аз засрамено.

И си излязохме.

Би било твърде дълго, братя земляни, да ви описвам всичко, което чухме и видяхме в тоя корпус на ергонската наука. Затова ще ви спомена само някои от проблемите, над които се трудеха бледните интелохахохи. Така едни от тях се опитваха да създадат нов тип кибердоори, снабдени отзад с пропелери, за да могат да се вдигат и във въздуха, а отпред — със специално електронно обоняние, което би им позволило да надушват всяка девиация на три километра околоръст; други разработваха теоретичните основи на един универсален механичен мозък, способен да дава готови отговори на всички въпроси, възникващи в процеса на деградацията на Ергон; трети изследваха възможностите на рибешката нервна система, с цел да я присаждат на ергонските кърмачета — така ергонците биха се отървали от страстите и афектите веднъж завинаги; четвърти изобретяваха нови бойни лъчи, които еднакво биха послужили както срещу козните на Ни Хил, така и при нужда, за превръщане в прах и пепел на цели области върху самата Ергон; пети се блъскаха над проблемите на планетарната акустика — тяхната далечна, но благодатна цел бе Ергон да се превърне в една кухня топка, в един добър резонатор, който би долавял и препредавал всеки звук, всяка дума и даже най-слабата въздишка на съответното място. И тъй нататък и прочие.

Всъщност най-интересно ми се стори изобретението на група физици, касаещо движението на повърхността на Ергон. Те извършваха опити за създаване на индивидуални магнитно-силови пътеки, които биха заменили жълтите ивици по улиците. Един от

физиците, интелохахох с квадратна математическа глава, който ни се представи под името И Ое, обясни как ще действа изобретението.

— Всеки ергонец — каза той, — щом излезе вън от дома си, веднага ще попада в своята пътека, тоест между две невидими силови полета и това не ще му позволява да се отбива от определения му път до работното място и обратно. По такъв начин ще се пести време и всеки контакт между ергонците вън от домовете им ще бъде изключен.

— Да, но ако някому се прище да се отбие в таверната? — попитах аз.

— И това е предвидено — отвърна И Ое. — Пътеките Йауиюайя, или съкратено — на Йяу, както ще се наричат, ще минават след работно време непременно през някоя таверна.

— Но ако някой не желае да вземе аперитив?

— Няма да вземе. Но през таверната ще мине.

— Но предположете — не мирясвах аз, — че някой би пожелал да напусне своята силова пътека и да си поскита например из ергонските полета?

На тоя въпрос И Ое само хихикна. Той отиде до една клетка, дето се борицаха няколко осмократи кученца (тук разбрах, че кибердоорите са направени по техен образец), и пусна едно от тях в залата. Почувствувало свобода, осмократото пале с весел лай почна да скача около И Ое, но последният се отдалечи в ъгъла на помещението и пусна в действие някакъв апарат. Кученцето изквича. После то се люшна няколко пъти ту на една, ту на друга страна и хукна в права линия до срещната стена. Върна се при господаря си също така в права линия. То тичаше и се олюляваше от време на време, сякаш някой го блъскаше и направляваше движенията му.

— Сега внимавайте — рече И Ое и като приклепна встрани от линията на движението на палето, викна силно: „Юой, тук Юой?“

Палето се спря за миг. След това опита да се хвърли към господаря си, но падна по гръб, отблъснато от невидимата сила. Тогава то направи един скок, по-скоро опит за скок, в който вложи всичката си енергия. Леко изпращяване, къс синкав блясък във въздуха и... паленцето изчезна.

Останахме втрещени. Ртълри погледна интелохахоха с мрачна ненавист.

— Вие сте постигнали много нещо, уважаеми И Ое — каза той.

— Нали? — отзова се възраждан И Ое. — Както виждате, напускането на пътеката на Йау е невъзможно, понеже води до незабавна сублимация. Щастлив съм, че нашето изобретение ви се нрави.

Тук се случи нещо извънредно. Лала Ки, преодолявайки своето превенианско хладнокръвие, се приближи до И Ое и най-неочаквано му завъртя една плесница. Още по-неочаквана беше обаче реакцията на И Ое. Вместо да се разсърди или да извика, той се поклони дълбоко, като притисна ръце към гърдите си. От това аз заключих, че или бе свикнал с плесниците, или на Ергон те бяха обичайната форма на благодарност и признание на заслугите.

— И едното, и другото — каза Юй Оа, когато напуснахме физическата лаборатория. — Приемането на плесници с чувство на радост и признателност е най-голямото достойнство на нашите интелохахихи.

Един кибер-доор, който през цялото време ни придружаваше, джафна в знак на съгласие.

\* \* \*

Побързахме да преминем в четвъртия и последен корпус на Пантеона. Юй Оа ни предупреди, че тук не бива да задаваме въпроси, нито да възразяваме, тъй като и едното, и другото било безполезно.

Последният корпус, подобно на първия, се заемаше от един-единствена зала. Залата от своя страна се заемаше от един-единствен интелохахих. Тя бе боядисана в черен цвят, понеже светлината разсейвала мисълта — както ни обясни Юй Оа — и единственото бяло петно в нея бе расото на интелохахиха.

Този интелохахих беше невероятно мършав. Сините склеротични жилчици на голия му череп пулсираха едва-едва, лицето му беше тъмно и набръчкано, нозете му трепереха тъй, че той целият се тресеше. Това не му пречеше обаче да тича от единия до другия край на залата с необикновена, неергонска скорост. От време на време той изчезваше по едни стълби в един отвор на тавана, който, както разбрахме; водеше в кулата — същата кула, която бяхме забелязали

преди да влезем в Пантеона. Там той се бавеше известно време, а след това се появяваше и хукваше с още по-голяма скорост из помещението.

Щом ни видя, престарелият интелохахох се спря за миг.

— А, млади хора — изписка той. — Какво ви носи насам? Какво търсите тук? Някоя идея? Хе-хе! Ако имах, с удоволствие... Но нямам, нямам. Да имате вие някоя излишна?

Като не получи отговор, той изтича до дъното на залата, което му отне половин час и отново се върна.

— Да, да, нямам — продължи той. — Когато бях млад като вас, имах идеи. По цели дни седях горе, на върха на кулата и ги ловях просто от въздуха. Но сега не. Сега нямам какво да поднеса на Доорството, уви! Сега помня само трите принципа на Йауиюайа. Не вярвате ли? Ето! Дааа... Дааа... Да, първият гласи: Вселената е материална, с изключение на Ергон. Какво значи това, млади хора? Това значи: Вселената може да се движи и да се изменя, колкото си ще, но не и Ергон, понеже и доколкото само материалното подлежи на промени... Тъй. Вторият принцип, произтичащ от първия и в пряка логическа връзка с него гласи: битието на Ергон не е нищо друго, освен функция на ергонското съзнание, по-конкретно на доорското съзнание. Третият принцип беше... беше... ах, да: всичко съществуващо е разумно и всичко разумно е осъществено. Ето, виждате ли? Тъкмо поради този принцип, който аз навремето развих доста подробно в сто и двадесет и първия си том, сега аз нямам нито принципи, нито идеи. Даже най-малката идейчица, която да поднеса... Защото, ако всичко съществуващо е осъществено... тоест... ако всичко разумно е вразумено... Извинете, лапсус! С една дума, цели денонощия тичам насам-нататък и... нищо. Даже по-малко от нищо!

Старият интелохахох, в чието лице аз заподозрях бивш философ, подскочи, изтича и изчезна в кулата. Когато се върна, той беше порядъчно запъхтян.

— Няма, няма и няма — пискаше старецът. — Само три оранжеви облачета над кулата. Но защо ми са облачета? Защо ми е тази черна зала? Какво правя аз тук? Да, какво правя?

Той се огледа, приближи се и зашепна поверително:

— Аз пазя костите на Йау, ето там, в онази ниша. Парче от черепа му и един пищял, съвсем автентични... Някога бяхме мнозина, които ги пазехме, но другите бяха отнесени от девиации. Аз единствен

останах незасегнат. Защо? Защото аз тълкувам разтълкуваното, преповтарям реченото, систематизирам системата, онагледявам, очевидното, усъвършенствувам идеалното, подновявам новото, йонизирам монадите, диференцирам различното, утвърждавам утвърденото, раздвижвам движещото се...

Ние тихичко се измъкнахме в коридора. Но старецът бе повишил глас и ние още дълго време чувахме виковете му:

— ... опростявам простото, усложнявам сложното, успокоявам покоя, унифицирам единното, дезинфекцирам стерилното, опровергавам отреченото, митологизирам митологията, реализирам реалното, аргументирам доказаното, конкретизирам, обосновавам, анализирам, синтезирам, логизирам, асоциирам, вегетирам...

Напуснахме Пантеона на интелохахохите, отнасяйки в паметта си техните бледи дистрофични лица и великолепното им старание да служат на своята планета.

Щом излязохме на улицата, петнайсетте редици кибер-доори се пораздвижиха. Ние бяхме огледани, опипани и обмирисани. Бръкнаха ни в устата и в задните проходи, претършуваха стомасите ни, изсмукаха въздуха от белите ни дробове. Като се убедиха, че не сме скрили нищо, освен добрите си впечатления, пуснаха ни да си вървим.

Пооправихме панталоните и блузите си с кафявия кръг на гърдите и забързани, доколкото го позволяваше ергонското чувство за приличие, отправихме се към

## ЗООПАРКА НА ФЕЛИСИТЕ.

за да се запознаем с фауната на Ергон. Юй Оа каза, че без това ние не бихме добили що-годе пълна представа за живота на планетата, а мадам Оа добави, че там добре ще се посмеем.

Зоопаркът на Фелисите се намираше недалеч от Пантеона (Юй Оа забеляза, че това било голямо удобство за интелохахохите, но аз не разбрах какво искаше да каже) и ние стигнахме там само за няколко минути. Аз изпитвах предварително удоволствие, като очаквах да видя чудновати образци на ергонския животински свят и да се запозная с биологическата еволюция на тази странна планета.

Ограден от висока зъбчата стена. Зоопаркът заемаше голямо пространство, почти толкова голямо, колкото и самата Фелисите. На всеки десет метра стените бяха снабдени с четвъртити кули, от чиито бойници надничаха шлемовете на въоръжените охахочи. Освен това пред масивните железни врати, в момента отворени, се бяха настанили няколко отряда кибер-доори. Това ме стресна не на шега И аз запитах толкова ли са опасни зверовете-експонати, но Юй Оа ме потупа успокоително по рамото. Пък и от вътрешността на зоопарка се носеше непрекъснат смях.

Влязохме. Намерихме се на една широка алея, от двете страни на която бяха инсталирани големи клетки с дебели железни решетки. Групи ергонци, дошли с жените и децата си, се трупаха пред клетките и се превиваха от смях. Те се провикваха на своя пеещ език, вдигаха децата над главите си, за да им покажат животните, и хвърляха в клетките остатъци от храна — точно така, както правим ние с вас, братя земляни, когато посещаваме такова място.

Поразбутахме ергонците пред първата клетка и се приближихме до решетката. Отначало не видях нищо, стори ми се, че клетката е празна, но като проследих погледите на публиката, успях да зърна някакво същество в най-отдалечения и тъмен ъгъл. Съществото бе клекнало на двата си задни крайници и дъвчеше нещо. Очите му,

втренчени в зрителите, светеха. То приличаше на лъв и на маймуна едновременно.

— Бедни идиоти — произнесе внезапно съществото на най-чист ергонски език. — Бедни, нещастни идиоти!

Оглуши ме взрив от жизнерадостен ергонски смях. Публиката се държеше за коремите и се превиваше. Ергонките се удряха по бедрата и даже стискаха нозе, като се оглеждаха за най-близкия клозет.

— Юй Оа — пошепнах аз поразен. — Нима животните у вас говорят?

— Да — каза Юй Оа.

— Бедни, нещастни, загубени идиоти — повтори животното.

И бавно се изправи. То се изправи, боже мой, на задните си нозе, а предните скръсти на гърдите си, сякаш се готвеше за борба, и ми се стори, че пред мен стои не лъв и не маймуна, а най-обикновен ергонец. Гръдта му беше космата, косите рошави, очите презрително свити.

Новата поза на съществото предизвика нов изблик на веселие. Към него полетяха късчета храна, а по-безсъвестните и децата му подхвърляха камъчета. То обаче първеше камъчетата настрани и бързо излапваше храната. После плю към зрителите:

— Смейте се вие, нещастно стадо. Ревете, пицете, пляскайте се по бедрата... Аз съм сам, но съм прав. Прав съм, но съм сам. И вие ще ме храните, както храните доорите — такава ви е съдбата. Ха-ха-ха!

И то обърна гръб на зрителите. Взрив от смях ме накара да затворя очи. Когато ги отворих, видях една табелка, прикрепена към решетката. На табелката пишеше (Юй Оа ми преведе): „Животно с всички белези на примитив от миналия век. Не си пъхайте ръката през решетките“. Странното същество отново се бе свило в своя ъгъл и повече не се обади.

Не знаех какво да мисля. Що за фантастичен зоопарк? Може би това беше някакъв особен, ергонски цирк — с всички тези зъбчати стени и стражи, които го обграждаха, и със сърдития неусмихващ се ергонец в клетката? Или присъствувах на някакъв драматизиран анекдот, чисто фелиситански, който щях да разбера след като ми се обясни? Или животните на Ергон наистина притежаваха дар слово и имаха измамната външност на ергонци? Защо не в края на краищата? Във Франция аз имах достатъчно съотечественици, които, обратно, носеха явния облик на животни и даже не се сърдеха, когато ги



наричаха лисица, камила, чакал, хиена, свиня, маймуна и т.н. Спомних си освен това, че земните животни пък се поддаваха на дресировка и от своя страна удивително изобразяваха човешки навици и характери. Имаше на моята рю дьо ла Гер един стар фокстериер, останал вече без зъби, но ужасно привързан към своята фокстериерка; когато кварталните кучета се струпваха около нея да я ухажват, добре възпитаният фокстериер не ръмжеше и не се хвърляше в бой, а само скимтеше тихичко, като очакваше страстите да утихнат. Една сутрин господарят му мосю Дрюон го намери удавен в бъчвата с вода, която портиерът държеше до стълбището. Всички се питаха кой ли злодей е убил доброто куче, но мосю Дрюон беше сигурен, че то се е удавило доброволно, понеже самият мосю Дрюон имаше навика да остава в спалнята си и да плаче, когато жена му се измъкваше нощем и слизаше долу да спи с портиера. Единствената разлика между Дрюон и неговия фокстериер бе, че човекът не се удави, а продължаваше да служи като ментор в Института за поощряване на брака и раждаемостта... Имаше и по-удивителни случаи. Веднъж в цирка „Патриотична лига“ наблюдавах сеанс с един дресиран делфин, поставен в стъклена вана. Делфинът владееше френски перфектно. Той вдигаше глава над водата, разказваше солени анекдоти, а накрая заявяваше, че по-умен делфин от него не ще се намери в никой океан и че той единствен би могъл да оправя делфинските работи: за тая цел му били нужни само няколко подводници, снабдени с харпуни и с яки рибарски мрежи... След сеанса, запитях дресьора как е могъл да постигне такива блестящи резултати. Той заяви, че това не му струвало почти никакви усилия. Просто слагал до ваната един радиоапарат и делфинът всеки ден слушал речите на Президента.

Тези примери ме накараха да повярвам и в животинския произход на съществото, което ругаеше на ергонски език.

Втората клетка се обитаваше от едно същество, твърде грубо на вид, но съвършено кротко. Погледът му изразяваше тиха печал. (Тия същества не се усмихваха и това ме убеди напълно, че само приличат на ергонци, но не са). То просто си седеше на пода, отказваше да яде подхвърлената храна и повтаряше монотонно, че сексаменюто на гастрономическата декада не му се харесва, понеже не съдържа достатъчно белтъчини. От публиката му възразяваха, опитваха се да го раздразнят, но то само свиваше рамене: „Аз произвеждах секса и

септаблюдата, аз знам какво има в тях и какво няма. Аз сезирах с тоя въпрос Доорството“. Последният израз най-много разсмиваше зрителите.

Минахме към третата клетка. Тук зрелището беше далеч по-занимателно. Клетката беше просторна, снабдена с масичка и фотьойли. Имаше даже и някакво подобие на камина, дето горяха натурални цепеници — съвсем по английски. В полукръг около камината седяха с лули в уста няколко същества, също така съвършено голи, но които, ако се съди по поведението им, изобразяваха джентълмени. Те бяха заети с обсъждането на важен въпрос.

— Трябва да си признаем, че на последния диспут ние подхвърляхме топката твърде невнимателно — говореше един от съществата-джентълмени. — Всички я изтървахме по веднъж и сега заслужено се намираме тук. Просто бяхме забравили за дупките в пода... Но мисля, че ако напишем едно колективно прошение...

— Глупости! — възкликна друг джентълмен. — Такова прошение само по себе си е признак на тежка девиация. Вие изглежда горите от нетърпение да отлетите на Селена 2. Аз не. Благодаря.

— Но в такъв случай как бихме могли да напуснем тази клетка?

— Хрумна ми една идея — намеси се трети джентълмен, като пусна кълбенце дим към тавана. — Много просто. Да се смалим до размерите на една средна мишка, не повече, и да се промъкнем между прътите на решетката. Намалването на ръста ще ни бъде изгодно и в друго отношение: не ще пречим на движението по улиците и не ще дразним никого — нито доорите, нито охахохите. Ще си щъкаме между краката на населението и толкова.

— Не — каза четвърти и се изтегна по-удобно във фотьойла си. — Държа на моето предложение да станем невидими. Това е единственият начин да излезем оттук и да избегнем същевременно грижите на кафявото Доорство.

— Хм, да — отзова се първият замислено. — А не би ли могло хем да се смалим до размерите на мишки, хем да станем невидими? Представете си какви простори биха се разкрили пред нас. Ах, какви простори!

— Но тогава всеки минувач би могъл да ни настъпи неволно и да ни лиши от живот — обади се колегата му отдясно. — И ние не бихме имали правото даже да писнем. Нека ми простят уважаемите колеги,

но аз не виждам смисъл... Защо ще излизаме оттук? Къде ще намерим този комфорт?

Съществата-джентълмени се замислиха, като протягаха нозе към огъня и подръпваха от лулите си.

— Имате право — рече първият. — Единственото неудобство тук е смехът на тази тълпа отвън.

— Ах, тълпата — отвърна колегата му. — Тя ни се смееше и по-рано, не е ли вярно? И после, ако ние сме зад решетките от нейна гледна точка, то от наша и тя е зад решетки. Нямаме ли следователно право да ѝ се смеем, както тя ни се смее?

— Прекрасно, това решава въпроса — викнаха единогласно джентълмените и уморени, види се, от плодоносния разговор, се приготвиха да подремнат.

Но един от зрителите хвърли в клетката парче желирана каша. Джентълмените размърдаха носове. Първият джентълмен погледна с едно око и почна тихичко да се промъква към кашата. Останалите последваха примера му. Всеки се мъчеше да пропълзи така към вкусното парче, че колегите му да не го забележат. Но като се убедиха, че това е невъзможно, всички изведнъж се нахвърлиха на плячката. Раздадоха се викове и ръмжене, заглушени от хомеричния смях на публиката. Лулите на джентълмените се търкаляха по пода... Докато се отдалечавахме от тази клетка, успях да прочета надписа ѝ: „Животни, които бърборят. Хранят се с каша. Безопасни“.

Следващата клетка ни поднесе един скучен диалог. В нея лежах две същества с дистрофични лица и голи глави. Те разсъждаваха.

— Великият Йауиуаия е бил непогрешим — казваше едното същество.

— Да, непогрешим — потвърждаваше другото.

— Колкото Супердоора?

— Колкото него — отвръщаше флегматично другото същество.

— Но Йау твърди, че Ергон е нематериален.

— Да, твърди.

— А ние знаем, че е материален.

— Да, знаем.

— В такъв случай Йау е погрешим?

— Много е възможно.

— И ние сме прави?

— Прави сме.

— Къде е тогава нашата грешка?

Второто същество се прозя широко и въздъхна:

— Колко пъти ще ти обяснявам? Грешката ни е, че не отидохме да обадим за нашите съмнения преди оня стар глупак от Четвъртия корпус.

— Това е несъществено от философско гледище — рече първото същество. — И тъй, великият Йау е бил непогрешим.

— Да, непогрешим...

Побягнахме от тия скучни животни и дори забравихме да прочетем надписа върху клетката им. Затова пък следващия надпис веднага ни се хвърли в очи: „Въздихател“. Въздихателят се разхождаше из клетката си с гърба напред, тъй като лицето му бе обърнато към гърба. Той ронеше сълзи и упорито повтаряше:

— Едно време беше друго... Доорите бяха други... Те ме разбираха. Те ме ценяха. Аз ги рисувах и те ме ценяха. Аз мачках, сплесквах, раздирах, задушавях, отстранявах, отнемах, раздавах, умиротворявах, повишавах, понижавах, съветвах, мъмрех... И те ме ценяха... А сега?!

На съседната клетка бе окачен надпис: „Животно, което се надява на бъдещето“. Обитателят на тази клетка нито говореше, нито вършеше каквото и да било. Той просто лежеше на пода и замечтано се взираше в тавана, като съдържаше насила дишането си, за да не се чуе и да не го сметнат за жив. Пред тази клетка зрителите даже не спираха.

Ние продължихме обиколката на зоопарка. Правеше впечатление, че повечето от неговите експонати си имаха по някоя идея фикс. Едни си бяха втълпили, че без писменост Ергон не може да просъществува, и като нямаше с какво да пишат, драскаха с нокти по подовете на клетките. Други настояваха да се премахнат блузите с кафявите кръгове на гърдите и ергонците и ергонките да ходят голи до пояс, понеже това щяло да бъде по-икономично. Трети предлагаха да се закрие Селена 2 — когато попитах Юй Оа какво значи това, той отвърна, че Селена 2 била вторият и по-отдалечен естествен спътник на Ергон и че този спътник бил обитаван от ергонци, пострадали от тежка девиация. Четвърти се кълнях, че не са направили нищо и даже, че не са помислили нищо, и това предизвикваше най-бурен смях сред публиката. Пети съжеляваха, че не са направили нищо и че даже не са

помислили нищо и т.н. Някои пък просто си мълчаха и с удивително безразличие наблюдаваха веселите фелиситани. А имаше и такива, които не само си мълчаха, но и бяха затворили очи и запушили уши с пръсти и нито мърдаха, нито шаваха — това бяха ужасно тъжни животни. На техните клетки нямаше надписи.

Последната клетка, в която надникнахме, беше много тясна. Нейният обитател стоеше прав и притиснат от железните пръти на решетката, задаваше въпроси:

— Защо? Как? Докога? Докъде? Отде накъде? В какъв смисъл? Нима? Възможно ли е? Как така? Наистина ли? По какъв начин? Не е ли прекалено? Колко е часът? А кой сме век сега? Вие ергонец ли сте или мръсен нихилианец? Защо ме гледате така? Ергон планета ли е и ако е планета, защо не се върти? Как си позволявате? Нима е позволено? За какво ставаше дума? Кой го каза? Как го каза? Доорът засмя ли се или се намръщи? А вие какво казахте? Колко дни има в декадата?...

Кой знае защо, тъкмо пред тази клетка аз също се почувствувах тъжно животно. Лала Ки ме погледна и ме хвана под ръка. Мадам Оа се обърна към мен и ме попита дали съм добре със здравето.

— Добре съм — казах. — Но тия експонати толкова много приличат на ергонци...

— Те са ергонци — каза мадам Оа. — Ергонци, възвисили се до нивото на животни.

— Не може да бъде — казах аз.

— Може — намеси се Юй Оа.

— Но къде са ви тогава животните?

— На Ергон отдавна вече няма животни — каза Юй Оа. — Третото Доорство ги премахна, за да не се допускат излишни сравнения...

— Все пак, какви бяха тези, които видяхме?

— Случаи на лека девиация. Според правило двеста хиляди осемстотин и шестдесет и шест, тези случаи се приравняват към съответния вече несъществуващ зоотип — изрече безстрастно Юй Оа. — Жалки са наистина, но са смешни. Не намирате ли?

— Намирам — съгласих се аз. — И откъде си ги доставяте?

— Главно от Пантеона на интелектуалците. Но тук попадат и охахохи.

Сега ми стана ясно защо близостта на Зоопарка до Пантеона представляваше голямо удобство. За да пресече въпросите ми, Ртълри обясни допълнително, че на Ергон нямало затвори и лудници, както у нас във Франция, та съответните нужди били задоволявани от тоя зоопарк и от Селена 2. Когато възразих, че тия същества ми се видяха твърде безобидни, а някои от тях и напълно почтени (имах предвид мълчаливците със затворени очи и запушени уши), Ртълри блъбукна:

— Престъплението е нещо относително, Луи Гиле. То се определя от закона, писан или неписан. На Ергон няма убийци, крадци, прелюбодейци, предатели, шантажисти и пр. Ергон е развита цивилизация. Единственият вид престъпления тук са мисловните девиации.

Интересна работа, казах си, до такъв юридически финес даже Третият нибелунгски райх не е стигал.

\* \* \*

След посещението на Пантеона и Зоопарка настъпи нещо като всекидневие, главният отличителен белег на което беше скуката. Юй Оа ме осведоми, че всъщност скуката била едно от най-големите постижения на тяхната цивилизация, но за един французин, както знаете, това не е утешение.

Юй пазеше златното сандъче в библиотеката. Мадам Оа програмираше кибири. Ртълри спеше почти непробудно, тъй като картината, която сега наблюдаваше на Ергон, той бил предвидил още при първото си посещение.

На нас с Лала Ки ни се щеше да надникнем в домашния бит на ергонците, но се оказа, че те нямат домашен бит. Освен това, обичаят да се ходи на гости по принцип бил отменен: за всяка визита трябвало да се иска специално разрешение от Кибер-доор Прим, като се посочи предварително целта на визитата и се представи резюме на предстоящия разговор; в по-спешните случаи към посетителя бивал аташиран един обикновен кибер-доор, който запаметявал всичко.

Предпочетохме да скитаме по цели дни из улиците на Фелисите, като се възхищавахме на ведрите усмихнати лица на охахохите. Избягвахме обаче да влизаме в контакт с тях и дори да ги запитахме

нещо, понеже отговорът обикновено заемаше десеторно повече време, отколкото заема на Земята. Техните забавени рефлексии затрудняваха и контактите помежду им и ние не желяехме да им създаваме допълнителни затруднения.

Не разбрах защо се бавим още на Ергон. Намекнах пред Ртълри, че нашият мил малък дисколет ни чака на орбита около планетата. Пък и беше ми домъчняло за Йер Коли и за моя син.

— Потърпете, Луи — рече сурово Ртълри. — Нима мислите, че ви задигнахме от Земята за ваше удоволствие?

Този отговор ми напомни за тайнствената мисия на превенианите и аз се приготвих да се примиря със скуката, но Ртълри добави:

— Наближава Денят на Статуквото. Най-големият ергонски празник. Това е нещо, което заслужава да се види.

Празникът се падаше на първия ден от шестата декада на ергонската година. Като имах предвид историята на земните цивилизации, аз си помислих, че това е денят, в който е възтържествувало Доорството — естествено бе такъв ден да остане във вековете. Но излезе, че съм се лъгал. Това било денят, в който някога си била открита планетата Ни Хил — като космогоничен факт и като опасен враг на Ергон — нещо, което ме учуди твърде много. Защото представете си, че един прекрасен ден вашият съсед ви срещне на стълбите и ви се закани непременно да ви счупи главата, а вие вземете, та обявите тоя ден за най-голям ваш семеен празник! Нали биха ви се смели и децата?

Впрочем между откриването на Ни Хил и появата на Доорството като такова, имало, каза Юй Оа, известна вътрешна връзка. Събитията се развили в последните дни на Коорството. По онова време, под натиска на охахохите, единственият континент на Ергон бил обединен и настъпил дългожажданият мир. Бойните сили били разпуснати, дипломатията като явление отпаднала. Всеки знаел какво да върши и си гледал работата. В тая обстановка охахохите, чиито рефлексии били все още нормални, а мозъците — в главите им, почнали да подозират, че и от самото Коорство няма никаква нужда. Коорството надушило опасността. В неговите среди възникнала идеята за прерастване в Доорство, което да бъде независимо от охахохите, но тази идея била мъчно осъществима, тъй като нямало с какво да се осъществи. А охахохите ставали все по-нагли: те престанали да доставят храна и

дрехи на коорите и даже като ги срещнали, не сваляли в знак на почит своите сомбрера. В този именно критичен момент астрономите открили планетата Ни Хил, а видеофоноцентърът на Ергон почнал да показва на екраните страшните нихилиани... Охахохите се стреснали и се замислили. И докато те мислили, Коорството прераснало в Доорство, което призовало всички да обърнат очи към опасността. Едновременно били изобретени кибер-доорите. Поощрявани от тях, охахохите проявили високо ергонско съзнание: те замлъкнали, взели си сомбрерата и тръгнали към казармите. Само ергонолюбieto и дисциплината могли да спасят Ергон... А секретът на тези добродетели се притежавал единствено от Доорството.

Тези обяснения разпалиха интереса ми към Деня на Статуквото. Юй Оа ни достави по един костюм с по-едър кафяв кръг на гърдите и по една брадавица, за да можем да минем за доори и да проникнем в Храма на Статуквото, който бе запретен за охахохи. Дочакахме Деня, преоблякохме се, залепихме си брадавиците и тръгнахме.

Златният площад пред Храма бе претъпкан с фелиситани и гости от всички краища на планетата и само четири свободни пътеки водеха към четирите стълбища на заведението. Присъединихме се незабелязано към група доори, които бавно шестуваха по една от пътеките. Изкачихме двестата стъпала и се намерихме в самия Храм — едно съоръжение, пред което Соломоновият храм, Александрийската синагога или по-къснешната Света София биха изглеждали просто кучешки колибки.

Храмът нямаше подпорни колони. Чудех се, при неговите кубически форми с четвъртито кубе отгоре, как се крепи таванът му, но Юй Оа ми пошепна, че се крепял единствено на желанието на Доорството да бъде тъй, а не иначе. Всичко в Храма беше прозрачно, освен златната четиристранна пирамида в средата на ажурната кулообразна конструкция до нея.

Пирамидата имаше пресечен връх и се намираше точно под купола на Храма. По многобройните ѝ стъпала, които я опасваха отвсякъде, бяха наредени оцветени кукли в цял ергонски ръст — от подножието до самия връх. Куклите образуваха три пояса, различаващи се по облеклото си. Най-долният и най-широк пояс кукли бяха в блестящи металически доспехи и вместо глави имаха шлемове на раменете си; средният пояс носеше дългополи кафяви роби и тиари



на главите; най-горният и най-тънък пояс (той се състоеше само от две стъпала) бе в обикновено доорско облекло, но обстоятелството, че стоеше върху раменете на другите пояси, му придаваше изключителна тежест. На върха на пирамидата се виждаше само една кукла. Всички обаче, независимо от кой пояс бяха, имаха на десните си бузи по една внушителна брадавица... Върху ажурната кула отстрани също бе поставена една кукла. Тя бе облечена в бяло расо и нямаше брадавица.

Щом Храмът се изпълни с доори, дълбок подземен звън възвести началото на празника. Тълпата доори като един човек преви гръб в дълбок поклон пред пирамидата и ние с моите приятели направихме същото. Когато се изправихме обаче, аз според навика си, едва не хлъцнах: куклите по стъпалата на пирамидата се бяха раздвижили. Те бяха вдигнали изпънати десници с дланите навън; после отсечено ги прибраха и застинаха в първоначалните си пози.

— Автоматични ли са? — попитах тихичко Юй Оа.

— Не са — отвърна Юй Оа. — Това е Великото Доорство в трите му подразделения — защитници, жреци и мъдреци. Най-горе е Супердоорът, Супержрец и Суперстратег на Ергон.

— А тези около нас?

— Обикновени доори. Органични колелца и трансмисии.

Огледах се. Органичните колелца бяха устремили предани погледи към върха на пирамидата. От гърдите им се откъсна благоговейна въздишка. Брадавиците им трепкаха от сдържан възторг. Те стояха „мирно“ и изяждаха с очи своя Супердоор.

Внезапно Храмът се разтърси от един рев на възхищение. Супердоорът на върха бе започнал да се съблича. Ревът бе подхванат от милионната тълпа охахохи на площада (не забравяйте, че стените на Храма бяха прозрачни). Супердоорът остана свършено гол и се завъртя бавно около себе си, за да могат да го видят всички и от всички страни. После той навлече една дългопола кафява дреха и вдигна две ръце към купола.

— *Ite, missa est!* — прозвуча гласът му екс профундо.

Храмът и площадът паднаха на колене. В тържествената тишина като гълъби запърхаха словата на Супержреца:

— Да възславим, братя во доорстве, трите принципа на Йауиюайя! Да обласкаем с думи и дела Вечната и Велика Незиблемост на Ергон! Да преклоним глави пред Мене!

— Ау, ау, ау! — извика в хор Доорството, а след него и тълпата отвън.

— Великий Йау — продължи Супержрецът. — Чуй ни! Съхрани ни! Въздай ни! Открий ни тайната на вечното и неизменно Статукво, за да пребъдем — днес и утре и вовеки веков.

— Ау, ау, ау!

— Проклето да е Първото Доорство! Проклето да е Второто Доорство! Да живее и процъфтява и никога да не прецъфти Третото Доорство!

Изумен от това скромно и страстно пожелание, изказано от Супердоора на Третото Доорство, аз така се развълнувах, че едва не пропуснах най-интересната част от Йауслужението. То завърши така:

— Благослови, Йау, нашите врагове за вечен живот, за да бъде вечен и нашият. И нека зловецата Ни Хил заплашва Ергон до края на вековете!

Бях потресен до дъното на своята френцуска душа. Да пожелаеш вечен живот на най-злия си враг — в това имаше нещо божествено и перверзно, недостъпно за моя разум. Каква хуманност, дявол да го вземе! Но сред френетичните „ау“ аз долових неудържимото бълбукане на Ртълри и това донякъде ме отрезви.

Между това Супержрецът се преоблече и отново се превърна в Супердоор. Той стоеше мълчалив и тържествен на върха, стъпил сякаш върху главите на своите велики доори, които от своя страна бяха стъпили на главите на великите жреци, които пък стояха солидно върху главите на великите защитници. Цялата тази усмихната пирамида беше великолепна в своята строга красота и непоклатимост.

След това Супердоорът произнесе дълга реч, която моят дешифратор едва успяваше да ми преведе, понеже бе пълна с непонятни ергонски понятия и идиоми. Все пак разбрах, че става дума за смисъла на празника. Накрая Супердоорът поднесе на Ергон една радостна вест: от този ден и от този час на планетата се въвеждали... пътеките на Йау.

Ние с Ртълри и Лала Ки се спогледахме — експериментът с кученцето в Пантеона на интелохахохите бе още пресен в паметта ни.

— Скъпи доори от всички рангове! Мили охахочи! — рече с безмерно блага усмивка Супердоорът, след като обясни същината на изобретението. — Провидението ни сподоби с нова благодат. От този

час нататък пътеките на Йау ще бъдат вашата най-надеждна защита от всяка девиация. Техните невидими стени ще ви подкрепят, когато залитнете. Те ще ви предпазват от всякакви контакти помежду ви и така ще съхраняват вашето здраве от травми, а вашия дух — от колебания. Когато му дойде времето, те ще ви насочат към вашите комфортни гробища — единственото място, дето вие, уви, ще се лишите от тях... Спокойствие и вяра! Вяра и спокойствие!

Възторгът в Храма и извън него достигна своята кулминация. Когато виковете затихнаха, Супердоорът подхвана:

— Но чрез кого Провидението ни дари с тая благодат? Чий гениален дух роди тази прекрасна идея? Чии златни ръце я осъществиха за благо на Ергон? Кому трябва да благодарим коленопреклонно?

Супердоорът бавно вдигна ръка и посочи към кулообразната ажурна конструкция до пирамидата. Там, на площадката, оградена със сребристи стрели, стоеше куклата на интелохахоха, за която всички бяха забравили.

— Ето кому, уважаеми доори, мили охахохи. На нашия именит и много пъти възславян Й Ое. Слава на Й Ое!

— Ау, ау, ау!

Да, и това не беше кукла. Това беше Й Ое, нашият познат от Пантеона. Ето до какъв връх, в прекия и преносния смисъл на думата, беше стигнал Й Ое. Той вдигна дясната си ръка с дланта навън и така приветствува тълпата. Но защо усмивката му бе малко унила?

— Заради това велико постижение Доорството награждава Й Ое с Голямата жълта перука на Ергон. — Доорът се пресегна и тури на главата на изобретателя една перука, която закри лицето му. Й Ое намести перуката и целуна ръка на Супердоора, който продължи: — В същото време, Доорството взе решение да се отнеме перуката на Й Ое. — Той дръпна перуката от главата на Й Ое и я захвърли в нозете си. Онзи пак му целуна ръка. — Защо? И защо нашият любим Й Ое, вместо да стои сега в нашето подножие, ограден от вашата любов, е стъпил на Голямата Електронна Прашка, която, както знаете, също така е негово гениално изобретение? Аз мълча. Аз скърбя. Нека обясни самият Й Ое.

В Храма настъпи тишина. Ако имаше мухи на тази планета, тяхното бръмчене би прозвучало като рев на реактивен самолет — но,

уви, мухите отдавна бяха изтребени от работливите охахихи.

Усмивката на Й Ое съвсем избледня, когато той проговори:

— Аз съм Й Ое, изобретателят. Аз почтено служех на Доорството и чрез него на Ергон. Аз имам триста и осем изобретения, триста и седем от които целят Незиблемото Статукво на нашата планета... Но аз, съзателят на пътеките на Йау, извърших велик грях спрямо същия Йау. Вчера след пладне, когато приключих изпробването на пътеките и ги предадох в блажените ръце на Доорството, аз се смутих. Една нелепа мисъл ме завладя и не ме остави, докато не я домислих докрай. „Й Ое, ми казваше тази мисъл, не прекаляваш ли със своята гениалност? Не злоупотребяваш ли с нея?“ Една девиация, както знаете, води към друга и аз почнах да се питам докъде ще стигне Ергон с моите пътеки и като стигне дотам, какво ще стане... Щом стигнах до този въпрос, аз се стреснах и помолих най-близкия кибердоор да ме отведе при Кибер-доора Прим. Това е всичко.

Храмът млъчеше. Лицата на органичните колелца бяха сурови и безстрастни.

— Й Ое — разнесе се дълбокият глас на Супердоора. — Как следва да постъпите?

Й Ое се поклони на всички страни. После дръпна някакъв лост пред себе си и се изправи, лъчезарно усмихнат. Чу се лек съсък. Сребристите стрели, които обграждаха гениалния интелохахих, изпуснаха няколко светкавици. Около Й Ое затрептя облак светлина. В същото време куполът на Храма се раздели на две половини и над главите ни блесна оранжевото небе на Ергон.

Й Ое стоеше прав, неподвижен и усмихнат в светлия облак. Той вдигна ръка за приветствие. В същия миг той се откъсна от площадката на ажурната кула и почна да се възнася — отначало бавно, а след това все по-бързо, докато накрая изхвъркна като снаряд през отворения купол и изчезна в оранжевото небе.

— Юй Оа, какво стана? — пошепнах изумен.

— Нищо особено — рече Юй Оа. — Той се пренесе на Селена 2.

— Господи!

— Шшшшт!

Куполът се затвори. Супердоорът вдигна ръце над главата си:

— Велика е тази наша жертва, доори и охахихи. Със скръб в сърцата ние я поднасяме на Йау. Ние се лишихме от една гениална

глава, от един прекрасен ергонец... Ние сме неутешими. Плачете, доори! Плачете, охахихи!

Супердоорът се удари в гърдите с юмрук и пръв заплака. Доорите последваха примера му. Скоро златният под на Храма бе наводнен от сълзи до глезените. Чуваше се и милионният плач на охахихите отвън... А мен ме налегнаха толкова много и такива свирепи девиации, че ако ергонците биха ги открили, бих изхвъркнал от купола навярно с много по-голяма скорост и с по-малко церемонии.

— Достатъчно — вдигна ръка Супердоорът и сълзите мигновено пресъхнаха, а лицата бяха огрени от вечните усмивки. — Слава на Йау и на Мене!

Церемонията бе приключила. Доорството се запъти към вратите на Храма. Тръгнахме си и ние с моите превениански и ергонски приятели.

Тълпата охахихи навън се разпръскваше. Поехме по улицата, която водеше към дома на Юй Оа. Тъмнееше ми пред очите. Девиациите продължаваха да бушуват в главата ми. Не, не скърбях за Й Ое, той бе заслужил своята участ, по дяволите. Даже съжалявах, че нашите земни изобретатели на подобни работи не се възнасят като него, а се радват на пари и уважение, докато ракът все още души човечеството. Девиациите ми идеха от гледката на великото Доорство, която не излизаше от паметта ми.

Понечих да прескоча на съседната кафява пътека, дето вървеше Юй Оа, за да го поразпитам, но за мое учудване това не ми се удаде. Една невидима сила ме отблъсна назад. Повторих опита си — същият резултат. Боже мой, пътеките на Йау бяха влезли в действие! Погледнах към Юй Оа и той кимна. Добре, казах си, че над главите ни поне няма силови полета, иначе бихме били затворени на Ергон за вечни времена.

Между това охахихите, изпълващи улиците, също бяха усетили пътеките, защото скоро се разнесоха радостни викове в чест на Доорството и на Й Ое. После виковете се умножиха и се сляха в един всеобщ рев на ентусиазъм. Охахихите подскачаха и крещяха, бавно наистина, както вършеха всичко, и лицата им светеха от безумна радост. Едни се опитваха да прегърнат съседите си, но отблъснати от магнитната стена, изпадаха в още по-луд екстаз; други лежаха и ритяха с крака в изблик на чувства; трети се облягаха на силовите стени и се

смееха от щастие. Всеки си имаше вече собствена пътека на Йау... Охахохите бяха щастливи.

Но имаше между тях и такива, които не викаха и не се усмихваха. Тези редки екземпляри вървяха в своите пътеки с наведени глави и никой не ги забелязваше в общата суета. Когато един такъв охахох се изравни с мене, аз го попитах:

— Фелиситанино, защо не се радваш?

Той ме погледна с мътни очи, загубени и тъжни, по-тъжни от тези на превенианите, и промърмори:

— Всичко е свършено... Късно е, късно...

Той се спря и се огледа. Наоколо му бушуваше тълпата на неговите събратя, а той стоеше, замръзнал в безмерно отчаяние. Протегна ръка наляво, после надясно, за да се увери сякаш, че не може да достигне никого. Сетне с рязко движение сграбчи кафявия кръг на гърдите си и го разкъса. С още по-рязко движение се хвърли встрани, срещу невидимата силова стена. Ефектът бе същият, като в опитната лаборатория на Пантеона: кратко припукване, ослепителен блясък — и охахохът изчезна.

Стоях потресен. Губех сили.

— Луи — викна ми Ртъслри в общия шум. — Луи, вървете и се усмихвайте.

Тръгнах, но не можех да се усмихвам. Лала Ки беше пребледняла и се опираше от време на време в силовите стени. Странно беше, че Юй Оа и съпругата му също не се усмихваха. Мадам Оа сви очи презрително.

— Самоубийци — каза тя високо. — Не им съчувствувам. Те можеха да се борят и да умрат достойно.

Заразени сякаш от примера на първия самоубиец, появиха се и други. Тук-там в тълпата се раздаваше вик на отчаяние и блясваше кратка светлинка — сякаш блясваха и угасваха последните искрици разум на тая щастлива планета... Но виковете и крясъците се усилиха. Някои запяха и скоро цялата Фелисите гърмеше от песента:

*Ядем и спим, ядем и спим  
във Третото Доорство.  
И стъпваме направо*

*в пътеките на Йау  
— за Третото Доорство.  
Врага Ни Хил ще победим  
— за Третото Доорство.  
Готови сме на смърт, на — смърт —  
за Третото Доорство...*

И тъй нататък.

Избухванията на светлинки ставаха все по-редки и по-далечни, а аз се чувствах все по-гневен и по-самотен. Умираха мои братя по разум, последните ми братя на тая усмихната оранжева планета и сякаш аз самият умирах сред тълпата, която пееше песен на оковите си и маймунски подскачаше пред пропастта, разкрила се под нозете и... И обхванат от бурни чувства и от неочаквани спомени, в които се смесиха виденията на Бастилията и на Стената на Комунарите, смътните силуети на гилотината и на крайцера Аврора, аз също запях. Запях старинната песен на Йожен Потие.

За миг Фелисите се смълча и застина на мястото си. Моите приятели също. Даже Ртъслри стоеше и се вслушваше, сякаш се опитваше да си припомни нещо. Погледите на стотици охахори се бяха отправили към мен и по лицата на мнозина от тях се изписа смут.

— Охахори — провикнах се аз. — Бедни, нещастни идиоти! Опомнете се! Вие губите единственото, което ви отличава от животните! Вие загивате, нещастни фелиситани! На оръжие, на оръжие, граждани!

И охахорите се опомниха... Облецили сините си прозрачни очи, те ме гледаха сякаш не те, а аз бях побърканият. Най-напред се чу едно тихо, но всеобщо ръмжене, последвано от глух тътен на негодувание. След това избухнаха яростни викове и стотици ръце се протегнаха към шията ми — за прегръдка или да ме задушат, не можах да разбера. Но омразата, която пламтеше в очите на тълпата, бързо ми разкри истината. Благодарях в ума си на Й Ое, който бе открил непроницаемите стени — те бяха сега единствената ми защита.

— Луи — викна Ртъслри от своята пътека на Йау. — Как ви се харесва това? Вие сте глупак, Луи!

— Не — каза Лала Ки от другата ми страна. — Вие сте чудесен, Луи. Изборът на Бан Имаян е правилен, почвам да вярвам...

— Внимание — предупреди Юй Оа.

И наистина време за разговори нямаше. На оранжевия хоризонт на Фелисите се появиха първите кибер-доори. Те имаха пропелери на задниците си и хвърчаха стремително към нас.

— Струва ми се, че тук няма вече какво да правим — бълбукна мрачно Ртъслри. — Включете антигравитаторите. Луи, ти вземи със себе си мадам Оа, аз ще се погрижа за Юй. Лала Ки, тръгваме.

Ние бързо се издигнахме в оранжевия въздух на Ергон. Кибер-доорите останаха под нас и напразно се опитваха да ни догонят. Под нас остана Фелисите, а скоро и цялата Ергон.

Аз държах здраво ръката на мадам Оа, но тя не разбираше сякаш защо и къде летим — бе потънала в размисъл. Тя потърси с очи мъжа си:

— Юй — каза тя. — Ние постъпваме неправилно. Ние трябваше да останем, Юй. Ние бяхме длъжни да умрем, когато умираха нашите.

— Да останете?! — викна Ртъслри. — Да умрете? Защо? За тая сган? Сред тия безропотни червеи? — За първи път виждах Ртъслри разгневен. Той погледна надолу към Ергон и внезапно се разрази в ругатни: — А, мерд! — викна той на френски, понеже на превениански такава дума не съществуваше. — Ах, вие, камили мръсни, вие, свински троглодити! Порка мадонна! Мать вашу! Гамото! Доннер ветер! Чин чу лин! Мамка ви! Киби карарума!...

Кой можеше да подозира, че мрачният превениански историк познава всички земни езици! Той не млъкна, докато не използва ескимоския, а също и езика зимбабве.

— Какво говори Ртъслри? — попита мадам Оа.

— Благославя — отвърнах аз.

А долу, под нас, планетата ликуваше... Господи, колко сладък е редкият стратосферен кислород!

\* \* \*

Вече за трети път нашият малък дисколет правеше осморки около двете Оранжеви звезди, които поддържаха живота на Ергон, и аз



се страхувах, че не ще можем да се откъснем от нашата сложна орбита. Оказа се обаче, че няма никаква опасност: просто на Ртълри бе хрумнало да ни покаже на всяка цена какво представлява от себе си страшната планета Ни Хил. След третата обиколка, която не ни донесе успех, той обърна дисколета и ние полетяхме в обратна посока, като се надявахме да пресрещнем Ни Хил, щом като не можахме да я настигнем...

Преди това ние се бяхме въртели известно време около двата естествени спътника на Ергон — Селена 1 и Селена 2. Селена 1 беше дребничка луна, на която нямаше де да се стъпи, пък и бе твърде близо до Ергон. Освен това, тя се оказа кука отвътре и предизвика неприятни асоциации, свързани с главите — на ергонците.

Затова пък Селена 2 със своя екзотичен изглед ни възнагради в излишък. Това беше една много красива пустиня, изпъстрена с червени, сини, бели, жълти и пр. скали, добре напечени от двете Оранжеви звезди, докато останалото пространство представляваше добре напечена пясъчна равнина. Селена 2 нямаше атмосфера, но по повърхността ѝ пъплеха голям брой ергонци и това много ме учуди.

— Какво дишат тези същества, Юй Оа?

— Нищо — каза Юй Оа. — Те са свикнали да не дишат.

Той прибави, че тази луна се обитава предимно от интелохахохи, и аз престанах да се учудвам.

Те бяха няколко хиляди — всички пострадали от тежки девиации, — пръснати по сферовидния спътник като мравки по футболна топка. Тук нямаше селища, нямаше кафяви ивици, нямаше пътеки на Йау. Тук те бяха свободни да се движат, дето им хрумне, и да правят, каквото си щат. Те се пържеха върху пясъците под безпощадните оранжеви лъчи и за пръв път използваха знанията и дарбите си за нещо наистина полезно; физиците копаеха пещери, за да се скрият на сянка; химиците разлагаха някои минерали с надеждата да получат малко вода; биолозите търсеха хранителни бактерии и се опитваха да ги размножат; психолозите тананикаха весели мотиви за насърчение на останалите и т.н. Само скрипторите, звукторите и рисуващите седяха бездейни и безполезни: те седяха на куп, тясно притиснати един в друг, и не се караха за нищо — едно рядко зрелище, което трудно може да се наблюдава във Вселената.

Щом забелязаха нашия дисколет, който обикаляше Селена 2 на малка височина, нещастните заточеници прекъснаха работата си. Те размахаха ръце и почнаха да се молят да ги вземем със себе си.

— Не — каза сурово Ртълри.

— Да вземем поне един-двама — помолих аз.

— Не, Луи. С всички свои действия, с целия си живот те са се стремили към такава участ. Техният гений е носил гибел на Ергон. Даже Голямата Електронна Прашка, която ги е запратила тук, и нея сами са изобретили... Запомних един стих от вашата песен, Луи: в нас е нашето спасение. Те никога не са стигали до тая мисъл. И няма да стигнат... Не, Луи.

И той яростно чукна по клавишите на пулта за управление. Дисколетът ни бързо се отдалечи от Селена 2. Запътихме се да търсим планетата Ни Хил...

Но Ни Хил не се появяваше. Каквито и осморки да правехме около двете звезди, както и да шарехме в пространството, като се отдалечавахме или се приближавахме към тях, не можахме да открием нито следа от друга планета, освен Ергон. Най-сетне Ртълри ни събра около себе си, изгледа ни и запита:

— Е?

Ние се погледахме. Лала Ки каза:

— Боя се, Ртълри, че напразно търсим.

— Какво ще кажете вие, Юй Оа?

Юй Оа се бе замислил дълбоко, но все пак чу въпроса.

— Аз подозирах това — каза той тихо.

Мадам Оа кимна и подпря глава с двете си ръце.

— Вие, Луи Гиле? — обърна се към мен Ртълри.

Бях много разстроен, за да произнеса и една дума. Толкова време загубихме да се въртим напразно из тия пространства.

— Луи — каза ласкаво Ртълри, — вие бяхте много наблюдателен, когато пред видеоекрана на Фелисите открихте, че бойните доспехи на нихилианите и ергонците се различават само по цвета си. Вие даже споменахте, че лицата на нихилианите били направени сякаш от амбалажна хартия.

— Аз се пошегувах тогава, Ртълри...

— ... без да подозирате колко сте прав. Те наистина бяха от амбалажна хартия.

Сега пък се шегуваше Ртълри. Или не? Мадам Оа вдигна глава и ни изгледа с печални очи:

— Или Ни Хил наистина е невидима, или моят праядо Уия О е бил прав. Ние с Юй винаги сме се съмнявали в съществуването на Ни Хил. Но ние се самопринуждавахме да вярваме, че тя съществува. Инак всичко се обезсмисляше. Ние бяхме малодушни... — Тя погледна мъжа си и въздъхна. — Надявахме се, както мнозина, че една война ще донесе поражение на Ергон. Че едно чуждо владичество, брутално и неприкрито от нищо, ще пробуди мозъците...

— Вие споменахте нещо за вашия праядо — каза Лала Ки.

— Да, моят праядо Уия О е бил велик астроном. Но като мнозина учени — наивен ергонец... Половин век след откриването на Ни Хил, той забелязал някои явления, които го накарали да се усъмни. Като изхождал от данните на откривателите, той изчислил отново вероятната орбита на Ни Хил около двете Оранжеви и констатира, че при тези данни Ни Хил на всяка пета обиколка би трябвало да се сблъсква с Ергон... Отначало той предположил, че е допуснал грешка или че са допуснали грешка откривателите. Дълги години се трудил над този проблем, докато стигнал до заключението, че не само Ни Хил не съществува, но и никаква друга планета, освен Ергон, няма в нашия звезден куп. Значи Ергон нямало от какво да се страхува, Ергон можел да живее в мир и спокойствие... Безмерно щастлив, той побързал да направи своето ново откритие достояние на Доорството. И на следващия ден...

— Да? — каза Лала Ки.

— На следващия ден бил посечен на площада, дето сега се издига Храмът на Статуквото. Тогава още нямало Храм...

Погледнах Ртълри. Той беше мрачен и безстрастен както винаги, но в погледа му долових съчувствие към Юй Оа и съпругата му. Лала Ки, добрала се до някаква мисъл, поклащаше глава, загледана в пространството.

— Но — заекнах аз. — Но ние видяхме на видеоекрана гигантско избухване в Космоса... Ние видяхме самите нихилиани...

— Малко пиротехника и малко бутафория, Луи — сви рамене Ртълри.

Аз се ударих по челото. Ах, господи, що за историк бях аз? При оценката на ергонското битие аз бях забравил два от най-важните

исторически фактори: страха и глупостта... Разказът на мадам Оа беше правдив от начало до край — даже ако го бе измислила.

Та и как би просъществувало Доорството на Ергон, ако не съществуваше Ни Хил?

\* \* \*

С това, братя земляни, аз приключвам съобщението си за чудесата на Ергон и се приближавам към края на моето повествование. И на моето пътешествие из Космоса, естествено.

Аз ви разкрих нещо от тайните на две галактически цивилизации, но не ще изпълня задачата си, ако не ви разкрия и

## ТАЙНАТА НА ПРЕВЕНИАНИТЕ,

които бяха така любезни да уредят моето пътешествие...

Както предполагате вече, ние се завърнахме на Големия дисколет и аз отново бях сред моите приятели — скитници из Космоса. Ах, как ми се нравеха техните печални лица след перманентната идиотска усмивка на Ергон! Как жадно поглъщах светлината на разума в техните очи. Как се наслаждавах на техните свободни движения и красиви жестове! И колко щастлив бях да видя отново моята Йер и моя Кил Гиле!

Юй Оа и съпругата му бяха веднага приети в, превенианското общество, тъй като за тях нямаше вече път към Ергон. Юй беше прекръстен на Юл Анкс, понеже превенианите не можеха да произнасят името му. Той бе назначен на длъжност главен библиотекар в Дома на Разума, а мадам Анкс — като програмистка на обезопасяващата и хигиенизираща кибернетична техника на Дисколета. Наистина тя трудно се приспособяваше към новата си работа. Понякога забравяше, че не е на Ергон и програмираше постарому, тъй че веднъж киберът, който почистваше улиците на нашия дискоград, арестува първия срещнат превенианин, натика го в собствения му кабинет в Дома на Разума и постави на вратата надпис: „Животно, което излиза от дома си преди определения кибер-доорски час“. Арестуваният се оказа самият Бан Имаян. Превенианите дълго трябваше да убеждават кибер-метача, че е станала грешка в програмирането и че трябва да се махне от вратата, пред която бе застанал да пази арестанта. Слава богу, че тоя кибер излезе по-разбран от някои органични същества. Не стана нужда да бъде демонтиран.

След едно ново фиксиране на паметта ми в компанията на Бен Коли, аз завърших историята на земните цивилизации и предадох няколко кристални фонографа в Дома на Разума. Бях отново безработен. Когато оставах сам, разхождах се из парка на Големия дисколет. Откривах прозорец към Космоса и с часове наблюдавах звездното пространство. С мен понякога идваше Юл Анкс и ние,

същества от два различни свята, се взирахме с еднаква тъга в мрачините на Великата пустота. Случваше се да му разправя нещо от бурната история на Земята. Тогава Юл Анкс ме поглеждаше с нескривана завист:

— И вие се движите там, където и както си искате? Не стават ли избухвания?

— Стават — казвах аз. — Когато ножът опре до кокала... Тези избухвания ние наричаме революции.

— Да, вашите охахохи не приличат на нашите — отвърщаше Юл замислено. — На Ергон не е имало нито едно истинско избухване.

Когато му съобщих, че една огромна област от земното кълбо, почти цялото източно полукълбо се управлява от охахохи, той не ме разбра.

— Искате да кажете, че охахохите стават доори? Да допуснем, че това е възможно... Но нали в момента, в който охахохът стане доор, той престава да е охахох?

Опитах се да му обясня, че охахохът наистина престава да е охахох, но това не значи, че се превръща в доор, защото изчезва самото доорство като понятие. Юл Анкс обаче трудно възприемаше тези обяснения.

— И мозъците на вашите земни охахохи и досега са в главите им? — не можеше да се начуди той.

— Разбира се.

Впрочем аз не бях много сигурен в това, тъй като в последните години преди отвлечането ми в Космоса, голяма част от населението на Земята не само си кротуваше под егидата на Фирмите и Президентите, но и охотно се оставяше да бъде изпращано ту тук, ту там, за да въвежда ред и да натиква мозъците в стомасите — но не казах това на Юл, за да не го разочаровам. В края на краищата той имаше нужда от един идеал.

\* \* \*

Странно ми е сега, като си помисля, че в тоя последен период от моето пребиваване на Големия дисколет, аз живеях сред превенианите, без да се запитвам какво ме очаква по-нататък. Струваше ми се, че

никога не съм имал друг живот и винаги съм странствувал из Галактиката заедно с тях. Моето настояще, с Йер и Кил до мене, бе достатъчно щастливо, за да мисля за бъдещето.

А между това Големият дисколет често преместваше пространството и ние прекарвахме продължителни анабиози. След всяка анабиоза нашият дисколет се оказваше в нова непозната част на Галактиката, а ние — на онова място, дето ни бе заварило дълбокото замразяване. Веднъж се събудих прав и с четка за зъби в устата и много се смях. Друг път се размразих на върха на едно дърво в парка, дето се бях покатерил, за да си припомня детските години. Трети път се намерих в прегръдките на Йер и ние продължихме оттам, докъдето бяхме стигнали.

Забелязах обаче, че Йер Коли след всяка анабиоза ставаше все по-мълчалива и по-тъжна. Тя рядко блъбукваше на някоя моя шега. Понякога, когато протегнех ръце да я погала, тя не реагираше — само ме гледаше с отсъстващи очи, отдадена на някаква своя мисъл, после се залавяше да върши нещо и явно избягваше обясненията. Случваше се да прегърне Кил, да долепи страна до лицето му и дълго да стои така, без да почувствува дори, че синът ѝ нервничи. По това време Кил беше почнал вече да се заглежда в превенианските момиченца, имаше пъпки по челото си и съвсем не му беше до майчините нежности. Бащината му природа явно надделяваше над превенианската.

Но Йер и това сякаш не забелязваше. Нейните тъмни печални очи отчуждено се взираха във всичко, което я заобикаляше. Сякаш се опитваше да разбере къде се намира. Нейното състояние ме тревожеше, но когато я попитвах, тя само свиваше рамене или изобщо не ме чуваше. Очаквах да изпадне в цурацал, но и това не стана.

— Йер — казах ѝ веднъж, — ти криеш нещо от мен. Струва ми се, че ти страдаш.

— Страдам? Какво значи това? Когато боли тук ли?

Тя сложи ръка под лявата си гръд.

— Да, когато боли тука, Йер... Странно, аз мислех, че вие, превенианите, познавате само тъгата, но не и страданието.

— Аз вече го познавам, Луи.

— Искам да споделя твоето страдание. Може би ще ти помогна?

— Най-малко ти можеш да ми помогнеш...

Стояхме в парка и гледахме едно ярко съзвездие, което пламтеше с разноцветни светлини — зелени, жълти, бели, сини — като искри от гигантски фойерверк. Йер не откъсваше поглед от съзвездието. Нейното смугло удължено лице бе замрежено от полумрака и от скръбта и аз можех да се закълна, че това не бе обикновената превенианска печал. Това бе чисто земна скръб. Тя протегна ръка към черното пространство отвъд „прозореца“.

— Погледни тази безкрайност, Луи. Тя е студена, равнодушна, сляпа. Тя съзижда и руши без цел, без смисъл. И нашият разум никога не ще я обхване, не ще я преодолее... Може ли да направи това любовта?

— Не те разбирам, Йер.

— Ти ми казваше, че у вас, на Земята, любовта е нещо биологически и психически предопределено. Тя свързвала мъжа и жената, свързвала хората от една страна и хората от различни страни...

— Да, както ги свързва уви и нейната посестрима ненавистта. В това се заключава драмата на човечеството, Йер.

— Значи — продължи Йер, загледана в съзвездието — любовта преодолява пространството?

— Възможно е. Но съседите на моята страна от юг, испанците, имат една поговорка: далеч от очите — далеч от сърцето. И боя се, че те са прави.

— Да, разбирам. Любовта е нещо като светлината — надвивайки разстоянията, тя губи енергията си. Това ли искаш да кажеш, Луи?

— Приблизително.

— Това е ужасно — каза тихо Йер Коли.

Тя ме прегърна и ние дълго стояхме така — сами пред разкрития прозорец към Вселената, две топлинки, две късчета живот, загубени в ледения мрак на пространството. Притиснах силно Йер до гърдите си, за да се избавя от безименния страх, който сграби сърцето ми. Питам се какво измъчваше Йер Коли и защо тя така упорито мълчи.

На другия ден намерих отговора. Този ден, съдбоносен за мене и за Йер, аз бях повикан от Бан Имаян в Голямата зала на Дома на Разума. Когато пристъпих прага на залата, аз се смутих: тя беше претъпкана от превениани. Тук се бе събрало цялото петхилядно население на Големия дисколет, включително и децата от двадесетгодишна възраст нагоре. Късите туники създаваха една



цветова феерия и гледката би била весела, ако не бе печалната неподвижност на лицата.

— Елате при нас, Луи Гиле — чух гласа на Бан Имаян.

Той седеше, заедно с Лала Ки и Ртъслри, върху подиума до триетажния „роял“. Стъпих на подиума. В първите редове на залата забелязах Йер и Бен Коли. Бен ми кимна окуражително, а Йер наведе глава. Кил Гиле, който седеше между двамата, ми се усмихна, а след това се огледа към близките превениански малчугани, горд, че баща му е предмет на всеобщо внимание. В тая зала, той единствен, освен мене, можеше да се усмихва.

Бан Имаян ме покани с жест да заема място до Висшия, съвет и когато го сторих, обърна се към залата:

— Превениани — произнесе той с известна тържественост, — сред нас е нашият приятел Луи Гиле. Повикахме го, за да разменим мисли с него и да се сбогуваме. Нашият Експеримент е към своя край. Ние сме само на четвърт галактична година от Земята.

Думите на Бан Имаян бяха толкова неочаквани за мен, че в първия момент не ги разбрах. Когато ги осъзнах, ръцете ми изстинаха. Залата изчезна за миг в сивкава мъгла и аз едва се, удържах на своето силово столче. Мина ми през ум вчерашния тъжен разговор с Йер Коли. Обзе ме отчаяние.

— Кураж, Луи — пошепна ми Ртъслри, като се наведе към мен.

Кураж? Лесно бе да се каже. Тези превениани безцеремонно ме бяха откъснали от моето земно битие и сега, когато то бе загубило за мен всякакъв смисъл, безцеремонно ме връщаха към него. Искях да стана и да протестирам, но няхах сили.

— Луи — каза меко Бан Имаян, — ние ви разбираме. Изслушайте ни и се опитайте да ни разберете и вие. Повярвайте ми — онова, за което сте предназначен, си струва вашата жертва.

— Слушам ви, секл Имаян.

Старият мъдрец сложи ръка на рамото ми, сякаш да ме подкрепи. В печалните му очи светеше искрена обич и аз преглътнах резките думи, които бяха на устата ми.

— Вие неведнъж сте се запитвали — продължи Бан Имаян — в какво се заключава нашият Експеримент и каква е нашата Мисия, кои сме и отде идем ние самите. Йер Коли ни е разказвала, че вас ви удивлява нашият смях със затворени уста, нашата неспособност да се

усмихнем... Е, добре, нека започнем оттук. Не се ли досетихте сам кои сме и отде идем?

Погледнах Бан Имаян в лицето, погледнах към превенианите в залата. Не, те не приличаха на нито едно от другопланетните същества, които бях срещал в Галактиката, въпреки че външно бяха подобни на тях. Те стояха неизмеримо по-високо от всички и аз бях свикнал с мисълта, че идват от някоя друга Галактика.

— Луи, нищо ли не ви подсеща фигурата върху фронтонa на нашия Дом?

Една догадка ме накара да трепна, но аз тутакси я отхвърлих. Това беше невъзможно, немислимо, невероятно...

— Това е истината, Луи — кимна Бан Имаян. — Нашата родна планета е Гриз.

Едно раздвижване настъпи в залата и бързо затихна. Срещнах погледа на Йер. В очите ѝ сякаш бе събрана цялата печал на Сивата планета.

Бан Имаян пусна рамото ми и сега вече говореше толкова на мен, колкото и на своите събратя в залата:

— Гриз — това е бъдещето на Ергон, Луи Гиле. Ергон — това е миналото на Гриз... Наистина на Ергон цъфтят усмивки, докато на Гриз от незапомнени времена усмивката се е третирила като антипланетно явление. Това е може би — добави Бан Имаян с тъжно блъбукване — единственото съществено различие между двете цивилизации. Инак — едно и също замразяване на социалните отношения, един и същ стремеж към вечно статукво, една и съща линия на деградиращата мисъл. И на двете планети техниката на унищожението и на господството, съсредоточена в ръцете на едно малцинство, е изпреварила нравствените изисквания, растежа на духовните потребности. Преди да стигнат до идеята за свобода и самоуправление, охахохите и на двете планети били впримчени безвъзвратно — едните от антените на главите, другите — от силовите пътеки и страха пред Ни Хил...

— Но вие, Бан Имаян, как сте се запазили вие?

— Наши прапраотци са били, нека употребим познатото за вас название, интелохахохите на Гриз. Те създали цялата автоматика на планетата. Те изградили Великия Център и шахтите за космически лъчи, които направили безсмислена всяка съпротива и всеки бунт. Те,

увлечени от научни идеи и от жажда за охолство, уплели планетата в неразбиваеми вериги. Когато се опомнили, а се опомнили, защото Великият Център се добрал в края на краищата и до тях, било вече късно. Израждането на мисълта, посивяването на духа били отишли твърде далеч. Появили се и осморъките гризъори... Тогава сред интелохахохите се родила идеята да спасят онова, което могло да се спаси — остатъците от гризианския разум. Те се решили на бягство от Гриз.

Бан Имаян помълча. Една обща въздишка премина по залата.

— Най-напред те се опитали да се изолират върху самата Гриз. Те се оттегляли на големи групи в слабо населените места, главно из планините, и си създавали „антиобщини“ — тоест опитвали се да си създадат начин на живот, противоположен на установения, отказвали се от задълженията си към Гризъорството. Но Гризъорството, с едно натискане на клавишите хвърляло във въздуха техните антиобщини, а гризианските охахихи им се надсмивали. Мнозина от интелохахохите почувствували, че сами започват да деградират. Пръв предложил бягство от Гриз онзи, който бил изобретил антените. В ръцете на интелохахохите били знанията и все още голяма част от техниката на планетата. Те се събирали тайно в ледените пещери на един от полюсите... Ние не знаем как точно е станало всичко, но в края на краищата те успели да построят няколко дисколета и да излетят в Космоса, като си дали клетва да не стъпят повече никога на Гриз.

— И не са опитали нищо, за да спасят своята планета?

— Не, Луи Гиле. Било е невъзможно. Осморъките гризъори били запретили... не, не мисълта, а нейното изразяване по какъвто и да било начин. А неизказаната мисъл, мисълта, която не стига до други мозъци и не продължава там своя живот — такава мисъл умира, Луи. Освен това антените са били вече монтирани.

— Нашите праотци — продължи Бан Имаян — дълго скитали из Галактиката. Слизали на необитаеми планети, усъвършенствували своите дисколети, заловили се отново с научна работа — но за кого, с каква цел? Този въпрос ги довел постепенно до мисълта да потърсят други цивилизации, за да ги предупредят за опасностите, които грозят Разума. Така се родила нашата Мисия. Единствената планета с разумен живот, до която се добрали, след като в течение на безброй поколения проучили планетните системи на Галактиката, била Ергон. Но Ергон

бил още възходяща цивилизация и никой не им повярвал — ергонците даже не разбирали смисъла на това, което им се говорело. Нещо повече, с нашите превениани едва не се случило...

— Това, което едва не се случи с нас — бълбукна Ртъслри.

— Да... Тогава те решили да се отправят към Метагалактиката. В нашата Галактика те оставили само един дисколет със слабата надежда, че някъде би могъл да възникне разумен живот. Те не подозирали за съществуването на Земята, която ние имяхме щастието да открием.

Тук аз, без да ща, пресяхох речта на Бан Имаян, като се поизкашлях. А се поизкашлях, защото си помислих, че Бан Имаян е прекалено учтив превенианин... Извиних се. Бан Имаян ми кимна благосклонно.

— За нас, за нашата Мисия това беше щастие — каза той, прочел мисълта ми. — Останалото знаете. Ние изучихме естеството на вашия земен разум и макар резултатите да бяха противоречиви, стигнахме до извода, че Експериментът си струва усилията ни. Ние живяхме сред вас дълги години, а нашите малки дисколети безброй пъти обиколиха Земята, за да постигнат общата картина на вашата цивилизация... От преки контакти ние се отказахме. И като търсехме начин да предупредим човечеството, ние се спряхме на вас.

— Но какво мога да направя аз? — възкликнах уплашено. — Какво може да направи един-единствен човек?

— Можете да направите достойние на хората това, което видяхте на Гриз и на Ергон.

Срещнах погледа на Бан Имаян и отклоних своя. Залата мълчеше напрегнато. Очите на петте хиляди превениани ме приковаваха и аз изтрих потта от челото си. При всичкия си разум това бяха наивни същества. Представих си за миг моята Франция под егидата на Президентите — как бих предал на французите поръката на превенианите? А на човечеството? Та при първия опит да сторя това, мен биха ме затворили в най-близката лудница, ако не в най-близкия затвор. Или биха ме гилотинирали — в името и за благо на Отечеството...

— Съгласен ли сте, Луи Гиле? — попита тихо Бан Имаян.

Аз вече не мислех дори за Йер и за сина си. Мислех за безсмислието на това, което искаха от мен превенианите. Те бяха

изучили живота на моята планета, но не знаеха какво значи да живееш на нея. Както аз не знаех какво значи *да живееш* на Гриз или на Ергон. Те надценяваха силата на разума. Те бяха забравили, че там, отдето произхождаха, разумът бе слугувал винаги на интересите, на страстите, на амбициите и никога не бе имал автономна роля. Да им го напомня ли? Да ги препратя ли към историята на нашите земни цивилизации, която те навярно бяха проучили?

— Луи Гиле е прав, като се колебае — обади се Ртълри. — Нашият Експеримент е безсмислен, както и нашата Мисия. На мястото на Луи Гиле, аз бих се отказал.

— Ние знаем вашия начин на мислене, Ртълри — каза Бан Имаян.

— Да, моят ум е негативен, както обичате да се изразявате. Това е вярно... Нима не сте се запитвали, Бан Имаян, превениани мои, защо на Ергон се повтаря онова, което е станало вече на Гриз?

— Не казвате нищо ново, Ртълри — пресече го Бан Имаян. — Ние знаем, че Вселената е единна в своята същност и че законите на развитие на разумните общества в най-обща форма са едни и същи.

— В такъв случай защо предполагате, че Земята би направила изключение?

— Защото появата на разума, неговото съществуване, неговото движение е също закон, Ртълри. Защото разумът е също фактор на реалността и при определени условия не е изключено да се превърне в доминанта, в определящо качество на жизнения цикъл.

— Да допуснем, че това е възможно, макар че нито една от познатите ни цивилизации досега не го е потвърдила... Но аз имам и друго възражение. Разумните същества се стремят към щастие, а не към развитие на разума си.

— То е едно и също, Ртълри.

— Лъжете се. Вашата логика съответствува на нашата превенианска реалност — но тази реалност е едно изключение. Гризианите не са разумни, но са щастливи. Връщането на разума им би било нещастие за тях — затова именно то е немислимо. Ергонците също се отричат от разума заради щастиято.

— Какво щастие, Ртълри? Чувството за щастие е присъщо само на разумните същества. У животните то е просто усещане на физиологическо доволство.

— Не виждам какво право имаме ние да натрапваме нашите разбирания на същества, които ги отхвърлят — каза студено Ртъслри. — И още едно възражение, Бан Имаян. Каква е крайната цел на нашата Мисия?

— Крайна, абсолютна цел не съществува, Ртъслри, и вие знаете това не по-зле от мен.

— Отлично. Крайната цел е фикция, недостойна за превенианския ум. В такъв случай защо се опитваме да съхраним разума в Галактиката. Можем ли да го постигнем наистина? Вселената пулсира, Бан Имаян. Сега тя се разширява и в това свое сляпо движение създава живот тук и там, а още по-рядко — разумен живот. Но в следващите двеста-триста галактически години тя ще почне да се свива. Защо трябва да спасяваме нещо, осъдено на гибел от самата природа на нещата?

— Защото това *нещо съществува* заедно с нас и в нас, Ртъслри. Защото ние сме част от него.

Залата одобрително зашумя.

— Да се търси смисъл на живота вън от самия живот е глупаво. Вън от потребностите на разума ние не можем да търсим оправдание на нашата Мисия: тя е разумна самозащита на самия разум. Не е ли все едно дали той ще живее няколко десетки или няколко милиарда години? Ние, превенианите, сме неговият стремеж към самосъхранение и да отстъпим от нашата Мисия, значи да го предоставим на слепите сили на мрака и разрухата. И струва си, даже ако някъде във Вселената остане само една искрица разум, той да бъде спасен — като око и светлина на битието, като негово самосъзнание и красота. Нима на вас ви е все едно в каква Вселена съществувате, Ртъслри?

— Вие сте наивен идеалист, Бан Имаян.

— А вие — наивен скептик, Ртъслри.

Слушах настръхнал спора между двамата превениани и разбрах, че те никога няма да стигнат до съгласие. Онова, което ги противопоставяше един на друг, не беше точността или заблудата на тяхната мисъл — то бе тяхното вътрешно отношение към нещата: единият гледаше на разумния живот с мрачно равнодушие, навярно от трагичен опит, другият търсеше начини да се намеси в разумното битие, да го овладее, да му въздействува и самият този стремеж бе най-

висше свойство на разума. Като французин от първата половина на 21 век аз разбирах Ртъслри, но сърцето ми теглеше към Бан Имаян. Докато разумът е жив, той има право, той е длъжен да се бори за себе си...

Сепнах се. Спорът бе утихнал. Погледите на превенианите отново бяха устремени към мен. Гледаше ме Бан Имаян. Гледаше ме Ртъслри. Гледаха ме Кил Нери и Сел Акл. Йер Коли бе пребледняла и притискаше до рамото си нашия син... А над нас светеше огромната карта на Галактиката. Там, в самия ѝ край, откъснато от гъстия звезден прах, трептеше едно малко съзвездие — там някъде бе моето Слънце, огряващо невидимата моя Земя. Но аз си представих в един миг нейната твърд, нейното синьо небе, нейния въздух. Представих си моята прекрасна и нещастна Франция, моя Париж, приятелите от Сен Дени и Латинския квартал, малките кафенета и малките улички под Монмартр... Сърцето ми се разтупа от обич и носталгия. Нима над всичко това трябваше да тежи тъпата умъртвяваща воля на Трите фирми, на Тибериевци и Калигуловци? Нима моите парижани трябваше да тръгнат с наведени глави и превити рамене, с поглед, забит в земята, покорни и жалки в своето кротко безумие? Нима разрухата трябваше да погълне древността и красотата на Ситето, с трева да обраснат развалините край Сена и подивели котки да скитат между камъните на Нотр Дам и Трокадеро? И чудесният, многоцветният наш земен свят да посивее, да изчезне без следа в студената мъгла на времето?...

Аз отново бях французин. И отново бях човек.

— Да, секл Имаян — казах аз тихо.

— Повторете, Луи.

— Да — казах високо. — Ще направя, каквото мога.

Бан Имаян се наведе леко и дълго ме гледаше в очите.

После, все така втренчен, протегна ръка и натисна един от клавишите на „рояла“.

Залата бавно се обля в ярка синя светлина. Зазвуча музика — най-напред някакъв тих нежен звън, който прониза тишината в залата, след това сребърни тръби и гласове, които идеха отдалеч, сякаш извираха от самите глъбини на Вселената. Това бяха чисти и могъщи звуци, изпълнени със светлина и мир — сякаш хиляди добри весели слънца изгряваха, за да стоплят черното пространство, дето се носеше

нашият дисколет, да накарат звездите да затанцуват и душите да полетят — свободни и безсмъртни в неизмеримото време.

За втори път чувах превенианите да пеят. Но сега тяхната песен бе химн на радостта и тържеството. Те се бяха изправили на крака, бяха вдигнали глави нагоре, към светещата Галактика на потона и прекрасните им очи грееха. Бе изчезнала от лицето им вечната печал. Стори ми се дори, че те се усмихваха...

Господи, те наистина се усмихваха! Те се усмихваха така, както се усмихваме ние с вас, братя земляни, когато щастието препълни сърцата ни. Гледах техните чудесни лица, техните изправени, горди, божествени рамене, техните пеещи уста — и се чух, че пея заедно с тях. Тяхната песен ми бе близка и позната, тяхната радост беше моя радост.

Песента замлъкна. В залата се понесе силен щастлив смях. Към мен се протегнаха ръце, чуха се викове:

— Той е наш! Той е един от нас!... Елате, Луи!...

Намерих се в нечий прегръдки и какво бе моето изумление, когато видях, че пръв ме бе прегърнал Ртъслри. Той ме погледна отблизо в очите и ми пошепна:

— Вие сте глупак, Луи... И аз съм глупак... Стар, мъдър, невярващ глупак... Но това е красиво, дявол да го вземе!

Ах, тоя зъл скептик, тоя мрачен прорицател! Всъщност той, със своето отрицание, със своето вечно „все ми е едно“ ме бе накарал да почувствувам, че не ми е все едно, и да взема решение... Но аз вече не го слушах. Прегръщаха ме и аз прегръщах — Йер, Бен, моя син, Лала Ки и Кил Нери, познати и непознати превениани — и това бе най-хубавият от сънищата, които някога бях сънувал.

Не беше сън. Чувах гласове и смях, свободен, весел смях и весели викове и за миг се пренесох на моите парижки площади в деня 14 юли. Един спомен от детските ми години, от времето преди да се появи първият Нерон, ме завладя: танцуваха тълпи, знамена се развяваха, звучаха Марсилезата и Интернационалът — като зов за победа, като клетва за вяност към неугасимия порив за свобода...

Когато дойдох на себе си, аз се видях отново изправен на подиума до Бан Имаян. В залата бе тихо. Светлината бе приглушена, както винаги. И само усмивките на превенианите оставаха да напомнят това, което се бе случило.



Бан Имаян отметна назад буйните си бели коси и с младежки жест ми стисна ръката.

— Благодарим ти, Луи.

\* \* \*

Оставаха няколко галактични минути до моето

## ЗАВРЪЩАНЕ.

на Земята. Времето минаваше през мен и през Йер Коли. Усещахме го като тъпа болка в сърцата си. Не говорехме за тази болка, мъчехме се да не мислим за нея, но в прегръдките ни прозираше отчаяние, в минутите на спокойно общуване — унилият дух на примирието. Не се стремяхме да бъдем заедно повече, отколкото преди — това ни създаваше илюзията за трайност и вечност.

Йер изпълняваше своите лекарски задължения и заедно с Бен Коли ме подготвяше за моя втори земен живот. Бях подложен на десетки процедури — за да укрепнат тялото и паметта ми, да се намали чувствителността на нервната ми система и да придобия превенианско дълголетие. Косите ми отново се сгъстиха и потъмняха, юношеска синева заигра в погледа ми. Само бръчките по челото и около устата, наследени от земните ми преживявания, бяха неизгладими.

— Могат да се заличат — каза ми Бен Коли. — Но за тая цел трябва да заличим всичките ти спомени от земния живот. А те са ти необходими.

Кил със сълзи на очите ме молеше да го взема на Земята със себе си и аз съжалявах, че не бяхме го оставили да отрасне в едукатора, дето децата бързо забравяха своите родители и гледаха на всички превениани и превенианки като на бащи и майки. Кил страдаше. Страдах и аз. Но не исках да го разделя с майка му, нито да го излагам на възможни опасности. Освен това, като всеки егоист, аз се надявах, че той ще напомня на Йер за мен.

Една вечер, когато Слънцето се виждаше с просто око, Йер изпрати сина ни вън от дома и ние останахме сами. Йер ме накара да седна до нея и ми поднесе на дланта си две малки жълти топчета.

— Вземи ги и ги пази — каза тя тихо. — Приготвих ги с помощта на най-добрия ни химик.

Поех топчетата. Те бяха леки и твърди.

— Едно от тях, погълнато, удължава живота. Двете заедно означават смърт. Бърза и лека смърт.

Погледнах учудено Йер. Наистина странен подарък от ръцете на любимата жена.

— Ще погълнеш и двете само ако разбереш, че мисията ти е безнадеждна — добави Йер, като милваше лицето ми. — Безсмисленият живот е по-страшен от нежитието, Луи...

— Благодаря ти, Йер.

Тя ме целуна и веднага излезе. Погледнах жълтите топчета в ръката си и се опитах да си представя Земята такава, каквато щях да я намеря. Мина ми през ум мисълта да ги погълна и двете още тук, докато усещах на лицето си топлината от пръстите на Йер... Но веднага отхвърлих тази мисъл. Това би било измяна, предателство. Превенианите ми се бяха доверили и аз няхах право да разполагам с живота си. Освен... Тръснах глава, за да отпъдя мрачните предчувствия.

Поднесе ми подарък и Бан Имаян. Една неголяма металическа кутия с бяла скала, осеяна с черни точки и чертички. Обясни ми, че това е апарат с огромна енергия, една своеобразна радиостанция, която може да заглуши всички земни предаватели, за да стигне моят глас до човечеството. Подаде ми и един зелен кристалоиден фонограф:

— Двойно осигуряване — засмя се той съвсем по земному. — Ти знаеш как действа фонографът. Повери му предварително онова, което има да кажеш на хората. Каквото и да се случи с теб, все някога той ще усети дъха им и ще им заговори — ако у тях е останала искрица разум и човешка топлина.

Аз изказах мисълта, която ме мъчеше:

— Ако вече е късно, Бан Имаян?

Белите вежди на превенианския мъдрец се свиха.

— Надявам се, че не е, Луи... Но ако сме закъснели... Тъй или иначе ние ще продължим нашето странствуване във Вселената. Ще търсим Разума там, където съществува, и най-малката вероятност да го намерим... Щом се разделим с вас, нашият дисколет ще се отправи към Метагалактиката.

Не се сбогувахме. Не се простих с никого от приятелите си. Нито даже с Йер Коли и Кил. Мъдрите превениани избягнаха сами, а и мен спасиха от мъчителните минути на раздялата.

Всичко стана много просто: една вечер заспах до Йер и когато се събудих, бях вече на Земята.

\* \* \*

Простете ми, братя земляни, ако в течение на моя разказ аз понякога се шегувах с неща, с които не бива да се шегуваме. За един французин това е извинителен грях. Пък и струва ли си да приемаме сериозно онова, което става на чужди планети?

Но сега аз съм тук, на моята Земя, и чувството ми на хумор не е толкова настойчиво. По мое желание превенианите ме оставиха на същото място, отдето ме бяха похитили. Но мястото вече не е същото. Това е една пустиня. Аз едва намерих парче от стената на моята някогашна вила, за да се облегна и да бъда на сянка.

Оттук аз виждам огромния бял град в равнината. Неговите квадратни сгради опират в небето — това ми напомня за Фелисите и аз реших, преди да използвам другите си възможности, да предам на този кристал историята на моето галактическо пътешествие.

Странно ми е, че държа пред устата си този зелен кристал. Сега Галактиката е далеч, на дневната светлина тя не се вижда и на моменти аз дори се съмнявам в нейното съществуване... Имало ли е в действителност пътешествие? Имам ли аз мисия в своя втори земен живот? Не е ли всичко това една илюзия, родена от безсънните ми нощи, докато пишех историята на следващия век?

Всъщност аз нямам какво повече да ви кажа, освен това, което чух от онези мъдри скитници по Галактиките:

„Хора, съхранете разума си!“

## ЕПИЛОГ

Зеленият кристал бе престанал да пулсира и светлинката му угасна.

Петимата студенти мълчаха, раздвоени между смеха и тъгата. Те избягваха, кой знае защо, да погледнат към мъртвеца. Наташа сви рамене и се готвеше да каже нещо, но не го каза.

Хекли, червенокосият, подозрително стрелна очи към професора. Тоя старик обичаше да си прави анекдоти от своите лекции по история. Веднъж, когато бе обявил темата „Сравнителна психокартинна на обществените групи от края на 20-ия век“, той донесе в аудиторията един доста голям закрит сандък и с пышкане го постави на катедрата. Той съобщи, че тази лекция ще мине по евристичния метод. После измъкна от сандъка една клетка, разделена на три: в едното отделение имаше един ръмжащ рис със светли жестоки очи, в другото — едно шимпанзе, в третото — една стара костенурка, която беше напълно сляпа и поради това изглеждаше много мъдра. Професорът посочи клетката и помоли Хекли да развие темата, като я сведе до умственото състояние и морала на управляващите кръгове във Франция... Не ще е чудно, помисли си Хекли сега, ако този Луи Гиле се окаже просто един пластмасов робот.

Оцеола стоеше непроницаем и ням. Русокосата Стела извади кърпичка и я поднесе към очите си — при всичката си войнственост тя беше сантиментална почти колкото своята прапрабаба Лорелай.

Марсел все още държеше зеления кристал в шепата си. Той пръв се осмели да отправи поглед към мъртвия. Тъжната полуусмивка на бледото изтъняло вече лице и отворените изцъклени очи го накараха да наведе глава.

— Професор Карпантие — проговори Марсел, — не разбирам защо той...

Студентът не можа да доизрече въпроса си. Кристалът в ръката му започна отново да тупти, като излъчваше пулсираща светлина. Този път кристалът изхвърляше думите с големи паузи.

„... Странен летящ апарат наистина... Как спокойно и плавно се носи във въздуха. Красиво... Какво ми напомня този апарат? Нещо от детските ми години, някакви забавни играчки, как се казваха... Помня, че моят баща ми купуваше цели връзки от тях, когато ходехме на панаира в Безансон. Слънцето ги напичаше и те се пукаха една по една... Балони! Разбира се, че балони!... Но този е твърде голям... Боже мой, отдолу висят човешки фигури!... Или се лъжа?... Не! Ето, те се движат. Един се навежда и гледа надолу...”

Последва дълга пауза. Студентите се размърдаха, но професор Карпантие ги спря с един жест.

„... една трафаретна картинка в учебника по история — продължи гласът на Луи Гиле, след някакъв неразбираем шепот. — Балонът на братя Монголфие! Помня, картинката беше точно на сто и седма страница в горния десен ъгъл... Но в мое време хората летяха с ракети. Даже реактивните самолети бяха остарели. А сега сме тридесет и първия век, Кил Нери точно изчисли времето... Нима са се върнали към балона на Монголфие? Странно... Наистина странно... Ето че те слизат от коша, първите мои съпланетници... Един, двама, трима... шест човека. Петима млади и един побелял... Не бива да се вълнувам... Те се отправят насам... Човеци, братя, мили мои хора!... Да стана и да изтичам насреща им?... Луи Гиле, нетърпението е твоят главен порок. Не избързвай никога, казваше Бан Имаян... Добре, ще почакам. Те не носят оръжие... Твърде много приличат на превенианите — младите са в къси туники и само старият... Но защо те, по дяволите, така бавно...”

Гласът затихна до шепот и известно време шестимата слушатели напразно напругаха слух. После думите станаха малко по-ясни, но се долавяха само отделни фрази.

„... не ми харесва... едва пъплят... Мълчат и едва пъплят... Оттук бих могъл да чуя вече гласовете им. И главите им са приведени към земята... А, мерд!!!... Не, не бива да прибързвам. Може би просто съм отвикнал от вида на хората, забравил съм техните движения... Трябва да ги пресрещна и да поговоря с тях, тогава всичко ще се изясни... Не бих имал сили да го понеса... Как изведнъж се усетих уморен!... Тези забавени стъпки, тия наведени глави... Господи!”

Шепотът престана и една болезнена въздишка излетя от зеления фонограф. Последните думи, които професорът и студентите чува,

бяха произнесени дрезгаво и едва се разбираха:

„... моето пътешествие... Каква ужасна шега!... Превенианите... Уморен съм, така съм уморен... Е, Луи Гиле...“

Почакаха, но гласът повече не се обади. С мъка откъснаха очи от угасналия кристал. Станаха на крака. Професор Карпантие се наведе и затвори очите на мъртвеца, но щом отдръпна ръката си, те пак се отвориха. Те гледаха в залязващото слънце и слънцето гледаше в тях.

\* \* \*

— Бедният Луи Гиле — каза професорът. — Дълбоко в себе си той се е съмнявал, в това е неговата трагедия... Разбирате ли, какво е станало?

— Да — каза Марсел — Той е помислил, че ние...

— Именно. Той твърде дълго е отсъствувал от Земята, за да може да си спомни, че човек, когато изкачва стръмнина, върви бавно и с наведена глава.

Студентите оправяха своите туники. Вятърът довя нещо от миризмите на зеления пояс в равнината и далечен шум от живота в гигантския бял град. Върху Жълтата планина легнаха виолетови сенки.

— Какво трагично недоразумение — въздъхна Марсел.

— Но закономерно — каза Карпантие Жоли. — Бедата е там, че той идва от едно далечно време. Много от най-добрите умове на човечеството в онзи век са били споходени от скепсис и отчаяние. Разбирате ли? Смятали са, че средствата на разума са изчерпани, силите на доброто са мъртви. Повторението на циклите — надежда, борба, разочарование — ги е карало да мислят, че под небето няма нищо ново и нищо ново няма да има... Те не са допускали, че тъкмо натрупването на повторенията, относителни естествено, но ставащи все по-очевидни, е било вече една предпоставка за големия скок.

— А може би Великата Последна революция е станала малко преди да се стигне до антените на главите — каза Хекли.

— Може би... Но вие, Хекли, надценявате ролята на случайността. Мисля, че просто човешкият разум се е оказал неприспособим към абсурда, въпреки усилията на висшите касти...

Човешкият разум никога не е престанал да си задава въпроси — защо, какъв е смисълът, няма ли изход — и в това е било неговото спасение.

— Но в такъв случай това тук е една ужасна безсмислица — кимна Хекли към мъртвеца.

— Кое по-точно?

— Отвлечането на Луи Гиле, мисията на превенианите...

Професорът се усмихна и позажумя срещу залеза:

— Не е ли време да вървим, приятели? Ще изпратим утре да го вземат. Мисля, че прахът на Гиле ще попадне все пак в нашия нов Пантеон.

И те се спуснаха бавно по стръмнината, като се придържаха в белезникавата мъртва трева.

Когато стигнаха до балона, Марсел се обърна да погледне още веднъж назад.

— Знаете ли, аз вярвам, че има смисъл — каза той.

— Поетически? — иронизира го Хекли. — Или като една забавна история?

— Има смисъл — повтори Марсел, загледан нататък, дете бе останал странникът от Галактиката. — Защото има красота... Ако можех, сам бих станал превенианин.

— Да — наруши неочаквано каменното си мълчание Оцеола.

Професор Карпантие ги прегърна през раменете и ги подтикна към коша на балона.

— Кой знае, приятели? Може би ще дойде време, когато всички ние, цялото човечество, ще станем превениани. И с искрите на нашия разум ще запалим живот в мъртвите Галактики... Докато разумът е жив, за него няма граници. И докато няма граници, той ще живее.

— Вие приказвате като Бан Имаян, професоре — засмя се Наташа.



# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.